

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดีจิตของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

พระรัฐธรรมนุญ สุนนฺธโณ (ณวรรโณ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

พระรัฐธรรมนูญ สุนนฺธิโย (ฉวรโร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

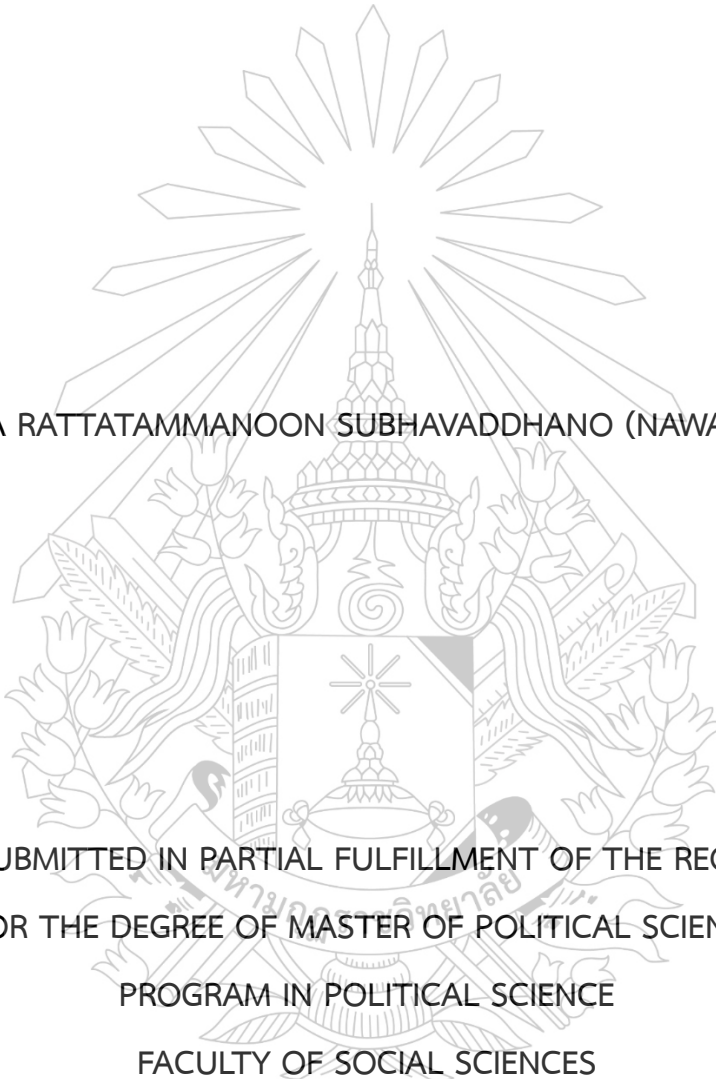
สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

THE MANAGEMENT OF SONGKHLA AFFAIRS IN THE DIGITAL ERA BY
ECCLESIASTICAL OFFICIALS IN SONGKHLA PROVINCE

The logo of Mahamakut Buddhist University is a large, intricate emblem centered on the page. It features a central shield with a sunburst at the top, a tiered umbrella (parasol) in the middle, and a lotus flower at the base. The shield is flanked by two elephants and a lion. Above the shield is a crown-like structure. The entire emblem is surrounded by a circular border with Thai script.

PHRA RATTATAMMANOON SUBHAVADDHANO (NAWANNO)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
PROGRAM IN POLITICAL SCIENCE
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2026

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
ชื่อนักศึกษา	พระรัฐธรรมบุญ สุนนฺโณ (ณรรณ)
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชารัฐศาสตร์
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษา	พระมหาชินกร สุจิตโต, ดร.

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

(พระมหาสุรไกร ชื่นพุทธิสิริ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(พระมหาชินกร สุจิตโต, ดร.)

กรรมการ

(พระมหาอรุณ ปณฺญารุโณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษภา ผาทอง)

กรรมการ

(พระครูสังฆรักษ์ ยศวีร์ ปมุตโต, ดร.)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
ชื่อนักศึกษา	พระรัฐธรรมบุญ สุ่มบุญ (ณวรรณ)
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชารัฐศาสตร์
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระมหาชินกร สุจิตโต, ดร.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) ศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา 2) วิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา และ 3) เสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า :

1) สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ยังคงดำเนินการตามโครงสร้างการปกครองของคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น ตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส โดยยึดหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์เป็นกรอบในการบริหารงาน คณะสงฆ์ได้เริ่มนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการสื่อสาร การประสานงาน และการติดตามงาน เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์และการประชุมผ่านระบบออนไลน์ อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัลของพระสงฆ์บางส่วน โดยเฉพาะพระสงฆ์สูงอายุหรือวัดที่ขาดบุคลากรด้านเทคโนโลยี

2) การวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา พบว่า การบริหารยังคงมีลักษณะเป็นระบบรวมศูนย์ตามโครงสร้างการปกครองของคณะสงฆ์ ขณะที่เทคโนโลยีดิจิทัลถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนการสื่อสาร การประสานงาน และการติดตามผลการดำเนินงาน การบริหารจึงมีลักษณะเป็น “การเปลี่ยนผ่านแบบคู่ขนาน” ระหว่างระบบการบริหารแบบดั้งเดิมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งช่วยเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในการทำงาน แต่ยังไม่พัฒนาไปสู่ระบบดิจิทัลอย่างเต็ม

3) แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลของพระสงฆ์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางของคณะสงฆ์เพื่อใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลและการสื่อสาร และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการบริหารจัดการวัดอย่างเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัย ตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน เพื่อพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหาร, กิจการคณะสงฆ์, ดิจิทัล, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

Thesis Topic	THE MANAGEMENT OF SONGKHLA AFFAIRS IN THE DIGITAL ERA BY ECCLESIASTICAL OFFICIALS IN SONGKHLA PROVINCE
Student's Name	Phra Rattatammanoon Subhavaddhano (Nawanno)
Degree Sought	Master of Political Science
Program	Program in Political Science
Anno Domini	2026
Advisor	Phramaha Chinnakorn Sucitto, Dr.

This thesis aims to: 1) examine the administrative conditions of Sangha affairs in the digital era among ecclesiastical administrators in Songkhla Province; 2) analyze the administration of Sangha affairs in the digital era among ecclesiastical administrators in Songkhla Province; and 3) propose guidelines for the administration of Sangha affairs in the digital era among ecclesiastical administrators in Songkhla Province. This study employed a qualitative research approach. The key informants consisted of 20 participants, including provincial ecclesiastical chiefs, deputy provincial chiefs, district ecclesiastical chiefs, sub-district ecclesiastical chiefs, abbots, Buddhist scholars, and officials from the Office of National Buddhism. The research instrument was a structured interview, and data were analyzed using content analysis and descriptive analysis.

The research results found that:

1. The administration of Sangha affairs in the digital era among ecclesiastical administrators in Songkhla Province continues to follow the hierarchical governance structure of the Sangha, ranging from provincial chiefs to district chiefs, sub-district chiefs, and abbots. The administration is guided by the principles of the Dhamma-Vinaya and Sangha laws. Digital technologies have begun to be adopted for communication, coordination, and monitoring, such as through social media and online meetings. However, limitations remain in digital skills among some monks, particularly elderly monks or temples lacking technological personnel.

2. The analysis of Sangha administration in the digital era indicates that the system remains centralized according to the traditional hierarchical structure, while digital technologies are utilized to support communication, coordination, and performance monitoring. The administration can thus be characterized as a “parallel transition” between traditional administrative systems and digital technology

adoption. This transition enhances convenience and operational efficiency but has not yet fully developed into a comprehensive digital system.

3. The guidelines for Sangha administration in the digital era suggest promoting systematic development of digital skills among monks and related personnel, developing a centralized database system for effective data management and communication, and supporting the appropriate use of digital technology for Buddhist dissemination and temple management in accordance with the Dhamma-Vinaya. Furthermore, collaboration networks among the Sangha, government agencies, and communities should be strengthened to ensure that Sangha administration aligns effectively with the context of the digital society.

Keywords : Administration, Sangha Affairs, Digital, Ecclesiastical Administrators

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลาสำเร็จลุล่วงได้ด้วยด้วยความเมตตา ความอนุเคราะห์ และการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณและแสดงความสำนึกในพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่านอธิการบดีและคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ตลอดจนคณาจารย์ในหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิตทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ทางวิชาการ และให้คำชี้แนะแนวทางการศึกษาค้นคว้า อันเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ทางวิชาการ

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาชินกร สุจิตโต (ทองดี), ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้เมตตาให้คำปรึกษา แนะนำแนวทาง และตรวจแก้ไขนิพนธ์ต้นฉบับด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ตลอดจนให้คำชี้แนะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วงด้วยความเรียบร้อย

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสิริญาณวิมล ที่ได้เมตตาให้ความสนับสนุนด้านทุนการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ความเมตตาของท่านถือเป็นกำลังใจสำคัญในการมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียนของผู้วิจัยตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณพระสังฆาธิการ รวมถึงผู้ปกครองในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาทุกรูป ที่ได้เมตตาให้สัมภาษณ์และให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดีและขอกราบขอบพระคุณ พระครูวินัยธร มิ่งศิษฐ์ จิตวิโส ที่ได้เมตตาให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนประสานงานในการเข้าสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครูอาจารย์ ตลอดจนทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยชื่อนามไว้ในที่นี้ที่ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมและเป็นกำลังใจให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีทุกประการ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และผู้ที่สนใจเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานวิจัยในอนาคตต่อไป

พระรัฐธรรมนุญ สมนุญโญ (ณรรโณ)

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	จ
ABSTRACT.....	ข
กิตติกรรมประกาศ	ฅ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญรูปภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	8
บทที่ 2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 แนวคิด เกี่ยวกับการบริหาร.....	9
2.2 แนวคิด เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์.....	15
2.3 แนวคิด เกี่ยวกับคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล	31
2.4 บทบาทพระสังฆาธิการ.....	39
2.5 บริบทของพื้นที่คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา (ธรรมยุต)	45
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	49
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย	57
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	59
3.1 วิธีและขั้นตอนในการวิจัย.....	59
3.2 ระเบียบวิธีการวิจัย	60
3.3 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	61
3.4 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง.....	61
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	62
3.6 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	62

3.7 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	64
3.8 การวิเคราะห์ข้อมูล	65
3.9 การนำเสนอผลการวิจัย	65
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	67
4.1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา	68
4.2 ผลการศึกษาวិเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆา การ จังหวัดสงขลา.....	86
4.3 ผลการศึกษานโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระ สังฆาธิการ จังหวัดสงขลา	100
4.4 องค์ความรู้ที่รับจากการวิจัย	102
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	107
5.1 สรุปผลการวิจัย	107
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	120
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	140
บรรณานุกรม	142
ภาคผนวก.....	150
ภาคผนวก ก รายนามผู้ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	151
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อ การวิจัย	154
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล	153
ภาคผนวก ง เครื่องมือเพื่อการวิจัย	182
ภาคผนวก จ รายชื่อบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์	188
ภาคผนวก ฉ ภาพการสัมภาษณ์.....	191
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	199

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 สรุปทฤษฎี POCCC	12
ภาพที่ 2.2 สรุปหลักการ POSDCORB	14
ภาพที่ 2.3 อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ	45
ภาพที่ 2.4 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	58
ภาพที่ 2.5 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย.....	106

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาจิตใจของประชาชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการสร้างความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้แก่สังคมไทย โดยมีคณะสงฆ์เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าวผ่านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งครอบคลุมการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นภารกิจหลักที่กำหนดไว้ตามโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์ไทย (พระศรีวิจิตรวาทิ, 2567) ในบริบทดังกล่าว การบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงานในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับวัด ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ไปจนถึงระดับประเทศ ซึ่งพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติหน้าที่ทั้งในเชิงการบริหารองค์กรและการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นกรอบในการดำเนินงาน ควบคู่กับการประยุกต์ใช้หลักการบริหารสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการ (พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, 2548) ทั้งนี้ ความสำเร็จของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ขึ้นอยู่กับศักยภาพของพระสังฆาธิการ ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะการบริหาร และความสามารถในการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (พระครูปฐมธีรวัฒน์ บัญชาเทียนทอง, 2568) อย่างไรก็ตาม ในศตวรรษที่ 21 โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล (Digital Era) ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ การพัฒนาอย่างรวดเร็วของอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลให้รูปแบบการสื่อสาร การเรียนรู้ และการเข้าถึงข้อมูลเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ (พระศุภกร ภูมิปัญญา, 2568)

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสถาบันพระพุทธศาสนาโดยตรง กล่าวคือ รูปแบบการเผยแผ่พระธรรมคำสอนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากรูปแบบดั้งเดิมไปสู่รูปแบบดิจิทัลมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีพฤติกรรมการเข้าถึงข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ ส่งผลให้พระสงฆ์ต้องปรับบทบาทในการเผยแผ่ธรรมะ เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ การถ่ายทอดสด และการผลิตสื่อธรรมะในรูปแบบดิจิทัล (พระครูปลัดอัมพร อาภากรโร และคณะ, 2568) นอกจากนี้ เทคโนโลยีดิจิทัลยังมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการภายในคณะสงฆ์ ทั้งในด้านการจัดเก็บข้อมูล การบริหารเอกสาร การเงิน และการสื่อสารภายในองค์กร ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการบริหารจัดการ (กองเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักแม่กองธรรมสนามหลวง, 2569) ดังนั้น การบริหารกิจการคณะสงฆ์

ในยุคดิจิทัลจึงต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างหลักการบริหารแบบดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม ในอีกด้านหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในลักษณะ VUCA World ซึ่งประกอบด้วย ความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ ได้ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการในทุกภาคส่วน รวมถึงคณะสงฆ์ (พระสมพร นามอินทร์, 2567) ทำให้พระสังฆาธิการต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัวและพัฒนาารูปแบบการบริหารให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ในบริบทของสังคมไทย พบว่า พฤติกรรมของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่การใช้สื่อดิจิทัลมากขึ้น ส่งผลให้บทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชนลดลงในบางมิติ ขณะเดียวกัน การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารยังส่งผลให้สังคมสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของคณะสงฆ์ได้มากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดทั้งโอกาสและแรงกดดันต่อองค์กรคณะสงฆ์ (พระครูปลัดอัมพร อาภาธโร และคณะ, 2568) นอกจากนี้ คณะสงฆ์ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การขาดระบบฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ การขาดการเชื่อมโยงข้อมูล และการขาดทักษะด้านดิจิทัลของพระสังฆาธิการ (พระณัฐภูมิ อภิปัญญา และคณะ, 2564) อีกทั้ง ปัญหาดังกล่าวยังสะท้อนถึง “ช่องว่างทางดิจิทัล” (Digital Divide) ภายในองค์กรคณะสงฆ์ ซึ่งเกิดจากความแตกต่างด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ความรู้ และทักษะของบุคลากรในแต่ละระดับ หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ อาจส่งผลให้การพัฒนากิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลเกิดความเหลื่อมล้ำและไม่ทั่วถึง ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม เมื่อพิจารณาในระดับพื้นที่ จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม และศาสนา การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความซับซ้อน และจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการบริหารที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ความท้าทายเหล่านี้กดดันให้พระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารระดับพื้นที่ จำต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และวิธีการทำงานจากรูปแบบดั้งเดิมไปสู่การบริหารจัดการเชิงรุกที่ทันสมัย ตลอดจนต้องเผชิญกับเงื่อนไขทางสังคมพหุวัฒนธรรมที่ต้องการการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารที่มีความละเอียดอ่อนสูง การนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน จึงไม่ได้เป็นเพียงแค่ทางเลือกในการเพิ่มประสิทธิภาพเชิงเทคนิคเท่านั้น หากแต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และช่วยฟื้นฟูศรัทธาความเลื่อมใสให้กลับคืนมาในจิตใจของประชาชนยุคเครือข่ายไร้พรมแดนได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวม หรือเน้นเฉพาะด้านภาวะผู้นำและประสิทธิภาพการบริหาร (พระครูปฐมธีรวัฒน์ บัญชาเทียนทอง, 2568) ขณะที่งานวิจัยที่ศึกษา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล” โดยเฉพาะในบริบทพื้นที่ เช่น จังหวัดสงขลา ยังมีจำนวนจำกัด ดังนั้น ช่องว่างทางองค์ความรู้ (Research Gap) ที่สำคัญ คือ การขาดองค์ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบ ปัญหา และแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลในระดับพื้นที่ ซึ่งความจำกัดทางวิชาการในลักษณะดังกล่าว ส่งผล

ให้สถาบันสงฆ์ส่วนท้องถิ่นยังขาดพิมพ์เขียวหรือแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการขับเคลื่อนองค์กรให้สอดคล้องกับนโยบายดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม การขาดแคลนต้นแบบการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อลักษณะเฉพาะของพื้นที่ตอนล่างอันมีความเป็นพหุสังคม ยิ่งเน้นย้ำให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อสร้างชุดความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปปรับใช้ในการยกระดับโครงสร้าง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการวางยุทธศาสตร์เชิงนโยบายเพื่อประโยชน์แก่การบริหารปกครองคณะสงฆ์ในสังคมยุคใหม่อย่างแท้จริง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา เพื่อให้ได้แนวทางและรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม สามารถนำไปพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และสามารถบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับการกิจทั้ง 6 ด้าน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัลและสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดสงขลา อันจะช่วยขับเคลื่อนองค์กรสงฆ์ให้สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชนได้อย่างเท่าทันสถานการณ์ อีกทั้งยังเป็นการวางรากฐานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนและมั่นคงในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างกลไกเชิงระบบที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศที่โปร่งใส ตลอดจนการพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศของพระสังฆาธิการและบุคลากรผู้ช่วยงานคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยลดข้อจำกัดด้านการสื่อสารและการเข้าถึงศาสนธรรมในกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไปได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การบูรณาการเครื่องมือดิจิทัลเข้ากับการดำเนินงานภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดสงขลา ยังถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจอันดี ความร่วมมือ และความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนทุกภาคส่วน ซึ่งจะส่งผลให้สถาบันสงฆ์เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนสังคมแห่งปัญญาและการพัฒนาที่สมดุลได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนสามารถนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ต้องการทราบสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไรบ้าง

1.2.2 ต้องการทราบผลวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา อย่างไร

1.2.3 ต้องการทราบแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา เช่นใด

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

1.3.3 เพื่อเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดของขอบเขตการวิจัยดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด และทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ โดยเนื้อหาการศึกษาครอบคลุม ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

1.4.2 ขอบเขตที่ศึกษา

- 1) ด้านการปกครอง
- 2) ด้านการศาสนศึกษา
- 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 5) ด้านสาธารณูปการ
- 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเป็นการศึกษากรอบการอ้างอิงทางความคิดที่มีอยู่เดิม และกรอบการอ้างอิงทางความคิดใหม่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยแบ่งเป็น

1) กลุ่มพระสังฆาธิการระดับการปกครอง เป็นผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการกำหนดนโยบาย กำกับดูแล และบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับพื้นที่ประกอบด้วย พระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัด จำนวน 1 รูป รองเจ้าคณะจังหวัด จำนวน 1 รูป เจ้าคณะอำเภอ จำนวน 4 รูป และเจ้าคณะตำบล จำนวน 5 รูป รวมจำนวนทั้งสิ้น 11 รูป

2) กลุ่มผู้บริหารวัด เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการกิจการวัดและการดำเนินงานด้านศาสนกิจในระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย เจ้าอาวาส จำนวน 4 รูป

3) กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมุมมองเชิงวิชาการที่สามารถสนับสนุนการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย นักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 3 คน อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 2 รูป/คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 5 รูป/คน

1.4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ คณะสงฆ์ในจังหวัดสงขลา (ธรรมยุต) จำนวน 16 อำเภอ

1.4.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่เดือน ธันวาคม ถึง มีนาคม พ.ศ. 2569 รวมเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 4 เดือน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” เพื่อให้มีความเข้าใจที่สอดคล้องเกี่ยวกับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่สำคัญในการวางแผน จัดองค์การ อำนวยการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

กิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การกิจทั้งหมดของคณะสงฆ์ที่พระสังฆาธิการและพระภิกษุมีหน้าที่ดำเนินการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ การจรรโลงพระพุทธศาสนา และการสงเคราะห์ประชาชนตามพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยประกอบด้วย 6 ด้านหลัก ได้แก่

(1) **ด้านการปกครอง** หมายถึง การปกครอง สอดส่อง ดูแลความเรียบร้อยให้พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย

(2) **ด้านการศึกษา** หมายถึง ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี แก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ให้ได้ศึกษาเล่าเรียนตามหลักพระธรรมวินัย

(3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

(4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ เข้าใจ และน้อมนำไปปฏิบัติ รวมทั้งจัดห้องสมุดหรือจัดพิมพ์หนังสือธรรมะไว้เผยแผ่ให้ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้า

(5) ด้านการสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มิอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

(6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยบรรเทาความเดือดร้อนเมื่อประสบภัยทางธรรมชาติ การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรและประชาชน ทั้งทางจิตใจและทางวัตถุ โดยไม่ขัดพระธรรมวินัยและสมณวิสัยเพื่อประโยชน์ของประชาชน หรือการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงานหรือของคณะบุคคล หรือบุคคล

ยุทธดิจิทัล หมายถึง กระบวนการทางเทคโนโลยีดิจิทัลทั้งหมดที่เกี่ยวกับวิธีการที่บริษัทดำเนินธุรกิจ การสร้างคุณค่าเพื่อให้ได้พรมแดนใหม่ของโลกธุรกิจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสบการณ์ของลูกค้า และการสร้างความสามารถพื้นฐานที่สนับสนุนความคิดริเริ่มทางธุรกิจโดยรวมทั้งหมด

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งปกครองทางคณะสงฆ์ (สังกัดธรรมยุติกนิกาย) ตั้งแต่เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้า คณะตำบล และเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส/ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

การดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ หมายถึง การปกครองคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัย โดยยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง โดยใช้อำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักกำหนดหนทางการปกครองสงฆ์ หากมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้น การปกครองคณะสงฆ์ได้แก่ การดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาในส่วนกลาง มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด โดยมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรควบคุมนโยบายหลัก

การควบคุมและส่งเสริม หมายถึง การควบคุมและส่งเสริมคณะสงฆ์ หมายถึง การดำเนินการควบคุมดูแลบังคับบัญชาองค์กรสงฆ์ไทย โดยการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนอกจากจะมีการปกครองโดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นหลักแล้ว ยังต้องดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

การระงับอธิกรณ์ หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับระงับอธิกรณ์ วิธีดำเนินการที่จะระงับอธิกรณ์ โดยอธิกรณ์หมายถึง เรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว สงฆ์จะต้องดำเนินการ ต้องจัดต้องทำให้ดีและให้ถูกต้อง

การปรับปรุงแนวทางปฏิบัติ หมายถึง การปรับปรุงแนวทางปฏิบัติ หมายถึง การแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ใหม่โดยเน้นการกระจายอำนาจและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน

การควบคุมบังคับบัญชา หมายถึง การดำเนินการควบคุมดูแลบังคับบัญชาขององค์กรคณะสงฆ์ไทยตามระบบราชการ โดยการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน นอกจากจะมีการปกครองโดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นหลักแล้ว ยังต้องดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

การตรวจการและประชุม หมายถึง การดำเนินการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการและการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและตอบปัญหาในการบริหารคณะสงฆ์

โอกาสในการพัฒนาคณะสงฆ์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล หมายถึง การนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ และแพลตฟอร์มดิจิทัล มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การสื่อสาร และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้คณะสงฆ์เข้าถึงข้อมูล รวดเร็ว ทัวถึง และสามารถตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล หมายถึง การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น YouTube Facebook และเว็บไซต์ เพื่อถ่ายทอดคำสอนพระพุทธศาสนาในรูปแบบเนื้อหาดิจิทัล เช่น วิดีโอถ่ายทอดสดและโพสต์สื่อสังคม ทำให้ศาสนิกชนทั่วโลกเข้าถึงหลักธรรมได้สะดวกและรวดเร็ว

การบริหารจัดการวัดในยุคดิจิทัล หมายถึง การประยุกต์ใช้ระบบดิจิทัลในการจัดการข้อมูลวัด กิจกรรมทางศาสนา และการสื่อสารภายในวัด เช่น ระบบฐานข้อมูลการเงิน การประชุมออนไลน์ และแอปพลิเคชันสำหรับประสานงาน ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่

ความท้าทายของคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากการขาดทักษะดิจิทัล การถูกล่อลวงด้วยข้อมูลเท็จ การแข่งขันในสื่อออนไลน์ และการรักษาวินัยสงฆ์ท่ามกลางเทคโนโลยีที่อาจนำไปสู่พฤติกรรมไม่เหมาะสม

แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล หมายถึง การอบรมทักษะดิจิทัลให้พระสงฆ์ สร้างเครือข่ายพระนักสื่อสารออนไลน์ พัฒนาแพลตฟอร์มเผยแผ่ธรรมะ และกำหนดแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเกิดประโยชน์สูงสุด

การตรวจการและประชุมในยุคดิจิทัล หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการและการประชุมคณะสงฆ์ผ่านระบบออนไลน์ เช่น วิดีโอคอนเฟอเรนซ์ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ตอบปัญหา และติดตามผลงาน โดยลดข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1.6.1 ทำให้ทราบผลการศึกษาศาภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

1.6.2 ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

1.6.3 ทำให้ทราบผลการเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

1.6.4 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ในอำเภอและจังหวัดอื่น ๆ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่อไป

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในงานวิจัย โดยในการศึกษาประเด็นดังกล่าวจะทำให้เข้าใจถึงบริบทของประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย เช่น แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความหมายของพระสังฆาธิการ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา จึงมีการการศึกษาความหมาย และความสำคัญของแนวและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยการศึกษากรอบแนวคิด ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิด เกี่ยวกับการบริหาร
- 2.2 แนวคิด เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- 2.3 แนวคิด เกี่ยวกับคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล
- 2.4 บทบาทพระสังฆาธิการ
- 2.5 บริบทของพื้นที่คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา (ธรรมยุต)
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิด เกี่ยวกับการบริหาร

จากการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ในการศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของการบริหารจากนักวิชาการที่ได้ศึกษามาไว้ ดังนี้

2.1.1 ความหมายของการบริหาร

ธณจรัส พูนสิทธิ (2541, น. 20) ได้อ้างถึงความหมายของการบริหารในความคิดเห็นของ George R. Terry ได้กล่าวว่า การบริหารหมายถึง การดำเนินงานตามลำดับขั้น อันประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น

จันทราณี สงวนนาม (2551) กล่าวว่า iva การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์เป็นสาขาวิชา ที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ คือมีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎี ที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการ

ค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานโดยลักษณะเช่นนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการ และทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมแล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)

วิโรจน์ สารัตนะ (2555, น. 1) กล่าวว่า iva การบริหาร หมายถึง กระบวนการ ดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหน้าที่ในการบริหารได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุมองค์กร (Controlling)

ศิริ ถิอาสนา (2557, น. 8) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า เป็นกิจกรรมของกลุ่ม ที่ทำร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมมือกันจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ร่วมกันใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์จัดการกระบวนการบริหารหรือหน้าที่การบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดคณะทำงาน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting)

ธีระ รุญเจริญ (2560) อธิบายว่า การบริหารเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศาสตร์และศิลป์ ในการดำเนินงานร่วมกับบุคคลอื่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป การบริหารคือกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยใช้คนและทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ในฐานะศาสตร์ นั้นมีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบทางสังคมศาสตร์ ส่วนในฐานะศิลป์ การบริหารต้องอาศัยองค์ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารในการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และการบริหารยังหมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้ องค์การบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านหน้าที่สำคัญ เช่น การวางแผน การจัดองค์กร การชี้นำ และการควบคุม นอกจากนี้ การบริหารเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลที่ร่วมมือกันจัดการทรัพยากร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยครอบคลุมหน้าที่ด้านการจัดบุคลากร การอำนวยการ การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ การบริหารยังถูกมองว่าเป็นศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และมีความหมายใกล้เคียงกับการจัดการหรือรัฐประศาสนศาสตร์

2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารไว้ดังนี้

สมคิด บางโม (2545, น. 62 - 63) กล่าวว่า การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำ โครงสร้าง ระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์กรแห่งหนึ่ง สามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับ องค์กร เรียกว่าวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์กรจะเผชิญกับ สถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาผู้บริหารต้อง ศึกษาการบริหาร สมยศ นาวิกาน (2545, น. 45) โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (Case Study) จำนวนมากและวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ และองค์ประกอบของการ บริหารที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อการมีดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไมเพื่ออะไรและ ต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการหรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใครต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหาไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีประโยชน์ที่จะ บริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จเพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

2. ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องมือประกอบการทำงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ 4Ms. คือมนุษย์(Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์(Material)และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ 6Ms. ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

3. มีการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามีปฏิริยาระหว่างกัน กล่าวคือเป้าหมาย และวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 Ms. หรือ 6Ms. ดังกล่าวจะต้องมีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและเกิดปฏิริยาระหว่างกันหรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกัน และที่เกิดขึ้น จริง ๆ ด้วยการนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้รวมกันแล้วไม่เกิดปฏิริยาระหว่างกันไม่เกิด ความสัมพันธ์ระหว่างกันการบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

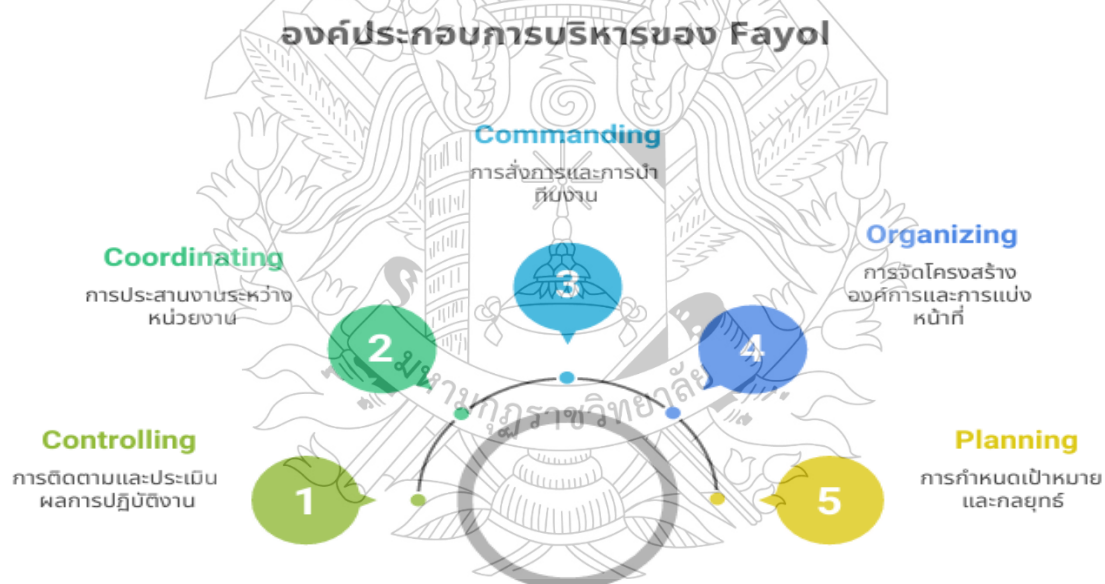
4. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงานนั้น สิ่งทีวัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุ เป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์กรก็ คือ ประสิทธิภาพขององค์กร หมายถึงความสามารถของ องค์กรในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ในการใช้ทรัพยากรขององค์กรที่มีอยู่ ยวดยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์กร

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545, น. 36-38) กล่าวว่า การบริหารในฐานะที่เป็น กระบวนการ หรือกระบวนการบริหารเกิดได้จากหลายแนวคิด เช่น โพสคอร์บ (POSDCORB) เกิดจากแนวคิดของ Gulick and Urwick ประกอบด้วย ขั้นตอนการบริหาร 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การ

อำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และ การงบประมาณ (Budgeting)

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (2549, น. 9) กล่าวถึง แนวคิดของ Fayol นักวิชาการเหมืองแร่ชาวฝรั่งเศสผู้เป็นต้นกำเนิดในการเสนอองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนการ 5 ประการ ที่เรียกว่าทฤษฎี POCCC ไว้ดังนี้

- 1) Planning (การวางแผน) เป็นการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ
- 2) Organizing (การจัดองค์การ) เป็นการจัดโครงสร้างองค์การและการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้เหมาะสม รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ
- 3) Commanding (การบังคับบัญชา) เป็นการสั่งการและการนำทีมงานให้ปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้
- 4) Coordinating (การประสานงาน) เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ให้ทำงานสอดคล้องกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
- 5) Controlling (การควบคุม) เป็นการติดตามตรวจสอบผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ดังภาพสรุปที่ 2.1 ทฤษฎี POCCC

ภาพที่ 2.1 สรุปทฤษฎี POCCC

(สร้างโดย Napkin AI, 2025)

นอกจากนี้ Fayol (1930) อ้างถึงใน พระใบฎีกาศราวุฒิ หงส์คำ (2560, น. 42-43) ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการบริหารไว้ดังนี้

1. หน้าที่ทางการบริหาร (Management Function) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร 5 ประการคือการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling)

2. ผู้บริหารจะต้องมีลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกายจิตใจไหวพริบ การศึกษาหาความรู้เทคนิคการทำงานและประสบการณ์ต่าง ๆ

3. หลักการบริหาร ซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร 14 ข้อ

(1) หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility)

(2) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of Command)

(3) หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of Direction)

(4) หลักการธารังไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of Chain)

(5) หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, Or specialization)

(6) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)

(7) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนร่วม (Subordination of Individual to General Interest)

(8) หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)

(9) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)

(10) หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)

(11) หลักของความเสมอภาค (Equity)

(12) หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of Tenure)

(13) หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)

(14) หลักของความสามัคคี (Esprit de Corps)

Lick and Urwick (1973) อ้างถึงใน พระใบฎีกาศราวุฒิ หงส์คำ (2560, น. 43-44) ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ได้พัฒนาแนวคิดการบริหารให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเสนอหลักการ POSDCORB ในปี ค.ศ. 1937 ซึ่งเป็นอักษรย่อของหน้าที่การบริหารที่ครอบคลุมและใช้กันมากในการจัดการของการบริหารรัฐกิจ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ

1) Planning (การวางแผน) การกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และลำดับกระบวนการปฏิบัติการ

2) Organizing (การจัดองค์การ) การจัดโครงสร้างและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเป็นทางการ

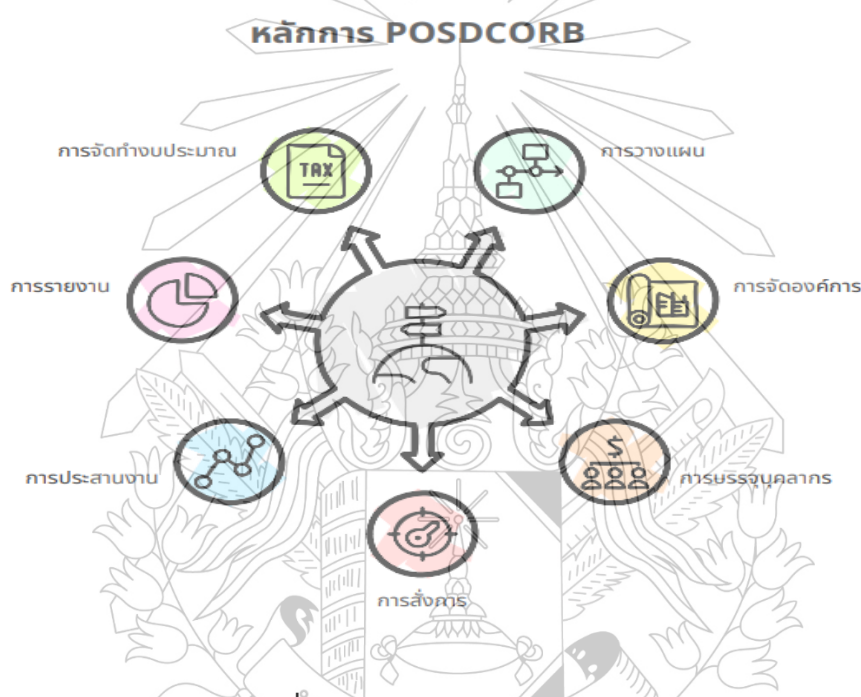
3) Staffing (การบรรจุบุคลากร) การจัดสรรและบริหารทรัพยากรมนุษย์ รวมถึง การสรรหา คัดเลือก ฝึกอบรม และพัฒนาบุคลากร

4) Directing (การสั่งการ) การอำนวยการและการนำองค์การให้บรรลุเป้าหมาย

5) Co-Ordinating (การประสานงาน) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ต่างๆ ให้ทำงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

6) Reporting (การรายงาน) การสื่อสารและรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องทราบ และ

7) Budgeting (การจัดทำงบประมาณ) การจัดการด้านการเงินและงบประมาณของ องค์การอย่างมีประสิทธิภาพ) ดังภาพสรุปที่ 2.2 หลักการ POSDCORB

ภาพที่ 2.2 สรุปหลักการ POSDCORB

(สร้างโดย Napkin AI, 2025)

สรุป การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบด้วยหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎีที่เชื่อถือได้จากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ ในขณะเดียวกันก็เป็นศิลป์ที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารในการประยุกต์ใช้การบริหารหมายถึงกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยหน้าที่การบริหาร ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำ และการควบคุม องค์ประกอบสำคัญของการบริหารประกอบด้วย (1) วัตถุประสงค์ที่แน่นอน (2) ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ 4Ms หรือ 6Ms (3) การประสานงานระหว่างปัจจัย

ต่างๆ และ (4) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล Henri Fayol เสนอทฤษฎี POCCC ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ 5 ประการ คือ Planning, Organizing, Commanding, Coordinating และ Controlling พร้อมทั้งหลักการบริหาร 14 ประการ ที่ครอบคลุมตั้งแต่การแบ่งงาน อำนาจ และความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย เอกภาพในการบังคับบัญชา ความยุติธรรม ไปจนถึงความสามัคคีในองค์กร ต่อมา Luther Gulick ได้ขยายแนวคิดเป็น POSDCORB ที่ใช้ในการบริหารราชการ โดยเพิ่ม Staffing (การบรรจุบุคลากร), Directing (การสั่งการ), Reporting (การรายงาน) และ Budgeting (การจัดทำงบประมาณ) เข้ามา หลักการทั้งหมดนี้มีความยืดหยุ่นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในองค์กรภาครัฐ เอกชน และองค์กรทางศาสนา โดยต้องปรับให้เหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมของแต่ละองค์กร

2.2 แนวคิด เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการวางแผนการปกครองคณะให้เป็นอยู่ด้วยความเรียบร้อยมีระเบียบแบบแผนที่มีการปกครองเป็นคณะให้คณะสงฆ์ได้อยู่อย่างความเป็นระเบียบเรียบร้อย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อดูแลในด้านต่าง ๆ ด้วยความเรียบร้อยจึงได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ ดังนี้

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2541, น. 78) ได้กล่าวถึงความหมายของการปกครองคณะสงฆ์ หรือการบริหารคณะสงฆ์ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีใช่เป็นจุดหมายในตัวแต่เป็นปัจจัยคือสภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้นถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่ขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจใช้อำนาจและจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดีแต่เป็นการปกครองแบบกำจัดคนเลวนั่นเอง

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺณ) (2550, น. 26-27) ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารวัดว่าต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลัก สะอาด สว่างและสงบ ดังนี้

สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดีไม่สกปรกรกรุงรังจัดเสนาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นที่เกิดศรัทธาประสาทะแก่ผู้มาพบเห็นไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

สว่าง หมายถึง การจัดวัดที่ดูโปร่งสบายตามไม่รกทึบหรือมีความสลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ให้สอยสูงสุด

สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุขไม่มีเสียงอึกทักกรึกโครมรุ่มเย็น เป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี) (2546, น. 73) ได้กล่าวถึงบทบาทของวัด หรือพระสงฆ์ที่ต้องบริหาร ดังนี้

- 1) ทำวัดให้สะอาด ร่มรื่นสบายใจ
- 2) ทำตัวให้เป็นตัวอย่างแห่งความดีความสงบ ดับความเร่าร้อนทางจิตใจเป็นที่พึ่ง สุดท้ายให้ชุมชน
- 3) ทำประโยชน์ให้ชุมชนเต็มขีดความรู้ความสามารถ
- 4) จัดหาวัสดุอุปกรณ์การทำบุญเอาไว้ใช้ให้หยิบยืมหรือให้เช่าแล้วแต่กรณี
- 5) จัดให้มีกิจกรรมวันพระ วันอาทิตย์วันสำคัญของชาติวันสำคัญของศาสนาวันสำคัญของพระมหากษัตริย์และกิจกรรมประจำวันตามความเหมาะสม
- 6) จัดวัดให้เป็นแหล่งค้ำจุนภูมิปัญญาสู่ท้องถิ่น เช่น เป็นอุทยานการศึกษา เป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นที่ย่านหนังสือหรือห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ให้มีห้องน้ำห้องสุขาลานจอดรถหอกระจายข่าวเพื่อบริการประชาชนตามสมควรแก่สถานะ

พระพิพิธธรรมสุนทร (2543) ได้กล่าวโดยสรุปว่าการบริหารวัดให้เป็น 7 โรง คือ

- 1) วัดเป็นโรงธรรม ได้แก่ต้องพัฒนาวัดให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวให้เป็นสถานที่เทศน์วัดใดไม่มีการสอนธรรมประชาชน ไม่มีการเทศน์ตลอดจนการไหว้พระสวดมนต์ร่วมกับประชาชน วัดนั้นจะค่อยๆ เสื่อมไป
- 2) วัดเป็นโรงทีม คือเป็นที่สวดศพเป็นที่เก็บศพเป็นที่ฝังศพนี้เป็นผลประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่และอย่าไปรังเกียจศพเพราะคนบ้านไหนก็อยากตายอยู่บ้านนั้นอยากเผาอยู่วัดนั้น
- 3) วัดเป็นโรงละคร คือ เป็นโรงหนังโรงละครต้องจัดที่ส่วนหนึ่งไว้ประจำอย่าไปรังเกียจ โขนหนังละครเพราะนั่นเป็นการแสดงพื้นบ้านเท่ากับว่าเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ได้ศิลปไว้ใช้งานในงานต่างๆ
- 4) วัดเป็นโรงพยาบาล วัดจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ประชาชนในเรื่องสุขภาพ พละนาถัยแต่ก่อนแต่ไรมาพระสงฆ์นอกจากมีความรู้ในทางธรรมะแล้วท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพรต่างๆ ให้การสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา
- 5) วัดเป็นโรงเรียน ปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัดแต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยการให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด
- 6) วัดเป็นโรงแรม หมายถึง การทำวัดให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวประชาชนเป็นที่ปฏิสนธิ์การเป็นที่พึ่งพิงสำหรับพระอากันตุกะหรือเป็นที่พึ่งพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

7) วัดเป็นโรงงาน คือวัดต้องมีการก่อสร้าง พระสังฆาธิการแห่งวัดนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสหรือพระในวัดต้องมีฝีมือและเนื่องจากวัดมีการก่อสร้างนั้นเองการพัฒนาฝีมือของพระเถรในการส่งไปคุมงานไปดูงานไปศึกษางานกับช่างหรือการผลิตช่างมีความสำคัญ

ณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์ (2558) กล่าวว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นกระบวนการจัดการองค์การสงฆ์ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักในการบริหารงาน ประกอบกับการนำหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยและคำสั่งมหาเถรสมาคม

สรุป ความหมายของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือ การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นกระบวนการจัดการและปกครองคณะสงฆ์ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นแกนสำคัญ มุ่งเน้นการปกครองเพื่อการศึกษาและการพัฒนาคนมากกว่าการใช้อำนาจหรือการลงโทษ การบริหารวัดต้องคำนึงถึงความสะดวก สว่าง และสงบ ควบคู่กับบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางทางศาสนา สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงเป็นการผสมผสานหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารจัดการสมัยใหม่ให้เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

2.2.1 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันนี้ได้ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครองได้อาศัยอำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุนเมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยในคณะสงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้องและจำเป็นต้องพึ่งรัฐก็ได้อาศัยอำนาจรัฐช่วยแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจุบันนี้มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องเมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์โดยหลัก คือ การปกครองตามธรรมวินัยและให้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงประเทศไทยโดยเฉพาะในรัชกาลปัจจุบันได้ทรงลงพระปรมาภิไธยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมา ในปี พ.ศ. 2535 ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ให้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วยและต่อมาก็ได้กำหนดให้มหาเถรสมาคมออกข้อบังคับวางระเบียบออก คำสั่ง มีมติ และออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยการบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่และเป็นการกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติอันเป็นการกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี 6 ประการ ดังนี้

ด้านการปกครอง

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ) (2550, น. 8-10) การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อยส่วนมากที่เกิดจากการปกครองนั้นไม่ได้เป็นจุดมุ่งหมายในตัวแต่เป็นแค่เพียงปัจจัยเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดมุ่งหมายในการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันทางการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าหากไม่ปกครองกันด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองกันด้วยอำนาจเมื่อปกครองกันด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติ ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ดังนั้นแล้วคณะสงฆ์จึงต้องมีการกำกับดูแลเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในจึงได้มีองค์กรที่ชื่อว่า มหาเถรสมาคมเกิดขึ้นเพื่อที่จะได้ควบคุมและดูแลเรื่องต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ในเรื่องการปกครองก็เช่นกันรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แบ่งออกเป็นส่วนอย่างชัดเจนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

การจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลซึ่งในสมัยนั้นมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครอง คณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำ ซึ่งความล่าช้าและความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น 3 ทาง คือ สังฆสภาคณะสังฆมนตรีและคณะวินัยธรมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ด้วยเหตุผลดังกล่าวคณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้ง คณะกรรมการยกร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. 2530 เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จรัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภาเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ

โดยที่การจัดดำเนินกิจการคณะสงฆ์มิใช่เป็นกิจการซึ่งแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบันและโดยระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินกิจการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์มหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัยทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาโดยการปกครองคณะสงฆ์ในยุคนี้ อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความหมายกว้างขวางมากเพราะถ้าพิจารณาเทียบเคียงกับอำนาจหน้าที่ของสังฆสภาคณะสังฆมนตรีและคณะวินัยธรมตามบัญญัติแยกอำนาจกันไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 แล้วจะพบว่าอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งสามส่วนนั้นได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) (2540, น. 87) ได้กล่าวว่า พระภิกษุทุกรูปอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งได้วางกฎหมายมหาเถรสมาคมว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะ

สงฆ์ไว้เป็นลำดับชั้นการปกครองและการปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้นมีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น เช่น คณะธรรมยุตมีเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุตปกครอง ส่วนคณะมหานิกายแบ่งการปกครองออกเป็น 4 หน คือ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าคณะใหญ่หนใต้

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง และส่วน ภูมิภาค ซึ่งได้กระจายอำนาจการปกครองออกเป็นส่วนๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ภาค มีเจ้าคณะภาคดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตนให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชา สมเด็จพระสังฆราช

ส่วนที่ 2 จังหวัด มีเจ้าคณะจังหวัดปกครอง (เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร และเจ้าคณะจังหวัดทั่วประเทศ)

ส่วนที่ 3 อำเภอ มีเจ้าคณะอำเภอปกครอง (เจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะอำเภอทั่วประเทศ)

ส่วนที่ 4 ตำบล มีเจ้าคณะตำบลปกครอง (เจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะตำบลทั่วประเทศ)

อำนาจหน้าที่สำคัญของเจ้าคณะตำบล นอกจากการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงามแล้ว ยังมีหน้าที่ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิกหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือ คำวินิจฉัยชั้นเจ้าอาวาส แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบควบคุมบังคับบัญชาเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรือผู้อยู่ในปกครองของตน ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองของตนหากเราเรียงลำดับการปกครองคณะสงฆ์ จากล่างขึ้นบน เป็นดังนี้

- (1) ตำบล ปกครองดูแลวัด (เจ้าคณะตำบลดูแลหลาย ๆ วัด)
- (2) อำเภอ ปกครองดูแล ตำบล (เจ้าคณะอำเภอดูแลหลาย ๆ ตำบล)
- (3) จังหวัด ปกครองดูแล อำเภอ (เจ้าคณะจังหวัดดูแลหลาย ๆ อำเภอ)
- (4) ภาค ปกครองดูแลจังหวัด (เจ้าคณะภาคดูแลหลาย ๆ จังหวัด)
- (5) หน ปกครองดูแลภาค (เจ้าคณะใหญ่ดูแลภาคหลาย ๆ ภาค)
- (6) มหาเถรสมาคม ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในภาพรวม

หันกลับมาที่สถานการณ์ปัจจุบันมักตั้งคำถามกันว่ามีปัญหาเกิดขึ้นกับวัดกับความประพฤติของเจ้าอาวาสที่ผิดกฎหมายผิดพระธรรมวินัยทำไมมหาเถรสมาคมไม่ลงมาจัดการเรื่องนี้หากพิจารณาถึงสภาพปัจจุบัน ถ้านำเรื่องเกี่ยวกับวัดทุกเรื่องเข้าสู่มหาเถรสมาคมอาจจะผิดขั้นตอนการปกครองคณะสงฆ์และไม่เป็นไปตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้แล้วในกฎมหาเถรสมาคม

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) (2540) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครอง หมายถึง การกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าของหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทภิกษุหรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังฆมณฑลเน้นการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ 3 วิธีคือ

- 1) นิคคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
- 2) ปัคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง
- 3) ปวารณวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน

สรุป การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาและความสงบเรียบร้อย มิใช่มุ่งใช้อำนาจเป็นหลัก โดยมีมหาเถรสมาคมทำหน้าที่กำกับดูแลสูงสุดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โครงสร้างการปกครองแบ่งเป็นลำดับขั้นตั้งแต่วัด ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค หน จนถึงมหาเถรสมาคม เพื่อให้การบริหารเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ การปกครองมุ่งให้พระสงฆ์และคฤหัสถ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และกฎระเบียบ โดยใช้หลักการปกครอง 3 วิธี คือ การตำหนิเมื่อจำเป็น การยกย่องผู้ควรยกย่อง และการเปิดโอกาสให้ตักเตือนกัน เพื่อความเรียบร้อยและความเจริญของคณะสงฆ์

ด้านการศาสนศึกษา

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฎมหาราช (ช่วง วรปญโญ) (2559) ได้กล่าวว่า ศาสนศึกษา หมายถึง กิจการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ เช่น แผนกธรรมหรือบาลีรวมทั้งการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม เช่น การอบรมก่อนสอบ, การสอบนักธรรม-บาลี, การมอบวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาและการจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการศึกษาศาสนาเป็นสาขาที่น่าสนใจและมีหลากหลายหลักสูตรให้ได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบศาสนาและความเชื่อในการที่จะเลือกเรียนศาสนศึกษานั้นคุณจำเป็นต้องมีทัศนคติที่เหมาะสมและมีความสนใจให้หัวข้อนี้เสียก่อน การจัดการศึกษาด้านศาสนาจะต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพผู้สอนก็ต้องมีความรู้ความสามารถโดยเฉพาะเพราะวิชาการด้านศาสนาเป็นวิชาเฉพาะทาง มิใช่สอนกันได้ทุกคนที่กล่าวนี้มิใช่ดูแคลนครูที่สอนวิชาศาสนาอยู่ที่ยังท่านสอนไม่ได้ดีหรือสอนให้เด็กรู้เรื่องไม่ได้ ทำให้เด็กไม่อยากเรียนมิใช่อยู่ที่หลักสูตรมีเนื้อหามากเกินไปแต่เนื่องจากครูผู้สอนไม่มีพื้นฐานวิชาด้านศาสนาหรือวิชาศีลธรรมมากนักทำให้ผู้เรียนและผู้สอนมีความรู้พอ ๆ กัน

กรมการศาสนา (2539,น. 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมบาลีแผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย

พระยุพธนา รมณียธมโม (2547,น. 101) การศึกษาตามหลักพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ระดับต่างๆ ให้เกิดขึ้นรู้สึกจะธรรม เมื่อรู้แล้วจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่นและสังคม การศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันสมควรแก่สมณะ การบวชเรียน คือ การศึกษาโดยการบรรพชาเป็นสามเณรอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อศึกษาและปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเนื้อหาของการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ก็คือพระพุทธศาสนา นั่นเอง สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบัน การศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันสมควรแก่สมณะเป็นกิจการสำคัญอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์จัดให้มีการดำเนินการดังที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางก็ได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาว่า ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม และในส่วนของระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่าควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้จัดการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสูตร แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรีนักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอกถ้า เป็นฆราวาสมีอุปาสกอุบาสิก หรือแม่ชีที่ศึกษาเล่าเรียนเรียกว่าธรรมศึกษาแบ่งออกเป็นธรรมศึกษา ชั้นตรีธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอกการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสูตร

2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาการจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการโดยกระทรวงประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และฉบับปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2535 มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งวิชา สามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไปเพื่อให้พระภิกษุและสามเณร มีความรู้ในหลักธรรม หากพระภิกษุและเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษา หรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลีนอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาภาษาบาลีเพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้วก็จะไม่มีผู้ใดสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎก

แล้ว พระพุทธศาสนาก็จะต้องเสื่อมสูญไปด้วยเหตุนี้เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อพัฒนาชีวิตโดยดำเนินตามองค์ประกอบของการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ 3 ประการคือ

(1) ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยนับเป็นองค์ประกอบสำคัญโดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติและการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาภาคทฤษฎีคือการศึกษาระบบวินัยให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้งเพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งว่าคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่จัดเป็นธรรมบทนั้นบ่งชี้ว่าด้วยเรื่องอะไรถ้าผู้เรียนจะน้อมนำเอาธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางหรือแสงประทีปแห่งชีวิตทำอย่างไรและเมื่อปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไร เรียกว่า ปริยัติ

(2) ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้นมาสู่ภาคปฏิบัติคือนำมาประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นการอบรมกายวาจาและใจ

(3) ปฏิเวธ ได้แก่ ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์สาวก พระอรหันต์สาวิกและพระอริยบุคคลเป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติซึ่งทำให้ยกฐานะจากปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอริยบุคคลการบรรลุธรรมขั้นนั้น ๆ ตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัตินั้น ไม่มีใครมายกย่องหรือแต่งตั้งให้แต่การยกฐานะดังกล่าวเป็นโดยอัตโนมัติ

สรุป การศาสนศึกษาเป็นการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมบาลี และสามัญศึกษา โดยมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้พระธรรมวินัยควบคู่กับวิชาสามัญ เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรอย่างรอบด้าน การศึกษาด้านศาสนาต้องอาศัยบุคลากรผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง และอยู่ภายใต้การกำกับส่งเสริมของมหาเถรสมาคม เป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจตามหลักปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ อันเป็นหัวใจของการสืบทอดและธำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืน

ด้านการศึกษาสงเคราะห์

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปโน) (2540,น. 48-49) ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1) โรงเรียนภายในวัดเป็นโรงเรียนการกุศลที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาสให้มีสิทธิ์ได้เรียนตามกฎและข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้พระภิกษุที่อยู่ภายในวัดได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กำหนดออกมาเพื่ออนุเคราะห์และสงเคราะห์ให้เด็กด้อยโอกาสและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาอย่างคนปกติทั่วไปได้เข้ารับการศึกษารูปแบบอื่น ๆ และยังเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดพร้อมทั้งได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนาและวิชาการทางโลกอย่างเท่าเทียมกับคนอื่น

2) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีจุดประสงค์ให้พระสงฆ์ภายในวัดได้จัดการฝึกอบรมปลูกฝังศีลธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนเป็น

โอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

3) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดมีจุดประสงค์เพื่อให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็กอีกทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่วัยเด็ก

4) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแผนกสามัญศึกษาและมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมหมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2537 และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนาขณะนี้วัดต่างๆ จำนวนมากจัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาแต่ยังมิได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์โดยรูปการนั้นน่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่าเพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญ ศึกษาทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็นับหนักทางวิชาสามัญศึกษา

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) (2539, น. 77) ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติ ทั้งด้านการศึกษาการอบรมสั่งสอนการให้ที่อยู่อาศัย อาหารรวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติอย่างยิ่งและสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทยได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษาแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้วเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลงก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้นการศึกษาสงเคราะห์คือการให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน อนึ่งมหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์โดยประกาศ เรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่าการตั้งทุนสงเคราะห์ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดจะทำได้พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียนก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียนรัฐบาลก็ให้สงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอน นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ตั้งแต่แรกทีรัฐเริ่มจัดการศึกษาเป็นต้น

สรุป การศึกษาสงเคราะห์เป็นบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็ก เยาวชน และพระภิกษุสามเณรที่ขาดโอกาส โดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ โรงเรียนในวัด

ศูนย์พุทธศาสนานวนาติย ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การศึกษาสงเคราะห์มุ่งพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับความรู้ทางวิชาการ และเป็นการสนับสนุนรัฐในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พระสงฆ์จึงทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของสังคมไทยผ่านการศึกษา

ด้านการเผยแผ่

กรมการศาสนา (2542) การเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาทและประชาชนทั่วไปได้รับทราบในทุก ๆ วิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนไปใช้ในชีวิตรประจำวันการเผยแผ่พระพุทธธรรมคำสั่งสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดีมีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้นอบรม สั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติสั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาและตั้งตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยังประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติการพัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์ เพื่อให้องค์กรคณะสงฆ์เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นั้น พระสงฆ์ควรตระหนักในการเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาโดยยึดหลัก วัตถุประสงค์ 3 ประการ

- 1) วิทยุธรรมิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาตินี้
- 2) สัมปรายิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า
- 3) ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน

ในส่วนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2484 ที่กำหนดหน้าที่ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการและพระสงฆ์เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ คือ อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณะสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดจนการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาทคำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนา พิธีและการปฏิบัติ เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นให้หมดไปโดยชอบชวนชวายเป็นเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรมมีการไหว้ พระสวด มนต์เป็นต้นชวนชวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลีหรือเพื่อประโยชน์แก่ ประชาชน หรือชวนชวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง เกี่ยวกับศีลธรรมบ้างที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้างเพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมตามวัดต่างๆ ได้ท่องได้อ่านตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปัญญา) (2540, น. 148-155) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มี 7 รูปแบบ ได้แก่ การสอนธรรมแก่คนที่เข้ามา เฝ้าตั้งแต่หนึ่งและหลายคนตามโอกาสการสอนธรรมโดยทรงยกหัวข้อธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อควรรู้ ควรปฏิบัติ การสอนธรรมแบบอบรม แนะนำ ตักเตือนให้รู้สึกผิดชอบชั่วดี การสอนธรรมแบบสั่งสอนหรือแบบพร่ำสอน การสอนแบบสนทนาธรรม คือ พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ทางธรรม แก่กันและกัน การสอนแบบถามตอบกันและกัน คือ ฝ่ายหนึ่งถาม ฝ่ายหนึ่งตอบ และการสอน ธรรมด้วยการแสดงชี้แจงธรรมให้แจ่มแจ้งชัดเจน ทั้งนี้ ในปัจจุบันพระสงฆ์ได้ปรับปรุงรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เช่น การปรับเป็นรูปแบบการเทศน์ การปาฐกถาธรรม การอภิปรายธรรม การสนทนาธรรม การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรม การเทศน์มหาชาติหรือการเทศน์แหล่ การเทศน์ปฐมา วิชชา การสอนพุทธศาสนาในโรงเรียน การเป็นพิธีกรรายการ การเขียนบทความทางวิทยุและโทรทัศน์ การเขียนบทความลงวารสารหรือหนังสือพิมพ์ การเป็นนักเทศน์ การเป็นครู อาจารย์ หรือวิทยากร การจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ และการสอนธรรมผ่านกิจกรรม หน้าที่หรือบทบาท ที่วัดต่าง ๆ ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอและคณะสงฆ์จังหวัดเกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ดังนี้

- 1) หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์
- 2) แนะนำสั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

บุญศรี พานะจิตต์ (2545, น. 21) ได้กล่าวถึง บทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยความเมตตา และกรุณาของภิกษุสงฆ์งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน มีดังนี้

- 1) งานพระธรรมทูตดำเนินการโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้ง คณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. 2508 โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนาออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อมงานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติแนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์การบรรยาย การสนทนาธรรมกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะเยี่ยมเยียนนำพัฒนาท้องถิ่นสาธิตและนำจัดกิจกรรมวัตถุประสงคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี 4 ประการคือ

- (1) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์

- (2) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ ประชาชน
- (3) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการ ประชาชนพระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน
- (4) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ ประเทศชาติและพรศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

2) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อบต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตาม ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีความมุ่ง หมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้านโดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบทได้มีบทบาทและเป็นแกนนำ ในการส่งเสริมวัด ให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

3) งานอบรมจริยธรรมนักเรียนข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มี ทักษะที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรม ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ 10 ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

5) การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและ ประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อจัดฝึกอบรมด้านความรู้ความประพฤติและจิตใจโดยมี พระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์

6) การเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชนเป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรม และการเผยแพร่ในต่างประเทศอาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

7) การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัดเป็นโครงการที่จัดขึ้นมาเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชน ตามศักยภาพของวัดได้แก่โครงการอุทยานการศึกษาการจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลาน ใจลานกีฬา เป็นต้น

สรุป การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นภารกิจหลักของพระสงฆ์ในการประกาศและถ่ายทอด หลักธรรมแก่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเข้าใจและนำธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง การ เผยแผ่ดำเนินไปตามพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ โดยยึดประโยชน์ 3 ระดับ คือ ประโยชน์ใน ปัจจุบัน อนาคต และประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพาน รูปแบบการเผยแผ่มีความหลากหลาย ตั้งแต่การ เทศน์ อบรม สันทนาธรรม ไปจนถึงการใช้สื่อและกิจกรรมพัฒนาชุมชน งานเผยแผ่จึงมีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ

ด้านการสาธารณสงเคราะห์

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ) (2548) ได้ให้ความหมาย สาธารณสงเคราะห์ ไว้ ว่า การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์เช่น การพัฒนา หมู่บ้าน

การพัฒนาวัด เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ในด้านสังคม สงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาค ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคน ยากจนกับ คนร่ำรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและ ช่วยเหลือบุคคลผู้ ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้วการสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การ สงเคราะห์ในด้าน ต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัดทายกหรือทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของ สังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนเมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ ของวัดจะต้อง จัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาส จะต้อง ดำเนินการบริหารงานทุกด้านการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะสามารถจัดได้ ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ว่า วัดเป็นของประชาชนเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศลตามประเพณีของชาวบ้านของวัดภิกษุสงฆ์และสามเณรในวัด ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็น หัวหน้าปกครองดูแลรักษาวัดมีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัด หรือที่อื่นใดในหมู่บ้านตำบลที่ตั้งวัดนั้นและหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อื่น ๆ แก่ประชาชนใน ส่วนที่อยู่ในสมณวิสัยที่น่าจะจัดได้

พระครูโสภณปริยัติสุธี (2555) ได้กล่าวว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง เป็นการ จัดสร้างเพื่อประโยชน์อันก่อให้เกิดผลต่อสาธารณะ เช่น การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การ สร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานตำรวจ เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังเป็นการ จัดหา สิ่งของ หรือวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้สำหรับสถานศึกษา หรือสถานที่อื่นใดที่เป็นของสาธารณะ การที่ พระสงฆ์ได้พยายามคิดทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งต่อพุทธ ศาสนา เชิงรุก เพราะจะทำให้พุทธศาสนามีพลังในการขับเคลื่อนสู่สังคมในระดับกว้างต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปจับยุทธศาสตร์การจัดทุกซ์ เพราะยุทธศาสตร์นี้จะนำไปสู่ปัญญา ซึ่งต่างจากยุทธศาสตร์ สร้างความสุขซึ่งจะนำไปสู่ความโลภและการแย่งชิง

สรุป การสาธารณสงเคราะห์เป็นบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวม ทั้งการพัฒนาชุมชน วัด และการสงเคราะห์ผู้เดือดร้อน โดยวัดทำหน้าที่เป็น ศูนย์กลางของชุมชนและพระสงฆ์เป็นผู้นำในการประสานความช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์ ครอบคลุมทั้งการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนและการสร้างหรือสนับสนุนสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม บทบาทดังกล่าวสะท้อนการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาเชิงรุกที่มุ่ง แก้ปัญหาความทุกข์และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

ด้านการสาธารณูปการ

ชุดิพงษ์ คงกาจธัญญ์ (สิริวิชัย) (2564, น. 39) อธิบายว่า สาธารณูปการ (Public Facilities) หมายถึง บริการสาธารณะที่จัดทำเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในสิ่งอุปโภคที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เพื่อสาธารณะซึ่งดำเนินการโดย องค์กรของรัฐหรือเอกชนโดยการควบคุมของรัฐบาล ซึ่งได้แก่บริการในเรื่องเคหะการ การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม การอนามัยความปลอดภัยและบริการอื่นๆ ตามความต้องการของประชาชน และเป็นกิจการที่ไม่หวังผลกำไรแต่อย่างใดเป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่การดูแล ทะนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษา และก่อสร้างอาคารสถานที่

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดีสุรเตโช) (2551, น. 1106) อธิบายว่า สาธารณูปการ เป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งที่เป็น รักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ให้ดี และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้ เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน และพระสงฆ์ภายในวัด การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ปัจจุบันในบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจ หน้าที่มาหาเถรสมาคมและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ”

- 1) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
- 2) กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัด ราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง
- 3) กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร
- 4) การศาสนสมบัติของวัด

พระเทพปริยัติสุธี (2550, น. 28) กล่าวถึง การสาธารณูปการ ตาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 กล่าวว่า เป็น “ค่านาม” หมายถึง “การ ก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการ คณะสงฆ์ ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง

1. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
2. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการ ยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง
3. กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร
4. การศาสนสมบัติของวัด ตามความหมายที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้สรุปว่า

มีลักษณะของการทำการสาธารณูปการใน 3 ประการ คือ

4.1 การกระทำด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม

4.2 การกระทำด้วยเอกสารรายงาน

4.3 การกระทำโดยการจัดประโยชน์ การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการเป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรง คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วน ทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน 2 ประการ คือ ควบคุมการสาธารณูปการ และส่งเสริมการสาธารณูปการ การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติ ต้องสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังต่อไปนี้

1. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
2. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและ พอเหมาะ พอควร แก่สภาพท้องถิ่นและให้ก่อสร้างตามแบบแปลน
3. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษา ศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ
4. ควบคุมการเงินและบัญชี รับ - จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตาม หลักบัญชี
5. ควบคุมดูแลการเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับ พระราชทาน วิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง
6. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

สรุป การสาธารณูปการเป็นภารกิจสำคัญของเจ้าอาวาสในการก่อสร้าง บูรณะ และดูแลศาสนวัตถุศาสนสถาน รวมถึงกิจการและศาสนสมบัติของวัด เพื่อประโยชน์ของพระสงฆ์และชุมชน การดำเนินงานต้องเป็นไปตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีทั้งการวางแผน ควบคุม ตรวจสอบ และส่งเสริมอย่างเป็นระบบ งานสาธารณูปการจึงเป็นกลไกหลักในการบริหารวัดที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างเจ้าอาวาสและเจ้าคณะทุกระดับ เพื่อให้วัดดำรงอยู่มั่นคง สอดคล้องกับการพัฒนาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

2.2.2 การประยุกต์ใช้หลักการบริหารสมัยใหม่

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันได้นำหลักการบริหารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะหลักการ POSDCORB ของ Luther Gulick ซึ่งประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบรรจุบุคลากร (Staffing) การสั่งการ (Directing) การประสานงาน (Co-Ordinating) การรายงาน (Reporting) และการจัดหางบประมาณ (Budgeting) (พระวรศักดิ์ เรือนสอน, 2564)

นอกจากนี้ยังนำหลักการบริหาร 14 ประการของ Henri Fayol มาใช้ เช่น หลักการแบ่งงาน หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา หลักความเสมอภาคและความยุติธรรม และหลักความ

สามัคคีในหมู่คณะ เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ (พระราชปริยัติโมลี, 2555)

2.2.3 ภาวะผู้นำและการพัฒนาพระสังฆาธิการ

ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการต้องมีคุณสมบัติทั้งด้านพระธรรมวินัย ความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ และความเป็นผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชน (พระใบฎีกาศราวุฒิ หงษ์คำ, 2560)

การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยต้องมีการฝึกอบรมทั้งด้านหลักธรรมคำสอนและทักษะการบริหารจัดการสมัยใหม่ รวมถึงการพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล (พระครูปลัดกฤษณานนท์ อภิชาโน, 2565)

2.2.4 ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ การขาดงบประมาณในการดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี และความคาดหวังของประชาชนที่สูงขึ้น (พระใบฎีกาศราวุฒิ หงษ์คำ, 2560; พระวรศักดิ์ เรือนสอน, 2564)

แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการอย่างต่อเนื่อง การปรับโครงสร้างองค์การให้ทันสมัยและคล่องตัว การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงาน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน (พระใบฎีกาศราวุฒิ หงษ์คำ, 2560)

สรุป การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นกระบวนการจัดการองค์การสงฆ์ให้เป็นอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักในการบริหารงาน ประกอบกับการนำหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีโครงสร้างการปกครองแบบลำดับขั้นตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด และมีพระสังฆาธิการเป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละระดับ มหาเถรสมาคมได้กำหนดให้พระสังฆาธิการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการคลัง การบริหารในยุคปัจจุบันได้นำหลักการ POSDCORB และหลักการบริหาร 14 ประการของ Henri Fayol มาประยุกต์ใช้เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยต้องมีคุณสมบัติทั้งด้านพระธรรมวินัย ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ และความเป็นผู้นำที่

สร้างแรงบันดาลใจ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดแคลนบุคลากร การขาดงบประมาณ และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์การอย่างต่อเนื่อง ปรับโครงสร้างองค์กรให้ทันสมัย และนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานเพื่อให้องค์การสงฆ์สามารถทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชนและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

2.3 แนวคิด เกี่ยวกับคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล

การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลมิใช่เพียงการเพิ่มเครื่องมือเทคโนโลยีเข้าสู่องค์กร แต่เป็นกระบวนการ “ปรับโครงสร้างเชิงระบบ” (systemic transformation) ที่ส่งผลต่อรูปแบบอำนาจ การจัดการทรัพยากร และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับสาธารณะ ในกรณีของคณะสงฆ์การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวเปิดโอกาสในการพัฒนาองค์กรในหลายมิติ ทั้งเชิงโครงสร้างการปกครอง การบริหาร ข้อมูล การสร้างความโปร่งใสในพระพุทธศาสนาและการยกระดับทุนทางสังคม (social capital) ขณะเดียวกัน พระศรีวิจิราภรณ์ (2567) อธิบายว่า การปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลได้เผชิญทั้งโอกาสและความท้าทายซึ่งมีผลต่อการดำเนินงาน บทบาทของคณะสงฆ์ไทย โดยเฉพาะการที่มีเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นการเข้ามาเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์มีการเผยแพร่คำสอน ไปยังผู้คนได้กว้างขึ้น มีรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่าย โดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้ทบทวนเอกสารที่ความเกี่ยวข้อง กับคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล มีรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 ความหมายของยุคดิจิทัล

ณิชา วัชรชยะกูร และสุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2558) ได้ให้ความหมาย ของยุค ดิจิทัลว่า ยุคที่มีรูปแบบเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่พัฒนาการศึกษาให้มีความทันสมัย ตอบสนองความต้องการด้าน การสื่อสารของมนุษย์อยู่ตลอดเวลาซึ่งพื้นที่และเวลา ถูกลดความสำคัญลงทีละน้อย สามารถทำให้เกิด การติดต่อสื่อสารกันเกิดขึ้นแบบทันทีทันใด

เสาวลักษณ์ พันธุบุตร (2560) อธิบายว่า ยุคดิจิทัลเป็นสังคมที่มีการสื่อและเทคโนโลยีมี อิทธิพลต่อการเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมส่งผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงคนสูงวัยเกิด การเปลี่ยนแปลงของประชากรโลกและสิ่งแวดล้อมที่คนคิดด้านการบริโภคของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป เป็นยุคที่ผู้บริโภคเริ่มเข้ามาามีบทบาทกำหนดทิศทางของสินค้าอันเป็นผลมาจากการเกิดขึ้นของ วัฒนธรรมอินเทอร์เน็ตในช่วงศตวรรษที่ 21 ที่กระแสความคิดเป็นกระแสแห่งการวิพากษ์และการตั้ง คำถามต่อปรากฏการณ์รวมถึงเป็นสังคมแห่งข้อมูลที่ไม่จำกัดที่ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารการค้า ค้นหา ข้อมูลเพื่อการศึกษาการทำธุรกิจเพื่อสุขภาพหรือแม้แต่การท่องเที่ยวสามารถทำการค้นหาได้ผ่านหน้า จอคอมพิวเตอร์และหน้าจอของสมาร์ทโฟน

สุกัญญา แซ่มซ้อย (2560) อธิบายว่า ยุคดิจิทัล หมายถึง ยุคที่เทคโนโลยีความเจริญก้าวหน้า ทำให้มีความสะดวกรวดเร็วในการสื่อสาร การส่งผ่านข้อมูลข่าวสารและองค์ ความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นข้อความ ภาพ เสียง หรือคลิปวิดีโอ ทำให้ทุกคนสามารถ เข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็วทุกที่และตลอดเวลา

ปณณทัต กาญจนะสวัสดิ์ (2561) อธิบายว่า ยุคดิจิทัล หมายถึง ยุคที่มีการพัฒนาเทคโนโลยี ทำให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ มีความฉลาด สามารถติดต่อสื่อสารและสั่งการให้ทำงานเองได้ อย่างอัตโนมัติ สามารถเปิด - ปิด หรือสั่งงานผ่านแอปพลิเคชันได้โดย ไม่ต้องกดสวิตช์ที่ตัวอุปกรณ์ การสั่งงานด้วยคำพูดในโทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟน ให้ถ่ายภาพ หรือเขียนข้อความโดยอัตโนมัติ ในยุคนี้ เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Mobile Platform, AI หรือปัญญาประดิษฐ์ 3D Printing, Internet of Things, Fintech จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตประจำวันของคนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

รุ่งรัตน์ พลชัย (2563) ได้ให้ความหมายของยุคดิจิทัลไว้ว่า ยุคดิจิทัล หมายถึง ยุคที่เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมีความก้าวหน้า และเทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของคนในสังคมไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการศึกษา เป็นเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในการใช้ชีวิต และตอบสนองความต้องการของคนรุ่นใหม่

มนัสนันท์ ดวงพิทักษ์ และธัญญพัทธ์ ไคร์วานิช (2565) อธิบายว่า ยุคดิจิทัล หมายถึง วิถีชีวิตที่เป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตโลกดิจิทัล โดยการดำเนินชีวิตประจำวันผ่านอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ อาทิ อุปกรณ์สมาร์ตโฟน เป็นต้น

สรุป ยุคดิจิทัล หมายถึง การที่สังคมมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ความสำคัญต่อการใช้เทคโนโลยี มีการติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งเข้ามามีบทบาทมากต่อระบบชีวิตประจำวันทั้งในเชิงธุรกิจ การบริหาร การปกครองและการดำเนินชีวิต และเป็นช่องทางการสื่อสาร การค้นหาข้อมูลที่ไร้พรมแดน

2.3.2 โอกาสในการพัฒนาคณะสงฆ์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

การพัฒนาคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลควรถูกทำความเข้าใจในฐานะ “การเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้าง” มิใช่เพียงการนำเครื่องมือเทคโนโลยีมาใช้เป็นรายการกิจกรรม กล่าวคือ เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นปัจจัยที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการกระจายอำนาจ การไหลเวียนข้อมูล และตรรกการบริหารองค์กรโดยรวม

คาสเทล (Castells, 2010) อธิบายว่า โลกยุคปัจจุบันอยู่ภายใต้โครงสร้าง “สังคมเครือข่าย” (network society) ซึ่งอำนาจและทรัพยากรถูกจัดวางผ่านการเชื่อมต่อของข้อมูลมากกว่าการรวมศูนย์อำนาจแบบดั้งเดิม โดยแนวคิดดังกล่าวเมื่อมาประยุกต์กับคณะสงฆ์ จะเห็นว่าโอกาสสำคัญอยู่ที่การสร้างระบบการบริหารแบบเครือข่าย เช่น ระบบฐานข้อมูลพระสงฆ์ระดับประเทศ ระบบการ

สื่อสารคำสั่งการปกครองผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และการประสานงานระหว่างวัดผ่านระบบดิจิทัล ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดด้านระยะทางและเพิ่มความรวดเร็วในการกำกับดูแล

ในเชิงการบริหารภาครัฐ แนวคิด New Public Management (NPM) เน้นเรื่องประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า และการวัดผล (Hood, 1991) การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ในบริบทวัดปรากฏผ่านการนำระบบบัญชีดิจิทัล การบริหารศาสนสมบัติผ่านฐานข้อมูล และการรายงานข้อมูลทางการเงินอย่างเป็นระบบงานของ Issaradhammo et al. (2025) พบว่าการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการศาสนสมบัติช่วยเพิ่มความโปร่งใสและลดข้อสงสัยจากสาธารณะ ซึ่งสะท้อนถึงการยกระดับความชอบธรรมองค์กร (organizational legitimacy) อีกทั้ง ในมิติของการบริหารจัดการภาครัฐผ่านเทคโนโลยี แนวคิด E-Governance เสนอว่าการนำ Information and Communication Technology (ICT) มาใช้ คือ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เครือข่าย และอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เพื่อรวบรวม จัดเก็บ ประมวลผล เผยแพร่ และบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งในองค์กร ธุรกิจ และการศึกษา เพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้ทันสมัยและเชื่อมโยงกันอย่างรวดเร็ว สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสได้ หากมีความพร้อมด้านโครงสร้างและบุคลากร (Heeks, 2006)

สำหรับพระสังฆาธิการการสนับสนุนระบบข้อมูลกลางจึงเป็นโอกาสในการปรับบทบาทจาก “ผู้สั่งการ” สู่ “ผู้บริหารจัดการข้อมูล” (data-driven administrator) นอกจากนั้น การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในระบบการปกครองคณะสงฆ์นำมาซึ่งโอกาสที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสื่อสารและการจัดการข้อมูลต่างๆ การใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารภายในวัดระหว่างคณะสงฆ์ช่วยให้สามารถตัดสินใจได้เร็วขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Bianchi, 2020 อ้างถึงใน สุภัทร์ สุขเกษม และคณะ, 2566)

อีกทั้ง ระบบการจัดการฐานข้อมูลพระสงฆ์ในประเทศไทยช่วยให้การบริหารงานภายในคณะสงฆ์มีความเป็นระบบมากขึ้น สามารถบันทึกข้อมูลพระสงฆ์การดำเนินงานของวัด และกิจกรรมทางศาสนาในรูปแบบดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุภัทร์ สุขเกษม และคณะ, 2566) ซึ่งเป็นการปรับตัวของคณะสงฆ์เปลี่ยนจากการประชุมในที่ทำงานเป็นการจัดประชุมออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น Zoom หรือ Google Meet ช่วยลดข้อจำกัดด้านระยะทางและเวลา ทำให้พระสังฆาธิการสามารถประสานงานและพบปะหารือกันได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น (ปราโมทย์ เทพมณี และคณะ, 2568)

สรุป โอกาสของคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลมิใช่เพียงการใช้เทคโนโลยี แต่เป็นการยกระดับสู่การบริหารเชิงข้อมูล การกระจายอำนาจเชิงเครือข่าย และการสร้างความโปร่งใสขององค์กรสงฆ์ อีกทั้งยังช่วยนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในการบริการกิจการคณะสงฆ์ให้ก้าวทันความทันสมัยของโลกสมัยใหม่และให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการบริหารคณะสงฆ์

2.3.3 การบริหารจัดการวัดในยุคดิจิทัล

ยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงเป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังเป็น ปัจจัยสำคัญที่สร้างโอกาสใหม่แก่คณะสงฆ์ในการบริหารและพัฒนาองค์การทั้งในเชิงการเผยแผ่หลักธรรม การจัดการวัด และการเชื่อมต่อกับพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในยุคออนไลน์ (พระศรีวิจิรวาทิ, 2567) นอกจากนี้ พระมหานัฐพล อิศธรรมโม (สตีวงศ์) พระมหาอดิศักดิ์ ปิยสีโล (ดีล้วน) และอรรถชัย สุตบนิต (2568) อธิบายว่า การประยุกต์ระบบสารสนเทศสารสนเทศสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารระหว่างสถานปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ และช่วยให้การบริหารทรัพยากรมีความโปร่งใสมากขึ้น โดยตัวอย่างเช่นการจัดตั้ง ฐานข้อมูลวัดดิจิทัล (Digital Temple Hub) ที่เชื่อมกับระบบ e-Donation และระบบบัญชีบนคลาวด์ เพื่อให้พระสังฆาธิการสามารถจัดการศาสนสมบัติได้อย่างถูกต้องและทันเวลา นอกเหนือจากการส่งเสริมความรู้ด้านเครื่องมือดิจิทัลให้แก่พระสงฆ์ กล่าวคือการเพิ่มทักษะดิจิทัลถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาองค์การสงฆ์ให้ตอบสนองต่อสังคมยุคใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การบริหารจัดการวัดแบบดั้งเดิมมีลักษณะลำดับชั้นและอาศัยประสบการณ์ของผู้บริหารเป็นหลัก ซึ่งในยุคดิจิทัลเป็นการใช้แนวคิดการบริหารแบบข้อมูล (data-driven management) เข้ามามีบทบาทสำคัญ ซึ่ง ฮูด (Hood, 1991) อธิบายว่า แนวคิด New Public Management เน้นการวัดผล การกำหนดเป้าหมาย การตรวจสอบความโปร่งใส อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้ในบริบทวัดสามารถปรากฏผ่านระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ การจัดเก็บข้อมูลผู้ทำบุญ และการรายงานผลแบบออนไลน์ ซึ่งช่วยให้การบริหารมีหลักฐานตรวจสอบได้

นอกจากนี้ สกอตต์ (Scott, 2008) เสนอว่าองค์กรต้องรักษาความชอบธรรมผ่าน 3 มิติ ได้แก่ มิติกฎระเบียบ (regulative) มิติบรรทัดฐาน (normative) และมิติวัฒนธรรมความหมาย (cultural-cognitive) การปรับตัวสู่ระบบดิจิทัลจึงต้องครอบคลุมทั้งการแก้ไขระเบียบการเงิน การสร้างค่านิยมโปร่งใส และการปรับทัศนคติพระสงฆ์ต่อเทคโนโลยี สำหรับคณะสงฆ์การเปลี่ยนผ่านดิจิทัลจึงต้องคำนึงถึงศักยภาพบุคลากร งบประมาณ และวัฒนธรรมองค์กรร่วมด้วย ขณะเดียวกัน พระมหานัฐพล อิศธรรมโม (สตีวงศ์) พระมหาอดิศักดิ์ ปิยสีโล (ดีล้วน) และอรรถชัย สุตบนิต (2568) สนับสนุนว่าเมื่อวัดมีระบบข้อมูลและบัญชีดิจิทัล ความโปร่งใสและความเชื่อมั่นจากประชาชนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าการบริหารเชิงข้อมูลสัมพันธ์กับความชอบธรรมขององค์กรสงฆ์ อย่างไรก็ตาม หากบุคลากรขาดทักษะหรือขาดความพร้อมไม่ทันต่อยุคดิจิทัลอาจล้มเหลวได้ ดังนั้น บทบาทของพระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (change leader) ที่ต้องบริหารทั้งด้านเทคโนโลยีและวัฒนธรรมองค์กรควบคู่กัน

สรุป การบริหารจัดการวัดในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านเชิงสถาบัน ที่เกี่ยวข้องกับการปรับโครงสร้างกฎระเบียบ วัฒนธรรมองค์กร การสร้างค่านิยมความโปร่งใส และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร

2.3.4 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (Buddhist dissemination) เป็นกระบวนการถ่ายทอดหลักธรรม คำสอน และค่านิยมทางพุทธศาสนาไปสู่สาธารณะ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักธรรม คำสอนดังกล่าวอาจอยู่ในรูปแบบการเทศนา การสอนปริยัติธรรม การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม หรือการเผยแพร่ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ เมื่อเข้าสู่บริบทสังคมยุคดิจิทัล การเผยแผ่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงพื้นที่วัดหรือเวทีเทศนาอีกต่อไป แต่ขยายเข้าสู่ “พื้นที่สาธารณะออนไลน์” ซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายไร้พรมแดน แคมเบล (Campbell, 2013) อธิบายแนวคิด “Digital Religion” ว่าศาสนาในโลกดิจิทัลไม่ใช่เพียงการย้ายเนื้อหาศาสนาเข้าสู่สื่อออนไลน์ แต่เป็นกระบวนการที่ศาสนาและเทคโนโลยีมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบอัตลักษณ์ ศักดิ์ศรี และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชุมชนศาสนา

ในอดีตการเผยแผ่พุทธศาสนามีลักษณะการสื่อสารแบบทางเดียว (one-to-many communication) โดยพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางความรู้และอำนาจทางธรรม อย่างไรก็ตาม สังคมดิจิทัลได้เปลี่ยนรูปแบบดังกล่าว

คาสเทลส์ (Castells, 2010) อธิบายว่า โลกปัจจุบันเป็น “สังคมเครือข่าย” (network society) ซึ่งอำนาจไม่ได้อยู่ที่ศูนย์กลางเดียว แต่กระจายตัวอยู่ในเครือข่ายข้อมูล ผู้ผลิตเนื้อหาหลายฝ่ายสามารถแข่งขันกันในพื้นที่สาธารณะออนไลน์ได้โดยเสรี การเผยแผ่ธรรมะผ่าน YouTube Facebook หรือแพลตฟอร์มสตรีมมิง จึงเป็นการเข้าสู่พื้นที่ที่มีการแข่งขันทางวาทกรรม (discursive competition)

อีกทั้ง แนวคิด “Mediatization of Religion” โดยชี้ว่าสื่อมิได้เป็นเพียงช่องทางถ่ายทอด แต่เป็นโครงสร้างที่กำหนดรูปแบบการนำเสนอศาสนา กล่าวคือ ธรรมะที่นำเสนอในสื่อดิจิทัลต้องสอดคล้องกับตรรกะของแพลตฟอร์ม เช่น ความสั้น กระชับ ใช้ภาพและเสียงประกอบ มีปฏิสัมพันธ์ และสามารถวัดผลได้ด้วยยอดการเข้าชมและการมีส่วนร่วม (Hepp, Hjarvard & Lundby, 2015) ผลที่ตามมา คือบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะ “ผู้สื่อสารธรรม” เปลี่ยนแปลงจากผู้บรรยายในพื้นที่ปิดไปสู่ผู้ผลิตเนื้อหาในตลาดสื่อดิจิทัล ซึ่งจำเป็นต้องปรับรูปแบบการสื่อสารให้เข้าใจง่ายและเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่

ดังนั้น การเผยแผ่ในยุคดิจิทัลมิได้เป็นเพียงกิจกรรมส่วนบุคคลของพระสงฆ์ แต่ควรถูกมองในฐานะ “ระบบการบริหารการสื่อสาร” (communication management system) ขณะเดียวกัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลพบว่าการเผยแผ่ที่มีประสิทธิภาพควรมีการวางแผนเชิง

ยุทธศาสตร์ กำหนดกลุ่มเป้าหมายชัดเจน มีการผลิตเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง และมีการประเมินผล การเผยแพร่จึงต้องอาศัยองค์ประกอบด้านการจัดการ ไม่ใช่เพียงแรงศรัทธาส่วนบุคคล (Payawro & Sapphet, 2021)

อย่างไรก็ตาม กรณีของคณะสงฆ์ การเผยแพร่ธรรมะผ่าน Facebook YouTube Line Official หรือแพลตฟอร์มสตรีมมิง จึงเป็นการเข้าสู่โครงสร้างอำนาจแบบใหม่ที่ได้ผูกขาดด้วยสถาบัน แต่แข่งขันกับผู้ผลิตเนื้อหาศาสนาอื่น ๆ อย่างเสรี ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระศรีวิชาติ (2567) กล่าวว่า โลกของยุคดิจิทัลทำให้คณะสงฆ์สามารถเผยแพร่คำสอนพระพุทธศาสนาโดยการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ทำให้พระสงฆ์สามารถสื่อสารกับ ศาสนิกชนและตอบสนองต่อความต้องการทางจิตวิญญาณของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลจึงเป็นกระบวนการที่มีผลกระทบเชิงสถาบัน (institutional impact) ทั้งในมิติอำนาจ ภาพลักษณ์ และความสัมพันธ์กับสาธารณะ

สรุป การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของการสื่อสาร จากระบบรวมศูนย์สู่ระบบเครือข่าย เปิดพื้นที่ให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์และการแข่งขันทางวาทกรรมในสาธารณะออนไลน์ สื่อดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงช่องทาง แต่เป็นโครงสร้างที่กำหนดรูปแบบการนำเสนอธรรมะ

2.3.5 ความท้าทายของคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล

การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลได้เปลี่ยนเงื่อนไขพื้นฐานของการดำรงอยู่ของสถาบันศาสนา โดยเฉพาะในมิติของอำนาจในการกำหนดความหมาย (power over meaning) ซึ่งเป็นฐานสำคัญของบทบาททางศีลธรรมของคณะสงฆ์ ความท้าทายในบริบทนี้มีได้อยู่ที่การใช้เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคมร่วมสมัย ในสังคมเครือข่าย ความรู้และความหมายมิได้ถูกกำกับโดยศูนย์กลางเพียงแห่งเดียว

แคสเทลส์ (Castells, 2010) อธิบายว่า โครงสร้างเครือข่ายทำให้การไหลเวียนของข้อมูลเป็นไปอย่างกระจายตัว และยากต่อการควบคุมโดยองค์กรแบบลำดับชั้น ภายใต้บริบทดังกล่าว การตีความหลักธรรมมิได้ผูกขาดอยู่กับพระสงฆ์เท่านั้น แต่เปิดพื้นที่ให้ฆราวาส นักวิชาการ หรือแม้แต่ผู้วิจารณ์ศาสนาเข้ามามีบทบาทในกระบวนการผลิตความหมาย ความท้าทายสำคัญจึงอยู่ที่การรักษา “ความชอบธรรมทางความรู้” (epistemic legitimacy) ท่ามกลางความหลากหลายของการตีความในโลกออนไลน์

นอกจากนั้น กระบวนการทำให้เป็นสื่อ (mediatization) ส่งผลให้ศาสนาต้องปรับตัวเข้าสู่ตรรกะของสื่อสมัยใหม่ ซึ่งเน้นความรวดเร็ว ความดึงดูด และความสามารถในการแพร่กระจาย หากศาสนาไม่สามารถเข้าร่วมในพื้นที่สื่อดังกล่าว อาจถูกกลดทอนบทบาทในสาธารณะ แต่ในอีกด้านหนึ่ง การปรับตัวเข้าสู่ตรรกะสื่อมากเกินไปอาจทำให้หลักธรรมถูกทำให้เป็นเนื้อหาบริโภค (commodified

content) ซึ่งลดทอนมิติความลุ่มลึกทางจิตวิญญาณ ความท้าทายจึงไม่ได้อยู่ที่ “การเข้าสู่สื่อ” หากแต่อยู่ที่ “การธำรงสาระ” ภายใต้ตรรกะของสื่อ (Hepp, Hjarvard & Lundby, 2015)

นอกจากนี้ ยุคดิจิทัลยังสร้างแรงกดดันด้านความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (public accountability) ซึ่งมีความเข้มข้นมากขึ้น สก็อต (Scott, 2008) อธิบายว่า องค์กรสถาบันดำรงอยู่ได้ด้วยการตอบสนองต่อความคาดหวังเชิงบรรทัดฐานของสังคม เมื่อสังคมดิจิทัลมีลักษณะเปิดเผยข้อมูลสูง การกระทำหรือเหตุการณ์ใดที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์สามารถถูกตรวจสอบ วิพากษ์ และเผยแพร่ได้ทันที ความท้าทายจึงอยู่ที่การจัดการ “วิกฤตความไว้วางใจ” (crisis of trust) อย่างมีระบบ มิใช่เพียงการชี้แจงรายการผิด แต่ต้องมีกลไกการสื่อสารองค์กรที่มีความต่อเนื่อง

พัทนาม (Putnam, 2000) ชี้ว่าทุนทางสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและเครือข่ายความสัมพันธ์ หากความเชื่อมั่นต่อสถาบันศาสนาลดลง ย่อมส่งผลกระทบต่อบทบาทในการสร้างคุณค่าทางศีลธรรมในสังคม ดังนั้น ความท้าทายในยุคดิจิทัลจึงเกี่ยวข้องกับการรักษาและเสริมสร้างทุนทางสังคมภายใต้เงื่อนไขของการตรวจสอบอย่างเข้มข้น

อีกประการหนึ่ง ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมดิจิทัลทำให้พุทธศาสนิกชนมีรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แตกต่างไปจากอดีต ซึ่ง แคมป์เบลล์ (Campbell, 2013) อธิบายว่า ในบริบท “Digital Religion” การมีส่วนร่วมทางศาสนาไม่ได้จำกัดอยู่ในพื้นที่กายภาพ แต่เกิดขึ้นผ่านการสร้างชุมชนออนไลน์ การติดตามสื่อธรรมะ และการสนทนาในแพลตฟอร์มดิจิทัล ความท้าทายจึงอยู่ที่การทำความเข้าใจรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ไม่เป็นทางการ และการกำกับดูแลชุมชนออนไลน์โดยไม่ละเมิดเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น

ในเชิงการกำกับดูแลร่วมสมัย ของ โรดส์ (Rhodes, 1997) เสนอว่า โลกสมัยใหม่เป็นโลกของเครือข่ายการปกครอง (governance networks) ซึ่งไม่มีองค์กรใดสามารถควบคุมทุกมิติได้โดยลำพัง ดังนั้นคณะสงฆ์จึงต้องเผชิญความท้าทายในการกำหนดขอบเขตบทบาทของตนในพื้นที่ออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับรัฐ แพลตฟอร์มเทคโนโลยี และประชาชน ความไม่ชัดเจนของบทบาทและขอบเขตอำนาจอาจนำไปสู่ความสับสนในเชิงนโยบายและการกำกับดูแล

สรุป ความท้าทายของคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับโครงสร้างของอำนาจความรู้และความหมาย มากกว่าปัญหาเชิงเทคนิคเฉพาะหน้า ได้แก่ ความท้าทายในการรักษาความชอบธรรมทางวาทกรรมท่ามกลางความหลากหลายของการตีความ การธำรงสาระของหลักธรรมภายใต้ตรรกะของสื่อ การจัดการวิกฤตความไว้วางใจในสังคมที่ตรวจสอบเข้มข้น และการกำหนดบทบาทของคณะสงฆ์ในเครือข่ายการกำกับดูแลร่วมสมัย การทำความเข้าใจความท้าทายเหล่านี้มีนัยสำคัญต่อการวางกรอบวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบ

2.3.5 แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล

การพัฒนาคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องตั้งอยู่บนความเข้าใจว่า ดิจิทัลมิใช่เพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยี แต่เป็นบริบทโครงสร้างใหม่ของสังคมที่ส่งผลต่อรูปแบบอำนาจ การรับรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาจึงไม่ควรจำกัดอยู่ที่การเพิ่มอุปกรณ์หรือแพลตฟอร์ม แต่ต้องเป็นการวางระบบเชิงสถาบันที่ครอบคลุมทั้งโครงสร้างการปกครอง ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร และความสัมพันธ์กับสาธารณะ

ในเชิงสถาบัน สก็อต (Scott , 2008) อธิบายว่า องค์กรจะมั่นคงได้เมื่อองค์ประกอบด้านกฎระเบียบ บรรทัดฐาน และวัฒนธรรมความหมายมีความสอดคล้องกัน การพัฒนาคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลจึงต้องดำเนินควบคู่ในสามระดับ ได้แก่ การปรับปรุงระเบียบหรือแนวปฏิบัติให้รองรับการบริหารงานผ่านระบบดิจิทัล การส่งเสริมบรรทัดฐานด้านความโปร่งใสและความรับผิดชอบ และการปรับกรอบความคิดของพระสงฆ์ให้เห็นบทบาทของเทคโนโลยีในฐานะเครื่องมือสนับสนุนภารกิจทางพระศาสนา มิใช่สิ่งที่ขัดแย้งกับหลักพระธรรมวินัย

บริบทสังคมเครือข่าย แคสเทลส์ (Castells ,2010) ชี้ว่า การดำรงบทบาทในยุคดิจิทัลต้องอาศัยความสามารถในการเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลและการสื่อสาร แนวทางพัฒนาคณะสงฆ์จึงควรรวมถึงการจัดทำระบบสารสนเทศกลางของวัด การกำหนดมาตรฐานการสื่อสารออนไลน์ และการประสานความร่วมมือระหว่างวัดในลักษณะเครือข่ายมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและความเป็นเอกภาพขององค์กร

ในมิติภาวะผู้นำ เบส (Bass ,1985) เสนอแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมุ่งสร้างวิสัยทัศน์และปรับวัฒนธรรมองค์กรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การพัฒนาคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลจึงต้องเริ่มจากพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำที่มีความเข้าใจเชิงยุทธศาสตร์ สามารถกำหนดทิศทางดิจิทัลขององค์กรอย่างชัดเจน และสนับสนุนการเรียนรู้ของพระภิกษุและบุคลากร การพัฒนาเชิงระบบจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้นำมีบทบาทเชิงรุก มิใช่เพียงควบคุมตามลำดับชั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2546) อธิบายว่า การพัฒนาที่แท้จริงต้องเริ่มจากการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมภายใน เมื่อองค์กรศาสนาต้องเผชิญบริบทใหม่ การพัฒนาด้านเครื่องมือจะยั่งยืนก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของบุคลากรควบคู่กัน กล่าวคือ เทคโนโลยีควรเป็นสื่อในการเผยแผ่ปัญญา มิใช่เป้าหมายในตัวเอง

ธงทอง จันทรางศุ (2560) เสนอว่า การบริหารองค์กรสาธุการสมัยใหม่ควรตั้งอยู่บนหลักความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วม หากนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้กับคณะสงฆ์ แนวทางการพัฒนาในยุคดิจิทัลควรรวมถึงการกำหนดมาตรฐานการเปิดเผยข้อมูลที่เหมาะสม การสร้างกลไกตรวจสอบภายใน และการสื่อสารกับสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในฐานะสถาบันทางศีลธรรม

นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องทุนทางสังคมของ พัทนัม (Putnam ,2000) ชี้ว่าความเข้มแข็งของสถาบันขึ้นอยู่กับระดับความไว้วางใจในสังคม การพัฒนาคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลจึงควรมุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์กับพุทธศาสนิกชนผ่านช่องทางดิจิทัลในลักษณะที่สร้างสรรค์ เปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างเหมาะสม และสร้างความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนศาสนาออนไลน์ การสร้างเครือข่ายเชิงบวกจะช่วยเพิ่มทุนทางสังคมและสนับสนุนการดำรงบทบาทของคณะสงฆ์ในระยะยาว

สรุป แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลควรเป็นการพัฒนาเชิงบูรณาการที่ประกอบด้วย การปรับปรุงโครงสร้างและระเบียบให้รองรับบริบทใหม่ การเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ การยึดหลักธรรมาภิบาล และการสร้างทุนทางสังคมผ่านความสัมพันธ์กับสาธารณะ โดยกระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องมุ่งเน้นการยกระดับทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของพระสังฆาธิการและบุคลากรคณะสงฆ์ในทุกกระดับ เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลที่มีเดียสมัยใหม่ในการเผยแผ่พุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายอย่างเหมาะสม ควบคู่ไปกับการรักษาความรัดกุมและความเคร่งครัดตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย และกฎหมายเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญกับการสร้างระบบฐานข้อมูลกลางที่มีความทันสมัย ปลอดภัย และเอื้อต่อการตรวจสอบการดำเนินงานอย่างมีระบบ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้พุทธบริษัทและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการอุปถัมภ์บำรุงและปกป้องพระพุทธศาสนา ซึ่งการดำเนินการอย่างเป็นระบบในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้คณะสงฆ์สามารถธำรงบทบาททางศีลธรรมและการปกครองคณะสงฆ์ได้ก้าวหน้าทันสมัย

2.4 บทบาทพระสังฆาธิการ

2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ ดังนี้

“พระสังฆาธิการ” (กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 5) เป็นตำแหน่งของพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เริ่มใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2506 จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2506) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการกำหนดนามเป็นครั้งแรกโดยเปลี่ยนคำว่า “พระคณาธิการ” มาเป็น “พระสังฆาธิการ” ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ รวมคำว่า “พระ” “สังฆะ” และ “อธิการ” เป็น “พระสังฆาธิการ” แปลตามรูปศัพท์ว่า “พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์” “พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง” ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง “พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์” มีตำแหน่งดังนี้ 1) เจ้าคณะใหญ่ 2) เจ้าคณะภาค 3) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด 4) เจ้าคณะ

อำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ 5) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล 6) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

เจ้าคณะและเจ้าอาวาสดังกล่าวนี้ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมายและครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่งก็เพราะได้รับการมอบหมาย จึงบัญญัตินามว่า “พระสังฆาธิการ” ซึ่งเทียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนเลขานุการ เจ้าคณะและเลขานุการรองเจ้าคณะหาได้เป็นพระสังฆาธิการไม่ เพราะเป็นเพียงผู้ทำการเลขานุการ

จากความหมายข้างต้น พระสังฆาธิการจึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครอง คณะสงฆ์ (กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24) ดังต่อไปนี้ 1) เจ้าคณะใหญ่ 2) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค 3) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด 4) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ 5) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล 6) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

พระศรีศาสนวงศ์ (2551, น. 35) กล่าวถึง พระสังฆาธิการ ดังนี้

1. ความสำคัญของพระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายกฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศและพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์จัดการและพัฒนาศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดีพระสังฆาธิการ จึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุสามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยให้พระภิกษุสามเณรมีจริยาวัตรตรงตามประเพณีปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลง พระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรมิให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้อง บำรุงรักษาจัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ความสำคัญของพระสังฆาธิการว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ระบุถึงก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การแต่งตั้งพระสังฆาธิการการแต่งตั้งพระสังฆาธิการในแต่ละชั้นนั้นมีความ แตกต่างกันออกไปทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่งและวุฒิภาวะของผู้ที่จะ

ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันและมีความเป็นไปได้ว่าจะดำเนินการตาม บทบาทหน้าที่ที่ได้รับนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีมากนักน้อยเพียงไร ซึ่งการแต่งตั้งพระสังฆาธิการในแต่ละระดับนั้นจะมีข้อพิจารณา ดังนี้

พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ (กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 พ.ศ. 2541 หมวด 2 ข้อ 6 ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปดังต่อไปนี้ 1) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง 2) มีความรู้ความสามารถแก่ตำแหน่ง 3) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย (4) เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์ (5) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อนหรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ (6) ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน (7) ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใดเพราะความผิดมาก่อน มีข้อที่น่าสังเกตว่า ท่านยังมิได้ใช้คำว่า พระสังฆาธิการ ใช้คำว่า พระภิกษุ เพราะยึดหลัก คำว่า พระภิกษุอันเป็นนามบัญญัติเรียกพระโดยรวมตามกฎหมาย ด้วยเหตุที่ยังไม่ได้แต่งตั้งแต่ที่กำหนดนี้ก็เพื่อกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการดังกล่าวมาแล้ว ในการกำหนดคุณสมบัตินี้ เป็นคุณสมบัติหลักผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการไม่ว่าจะเป็นชั้นใด ๆ ก็ตาม ให้ถือเอาคุณสมบัติตามนี้เป็นหลักพิจารณาเป็นเบื้องต้นและต้องพิจารณาทุกข้อตั้งแต่ 1 จนถึง 7 นั้นเอง

ข้อหนึ่ง เป็นข้อที่กำหนดไว้ตายตัวในแต่ละชั้นของพระสังฆาธิการชั้นนั้น ๆ ว่าผู้จะดำรงตำแหน่งนั้นต้องมีพรรษาเท่าไร เป็นต้น เช่น ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสต้องมีพรรษา พ้น 5 พรรษา จะต่ำกว่านั้นมิได้ในชั้นอื่น ๆ ก็กำหนดไว้ชัดเจนเช่นเดียวกัน

ข้อสอง เป็นข้อที่กำหนดถึงความรู้ของผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งดังกล่าวแล้วแต่ใน ที่นี้กำหนดไว้กว้าง ๆ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งได้พิจารณาเอาตามความเหมาะสม ซึ่งในเรื่องของความรู้ นั้น ท่านมิได้กำหนดตายตัวลงไปว่าต้องเป็นความรู้ชั้นไหนอย่างไร ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการปฏิบัติจริง ซึ่งความรู้ที่กำหนดเป็นมาตรฐานทางการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันที่ถือเป็นหลักนั้นมี 2 คือ ความรู้ในส่วนนักระรม เรียกว่า นักระรมชั้น ดรี โท เอก ความรู้ ในทางการศึกษาบาลี เรียกว่าประโยค 1-2 ประโยค ป.ธ.3 ไปจนถึงประโยค ป.ธ.9 ความรู้ในส่วนของการศึกษาภาษาบาลีในปัจจุบันได้ถูกจัดเป็นสมณศักดิ์ประเภทหนึ่งด้วย แต่โดยความเป็นจริงแล้วความรู้มีความหมายมากกว่านั้น เพราะในบางท่านบางคนแม้ไม่มีความรู้ที่เป็นมาตรฐานทางการศึกษาอันได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร แต่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่เป็นประสบการณ์จริงประสบการณ์ตรงก็มีมาก และมีประโยชน์ในการปฏิบัติงานเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น ในเรื่องของความรู้ กฎระเบียบจึงกำหนดไว้แบบกว้าง ๆ ยังมีความรู้อีกอย่างหนึ่งซึ่งจัดเป็นระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ กล่าวคือ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีหน้าที่

ผลิตบัณฑิตมาเพื่อรองรับและสนองงานการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองและการเผยแผ่ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันมีผลิตบัณฑิตถึงปริญญาเอก

ข้อสาม กำหนดถึงความประพฤติโดยยกพระธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการว่า เป็นภิกษุผู้มีความประพฤติเรียบร้อยตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งในทางปฏิบัติผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งจะใช้วิธีในการสอดส่องดูแลความประพฤติของภิกษุผู้อยู่ในปกครองว่าเป็นอย่างไร ควรแก่การแต่งตั้งในตำแหน่งนั้น ๆ หรือไม่

ข้อสี่ กำหนดถึงความสามารถในการปกครอง ซึ่งในข้อนี้เป็นการกำหนดไว้แบบกว้าง ๆ เช่นกัน ซึ่งเป็นดุลยพินิจของท่านผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งที่จะพิจารณา

ข้อห้า กำหนดถึงความเป็นปกติของร่างกายเป็นหลักโดยกำหนดไว้ชัดเจนว่า ต้องไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ คือ เป็นผู้มีความสามารถในการบริหารงานได้อยู่ มิใช่เป็นผู้เจ็บป่วยหรืออ่อนแอไม่มีกำลังอันหมายถึงความไม่เป็นปกติ และต้องไม่มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ต้องไม่เป็นโรคเรื้อนหรือวัณโรคในระยะอันตรายจนน่ารังเกียจ ในข้อที่กล่าวถึงเรื่องโรคเรื้อนหรือวัณโรคนี้ได้กำหนดไว้โดยเน้นว่า วัณโรคในระยะอันตรายเป็นที่น่ารังเกียจ ซึ่งในทางการแพทย์นั้นวัณโรคมีหลากหลายระยะ ดังนั้น ถ้าเป็นวัณโรคแต่ในระยะเริ่มต้น แล้วรักษาและไม่มีลักษณะเป็นที่น่ารังเกียจเมื่อไม่เป็นที่น่ารังเกียจก็ไม่จัดเข้าในข้อนี้

ข้อหก กำหนดหมายเอาประวัติแห่งการดำรงเพศพระภิกษุว่า ต้องไม่เคย ต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อนอธิกรณ์นั้น เมื่อกล่าวตามศัพท์ก็คือเรื่องราวที่เกิดขึ้นและสงฆ์จะต้องจัดทำให้สำเร็จมีการอุปสมบทที่เรียกว่า กิจจาอธิกรณ์ เป็นต้น แต่ในที่นี้ หมายถึง อธิกรณ์ที่เป็นเรื่องราวในทางเสียหาย กล่าวคือ ตัวภิกษุเองก่อเรื่องขึ้นหรือพัวพันกับเรื่องราวที่เป็นไปในทางเสียหาย เมื่อมีคำวินิจฉัยลงโทษจากผู้ปกครองที่พิจารณาอธิกรณ์นั้นแล้วอย่างนี้ถือว่าขาดคุณสมบัติ

และข้อเจ็ดสุดท้าย กำหนดเอาประวัติแห่งการดำรงตำแหน่งในขั้นต้น ๆ มาก่อนแล้ว โดยกำหนดว่าต้องไม่ถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อนมีข้อที่ควรพิจารณาดังนี้ การปลดหรือถูกถอดถอนนั้นเป็นโทษทางจริยาพระสังฆาธิการ เหตุเพราะละเมิดจริยาพระสังฆาธิการอย่างร้ายแรงต้องไม่ถูกถอดถอนจากตำแหน่ง เพราะความผิดเหตุเพราะละเมิดจริยาพระสังฆาธิการอย่างร้ายแรงนั่นเอง

พระใบฎีกาสรวิทย์ หงส์คำ (2560, น. 69-70) กล่าวสรุปว่า พระสังฆาธิการเป็นตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กล่าวคือ “พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิ์ขาดในทางคณะสงฆ์” “พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง” ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง “พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์” มีตำแหน่งดังนี้

- 1) เจ้าคณะใหญ่
- 2) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค

- 3) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- 4) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- 5) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- 6) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

ซึ่งมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุสามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยให้พระภิกษุสามเณรมีจริยาวัตรตรงตามประเพณีปฏิบัติตนตามหลัก พระธรรมวินัย โดยมีการพิจารณาแต่งตั้ง ดังนี้ (1) พิจารณาจากพรรษา (2) พิจารณาจากประสบการณ์ทำงาน (3) พิจารณาจากความประพฤติที่ดีงาม เป็นต้น

สรุป พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎหมายเถรสมาคม โดยเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างเต็ม ตามตำแหน่งที่ได้รับแต่งตั้งครอบคลุมตั้งแต่ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตลอดจนถึงเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ทั้งวัดอารามหลวงและวัดราษฎร์ โดยที่พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลคณะสงฆ์และวัดให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งส่งเสริมการศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณประโยชน์ของพระพุทธศาสนา โดยการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติด้านพรรษา ความรู้ความสามารถ ความประพฤติ และประสบการณ์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2.4.2 อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ คู่มือพระสังฆาธิการ. (2559)

ตามกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 23 พ.ศ. 2541 ว่าด้วยระเบียบการปกครอง คณะสงฆ์ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ตามในข้อที่ 15 ข้อที่ 20 ข้อที่ 25 ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

- 2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

- 3) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะอำเภอ

- 4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

6) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีความต่างเพียงคำว่าวินิจฉัยในข้อ (3) ในการอุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัย คือ เจ้าคณะอำเภออุทธรณ์คำสั่งของเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะตำบลอุทธรณ์คำสั่งเจ้าอาวาส นอกนั้น มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน

อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามที่ระบุในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 37 มาตรา 38 ดังนี้

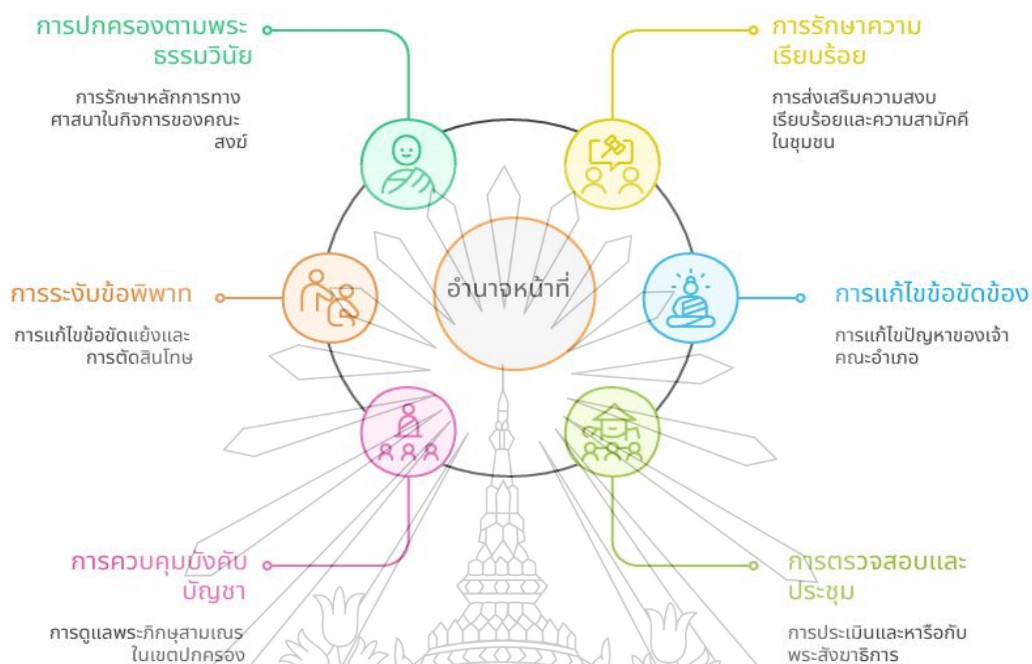
มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

- 1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- 2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- 3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- 4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

- 1) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
 - 2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
 - 3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิด
- คำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

สรุป อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ คือ การดูแลปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองที่ตนเองรับผิดชอบให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตามพระธรรมวินัย ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และตามกฎหมายอาญา

ภาพที่ 2.3 อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

(สร้างโดย Napkin AI ,2025)

2.5 บริบทของพื้นที่คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา (ธรรมยุต)

2.5.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ (คณะกรรมการบริหารคณะธรรมยุต, 2547)

จังหวัดสงขลา เป็นหัวเมืองที่ 2 ในภาคใต้ ที่พระสงฆ์ธรรมยุตได้แผ่มาถึงเมื่อ พ.ศ. 2424 อันเป็นปีที่ 14 ในรัชกาลที่ 5 นับเป็นธรรมยุตยุคที่ 2 ในภาคใต้ดังปรากฏในประวัติ วัดมัสฌิมาวาส ว่า เมื่อ พ.ศ. 2422 พระยาวิเชียรคีรี (เม่น) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลา ได้นิมนต์พระเถระธรรมยุตจากวัดต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร มีวัดโสมนัสวิหารเป็นต้น มาปฏิบัติศาสนกิจโดยจัดให้พำนักอยู่ ณ วัดชายเขา(กังกวน) ในระหว่างนั้นได้มีพระเถระพื้นเมืองหลายรูปเข้ามาสนทนาปราศรัย หลังที่ได้สังเกตข้อวัตรปฏิบัติของพระเถระธรรมยุตแล้วเกิดความเลื่อมใส เมื่อพระเถระธรรมยุตเดินทางกลับกรุงเทพมหานครแล้วได้มีพระเถระานุเถระชักชวนกันได้ 18 รูป เดินทางเข้ามากรุงเทพมหานคร เพื่อขอญัตติเป็นธรรมยุต ณ วัดโสมนัสวิหาร พระเถระทั้ง 18 รูปนั้นประกอบด้วย

1. พระบุญคง ปณฺญาทีโป สมณศักดิ์สุดท้ายเป็นพระราชาคณะ ที่ พระวินัยรักจิต

2. พระจันทอง จันทสิริ สมณศักดิ์สุดท้าย ที่ พระครูวิสุทธิโมลี
3. พระมั่ง ธมปาโล สมณศักดิ์สุดท้าย ที่ พระครูธรรมโมลี
4. พระกิมแสง โสภิต สมณศักดิ์สุดท้าย ที่ พระครูธรรมโมลี
5. พระศุข ยถุญ
6. พระกั สุนทโร สมณศักดิ์สุดท้าย ที่ พระใบฎีกา
7. พระใหญ่ เขมงโกโร
8. พระแดง อินทวิโส สมณศักดิ์สุดท้าย ที่ พระปลัด
9. พระคล้าย กิตติสิริ
10. พระศุข สุภูติ
11. พระผึ่ง จิตธมโม สมณศักดิ์สุดท้าย ที่ พระปลัด
12. พระแก้ว (ไม่ทราบฉายา)
13. พระยัง (ไม่ทราบฉายา)
14. พระสังข์ (ไม่ทราบฉายา)
15. พระฉั่น (ไม่ทราบฉายา)
16. พระถึก (ไม่ทราบฉายา)
17. พระนุ่น (ไม่ทราบฉายา)
18. พระท่อม (ไม่ทราบฉายา)

พระเถระทั้ง 18 รูป ล้วนเป็นพระเถระที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่นได้เดินทางออกจากจังหวัดสงขลา เมื่อขึ้น 10 ค่ำ เดือน 12 ปีมะโรง พ.ศ. 2423 ด้วยความอุสาหะอันแรงกล้า เมื่อถึงกรุงเทพมหานคร แล้ว ได้เข้าถวายตัวเป็นศิษย์สมเด็จพระวันรัต (ทับ พุทฺธสิริ) วัดโสมนัสวิหาร เพื่อขอญัตติเป็นธรรมยุต สมเด็จพระวันรัต (ทับ พุทฺธสิริ) ได้เมตตาอุปสมบทเป็นพระอุปัชฌาย์ให้ทุกรูป พระภัทรธรรมธาดา (แจ้ง ภาทิโย) วัดราชผาติการาม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เมื่อญัตติเป็นธรรมยุตแล้วได้ยู่ศึกษาขนบธรรมเนียม มีการไหว้พระสวดมนต์ พิธีมาฆบูชา วิสาขบูชา และการรับภิน္นา ตลอดถึงข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ อยู่ ณ วัดโสมนัสวิหาร เป็นเวลา 1 ปี จึงได้กราบลาพระอุปัชฌาย์กลับไปยังเมืองสงขลา และตั้งสำนัก พระสงฆ์ธรรมยุตขึ้น ณ จังหวัดนั้นเป็นครั้งแรก ณ วัดกลาง ซึ่งภายหลังต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น วัดมัทธมามวาส เมื่อ พ.ศ. 2424

พระเถระทั้ง 18 รูป ได้ช่วยกันประดิษฐานคณะธรรมยุตขึ้นในจังหวัดสงขลาและสาขาไปยังตำบลอื่นๆ ทั้งในจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียง เป็นเหตุให้คณะธรรมยุตเจริญมั่นคงสืบมาในภูมิภาคนี้ กล่าวคือ

พระครูธรรมโมฬี (มั่ง) ธมฺปาโล) เป็นเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาสมาแต่ยังเป็นพระอันดับเพราะท่านได้เป็นเจ้าอาวาสมาแต่เดิมแล้ว ท่านเป็นเจ้าอาวาสต่อมาอีก 2 ปี ก็มรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2426

พระครูธรรมโมฬี (กิมเส่ง โสภิต) ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาสต่อมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2436 ถึง พ.ศ. 2431

พระครูวิสุทธิโมฬี (จันทอง จันทสิริ) ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาสต่อมา ระหว่าง พ.ศ. 2438 ถึง พ.ศ. 2453 ท่านได้เป็นพระอุปฌาย์ของพระเถระที่มีบทบาทสำคัญคณะสงฆ์ธรรมยุตและคณะสงฆ์ภาคใต้ในเวลาต่อมารูปหนึ่งคือ พระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตฺตโม ป.ธ.5) วัดราชาธิวาสวิหาร อดีตเจ้าคณะมณฑลนครศรีธรรมราช และมณฑลภูเก็ต

พระวินัยรักขิต (บุญคง ปณฺญาทีโป) ได้เข้ามาอยู่วัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2443 ถึง พ.ศ. 2463 แล้วลากลับไปอยู่สงขลาตามเดิม ต่อมาได้เป็นเจ้าอาวาสวัดดอนรัก (วัดใต้) ในเมืองสงขลา และในระหว่างครองวัดดอนรักอยู่นั้นได้ขยายออกไปอีกวัดหนึ่งคือ วัดเขารามซึ่งท่านได้สร้างขึ้นในถิ่นกำเนิดของท่านในเมืองสงขลา นั้น เมื่อ พ.ศ. 2463

พระปลัดแดง อินทวโส ได้ไปตั้งสำนักธรรมยุตขึ้นที่วัดหงสาราม อำเภอปนาเร จังหวัดปัตตานี อันเป็นถิ่นเดิมของท่าน เมื่อ พ.ศ. 2445

ระหว่างปี พ.ศ. 2431 ถึง พ.ศ. 2438 พระภัทรธรรมธาดา (แจ้ง ภทฺธิโย) ซึ่งเป็นพระกรรมวาจาจารย์ของพระเถระทั้ง 18 รูป ที่ไปยุติเป็นธรรมยุตที่วัดโสมนัสวิหารดังกล่าวมาแล้วได้มาเป็นเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส และในปี พ.ศ. 2431 นั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ขณะดำรงอิสริยยศ เป็น กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เจ้าคณะรองคณะธรรมยุตเสด็จออกมาตรวจจัดการพระพุทธศาสนาในภาคใต้ ซึ่งครั้งนั้นเรียกว่าหัวเมืองในแหลมมลายู เมื่อเสด็จยังจังหวัดสงขลาได้เสด็จมาประทับที่วัดกลาง มัชฌิมาวาส และได้โปรดประทานเปลี่ยนชื่อวัดกลาง เป็นวัดมัชฌิมาวาส ในคราวนั้นพร้อมทั้งได้ทรงเป็นประธานถือนพัทธสีมาอุโบสถเก่าและผูกพัทธสีมาอุโบสถใหม่ในคราวนั้นด้วย

ในระหว่างครองอยู่วัดมัชฌิมาวาส พระภัทรธรรมธาดา (แจ้ง ภทฺธิโย) ได้ให้การบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรเป็นจำนวนมาก สัทธิวิหาริกของท่านหลายรูปเป็นกำลังสำคัญของคณะธรรมยุตภาคใต้และคณะสงฆ์เป็นส่วนรวมในเวลาต่อมา เช่น

พระรัตนธัชมุนี (จู อิศฺสรญาโณ ป.ธ.7) อดีตเจ้าคณะจังหวัดสงขลา วัดบวรนิเวศวิหาร

พระเทพญาณเวที (ฤ ยติโก ป.ธ.3) อดีตเจ้าอาวาสวัดบูรณศิริมัตถาราม อดีตเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช และอดีตเจ้าคณะมณฑลปัตตานี

พระธรรมวิโรจน์ (พลับ ฐิตฺกโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดธรรมบุชา อดีตเจ้าคณะจังหวัดสงขลา อดีตเจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระครูธรรมจักษการาม (เทพ ฐิตญาโณ) วัดประดู่หอม อดีตเจ้าคณะจังหวัดพัทลุง
พระครูวิจารณ์ธุรกิจ (แต้ม โขสโก) วัดราชบพิสถิตมหาสีมาราม อดีตเจ้าอาวาส
วัดธรรมประดิษฐ์ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นต้น

สำหรับพระรัตนธัมมิ (จู อัสสรญาโณ) ได้เคยอยู่ครองวัดมัชฌิมาวาส และดำรง
ตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดสงขลา เป็นเวลาถึง 20 ปี ได้ให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรเป็น
จำนวนมากเช่นกัน สัทธินิหาริกของท่านหลายรูปได้เป็นพระเถระสำคัญในคณะสงฆ์และกำลัง
สำคัญของคณะสงฆ์ธรรมยุตในเวลาต่อมา เช่น

สมเด็จพระวันรัต (จิบ ฐิตธมโม ป.ธ.9) วัดโสมนัสวิหาร อดีตเจ้าคณะภาค 16-17-
18 (ธรรมยุต) กรรมการมหาเถรสมาคม และกรรมการคณะธรรมยุต

พระเทพกิตติเมธี (สิริ ฐานยุตโต ป.ธ.7) วัดเสนหา อดีตเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม-
กาญจนบุรี-สุพรรณบุรี (ธรรมยุต)

พระเทพกิตติเมธี (หิน คนธโร ป.ธ.6) อดีตเจ้าอาวาสวัดมกุฏกษัตริยาราม

พระราชติลก (หลง กิตติสาโร ป.ธ.3) อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบุปผาราม เป็นต้น

พระภัทรธรรมธาดา (แจ้ง ภททิโย) พร้อมทั้งพระเถระทั้ง 18 รูป มีพระครูธรรมโมฬี
(มั่ง ธรรมปาโล) เป็นหัวหน้าดังกล่าวมาแล้ว นับเป็นพระเถระรุ่นแรกที่ได้นำคณะธรรมยุตมา
ประดิษฐานและเผยแผ่ให้เจริญมั่นคงขึ้นในจังหวัดสงขลาเป็นครั้งแรก วัดมัชฌิมาวาสเป็นวัด
ธรรมยุตวัดแรกในจังหวัดสงขลาและได้เป็นวัดหลักของคณะธรรมยุตในจังหวัดนี้ ตลอดถึงได้เป็น
ศูนย์กลางของการแผ่ขยายการปกครอง และการศึกษาของคณะธรรมยุตในภาคใต้ตอนล่างด้วย

ปัจจุบัน ในจังหวัดสงขลา มีวัดธรรมยุต จำนวน 58 วัด ที่พัทธสงฆ์ 25 จำนวน แห่ง
ทำเนียบเจ้าคณะจังหวัดสงขลา (ธรรมยุต) มีรายนามดังนี้

1. พระภัทรธรรมธาดา (แจ้ง ภททิโย) พ.ศ. 2431 - พ.ศ. 2438
2. พระครูวิสุทธิโมฬี (จันทอง จันทสิริ) พ.ศ. 2438 - พ.ศ. 2453
3. พระรัตนธัมมิ (จู อัสสรญาโณ ป.ธ.7) ขณะดำรงสมณศักดิ์ ที่ พระเทพเมธี พ.ศ. 2453 - พ.ศ. 2472
4. พระธรรมวิโรจน์ (พลับ ฐิตกโร) ขณะดำรงสมณศักดิ์ ที่ พระครูศาสนการพินิจ พ.ศ. 2472 - พ.ศ. 2477
5. พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อสีโน) พ.ศ. 2477 - พ.ศ. 2521
6. พระราชศีลสังวร (ช่วง อตถเวที) พ.ศ. 2521 - พ.ศ. 2524
7. พระราชรัชขมงคลโกศล (ขาว อุทัย ป.ธ.๖) พ.ศ. 2524 - พ.ศ. 2545
8. พระราชศีลสังวร (ผ่อง จิรธมโม ป.ธ.๔) พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2553
9. พระราชวชิรเมธาจารย์ (ฉาย ปิยธมโม) พ.ศ. 2553 - พ.ศ. 2566
10. พระครูวิจิตรศีลาจาร (ประสิทธิ์ ชาตวณฺโณ) พ.ศ. 2566 - ปัจจุบัน

การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ธรรมยุต เป็นการปกครอง ระดับอำเภอ ระดับตำบล ดังนี้ แดงการณคณะสงฆ์ (2566)

1. อำเภอเมืองสงขลา ธรรมยุต มี 1 ตำบล คือ ตำบลบ่อทราย ธรรมยุต มีวัดในเขตปกครอง 9 วัด เป็นพระอารามหลวง 1 วัด เป็นวัดราษฎร์ 8 วัด ที่พัทสงฆ์ 1 แห่ง
2. อำเภोजะนะ ธรรมยุต มี 1 ตำบล คือ ตำบลน้ำขาวธรรมยุต มีวัดในเขตปกครอง 9 วัด ที่พัทสงฆ์ 1 แห่ง
3. อำเภอเทพา-นาทวี ธรรมยุต (ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอสะบ้าย้อย) มี 1 ตำบล คือ ตำบลเทพา ธรรมยุต มีวัดในเขตปกครองจำนวน 6 วัด ที่พัทสงฆ์ 3 แห่ง
4. อำเภอสะเดา ธรรมยุต (ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอคลองหอยโข่ง) มี 1 ตำบล คือ ตำบลสะเดา ธรรมยุต มี 7 วัด ที่พัทสงฆ์ 4 แห่ง
5. อำเภอหาดใหญ่ ธรรมยุต มี 1 ตำบล คือ ตำบลหาดใหญ่ ธรรมยุต มีวัด 7 วัด ที่พัทสงฆ์ 1 แห่ง
6. อำเภอสิงหนคร ธรรมยุต (ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอบางกล่ำ อำเภอควนเนียง) มีวัด 5 วัด ที่พัทสงฆ์ 4 แห่ง
7. อำเภอสทิงพระ-นาหม่อม ธรรมยุต มี 1 ตำบล คือ ตำบลบ่อดาน ธรรมยุต มีวัด 6 วัด
8. อำเภอระโนด ธรรมยุต มี 1 ตำบล คือ ตำบลระโนด ธรรมยุต (ครอบคลุมพื้นที่ในเขตในเขตปกครองอำเภอกระแสสินธุ์) มีวัด 8 วัด ที่พัทสงฆ์ 1 แห่ง
9. อำเภอจังหวัดสตูล ธรรมยุต (เฉพาะในอำเภอรัตภูมิ) มี 1 ตำบล คือ ตำบลจังหวัดสตูล ธรรมยุต วัด 2 วัด

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระณัฐวุฒิ อภิปุลยโณ (พันทะลี) และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสงฆ์ในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการวิเคราะห์สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ย มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ ด้านการจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2. ผลเปรียบเทียบการส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสงฆ์ในการ ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกาฬสินธุ์จำแนกตามสังกัดคณะสงฆ์ พุทธา ระดับการศึกษาทางธรรมและ ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นระดับการศึกษา ทางโลกแตกต่าง

กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3.ข้อเสนอแนะการส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสงฆ์ในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ ควรจัดสรรงบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรมีการวางแผนจัดอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์

ชัชวาลย์ แก้วกระจาย และบุญเลิศ โอฐิส (2568) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการฟื้นฟูเยาวชน ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ผลศึกษาพบว่า การสื่อสารนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิตของมนุษย์ รวมถึงเยาวชนในสังคมปัจจุบัน โดยเมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล รูปแบบการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารออนไลน์จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่พระสงฆ์สามารถนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและถ่ายทอดหลักธรรมแก่เยาวชน เพื่อฟื้นฟูจิตใจ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมและส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมอย่างเหมาะสม การเผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นภารกิจสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา โดยต้องมุ่งให้ความรู้ ความเข้าใจ และแนวปฏิบัติที่ถูกต้องแก่เยาวชน ภายใต้กรอบคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้สามารถดำเนินการผ่านช่องทางสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ ทวิตเตอร์ และเว็บไซต์ โดยใช้รูปแบบสื่อมัลติมีเดีย อาทิ ภาพนิ่ง วิดีโอ การถ่ายทอดสด และการตอบปัญหาธรรมะ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมให้เยาวชนละเว้นความชั่วหันมาประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม ดังนั้น การใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ส่งสารที่มีคุณสมบัติตามหลักพุทธธรรม มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านการสื่อสารที่เหมาะสม เพื่อให้การเผยแผ่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและมีส่วนสำคัญในการพัฒนาและฟื้นฟูเยาวชนในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

พระมหาเฉลิมพล อชิโต (2568) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไป มีจุดแข็งด้านภาวะผู้นำ ความสามัคคี และความเชี่ยวชาญในพระธรรมวินัยและกฎหมายสงฆ์ ขณะที่จุดอ่อนคือพื้นที่ปกครองมีขนาดใหญ่และพระสงฆ์มีการบางรูปขาดทักษะด้านเทคโนโลยี ส่วนโอกาสคือได้รับการสนับสนุนจากเจ้าคณะปกครองและมีสถานศึกษาหนุนเสริม แต่มีอุปสรรคจากฆราวาสบางกลุ่มที่เข้ามาแทรกแซงการบริหารวัด 2) กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนตามกฎระเบียบ การลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง การตรวจสอบเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจ และการแก้ไขปรับปรุงงาน และ 3) กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็ง มี 6 กลยุทธ์ ได้แก่ การจัดตั้งสำนักบริหารกลาง, การจัดตั้งสถาบันพระสงฆ์การศึกษา (พระสงฆ์การศึกษาวิวัฒน์), การพัฒนา

บุคลากรสนองงานคณะสงฆ์, การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ, การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน และการเสริมสร้างความสามัคคีเพื่อความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา

พระมหาอภิชาติ ขยเมธี (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง ผลวิจัยพบว่า 1. ศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลางพบว่า คุณลักษณะทั่วไปของภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง 7 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (3.77) สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการปกครอง (4.50) รองลงมา คือ ด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก (4.35) รองลงมา คือ ด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับมาก (4.19) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก (4.16) รองลงมา คือ ด้านสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก (4.15) รองลงมา คือ ด้านศาสนศึกษา อยู่ในระดับมาก (4.02) และด้านศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (3.89) ตามลำดับ 2. ศึกษากระบวนการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลางพบว่า ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการ 4) การนำไปใช้ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ 3. นำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลางพบว่า ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาให้การรับรองว่ามีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้พัฒนาได้จริง เป็นไปตามโมเดล PKS คือ พระสังฆาธิการ ต้องมีภาวะผู้นำ คือ 1) มีบุคลิกภาพ เป็นบุคลิกภาพที่พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง ควรประพฤติเป็นประจักษ์มาเสมอให้เป็นกิจวัตร และให้เกิดขึ้นภายในตนเอง 2) มีความรู้ ด้านกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มติ และประกาศมหาเถรสมาคม ด้านปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 3) มีทักษะ ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคนิค และวิธีการแสดงธรรมเทศนา การศึกษาพุทธธรรมด้วยการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ สำหรับสอนประชาชน

พระศรีวิจิราทิ (ฉัตรชัย มูลสาร) (2567) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล: โอกาสและความท้าทาย ผลศึกษาพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลเผชิญกับทั้งโอกาสและความท้าทายที่มีผลต่อการดำเนินงานและบทบาทของคณะสงฆ์ในสังคมไทย เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ต โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ได้เปิดโอกาสให้คณะสงฆ์สามารถเผยแผ่คำสอนพระพุทธศาสนาไปยังผู้คนในวงกว้างและในรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้น โดยการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ทำให้พระสงฆ์สามารถสื่อสารกับศาสนิกชนและตอบสนองต่อความต้องการทาง

จิตวิญญาณของประชาชนได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีดิจิทัลก็ยังมี ความท้าทายในด้านการบริหารจัดการ การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในคณะสงฆ์ และ การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล การใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงต้องคำนึงถึงจริยธรรม และการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยี ในทางที่ไม่เหมาะสม บทความนี้มีเจตนารมณ์ทางวิชาการเพื่อสะท้อนมุมมองทั้งที่เป็นโอกาสและ ความท้าทายในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล รวมทั้งการเสนอแนะแนวทางในการปรับตัวของ คณะสงฆ์เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการปกครองและเผยแผ่คำสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและ สอดคล้องกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาต่อไป

เสาวรณีย์ ดีล้วน (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง สระบุรี จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุ ส่วนใหญ่ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นในด้านการ ปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการ สาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ผลการเปรียบเทียบ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี ทดสอบโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล เมื่อจำแนกตาม อายุ จำนวนพรรษา และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะ สงฆ์แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และระดับ .001 เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา ทางโลกพบว่าแตกต่างกันในทุกด้าน ส่วนการจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรมพบว่าไม่แตกต่างกัน

พระสมุห์ปิยะพงษ์ วงศ์ตาผา (2563) ได้ทำศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ในจังหวัดนครพนม พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบ ความคิดเห็นจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการที่มีสถานภาพตำแหน่ง นิิกาย พรรษา และวุฒิเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติในรายด้าน โดยระดับเจ้าอาวาสเห็นความสำคัญด้านสาธารณสงเคราะห์ ศาสนศึกษา และ สาธารณูปการมากกว่าระดับเจ้าคณะ ขณะที่ฝ่ายมหานิกายเห็นความสำคัญด้านศาสนศึกษามากกว่า ธรรมยุติกนิกาย สำหรับกลุ่มที่มีพรรษาและวุฒิเปรียญธรรมต่างกันมีความเห็นแตกต่างกันในด้านสาธารณ สงเคราะห์ ส่วนวุฒินักธรรมที่ต่างกันไม่มีความเห็นแตกต่างกันในทุกด้าน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทาง ยกระดับประสิทธิภาพการบริหารใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสา ธารณสงเคราะห์

พระครูชินวรบัณฑิต (เอก ชินวิโส) (2568) ได้ทำศึกษาเรื่อง มาตรการการใช้เทคโนโลยี และโซเชียลมีเดียโดยพระสงฆ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดการพระสงฆ์ที่ละเมิดธรรมวินัยในโลกยุคดิจิทัล ผลศึกษาพบว่า ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน พระสงฆ์ ต้องปรับตัวเพื่อใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะและให้คำปรึกษาทางจิตใจแก่ พุทธศาสนิกชน การใช้งานแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook), ยูทูบ (YouTube) และ ตี กต็อก (TikTok) ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงประชาชนกลุ่มกว้าง รวมถึงเชื่อมโยงชุมชนพุทธทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ อย่างไรก็ตามการใช้เทคโนโลยี โดยพระสงฆ์ยังมีความเสี่ยง เช่น การละเมิด ธรรมวินัย พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และการถูกโจมตีทางไซเบอร์ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือของพระสงฆ์ในสายตาสังคม บทความนี้วิเคราะห์มาตรการที่เหมาะสมสำหรับ พระสงฆ์ในการใช้เทคโนโลยี ในบริบทดิจิทัล โดยเน้นการออกระเบียบควบคุมการใช้งานการอบรม เกี่ยวกับธรรมวินัยในโลกออนไลน์ การตรวจสอบพฤติกรรมและการลงโทษในกรณีที่น่าสงสัย มหาเถร สมาคมมี บทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางปฏิบัติ ขณะที่กฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มีส่วนช่วยเสริมสร้างการกำกับดูแล นอกจากนี้ การสนับสนุนจากรัฐและประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีในยุค ปัจจุบัน มาตรการดังกล่าวมุ่งรักษาความบริสุทธิ์แห่งธรรมวินัย พร้อมทั้งสร้างความเชื่อมั่นใน พระพุทธศาสนาในสังคมดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

พระครูปลัดกฤษฎานนท์ อภิชาโน (จิตสว่าง) (2565) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในยุควิถีใหม่ของพระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไป มีจุดแข็งด้านบุคลากรที่มีความรู้และทักษะเทคโนโลยี แต่มีจุดอ่อนด้านระบบฐานข้อมูล กองทุนทุน สนับสนุน และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในกลุ่มนักเผยแผ่ ขณะที่โอกาสคือ สื่อสารสนเทศช่วยให้ เข้าถึงเยาวชนได้กว้างขวางขึ้น ทว่ายังพบปัญหาอุปสรรคจากการขาดการสนับสนุนและการ ประสานงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) กระบวนการเผยแผ่ ประกอบด้วยวางแผนเชิงทรัพยากร การลงมือปฏิบัติร่วมกับภาคีเครือข่ายเป็นทีม การตรวจสอบโดยเน้นการส่งเสริมและฝึกอบรมก่อน ปฏิบัติงาน และการปรับปรุงแก้ไขด้วยการประสานงานและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 3) รูปแบบ การเผยแผ่ยุควิถีใหม่ ขับเคลื่อนผ่าน 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร ต้องเข้าใจกลุ่มเป้าหมายและ แดกฉานในธรรม สาร ต้องชัดเจน ทันสมัย และง่ายต่อการทำความเข้าใจ ช่องทาง ต้องประยุกต์ใช้ สถานการณ์รอบตัวและสื่อดิจิทัล (E-Books) และ ผู้รับสาร ต้องได้รับการออกแบบหลักสูตรที่ สอดคล้องกับความสนใจและทักษะการรับสาร

พระวราศักดิ์ เรือนสอน (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอ เมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะ สงฆ์อำเภอเมืองพะเยาดำเนินงานตามโครงสร้างการบริหารกิจการสงฆ์มีการนำพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ฯ มาปรับใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพทั้ง 6 ด้าน โดยวิเคราะห์ตามตัวแบบการจัดการ (Management Model) ได้ดังนี้ 1) ด้านโครงสร้าง ใช้โครงสร้างตามลำดับชั้นการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมมีการประชุมกำหนดนโยบายและแจ้งให้คณะสงฆ์ทุกระดับทราบและปฏิบัติ 2) ด้านบุคลากร มีการจัดอำนาจหน้าที่ตามกิจของสงฆ์รวมทั้งมีการสนับสนุนการศึกษาอบรมพระปริยัติธรรมตามนโยบายคณะสงฆ์ที่มหาเถรสมาคมและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด 3) ด้านงบประมาณ มีการใช้จ่ายงบประมาณตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง รวมทั้งมีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมและมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและนักเรียนผู้ด้อยโอกาสร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ 4) ด้านสถานที่ มีการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทั้งด้านศาสนาและการทำกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน 5) ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด นำอุปกรณ์ไปใช้ในการช่วยเหลือชุมชนเมื่อกรณีเร่งด่วน และการก่อสร้างสาธารณะประโยชน์ภายในชุมชน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ฯ พบว่า 1) ด้านโครงสร้างองค์กร ยังเน้นโครงสร้างเดิม จึงควรปรับให้ทันสมัยและเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมมากขึ้น 2) ด้านบุคลากร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์ความรู้ทางโลกและเทคโนโลยีดิจิทัล ควรเพิ่มโอกาสให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ แก่คณะสงฆ์ 3) ด้านงบประมาณ มีอยู่อย่างจำกัด ไม่ทั่วถึง และขาดความต่อเนื่อง ควรสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐให้เพียงพอต่อกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านสถานที่ที่มีกิจกรรมต้องในพื้นที่ของวัดมาก จึงควรมีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด 5) ด้านวัสดุอุปกรณ์มีอยู่จำกัด ควรเน้นการนำไปปรับใช้ในงานให้คุ้มค่าและเกิดอรรถประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะเครื่องมือสื่อสารดิจิทัล ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาภาพรวม คณะสงฆ์ฯ ควรนำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดพะเยา (พ.ศ.2561 – 2564) มาปรับใช้ในพื้นที่ให้จริงจังและเข้มงวดมากขึ้น และส่งเสริมให้มีการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านในเชิงลึก

พระมหาบรรจง สุธีโร (ภวนาภิพัฒน) และคณะ (2568) ได้ทำการศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีดิจิทัล : โอกาสและความท้าทายในการเผยแผ่ธรรมะ ยุคใหม่ ผลศึกษาพบว่า ความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสื่อกลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมยุคปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นไปที่วิธีการสื่อสารธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ แอปพลิเคชัน และแพลตฟอร์มดิจิทัลต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาไปสู่ผู้คนจำนวนมากทุกที่ทุกเวลา ไม่เพียงแต่เป็นการเปิดช่องทางใหม่ในการเข้าถึงธรรมะเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้รักรักรธรรมะสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างความสัมพันธ์ในโลกเสมือนจริงได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงนี้นำมาซึ่งความท้าทายบางประการเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจ

เกิดขึ้นจากข้อมูลธรรมชาติที่ไม่ถูกต้อง การแพร่กระจายของข่าวปลอมและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถืออื่นๆ รวมถึงการลดการติดต่อโดยตรงระหว่างพระสงฆ์และชาวพุทธ ซึ่งอาจขัดขวางความลึกซึ้งในการเรียนรู้ธรรมะและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา บทความนี้นำเสนอกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทำให้พระพุทธศาสนายังคงดำรงอยู่ต่อไปในยุคดิจิทัลและยังคงมีบทบาทเป็นพลังทางจิตวิญญาณและศูนย์กลางทางศีลธรรมของสังคมไทย บทความนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด พร้อมทั้งกรณีศึกษาที่น่าสนใจและคำแนะนำเชิงปฏิบัติสำหรับการนำไปใช้ทันที ซึ่งประกอบด้วย การฝึกอบรมพัฒนาความสามารถด้านดิจิทัลสำหรับพระภิกษุและผู้เผยแผ่ธรรมะ การกำหนดมาตรฐานในการเผยแพร่ธรรมะ การทบทวนเนื้อหาในสื่อออนไลน์ การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี การส่งเสริมบทบาทของชุมชนและองค์กรทางศาสนาผ่านการใช้สื่อออนไลน์ การวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมธรรมะในรูปแบบใหม่ๆ ที่จะทำให้พระพุทธศาสนามีความหมายและเข้าถึงได้ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

พระครูปลัดอัมพร อาภาธโร (นุชประเสริฐ) และคณะ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์และความศรัทธาในยุคดิจิทัล การวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยาและพุทธศาสนาศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความศรัทธาของประชาชนในปัจจุบันได้เปลี่ยนจากการยึดติดกับพิธีกรรมแบบดั้งเดิมไปสู่ความศรัทธาเชิงปัจเจกและความศรัทธาเชิงวิพากษ์มากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้เกิดการตั้งคำถามและตรวจสอบพฤติกรรมของพระสงฆ์ได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้พระสงฆ์ยังได้ปรับตัวด้วยการเป็น “ผู้สร้างเนื้อหา (Content Creator)” บนแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ธรรมะ และมีบทบาทเป็นนักกิจกรรมทางสังคม ในการช่วยเหลือชุมชนยามวิกฤต ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวช่วยสร้างความศรัทธาที่ยั่งยืนผ่านการกระทำที่เป็นรูปธรรม แต่ขณะเดียวกันก็เผชิญกับความท้าทายจากลัทธิบริโภคนิยมที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ งานวิจัยนี้เสนอว่าการปฏิรูปคณะสงฆ์ให้มีความโปร่งใส และการเสริมสร้างความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ให้ทันสมัย จะเป็นแนวทางสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งศรัทธาและบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในอนาคต

พระใบฎีกาสมคิด นาสีโล (สุชนิล) และคณะ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภัยยุคใหม่ของพระสงฆ์กับความท้าทายและแนวทางการปฏิบัติในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ยุคข้อมูลข่าวสารที่ผ่านระบบดิจิทัลที่เรียกว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้เผยแผ่พระธรรมคำสอน จำเป็นต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีภัยยุคใหม่ที่พระสงฆ์ต้องเผชิญในยุคดิจิทัล ในส่วนที่ได้รับผลกระทบจากตัวพระสงฆ์ ซึ่งผู้กระทำการเองหรือทำให้ผู้อื่นกระทำการให้ก็ตาม ตลอดถึงนำเสนอแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ ภัยยุคใหม่ที่พระสงฆ์ต้องเผชิญ ได้แก่ การใช้สื่อ สังคมออนไลน์อย่างไม่เหมาะสม การถูกล่อลวงด้วยผลประโยชน์

ทางโลก การเสื่อมถอยของ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา การขาดความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และการถูกคุกคามจาก กลุ่มบุคคลที่ไม่หวังดี ดังนั้นภัยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อบทบาทและภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย

พระชลญาณมุนี (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การปรับตัวของพระสงฆ์รุ่นใหม่ในยุคของสังคมออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า สื่อออนไลน์และระบบอินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตโควิด-19 ที่ส่งผลให้เกิดการปรับตัวผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น การประชุมผ่าน Zoom การเรียนการสอนผ่าน Google Meet และการเผยแพร่ธรรมะผ่าน YouTube, Facebook และการถ่ายทอดสด (Live) ทั้งนี้ พระสงฆ์รุ่นใหม่จำเป็นต้องปรับรูปแบบการนำเสนอพุทธธรรมด้วยภาษาสมัยใหม่ เข้าใจง่าย และรักษาความเหมาะสมเพื่อสร้างศรัทธา อย่างไรก็ตาม สื่อออนไลน์เปรียบเสมือนดาบสองคมที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างไร้พรมแดน หากใช้ผิดวัตถุประสงค์จะก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธา ดังนั้น พระสงฆ์จึงต้องศึกษาเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม ไม่ให้กระทบต่อหลักพระธรรมวินัย เพื่อเป็นเครื่องมือเชิงรุกในการปฏิบัติศาสนกิจทั้ง 6 ด้าน และเป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณแก่สังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

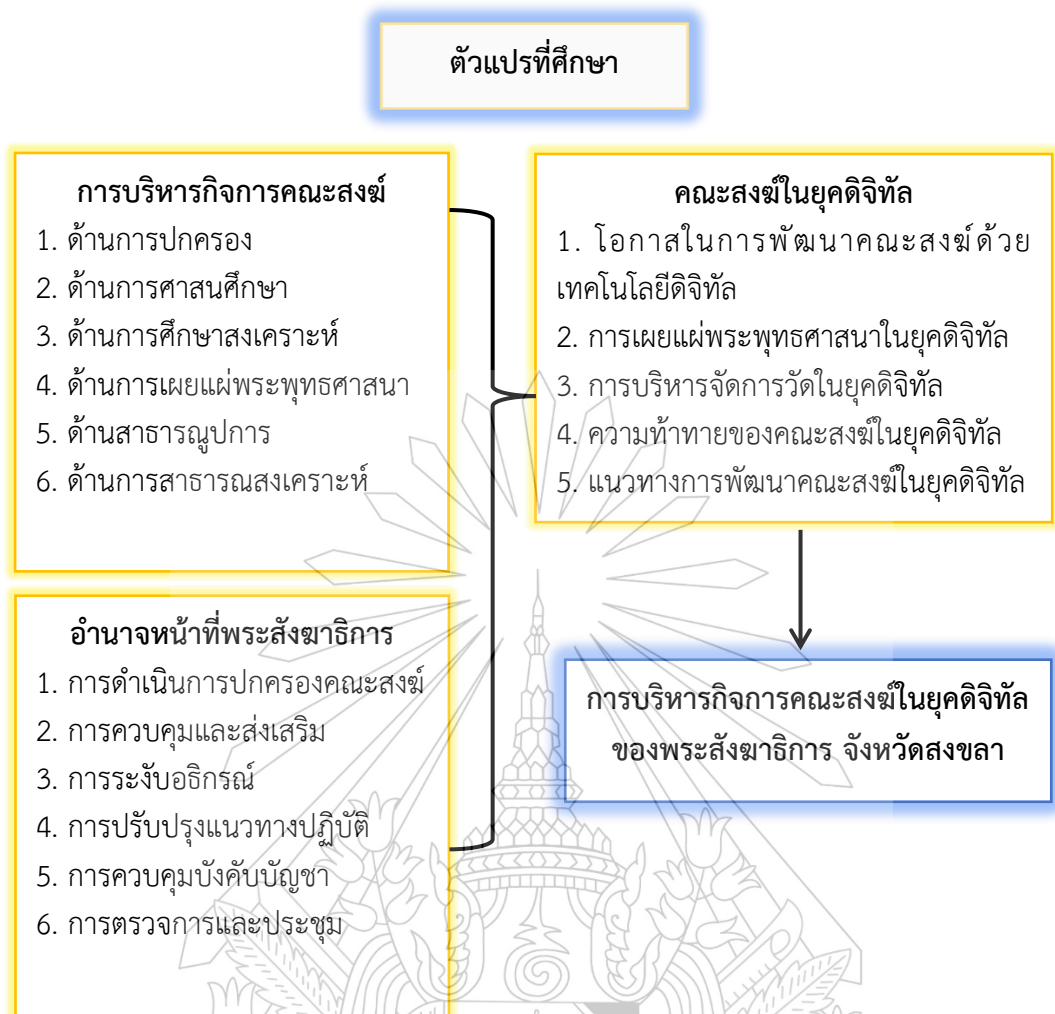
พระศุภกร ภูมิปัญญา และคณะ (2568) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัล ผลศึกษาพบว่า การบริหารจัดการองค์กรในบริบทของยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางสังคมทุกด้าน ผู้เขียนมุ่งเน้น การใช้แนวคิดจากทฤษฎีปาปนิคสูตรในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ ของนักบริหาร ได้แก่ ความมีวิสัยทัศน์ (จักษุมา) ความเชี่ยวชาญในงานเฉพาะด้าน (วิธูโร) และความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (นิสสยสัมปันโน) เพื่อพัฒนาศักยภาพของ ผู้นำองค์กรให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีจริยธรรม การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัลมิได้เป็นเพียงการบูรณาการ เทคโนโลยีเข้ากับการบริหารงานเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการวางรากฐานการจัดการที่ตั้งอยู่บนหลักคุณธรรม ความจริง และความเป็นธรรม ซึ่งเป็นคุณค่าหลักในพระพุทธศาสนา การดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนหลักธรรมดังกล่าวจะนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรและการพัฒนาสังคมในภาพรวม บทความยังสะท้อนถึงความจำเป็นที่องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงสถาบันคณะสงฆ์ ต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกดิจิทัล โดยการใช้เทคโนโลยีควบคู่ไปกับการรักษาอัตลักษณ์ ความเป็นมนุษย์ และจริยธรรมใน สังคม ดังนั้น แนวคิดการบริหารจัดการเชิงพุทธจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถเสริมสร้าง ภาวะผู้นำและการจัดการที่มีคุณภาพในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านอย่างมีคุณภาพ

พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร (ปิยวารกุล) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคดิจิทัล ระบุว่า การเผยแผ่เนื้อหาต้องยึดหลักพุทธกาล 7 ประการที่เน้นความเข้าใจจากอุปธรรมสู่นามธรรม โดยพระสงฆ์ต้องพัฒนาทักษะ ICT เพื่อทำหน้าที่ศึกษา

ปฏิบัติ เผยแพร่ และปกป้องศาสนาตามหลักมหาปริณิพพานสูตร ทั้งนี้ เทคโนโลยีส่งผลกระทบ 2 ด้าน คือ ด้านบวกช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาและการเผยแผ่เชิงรุกสู่คนรุ่นใหม่ ส่วนด้านลบคือความ เสี่ยงต่อพระธรรมวินัยและศรัทธาหากใช้งานไม่เหมาะสม สำหรับแนวทางที่เหมาะสมคือการใช้สื่อ มัลติมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์ (อาทิ Facebook, YouTube, Line) นำเสนอวิดีโอสั้นหรือการ ถ่ายทอดสดด้วยภาษาสมสมัย ควบคู่กับการเปิดช่องทางปฏิสัมพันธ์ถาม-ตอบเพื่อขยายโอกาสการ เข้าถึงธรรมะแก่สังคมวงกว้าง

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ และรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับ “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยจึงได้ นำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร, แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์, คณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล, บทบาทพระสังฆาธิการ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษาล้วนกันมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด เพื่อใช้ในการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วยอำนาจหน้าที่พระสังฆาธิการเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) การดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ 2) การควบคุมและส่งเสริม 3) การระงับอธิกรณ์ 4) การปรับปรุงแนวทางปฏิบัติ 5) การควบคุมบังคับ บัญชา 6) การตรวจการและประชุม และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา 5) ด้านสาธารณูปการ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล 5 ด้าน 1) โอกาสในการพัฒนาคณะสงฆ์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล 2) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุค ดิจิทัล 3) การบริหารจัดการวัดในยุคดิจิทัล 4) ความท้าทายของคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล 5) แนวทางการ พัฒนาคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล ซึ่งผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวความคิดของการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

ภาพที่ 2.4 สรุปรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์ ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา จากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง ซึ่งมีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- 3.1 วิธีและขั้นตอนในการวิจัย
- 3.2 ระเบียบวิธีการวิจัย
- 3.3 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.4 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง
- 3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.6 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.7 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.8 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.9 การนำเสนอผลการวิจัย

3.1 วิธีและขั้นตอนในการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ ระเบียบ และประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงกำหนดรายละเอียดการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงร่างงานวิจัย โดยเริ่มจากการตั้งชื่อเรื่อง การศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา คำถามของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำโครงร่างงานวิจัย และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำปรึกษา คำแนะนำ และความเห็นชอบในการจัดทำโครงร่างการวิจัย พร้อมรับข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้งานสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นดำเนินการเสนอโครงร่างการวิจัยเพื่อขออนุมัติจากบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 สำหรับเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยต้องดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form) โดยเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือ และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาค่า CVI เมื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้ว จึงนำเครื่องมือที่สร้างไปลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ในส่วนของการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถตอบได้ตามความสมัครใจและสะดวกใจ โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์อย่างเป็นธรรมชาติและเป็นกันเองโดยการสนทนากัน เพื่อหลีกเลี่ยงความรู้สึกของผู้ถูกสัมภาษณ์ว่าเหมือนถูกบังคับให้ตอบคำถาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการบันทึกทุกเรื่องที่ถูกสัมภาษณ์ให้ข้อมูลโดยตรง สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการขอเข้าพบเพื่อพูดคุยและอธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย ให้กับผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ได้ทราบ และชี้แจงถึงความสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ที่จะกลับมาเป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อการนำไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัยในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ จะใช้ข้อมูลและเก็บข้อมูลเป็นหลักจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) จากนั้นจึงนำเอาข้อเท็จจริงที่ได้มาการเปรียบเทียบข้อค้นพบ (Finding) ของปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา (Phenomenon) จากแหล่งและมุมมองที่แตกต่างกัน เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือ (Credibility, validity) ของข้อมูลหรือสิ่งที่ค้นพบ ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จึงเป็นลักษณะเชิงพรรณนาตามข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ที่พบ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่จึงไม่อยู่ในลักษณะของตัวเลข

เมื่อจัดทำรายงานการวิจัยสำเร็จแล้ว จึงเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องตามที่คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เสนอแนะ แล้วจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งบัณฑิตศึกษา เพื่อขออนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

3.2 ระเบียบวิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วย การออกแบบการวิจัย และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 การออกแบบการวิจัย

เป็นการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

3.2.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา 6 ด้าน คือ

1. ด้านการปกครอง
2. ด้านการศาสนศึกษา
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. ด้านสาธารณูปการ
6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

3.3 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.3.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการและนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จังหวัดสงขลา

3.3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการและนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา จำแนกตามบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์จะแบ่งออกได้ 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 20 รูป/คน

3.4 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการและนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกตามบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์จะแบ่งออกได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มพระสังฆาธิการระดับการปกครอง เป็นผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการกำหนดนโยบายกำกับดูแล และบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับพื้นที่ประกอบด้วย พระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดจำนวน 1 รูป รองเจ้าคณะจังหวัด จำนวน 1 รูป เจ้าคณะอำเภอ จำนวน 4 รูป และเจ้าคณะตำบลจำนวน 5 รูป รวมจำนวนทั้งสิ้น 11 รูป

2) กลุ่มผู้บริหารวัด เป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการกิจการวัดและการดำเนินงานด้านศาสนกิจในระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย เจ้าอาวาส จำนวน 4 รูป

3) กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและการบริหาร เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมุมมองเชิงวิชาการที่สามารถสนับสนุนการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการบริหารกิจการ

คณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย นักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 3 คน อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 2 รูป/คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 5 รูป/คน

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดและกำหนดกรอบเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้

3.5.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือสำหรับแบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview)

แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะแบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ตอนที่ 3 ภารกิจและอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ
- ตอนที่ 4 คณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล
- ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะแนวทาง

3.6 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.6.1 เชิงคุณภาพ

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview Form)

3.6.1.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

3.6.1.2 วิเคราะห์ลักษณะข้อมูลที่ต้องการจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือ

3.6.1.3 สร้างแบบสัมภาษณ์จากกรอบแนวคิด และคำนิยามศัพท์ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ตอน

ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

3.6.1.4 ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน 5 รูป/ท่าน

3.6.1.5 การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity index : CVI) ใช้เกณฑ์ความเห็นสอดคล้องกัน และการยอมรับของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีค่า CVI 0.80 ขึ้นไป เกณฑ์การให้คะแนน คือ

- 4 หมายถึง มีความสอดคล้องมาก
- 3 หมายถึง ค่อนข้างมีความสอดคล้อง
- 2 หมายถึง มีความสอดคล้องบางส่วน
- 1 หมายถึง ไม่มีความสอดคล้อง

ในการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity index : CVI) จากผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ข้อคำถามแต่ละข้อต้องได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาโดยใช้เกณฑ์ความเห็นสอดคล้องและการยอมรับของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าความสอดคล้องรายข้อ I-CVI ไม่ต่ำกว่า 0.80 และมีค่าความสอดคล้องทั้งฉบับ (S-CVI) ไม่ต่ำกว่า 0.80

3.6.1.6 ผู้วิจัยนำผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิมาทำการวิเคราะห์สรุปความสอดคล้อง โดยคำนวณจากสูตร คือ

$$I - CVI = \frac{\text{จำนวนค่าคะแนนความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด}}{\text{จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด}}$$

$$S - CVI = \frac{\text{จำนวนข้อที่มีค่าคะแนนความสอดคล้องผ่านเกณฑ์}}{\text{ข้อคำถามทั้งหมดทั้งหมด}}$$

โดยค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity index : CVI) เกี่ยวกับแบบ สัมภาษณ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ผลจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ข้อคำถามรายข้อมีค่าความสอดคล้องรายข้อ (I-CVI) เท่ากับ 0.80–1.00 ทุกข้อ และมีค่าความสอดคล้องทั้งฉบับ (S-CVI) เท่ากับ 0.97

3.6.1.7 นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักต่อไป

3.7 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษามีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ต่อไปนี้

3.7.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บข้อมูลโดยตรงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ในระหว่างเดือน ธันวาคม 2568 ถึง มีนาคม 2569 โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่เกี่ยวกับสภาพ การวิเคราะห์ และข้อเสนอแนะแนวการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการศึกษาเอกสาร งานวิจัย รายงานการวิจัย หนังสือวิชาการ บทความวิชาการ กฎหมาย ระเบียบ ตำรา สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งการค้นคว้าจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผู้วิจัยได้ปฏิบัติ ดังนี้

1) ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และติดต่อประสานไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคน เพื่อทำการนัดวัน เวลา สถานที่ ในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เมื่อได้รับหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยแล้ว จึงได้เริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2) ขั้นตอนระหว่างทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้เริ่มจากยืนยันกำหนดเวลาในการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลที่ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง ทั้งในเรื่องของวัน เวลา และสถานที่ เพื่อไม่ให้เสียเวลาทั้งสองฝ่าย และเมื่อถึงเวลาการเดินทางไปยังสถานที่ตามที่ได้ผู้วิจัยได้นัดไว้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จากนั้นก็ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่วิจัยจากการลงภาคสนามไปสัมภาษณ์ด้วยตัวเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน โดยการจดบันทึกบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ และบันทึกภาพพร้อมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน จนแล้วเสร็จ

3) ขั้นตอนหลังทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้เริ่มจากการข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzed) สังเคราะห์ข้อมูลโดยคัดกรองเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการศึกษาจากการศึกษาเอกสาร และจากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาทำการแยกแยะ และจัดระเบียบ ว่ามีข้อมูลส่วนใดเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการวิจัย เพื่อหาข้อสรุปก่อนนำมาอภิปรายผล และจึงนำไปสรุปผลต่อไป ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา ซึ่งเป็นผลจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบ แล้วเขาด้วยกันตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

3.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzed) และการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการประมวลผลในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้

3.8.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้มีการนำข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจดบันทึกทั้งหมด 20 คน จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดของแต่ละกลุ่มมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยการวิเคราะห์จัดประเภทของข้อมูล และได้จัดหมวดหมู่ในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อเสนอแนวการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

จากนั้นรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบความถูกต้อง โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major Themes) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ และจดบันทึกมาสรุปเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) หรือพรรณนาข้อมูลตามปรากฏการณ์ที่ได้มา โดยการใช้กระบวนการในการ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะมีความแม่นยำและเป็นแนวทางประการสำคัญที่สามารถนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะแนวการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ต่อไป

3.9 การนำเสนอผลการวิจัย

หลังจากการเก็บข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาให้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่มุมต่าง ๆ อันเป็นการวิเคราะห์ออกมาในรูปเชิงพรรณนา โดยจัดหมวดหมู่ในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งมีขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ขอเสนอการสอบวิทยานิพนธ์ โดยการสอบปากเปล่าตามที่บัณฑิตศึกษาคณะสังคมศาสตร์ กำหนดเวลาไว้โดยการนำเสนอ 5 บท

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

2. นำข้อเสนอแนะตามที่คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้แนะนำมาแก้ไขแล้วเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
3. เผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบบทความทางวิชาการตามที่บัณฑิตศึกษาณสังคมศาสตร์กำหนดไว้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยโดยใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต ในการวิจัยครั้งนี้ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสังฆาธิการ นักวิชาการสำนักงานพระพุทธศาสนา อาจารย์มหาวิทยาลัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง จำแนกตามบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา จำนวน 20 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเข้าสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง และนำผลการสัมภาษณ์มาดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประมวลผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ครบถ้วน โดยนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

4.2 ผลการศึกษาวិเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

4.3 ผลการศึกษาเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

4.4 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยอธิบายผลการศึกษาจากข้อมูล แบ่งผลการศึกษา ออกเป็น 7 ด้าน ดังนี้

- 1) สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการปกครอง
- 2) สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการศาสนศึกษา
- 3) สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- 4) สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่
- 5) สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณูปการ
- 6) สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการสาธารณสงเคราะห์
- 7) สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ตามอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

4.1.1 สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลา ด้านการปกครอง

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการปกครอง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้ ประเด็นข้อมูลดังกล่าวผู้ศึกษาเนื้อของ

สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา เป็นการปกครองเป็นไปตามกรอบพระธรรมวินัย เน้นการปกครองตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะผู้ปกครอง ตามลำดับขั้นการบังคับบัญชา เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส เพื่อให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยระดับเจ้าคณะจังหวัดมีนโยบายในการขับเคลื่อนตั้งเป้าหมายโครงการระยะสั้น ระยะยาว เพื่อขับเคลื่อนให้ทุกอำเภอต้องดำเนินการตามกรอบนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริงในแต่ละอำเภอ เช่น โครงการ 1 อำเภอ 1 วัด พระสงฆ์สวดพระปาฏิโมกข์ 1 อำเภอ 1 วัด พระสงฆ์วิปัสสนาจารย์ 1 อำเภอ 1 วัด พระนักเทศน์ 1 อำเภอ 1 วัด พระ

มหาเปรียญ 1 อำเภอบึง 1 วัด ค่ายกุสุตร 1 อำเภอบึง 1 วัด วัดประชารัฐสร้างสุข หมู่บ้านรักษาศีลห้า 1 อำเภอบึง 1 วัด รางวัดเสาเสมาธรรมจักร 1 อำเภอบึง 1 วัด 1 แหล่งการเรียนรู้ของชุมชน 1 อำเภอบึง 1 วัด พระกรรมวาจาจารย์ และ 1 อำเภอบึง 1 วัด พระภิกษุผู้ตัดเย็บผ้าจีวรภิกษุ เป็นต้น (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา มีหน้าที่สนับสนุนการทำงานตามกรอบภารกิจของจังหวัดตามที่คณะสงฆ์ได้ขอความร่วมมือ และการขับเคลื่อนตามนโยบายจากการสั่งการจากส่วนกลางคือ มหาเถรสมาคม ที่มีการมีมติ คำสั่ง และกิจกรรมสำคัญต่างๆ ซึ่งกำหนดเป็น กฎ ข้อห้าม และนโยบาย นำไปสู่การขับเคลื่อนได้จริงในพื้นที่ผ่านการสั่งการจากบนลงล่าง คือ มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สู่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ที่ต้องประสานการทำงานร่วมกับคณะสงฆ์ในพื้นที่ (สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 5 กุมภาพันธ์ 2569)

อย่างไรก็ดี การขับเคลื่อนในภาพรวม ระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เป็นการดำเนินงานที่เน้นการตรวจการตรวจเยี่ยมวัดในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการตรวจการณและตรวจเยี่ยมวัดตามภารกิจของเจ้าคณะผู้ปกครอง เป็นสนับสนุนการตรวจเยี่ยม ติดตามการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ตามนโยบายที่จังหวัดได้มีการขับเคลื่อนลงสู่พื้นที่ในระดับอำเภอ ขณะที่การตรวจเยี่ยมคณะสงฆ์เป็นภาพสะท้อนของการทำงานตามระบบที่ถูกยึดโยงกับงบประมาณของพระสังฆาธิการในดับชั้นๆนั้นต้องลงตรวจเยี่ยมวัดและรายงานผลการตรวจเยี่ยมส่งสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 5 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 , 4 กุมภาพันธ์ 2569)

การปกครองระดับเจ้าอาวาส สภาพความเป็นจริงที่ปรากฏ เมื่อวัดใดวันหนึ่งว่างวันเจ้าอาวาส หรือเจ้าอาวาสมรณภาพลง เจ้าคณะตำบลต้องแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสเพื่อไม่ให้วัดต้องว่างวันเจ้าอาวาส เนื่องจากมีระบบการเงินของบัญชีวัด ขณะที่การคัดสรรไม่สามารถสรรหาเจ้าอาวาสรูปใหม่ขึ้นมาได้ทันที ทำให้เจ้าคณะตำบลมอบอำนาจการปกครองวัดที่ว่างวันให้เป็นการดูแลของเจ้าคณะอำเภอ เป็นการตั้งเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้รักษาการแทนไปก่อนระยะเวลาหนึ่ง หรืออาจเป็นไปในระยะยาวแล้วแต่สถานการณ์ของแต่ละวัด ระหว่างที่ได้เจ้าอาวาสรูปใหม่ ในขณะที่วัดบางวัดในพื้นที่ก็มีเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียวที่พรชายุ่มากและชราภาพ ไม่ได้มีพระลูกวัด เมื่อเจ้าอาวาสสิ้นลงวัดก็ร้างผู้ดูแล จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะผู้ปกครองในพื้นที่ต้องจัดการแก้ไขปัญหา โดยให้พระในวัดที่พระจำพรรษาหลายรูปไปช่วยดูแลวัดเพื่อให้พระที่ให้ชาวบ้านได้ใส่บาตรและเข้ามาทำบุญวันพระ แต่ขณะเดียวกัน แม้มีพระภายในวัดแต่ไม่สามารถแต่งตั้งได้ เนื่องจากพระสงฆ์ไม่ยอมภาระธุระในการเป็นเจ้าอาวาส หรือบางรูปมีคุณสมบัติไม่ถึง อีกทั้งปัญหาของชาวบ้านในพื้นที่ไม่ต้องการพระรูปดังกล่าวเป็นเจ้าอาวาส แม้ในปฏิบัติคณะสงฆ์จะมีอำนาจเต็มในการพิจารณาแต่งตั้ง แต่ก็มีให้ความสำคัญกับชาวบ้านประกอบการพิจารณาด้วย ยิ่งโดยเฉพาะเมื่อวัดใดที่มี

ผลประโยชน์ภายในวัดมากชาวบ้านจะเข้ามาเกี่ยวข้องวุ่นวายมาก เพราะเป็นการรักษาฐานอำนาจเดิม หรือผลประโยชน์ที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้อง แต่กลับกันวัดใดที่ผลประโยชน์นี้ประโยชน์ไม่มีชาวบ้านเพียง ต้องการให้พี่พระอยู่ได้ประกอบกิจกรรมทางศาสนาจึงไม่เข้ามายุ่งแต่ียวหากคณะสงฆ์แต่งตั้งใครเข้าไป ดูแล้วดีก็เป็นไปตามนั้น ส่งผลให้เมื่อแต่งตั้งเจ้าอาวาสแล้ว เจ้าอาวาสไม่โอนอ่อนตามชาวบ้านผู้มี อิทธิพลที่เข้ามามีบทบาทภายในวัดเหนือเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสจำเป็นต้องถอนตัวลาออกจากเจ้า อาวาสเพื่อตัดปัญหาส่งผลให้มีการว่างเว้นเจ้าอาวาสเช่นกัน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 , 6 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 , 2 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 11 , 2 กุมภาพันธ์ 2569)

เมื่อพิจารณาถึงสภาพของคณะสงฆ์ในเทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงานด้านการปกครอง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความเห็นในทิศทางเดียวกันว่า เทคโนโลยีที่นำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วจากเดิมที่ต้องส่งหนังสือราชการใช้เวลาหลายวัน ปัจจุบันเพียงไม่กี่นาที ข้อมูลก็ส่งถึงผู้รับครบถ้วนผ่าน Line กลุ่มต่างๆ ขอวงคณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนา เพื่อ เป็นการรับข้อมูลข่าวสารและคำสั่งต่างๆทั้งจากส่วนกลางหรือของคณะสงฆ์ภายในจังหวัด รวมถึงการจัดประชุมคณะสงฆ์ที่สามารถนัดหมายประชุมได้ทุกๆเดือนผ่านการระบบการประชุมโปรแกรม Zoom ถึงแม้ว่าจะมีพระสังฆาธิการบางส่วนไม่เห็นด้วยต่อรูปแบบการประชุมออนไลน์ เนื่องจากไม่ได้ พบหน้ากัน แต่การประชุมออนไลน์เป็นการประชุมที่สามารถจัดประชุมได้ทันทั่วทั้งในเรื่องที่เร่งด่วน ต้องการการตัดสินใจร่วมกันของคณะสงฆ์ อีกทั้งสามารถแจ้งข่าวและการติดตามงานเป็นไปอย่าง สะดวกรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาร่วมประชุมในแต่ละครั้ง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1 , 14 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 14 กุมภาพันธ์ 2569) ดังนั้น ลักษณะ เช่นนี้เป็นการสะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากระบบเอกสารคือกระดาษ สู่ ระบบสื่อสารแบบเครือข่าย แต่ ยังคงรักษาความเป็นทางการตามระเบียบ กล่าวคือ การแจ้งข้อมูลมักส่งผ่านกลุ่มออนไลน์ก่อน หรือส เกนหนังสือราชการให้ทราบก่อน และส่งเอกสารตามไปภายหลัง เป็นการทำงานที่รวดเร็วขึ้นยิ่งใน กรณีเรื่องที่มีความเร่งด่วน ฉะนั้น การปกครองจึงดำรงอยู่ในภาวะคู่ขนานระหว่างระบบดั้งเดิมและ ระบบดิจิทัล

กล่าวโดยสรุป ด้านการปกครอง แม้เทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร แต่จากข้อมูลสะท้อนว่า การขับเคลื่อนยังอาศัยความสามารถเฉพาะบุคคลเป็นสำคัญยังขาดความ เสมอภาค เนื่องจากวัดที่เจ้าอาวาสเป็นผู้สูงอายุ และไม่มีพระภิกษุสามเณรที่มีทักษะด้านเทคโนโลยีที่ สามารถช่วยจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือดูแลสื่อสารออนไลน์ได้อย่างคล่องแคล่ว กลับ กลายเป็นข้อจำกัดที่กลุ่มดังกล่าวไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทันทั่วทั้งที่อาจยังคงใช้วิธีการดั้งเดิมเป็นหลัก ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อน “ช่องว่างทางดิจิทัล” ที่ดำรงอยู่ภายในโครงสร้างคณะสงฆ์ ซึ่งส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการรับนโยบายและการปฏิบัติตามคำสั่งทางการปกครองของแต่ละระดับชั้น นอกจากนี้

ด้านทัศนคติ พระสังฆาธิการบางรูปมองว่าเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือ มิใช่เป้าหมาย การใช้สื่อดิจิทัลจึงถูกกำหนดภายใต้กรอบความเหมาะสมทางพระวินัยและวัฒนธรรมสงฆ์ ความระมัดระวังดังกล่าวมีส่วนทำให้การเปลี่ยนผ่านเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป มิเร่งรัดจนขาดความสมดุลระหว่าง “ความทันสมัย” กับ “ความส้ารวม” อันเป็นคุณค่าหลักของเพศบรรพชิต

ขณะเดียวกัน การประชุมออนไลน์และการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลได้ขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมของพระภิกษุในระดับต่าง ๆ มากขึ้น พระภิกษุที่เคยมีข้อจำกัดด้านการเดินทางสามารถเข้าร่วมประชุมหรือรับฟังแนวทางการบริหารได้จากวัดของตนเอง เกิดลักษณะการปกครองที่มีความยืดหยุ่น และประหยัดทรัพยากรมากขึ้น แต่ก็ยังไม่อาจทดแทนความสำคัญของการพบปะพูดคุยแบบเผชิญหน้า ซึ่งมีคุณค่าในเชิงความสัมพันธ์และการถ่ายทอดประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ

4.1.2 สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลา ด้านการศาสนศึกษา

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านศาสนศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

ด้านศาสนศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาธรรมยุต มีการจัดการศึกษาแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา โดยแผนกธรรมมีสำนักศาสนศึกษาจำนวน 9 แห่ง คือ วัดน้ำขาวนอก วัดสามกอง วัดโคกเปี้ยว วัดห้วยพุด วัดประดิษฐ์สโมสร วัดกอบกุลรัตนาราม วัดอมฤตวราราม วัดพระบาท และ วัดบ้านขาว มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ คือ โรงเรียนวัดมัสฌิมาวิสุทธิเทพวิทยา และโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโคกเปี้ยว ทั้งนี้ สำนักศาสนศึกษาวัดโคกเปี้ยว เป็นสำนักศาสนศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีและเป็นสนามสอบบาลีของแม่กองบาลีสนามหลวง เป็นสนามสอบบาลีของ คณะธรรมยุตแห่งที่ 2 ของภาคใต้ ถือว่าวัดโคกเปี้ยวเป็นศูนย์กลางของการศึกษาที่มีครบทั้งสามด้านของการศึกษาของคณะสงฆ์ คือ แผนกสามัญ แผนกธรรม และแผนกบาลี ทั้งนี้วัดโคกเปี้ยวยังเป็นสนามสอบนักธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา (ธรรมยุต) ด้วย (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 ,14 กุมภาพันธ์ 2569)

การที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้คณะสงฆ์จังหวัดสงขลาเริ่มขึ้นถึงการสอนออนไลน์ให้กับเจ้าอาวาสเพื่อเป็นการสนองนโยบาย 1 บาลี 1 อำเภอ โดยเน้นที่เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ที่มีความสนใจแต่ไม่สามารถเข้ามาเรียนที่สำนักศาสนศึกษาวัดโคกเปี้ยวอย่างเต็มที่ ได้ ด้วยเงื่อนไขของการเดินทางและการฐานะของงานการปกครองในระดับเจ้าอาวาสที่ไม่สามารถทอดทิ้งวัดมาเพื่อการศึกษาอย่างเต็มที่ การขยายโอกาสกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาบาลีไปสู่พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส และกลุ่มพระเลขานุการทุกระดับชั้น เป็นการสร้างโอกาสและส่งเสริมให้ทุกกลุ่มสนใจในการศึกษาบาลีซึ่งเป็นรากฐานของพระพุทธศาสนา โดยเริ่มวางแผนให้มี

การสอนออนไลน์ขึ้นซึ่งจะดำเนินการในปีการศึกษา 2569 (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 14 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

ขณะเดียวกัน เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้พระภิกษุสามเณรสามารถสืบค้นข้อมูลทางพระพุทธศาสนาได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น การเข้าถึงพระไตรปิฎก หนังสือธรรมะ เอกสารการสอนทั้งบาลี นกธรรม ที่สามารถค้นหาได้หลากหลายมากขึ้น ลักษณะดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงกระบวนการเรียนรู้จากการพึ่งพาครูผู้สอนเป็นหลักไปสู่การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกมากขึ้น (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569)

สำนักงานศึกษาบางแห่งได้เริ่มจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ โดยเฉพาะนักเรียนบางระดับที่ผู้เรียนไม่สามารถเดินทางมาเรียนที่สำนักงานศึกษาได้สะดวกหรือบ่อยครั้งเนื่องจากภาระค่าใช้จ่ายและผู้รับ-ส่งซึ่งต้องนั่งเฝ้าผู้เรียน เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบผสมผสานกับการเรียนในสถานที่จริง หรือบางสำนักเรียนจัดการเรียนการสอนออนไลน์เต็มรูปแบบในนักเรียนบางระดับชั้น โดยใช้ Google Meet และ Zoom ดังนั้น การใช้ระบบออนไลน์เป็นช่วยลดภาระด้านการเดินทาง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่อยู่ต่างพื้นที่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องกับสำนักงานศึกษาที่ต้องรับผิดชอบการสอนพระสงฆ์ สามเณรในพื้นที่ เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบตามความต้องการของผู้เรียนกับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 , 14 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 , 6 กุมภาพันธ์ 2569; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 , 6 กุมภาพันธ์ 2569)

การสอนแบบเดิมที่ใช้การเขียนกระดานเพียงอย่างเดียวไม่สามารถตอบสนองความสนใจของผู้เรียนในยุคปัจจุบันได้ จึงมีการใช้โปรเจกเตอร์ สไลด์ภาพ และวิดีโอประกอบการอธิบายเนื้อหา รวมทั้งการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อสรุปบทเรียนและติวเข้มนักเรียนก่อนสอบ การบริหารที่ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้เรียน และพยายามยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจและเข้าใจง่ายมากขึ้น โดยการพัฒนาสื่อการสอนในรูปแบบดิจิทัล การจัดทำเอกสารดิจิทัล สื่อวิดีโอ การบันทึกการสอน และการใช้เอกสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียนภายหลังได้ การดำเนินการดังกล่าวแสดงถึงการบริหารที่ให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของกระบวนการเรียนรู้ มีใช้จำกัดอยู่เฉพาะเวลาเรียนในห้องเท่านั้น (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13, 6 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 5 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17 (สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2569) กล่าวว่า ระบบการศึกษาปัจจุบันได้ผนวกเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าไปในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการลงทะเบียนเรียน การส่งงาน หรือการสืบค้นข้อมูลผ่านระบบสารสนเทศ แสดงให้เห็นว่าดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงสื่อเสริมการสอน แต่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษา

อย่างไรก็ตาม ปัญหาด้านงบประมาณและความพร้อมของอุปกรณ์ดิจิทัลในบางวัด ส่งผลต่อการพัฒนาและการเข้าถึงในการนำเทคโนโลยีมาใช้ แม้สนับสนุนการใช้เทคโนโลยี แต่การสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน เช่น ทุนการศึกษา ก็มีความสำคัญต่อการเปิดโอกาสทางการเรียนรู้เช่นกัน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 , 10 กุมภาพันธ์ 2569) ขณะเดียวกันด้านงบประมาณในการสนับสนุน การศึกษานักธรรม-บาลี และธรรมศึกษา และการอุดหนุนสนามสอบซึ่งมีการจัดสรรให้กับคณะสงฆ์ ซึ่งการจัดสรรเป็นตามยอดผู้ขอเข้าสอบ ผู้สอบได้ สอบตก (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 20, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

กล่าวโดยสรุป ด้านศาสนศึกษา ของคณะสงฆ์ในจังหวัดสงขลา กำลังดำเนินไปภายใต้บริบทของการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ทั้งรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสอนแบบดั้งเดิมภายในวัดหรือสำนักเรียนเท่านั้น หากแต่มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเกี่ยวข้องในหลายขั้นตอน ทั้งการเตรียมเปิดการเรียนบาลีออนไลน์ การจัดการเรียนการสอนนักธรรมผ่านระบบออนไลน์หรือรูปแบบผสมผสาน การใช้แพลตฟอร์มประชุมทางไกลเชื่อมโยงผู้สอนและผู้เรียนต่างพื้นที่ได้ง่ายขึ้น ตลอดจนการใช้ระบบสารสนเทศในกระบวนการบริหารจัดการศึกษา

ขณะเดียวกัน มีวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ได้ปรับปรุงไปสู่การใช้สื่อมัลติมีเดีย เช่น สไลด์ วิดีโอ เอกสารดิจิทัล และการบันทึกการสอน เพื่อเพิ่มความเข้าใจและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทบทวนบทเรียนได้ด้วยตนเอง เทคโนโลยีจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงสนับสนุนการสอน แต่เป็นเครื่องมือที่ขยายพื้นที่การเรียนรู้ ทำให้พระภิกษุสามเณรสามารถค้นคว้าพระไตรปิฎกและข้อมูลธรรมะได้อย่างรวดเร็วและหลากหลายมากขึ้น การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้ทั้งในและนอกห้องเรียน อีกทั้ง ยังปรากฏข้อจำกัดด้านความพร้อมของอุปกรณ์และงบประมาณในบางพื้นที่ รวมถึงความจำเป็นในการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร แต่โดยภาพรวมเป็นการสะท้อนสภาพการบริหารงานศาสนศึกษาที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรมในหลายระดับ แม้จะดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขและศักยภาพที่แตกต่างกันของแต่ละสำนักศาสนศึกษาก็ตาม

4.1.3 สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาสงเคราะห์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

งานการศึกษาสงเคราะห์เป็นภาระหน้าที่หนึ่งของคณะสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาของเยาวชนตามภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่ดูแลจัดการศึกษาธรรมศึกษาตามโรงเรียนต่างๆ ที่รับผิดชอบและมีความสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียนและชุมชน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 , 6

กุมภาพันธ์ 2569) สอดคล้องกับ นโยบายของเจ้าคณะจังหวัดมอหมายให้ทุกอำเภอต้องมีโครงการ ด้านศึกษาสงเคราะห์เป็นการสนับสนุนทุนการศึกษา อุปกรณ์การศึกษา หรือปัจจัยพื้นฐานอื่น ๆ เกี่ยวข้องกับเยาวชนให้โอกาสทางการศึกษาหรือกิจกรรมส่งเสริมทักษะการศึกษาต่าง ๆ ตามกำลัง ความสามารถ ซึ่งในแต่ละอำเภอมิโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบของแต่วัด ซึ่งสงขลามีจำนวนสนาม สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนของคณะสงฆ์ธรรมยุต จำนวน 26 สนาม (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569) อย่างไรก็ตาม การดูแลไม่ใช้เพียงวัดเป็นผู้ให้ทุนการศึกษาหรือสนับสนุนภาระกิจของ โรงเรียนในด้านต่าง ๆ เท่านั้น แต่วัดยังสามารถพึ่งพาอาศัยโรงเรียนในการขอความสนับสนุน อนุเคราะห์กำลังพลนักเรียนในการเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมของทางวัดในงานวันสำคัญ หรือการ ร่วมกันพัฒนาวัดในวันสำคัญทางศาสนา (สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 16 กุมภาพันธ์ 2569)

ทั้งนี้ พื้นที่ภายในวัดบางวัด วัดได้กลายเป็นสถานที่จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กเป็นการดูแล อบรมเด็กก่อนเกณฑ์และนำสื่อดิจิทัล เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ สื่อภาพ และสื่อออนไลน์ มาใช้ ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเพลิดเพลิน ส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การใช้สื่อเหล่านี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการเรียนรู้ในระดับต้น (สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569) ควบคู่กับการสนับสนุนทางกายภาพ งานด้านการศึกษา สงเคราะห์ยังครอบคลุมการสอนศีลธรรมในโรงเรียน การสอนธรรมศึกษา การอบรมคุณธรรม จริยธรรม และการเข้าค่ายคุณธรรม ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการส่งเสริมการศึกษา นอกจากนี้ บางพื้นที่ยังมีการจัดโรงเรียนพุทธศาสนาวินยาธิตย์ หรือกิจกรรมเยาวชนเข้าวัดวันอาทิตย์ เป็นการเรียนรู้ส่งเสริมวัฒนธรรมของวัดน้ำขาวนอก สิ่งที่เกิดขึ้นกับวัดเป็นการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ ให้กับเยาวชนใกล้เคียง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 16 กุมภาพันธ์ 2569) ยิ่งในยุคดิจิทัลที่มีการใช้ สื่อออนไลน์อย่างกว้างขวางวัดได้ทำการเปิดพื้นที่วัดประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างผ่านสื่อ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ไลน์ ดึงดูดในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร การแจ้งทุนการศึกษา การรับบริจาคเพื่อช่วยเหลือ ผู้ยากไร้ รวมทั้งการติดต่อประสานงานกับผู้สนับสนุนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งการประชาสัมพันธ์ใน ลักษณะดิจิทัลช่วยให้การรับรู้ข่าวสารรวดเร็วและเข้าถึงผู้คนได้กว้างขึ้น อีกทั้งยังมีการใช้ระบบ ออนไลน์ติดตามข้อมูลผู้รับทุน บันทึกรายการวัด และประเมินผลการช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินงานมี ความเป็นระบบและตรวจสอบได้ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569)

นอกจากนี้ พระสงฆ์บางรูปที่มีการใช้สื่อออนไลน์มาก่อนที่จะเข้ามาอุปสมบท หรือมีการ เรียนรู้การใช้สื่อในช่องทางต่างๆ ได้พัฒนาทักษะความสามารถและในการใช้สื่อออนไลน์ที่มีผู้คน ติดตามอยู่บางส่วน มีการสร้างเนื้อหาออนไลน์หรือคิตธรรมเพื่อสอนทักษะชีวิตและคุณธรรมแก่ เยาวชน เพื่อให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569) ขณะเดียวกัน ยังมีพื้นที่การใช้สื่อดิจิทัลยัง

ไม่แพร่หลายมากนัก เนื่องจากมีงานด้านศึกษาสงเคราะห์อยู่ในความรับผิดชอบของพระที่มีทุนทรัพย์ หรือเป็นเจ้าของปกครอง อีกทั้งเจ้าคณะปกครองบางรูปเลือกใช้วิธีลงพื้นที่ช่วยเหลือด้วยตนเอง มากกว่าการใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 4 กุมภาพันธ์ 2569)

กล่าวโดยสรุป การทำงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล จึงมีลักษณะของการดำเนินงานที่ผสมผสานระหว่างความช่วยเหลือแบบลงพื้นที่จริง การมอบทุนกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์ ติดต่อประสานงาน จัดเก็บข้อมูล ระดมการสนับสนุนจากสาธารณะ ทั้งนี้ ระดับความเข้มข้นของการใช้เทคโนโลยีแตกต่างกันไปตามบริบท ความพร้อมและบทบาทหน้าที่ของแต่ละพื้นที่ แต่โดยรวมสะท้อนภาพของงานศึกษาสงเคราะห์ที่ยังคงยึดการช่วยเหลือเชิงรูปธรรมเป็นแกนหลัก ควบคู่กับการเปิดรับเครื่องมือดิจิทัลเพื่อเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว และประสิทธิภาพในการดำเนินงานในยุคปัจจุบัน

4.1.4 สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแผ่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

การเผยแผ่ในยุคนี้ต้องเริ่มจากการพัฒนาบุคลากรเป็นสำคัญ โดยเฉพาะแนวคิด “1 อำเภอ 1 นักเทศน์” ซึ่งมุ่งสร้างพระนักเทศน์ที่มีความสามารถในการสื่อสารอย่างมีวาทศิลป์และเข้าใจบริบทสังคม เมื่อผนวกกับสื่อดิจิทัล เช่น การไลฟ์สด การอัดคลิปเทศน์ หรือการเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มอย่าง TikTok Facebook ช่วยทำให้ธรรมะไม่ถูกจำกัดอยู่เฉพาะบนธรรมาสน์ แต่สามารถเดินทางไปถึงประชาชนได้โดยตรงผ่านหน้าจอมือถือ แนวคิดนี้สะท้อนการบริหารงานเผยแผ่ที่มุ่งวางโครงสร้างบุคลากรและเครื่องมือควบคู่กัน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

หลายวัดในพื้นที่พยายามปรับตัว ปรับเปลี่ยนการสื่อสารโดยเริ่มจากใช้ Facebook ในการสร้างเพจวัดเพื่อทำการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเผยแผ่ธรรมะพระอาจารย์ มีการถ่ายทอดสดผ่าน Facebook Live ทั้งเพจส่วนตัวหรือเพจวัด หรือแม้แต่กิจกรรมทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น มีการ Live เช่นกัน ขระเดียวกัน มีการจัดทำ Line กลุ่มชาวบ้านที่เข้าวัดพระเป็นเครื่องมือหลักในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม เผยแพร่บทความธรรมะในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา หรือเข้าพรรษา ซึ่งการเผยแผ่ในลักษณะเช่นนี้ทำให้พุทธศาสนิกชนสามารถติดตามกิจกรรมของวัดได้ แม้ไม่ได้เดินทางมาร่วมงานด้วยตนเอง ถือว่าการถ่ายทอดสดเทศน์ และการจัดทำคลิปเผยแผ่ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ประชาชนได้รับฟังธรรมได้ทันเหตุการณ์ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 4 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 10 กุมภาพันธ์ 2569)

ทั้งนี้ การจัดทำเนื้อหาธรรมะต้องเป็นไปในรูปแบบสั้น กระชับ เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน เพื่อให้เหมาะกับพฤติกรรมการเสพสื่อของคนยุคใหม่ โดยเฉพาะผ่าน YouTube Facebook และแพลตฟอร์มวิดีโออื่น การเผยแพร่จึงมีลักษณะของการ “ย่อสาระให้เข้าถึงง่าย” มากกว่าการแสดงธรรมแบบยาวต่อเนื่องตามรูปแบบดั้งเดิม (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 15 , 1 กุมภาพันธ์ 2569) แม้จะมีการใช้เทคโนโลยี แต่การเผยแพร่ยังต้องยึดความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ หากเป็นกลุ่มผู้ฟังที่มีทั้งผู้สูงอายุและเยาวชนรวมกัน การสื่อสารจะต้องใช้รูปแบบดั้งเดิมเป็นหลัก และมีการเสริมสื่อดิจิทัลเท่าที่เหมาะสม แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานเผยแผ่ยังต้องอาศัยการประเมินบริบทของผู้รับสาร มิใช่ใช้เทคโนโลยีเพียงเพราะเป็นกระแส (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

แม้ว่าการทำสื่อเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญที่ทำให้วัดต้องมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน การเผยแพร่ในลักษณะรูปแบบเดิมที่เน้นการปฏิบัติจริงลงพื้นที่จริง ยังคงมีบทบาทสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงรักษาศรัทธาของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี เช่น การออกเยี่ยมให้กำลังใจผู้ป่วยซึ่งเป็นการนำ การช่วยเหลือผู้ประสบภัย ซึ่งเป็นการนำธรรมะช่วยปลดปล่อยโลมจิตใจเป็นขวัญกำลังใจโดยตรง และการพบปะประชาชนโดยตรงเช่นนี้เป็นไปตามหลักพุทธพจน์ที่ไม่ทำลายศรัทธาของชาวบ้าน เป็นภาพที่สะท้อนว่า แม้จะอยู่ในยุคดิจิทัลแต่งานเผยแผ่เชิงสัมพันธ์ในพื้นที่จริงยังคงมีบทบาทสำคัญ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 08, 6 กุมภาพันธ์ 2569) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้ด้อยโอกาสซึ่งไม่มีความถนัดหรือเรียนรู้เทคโนโลยี แต่มีความเคยชินในรูปแบบเดิมกับการพบปะพระสงฆ์เข้าวัดสวดมนต์ฟังเทศน์ และนั่งรอใส่บาตรพระสงฆ์ทุกเช้าจึงเป็นการเผยแผ่รักษาศรัทธาและจิตใจที่มีความสำคัญยิ่งต่อกลุ่มดังกล่าว (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 5 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13, 6 กุมภาพันธ์ 2569) ฉะนั้น การดำเนินการในรูปแบบเดิมยังคงไปเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน แต่การสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์มักเป็นการสื่อสารทางเดียวที่ไร้ซึ่งปฏิสัมพันธ์ของกันและกัน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 10 กุมภาพันธ์ 269)

ดังนั้น แม้จะมีการปรับใช้รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล แต่ยังคงต้องใช้ในรูปแบบเดิมเป็นหลัก เป็นการผสมผสานกับสื่อหรือใช้วิธีการที่หลากหลายเข้าไปร่วมด้วย ไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนไปทั้งหมด เพราะผู้ฟังมีความหลากหลายทั้งผู้สูงอายุ วัยกลางคน และเยาวชน ซึ่งการนำเสนอธรรมะจำเป็นต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้ฟังที่แตกต่าง และพยายามใช้วิธีการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม เมื่อกลุ่มผู้ฟังเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายรวมกันจะใช้รูปแบบเดิมเป็นหลักแล้วเสริมเทคนิคสื่อดิจิทัลเข้าไปช่วย เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทความเหมาะสมของกลุ่มผู้ฟัง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2569)

แม้ว่าการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อดิจิทัลจะมีเข้ามามีบทบาทในการช่วยเผยแพร่หลักธรรมและทำให้ประชาชนผู้ที่ใกล้สามารถเข้าถึงธรรมและเข้าถึงพระสงฆ์ได้ง่ายมากขึ้นและได้ทุกเวลาโดยไม่ต้องขับรถไปฟังธรรมหรือสนธรรมถึงที่วัด แต่ก็มีข้อควรระวังของพระสงฆ์เช่นกัน กล่าวคือ ข้อที่ต้องระมัดระวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสมณสาธูปและความเหมาะสมของพระภิกษุในสื่อออนไลน์ เช่น การแต่งกาย การครองจีวร กิริยามารยาท หากไม่เรียบร้อย อาจส่งผลต่อภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ในสายตาสาธารณชน การพูดจา การแสดงออกผ่านการไลฟ์สดหรือสื่อออนไลน์ หากขาดความสำรวม แม้ไม่ได้มีเจตนาไม่ดี อาจถูกตีความในทางลบได้ ยกตัวอย่าง เช่น การถ่ายทอดสดขณะเข้าร่วมสัมมนา หรือการโพสต์ภาพกิจกรรมบางอย่างที่ไม่เหมาะสม อาจสร้างความเข้าใจผิดและกระทบต่อความศรัทธาของประชาชน รวมถึงกรณีการโพสต์ภาพเกี่ยวกับภัตตาหารหรือกิจกรรมส่วนตัวบางอย่าง แม้เป็นสิ่งที่ญาติโยมถวายเป็นศรัทธา แต่หากนำเสนอไม่เหมาะสมอาจทำให้เกิดภาพลบและทำให้สังคมเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ ดังนั้น การเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัลมีทั้งคุณและโทษ หากใช้ด้วยความระมัดระวัง สำรวม และยึดหลักสมณสาธูปจะเกิดประโยชน์อย่างมาก แต่หากใช้โดยขาดความรอบคอบ อาจส่งผลกระทบในทางลบได้เช่นกัน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569)

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายของยุค AI ซึ่งสามารถสร้างภาพหรือข้อมูลที่แยกไม่ออกจากความจริง อาจส่งผลในทางลบต่อภาพลักษณ์ของการทำงานเชิงรุกของคณะสงฆ์เช่นกัน เช่น การตัดต่อภาพ การสร้างข้อมูลเพื่อการใส่ร้าย บ้ายสีขูดคบ การเผยแพร่คำสอนหลักธรรมผิดๆเข้าไปในระบบฐานข้อมูลแพลตฟอร์มต่างๆ สิ่งที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดความซับซ้อน และความเข้าใจผิด บั่นทอนความเชื่อถือซึ่งกันและกันเป็นการ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ายุคนี้เป็นเสมือน “ยุคสงครามดิจิทัล” ที่ข้อมูลสามารถสร้างผลกระทบได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทำให้การใช้ AI ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และการมีสติ มีความเหมาะสมก็จะเป็นคุณค่า แต่หากใช้ไปในทางที่ไม่เหมาะสมอาจเป็นโทษอย่างร้ายแรงโดยเฉพาะการใส่แผนแผ่ข้อมูลอันเป็นเท็จหรือการปั่นข้อมูลของหลักธรรมความเชื่อที่ผิดเข้าไปกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มที่เสพติดออนไลน์อยู่ทุกช่วงเวลา เพราะเป็นกลุ่มที่ติดอยู่กับหน้าจอมือถือ เมื่อเห็นข้อมูลสิ่งใดและขาดปัญญาในการไตร่ตรองข้อมูลย่อมเชื่อความเชื่อชุดนั้นว่าเป็นจริง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

กล่าวโดยสรุป ด้านการเผยแพร่ของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญจากรูปแบบดั้งเดิมสู่การผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับภารกิจทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ คณะสงฆ์ได้ใช้สื่อออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube, Line และแพลตฟอร์มวิดีโออื่น เป็นเครื่องมือถ่ายทอดสดเทศน์ เผยแพร่บทความธรรมะ และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัด ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงหลักธรรมได้สะดวก รวดเร็ว และไม่จำกัดสถานที่หรือเวลา

อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่ในรูปแบบดั้งเดิม เช่น การเทศน์ในวัด การเยี่ยมผู้ป่วย การช่วยเหลือผู้ประสบภัย และการพบปะชุมชน ยังคงมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้ที่ไม่ถนัดเทคโนโลยี เนื่องจากเป็นพื้นที่ของปฏิสัมพันธ์เชิงลึกที่ช่วยรักษาศรัทธาและความผูกพันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลแม้จะเข้าถึงได้กว้างขวาง แต่ส่วนใหญ่มักเป็นการสื่อสารทางเดียว จึงไม่สามารถทดแทนความสัมพันธ์แบบพบหน้าได้อย่างสมบูรณ์

ขณะเดียวกัน การใช้สื่อดิจิทัลยังต้องคำนึงควบคู่กับความระมัดระวัง โดยเฉพาะเรื่องสมณสาธูป ความเหมาะสมของการแสดงออก และความถูกต้องของเนื้อหา เนื่องจากโลกออนไลน์เปิดพื้นที่ให้ข้อมูลแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีความเสี่ยงจากข้อมูลเท็จ การบิดเบือน หรือการใช้เทคโนโลยีอย่าง AI ในทางที่ไม่เหมาะสม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความศรัทธาของสังคมได้

ดังนั้น การบริหารงานด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัลจึงเป็นลักษณะของการผสมผสานระหว่างความทันสมัยกับการรักษาหลักธรรมวินัย ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือขยายการเข้าถึง ขณะเดียวกันก็ยังยึดรูปแบบดั้งเดิมเป็นฐานสำคัญ เพื่อให้การเผยแผ่เกิดประโยชน์สูงสุดและสอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัย

4.1.5 สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณูปการ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณูปการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

เมื่อเทคโนโลยีมีส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพต่อด้านสาธารณูปการ การเล็งเห็นความสำคัญต่อการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อให้การดำเนินการบางอย่างมีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น เช่น การออกแบบการก่อสร้างให้มีความคล่องตัวและลดขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสนับสนุนการดำเนินงานด้านสาธารณูปการในหลายมิติอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านการออกแบบและวางแผนก่อสร้าง การบริหารจัดการข้อมูลอาคารสถานที่ การควบคุมงบประมาณ การติดตามความก้าวหน้าของโครงการ ตลอดจนการสื่อสารและประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

ด้านการออกแบบและวางแผนก่อสร้าง เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) และโปรแกรมออกแบบ ได้เข้ามามีส่วนช่วยในการจัดทำแบบร่างพิมพ์เขียว และการวางผังพื้นที่ของวัดให้มีความสะดวก รวดเร็ว และเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการนำ AI มาใช้สนับสนุนการออกแบบกฎ วิหาร และอาคารประกอบอื่น ๆ ภายในวัด (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2 กุมภาพันธ์ 2569)

ลักษณะดังกล่าวสะท้อนถึงการปรับตัวของการบริหารงานสาธารณูปการให้สอดคล้องกับเครื่องมือทางวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลาซึ่งนำเสนอข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน ในการบริหารจัดการข้อมูลและการควบคุมโครงการ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้สามารถจัดเก็บข้อมูลสภาพอาคารสถานที่ วางแผนการซ่อมแซม กำหนดงบประมาณ ติดตามความคืบหน้าของงาน และตรวจสอบข้อมูลได้อย่างสะดวกและมีความถูกต้องมากขึ้น นอกจากนี้ งานสาธารณูปการยังครอบคลุมถึงการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 14 กุมภาพันธ์ 2569, สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10, 2 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2 กุมภาพันธ์ 2569)

นอกเหนือจากนั้น เทคโนโลยีช่วยจัดระเบียบข้อมูล แยกหมวดหมู่ทรัพย์สิน และกำหนดลำดับความสำคัญของงานได้อย่างเป็นระบบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ อีกทั้งข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นแนวโน้มของการบริหารจัดการที่เปลี่ยนผ่านจากการจัดการตามประสบการณ์ส่วนบุคคล ไปสู่การจัดการบนฐานข้อมูลเชิงระบบ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569) ในด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Line Facebook ถูกนำมาใช้เป็นช่องทางหลักในการประสานงาน แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการซ่อมแซมก่อสร้าง ตลอดจนการประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาต่างๆของวัดให้ญาติโยมรับทราบ หรือแม้แต่ช่องทางในการทำบุญเกี่ยวกับศาสนวัตถุต่างๆของวัด (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 15, 1 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18 ; 5 กุมภาพันธ์ 2569)

ทั้งนี้ จากข้อมูลยังสะท้อนให้เห็นว่าการใช้เทคโนโลยีช่วยลดการใช้เอกสารกระดาษ เพิ่มช่องทางการสื่อสาร และเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 4 กุมภาพันธ์ 2569) อีกทั้งยังถูกนำมาใช้ในลักษณะโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยและความสะดวกภายในวัด เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อดูแลความรวมถึงการใช้ระบบไฟฟ้า อุปกรณ์สำนักงาน และเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานภายในวัดให้มีความคล่องตัวเพิ่มขึ้น (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9, 4 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569)

อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้อย่างเผชิญข้อจำกัดบางประการ โดยเฉพาะในด้านความรู้และทักษะของพระสงฆ์ ซึ่งพระสงฆ์บางส่วนยังไม่คุ้นเคยหรือยังขาดความชำนาญในการใช้อุปกรณ์ระบบดิจิทัล ทำให้การประยุกต์ใช้งานยังไม่เต็มศักยภาพ ส่งผลให้พระสงฆ์บางส่วนยังคงใช้ทักษะประสบการณ์ในรูปแบบเดิมเหมือนในสมัยก่อน ที่ใช้การเขียนเอกสารด้วยมือ โดยไม่ได้อาศัยหลักวิศวกรรมหรือเทคนิคสมัยใหม่อย่างเป็นระบบ ซึ่งในอดีตอาจทำได้แต่ยุคปัจจุบันที่การก่อสร้างมีลักษณะซับซ้อนวิธีการแบบเดิมอาจไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ยังพบข้อจำกัดด้านงบประมาณและความพร้อมของอุปกรณ์ในเทคโนโลยีในบางวัด รวมทั้งปัญหาความไม่เสถียรของสัญญาณอินเทอร์เน็ตใน

บางพื้นที่ ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องของการใช้งานในบางกรณี (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 69 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนแนวโน้มร่วมกันว่าการบริหารงานสาธารณูปการในยุคดิจิทัลกำลังเคลื่อนจาก “การจัดการตามประสบการณ์” ไปสู่ “การจัดการบนฐานข้อมูล”

กล่าวโดยสรุป สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา สามารถสรุปเชิงสังเคราะห์ได้ว่า เทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนและยกระดับการบริหารงานสาธารณูปการในหลายมิติอย่างชัดเจน ทั้งในด้านการออกแบบและวางแผนก่อสร้าง การจัดเก็บและบริหารข้อมูลอาคารสถานที่ การควบคุมงบประมาณ การติดตามความก้าวหน้าของโครงการ ตลอดจนการสื่อสารประสานงานและการมีส่วนร่วมของญาติโยม

แบบแผนร่วมที่ปรากฏจากข้อมูลสะท้อนว่า การบริหารงานสาธารณูปการกำลังเปลี่ยนผ่านจากลักษณะการดำเนินงานตามประสบการณ์และความคุ้นเคยส่วนบุคคล ไปสู่การบริหารที่อาศัยข้อมูล ระบบ และเครื่องมือดิจิทัลเป็นฐานในการตัดสินใจมากขึ้น เทคโนโลยีจึงมิได้เป็นเพียงอุปกรณ์ประกอบการทำงาน หากแต่เป็นกลไกที่ช่วยให้การบริหารมีความเป็นระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อบริบทสังคมร่วมสมัยได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาในภาพรวมยังมีลักษณะไม่สม่ำเสมอระหว่างวัด ปัจจัยกำหนดสำคัญที่มีผลต่อระดับความก้าวหน้าในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ได้แก่ ระดับความรู้และทักษะด้านดิจิทัลของพระสงฆ์ ความพร้อมด้านงบประมาณและอุปกรณ์ ปัจจัยเหล่านี้เป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานสาธารณูปการในยุคดิจิทัล

ดังนั้น สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ในปัจจุบันอยู่ในระยะของการเปลี่ยนผ่านเชิงพัฒนา โดยมีแนวโน้มมุ่งสู่รูปแบบการบริหารที่ยึดข้อมูลและเทคโนโลยีเป็นฐาน หากมีการส่งเสริมพัฒนาทักษะบุคลากร ควบคู่กับการสนับสนุนทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานอย่างเหมาะสม การบริหารงานสาธารณูปการย่อมสามารถพัฒนาไปสู่ความมีประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความยั่งยืนได้อย่างมั่นคงในอนาคต

4.1.6 สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณสงเคราะห์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ดังนี้

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา พบว่า เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดในยุคดิจิทัล กล่าวคือ ความรวดเร็วในการรับรู้ข้อมูลและการ

ตอบสนองต่อสถานการณ์ ผ่านการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ทำให้การช่วยเหลือประชาชนสามารถดำเนินการได้อย่างทันเวลาและทั่วถึงกว่ายุคก่อน เมื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัล รูปแบบดังกล่าวได้เปลี่ยนไปอย่างชัดเจน โดยมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Line Facebook TikTok และแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ เป็นช่องทางจากเดิมที่ต้องรอการแจ้งข่าวแบบปากต่อปากหรือการลงพื้นที่โดยตรง ปัจจุบันสามารถรับทราบเหตุการณ์ได้ทันที และทำให้การตัดสินใจช่วยเหลือเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 4 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9, 4 กุมภาพันธ์ 2569; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 20, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

เมื่อพิจารณาในบริบทของสถานการณ์ภัยพิบัติ แสดงให้เห็นว่า สื่อดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการกระจายข่าวสาร เช่น เหตุอุทกภัยหรือเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ การแจ้งข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ทำให้วัดสามารถประสานงาน จัดตั้งโรงทาน ระดมทรัพยากร และนำสิ่งของไปช่วยเหลือประชาชนได้อย่างทันทั่วถึง เช่นเดียวกับเหตุการณ์นี้อุทกภัยเดือนพฤศจิกายน 2568 ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา วัดในอำเภออื่นๆที่ไม่ได้รับผลกระทบมากนักกรณีน้ำท่วม วัดได้เปิดพื้นที่เป็นศูนย์อพยพและศูนย์พักพิงชั่วคราว เป็นโรงทานทำอาหารแจกจ่ายให้กับชาวบ้านที่ประสบอุทกภัยและส่งต่อให้มูลนิธิต่างๆ เข้าไปช่วยเหลือ และจำหน่ายแจกอาหารให้กับชุมชนโดยการสัญจรทางเรือ ซึ่งเป็นการระดมทุนประชาสัมพันธ์ให้คณะศรัทธาต่างๆ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อของวัดหรือสื่อออนไลน์ส่วนบุคคลที่แชร์ส่งต่อกันเป็นสะพานบุญ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569) หรือแม้แต่กระทั่งในสถานการณ์ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 วัดในหลายพื้นที่ของธรรมยุตที่มีอาคารมีความพร้อมได้จัดตั้งเป็นศูนย์กักกันผู้ที่มีความเสี่ยงเช่นกัน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

สะท้อนว่าการบริหารจัดการและการสนับสนุนโครงการสาธารณสงเคราะห์ในปัจจุบันสามารถดำเนินการผ่านระบบออนไลน์ ส่งผลให้ผู้ร่วมสนับสนุนมีความหลากหลายมากขึ้น ไม่จำกัดเฉพาะการรับบริจาค ณ สถานที่วัด ทำให้ผู้มีจิตศรัทธาสามารถโอนปัจจัยและติดตามผลการดำเนินงานได้สะดวกรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ เป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ช่วยขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมจากประชาชนในวงกว้าง ไม่จำกัดเฉพาะผู้ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงวัด ผู้สนับสนุนสามารถติดตามผลการดำเนินงานผ่านสื่อออนไลน์ ช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความเชื่อมั่นต่อการบริหารจัดการของคณะสงฆ์ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

อย่างไรก็ดี การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์นั้นเป็นไปในลักษณะ “การทำงานแบบผสมผสาน” กล่าวคือ ใช้ระบบออนไลน์ในการเข้ามาประชาสัมพันธ์ ขณะเดียวกันก็ยังคงลงพื้นที่ปฏิบัติงานภาคสนามเพื่อนำความช่วยเหลือไปสู่ผู้เดือดร้อนจริงผ่านเหตุการณ์อุทกภัย หรือแม้แต่ในขณะสถานการณ์โควิด 19 วัดหลายพื้นที่ของธรรมยุตที่มีอาคารและมีความพร้อมก็เป็นเป็นศูนย์กักกันผู้ที่มีความเสี่ยงเช่นกัน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 6 กุมภาพันธ์ 2569) ดังนั้น ลักษณะดังกล่าวสะท้อนการบริหารที่มีความคล่องตัวและตอบสนองต่อวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในอีกมิติหนึ่ง งานสาธารณสุขสงเคราะห์ในยุคดิจิทัลมิได้จำกัดเพียงการช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน หากยังมีการดำเนินงานเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดทำฐานข้อมูลผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง และกลุ่มเปราะบาง เพื่อใช้วิเคราะห์ปัญหาและกำหนดลำดับความเร่งด่วนของความช่วยเหลือ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12, 5 กุมภาพันธ์ 2569)

ในด้านเครือข่ายความร่วมมือ แสดงให้เห็นว่าการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัคร มีความสะดวกและเป็นระบบมากขึ้นผ่านช่องทางออนไลน์ ส่งผลให้การจัดสรรความช่วยเหลือมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับความช่วยเหลือได้ตรงจุด (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 5 กุมภาพันธ์ 2569)

อย่างไรก็ตาม พบว่า ข้อจำกัดด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีของพระสงฆ์ซึ่งเป็นปัจจัยมีผลต่อระดับประสิทธิภาพของการดำเนินงานด้านดิจิทัลเช่นกัน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

กล่าวโดยสรุป สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนจากรูปแบบการช่วยเหลือที่อาศัยการติดต่อโดยตรงและการดำเนินการเฉพาะพื้นที่ ไปสู่การบริหารที่ใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสาร ประสานงาน และระดมทรัพยากร การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแจ้งเหตุภัยพิบัติ และการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนเป็นไปอย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์มากขึ้น ขณะเดียวกัน ยังเอื้อต่อการระดมทุนและการรับบริจาคผ่านระบบออนไลน์ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมจากประชาชนในวงกว้าง และสามารถติดตามผลการดำเนินงานได้อย่างโปร่งใส นอกจากนี้ ยังมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มเปราะบางและติดตามผลการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ

4.1.7 สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ตามอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ตามอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ภายใต้บริบทของสังคมดิจิทัลที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พบว่า

การใช้อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการนั้นไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับรูปแบบดั้งเดิม หากแต่ค่อย ๆ ปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เทคโนโลยี และความคาดหวังของประชาชนในยุคปัจจุบัน โดยยังคงตั้งอยู่บนฐานแห่งพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ.2535) และมติของมหาเถรสมาคมเป็นกรอบกำกับหลัก

ในอดีต กระบวนการบริหารงานปกครองคณะสงฆ์มีลักษณะอิงกับโครงสร้างแบบลำดับชั้น การสื่อสารระหว่างเจ้าคณะระดับต่าง ๆ อาศัยหนังสือราชการหรือการเดินทางไปมาหาสู่เป็นสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 (สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2569) สะท้อนว่า การรับทราบข่าวสารในแต่ละกรณีต้องใช้เวลาหนึ่งถึงสองวัน หรือบางครั้งนานกว่านั้น เนื่องจากต้องรอการส่งหนังสือหรือต้อง

เดินทางมาประชุมร่วมกัน เมื่อเกิดกรณีเร่งด่วนจึงมีข้อจำกัดด้านเวลาและระยะทาง อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมเข้าสู่ยุคดิจิทัล การจัดตั้งกลุ่มสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์และแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ ได้กลายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงพระสังฆาธิการในแต่ละพื้นที่เข้าด้วยกันอย่างเป็นเครือข่าย ทำให้การแจ้งข่าว การสั่งการ และการขอคำปรึกษาสามารถดำเนินการพร้อมกันในวงกว้างได้ทันที

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนช่องทางสื่อสาร แต่สะท้อนถึงการปรับโครงสร้างเชิงระบบของอำนาจหน้าที่ กล่าวคือ จากเดิมที่การสื่อสารเป็นแบบแนวดิ่งตามลำดับชั้น ปัจจุบันได้เพิ่มลักษณะการสื่อสารแนวราบที่เชื่อมโยงหลายพื้นที่พร้อมกัน ส่งผลให้การตัดสินใจมีข้อมูลที่ครบถ้วนขึ้น และการกำกับดูแลมีความทั่วถึงยิ่งขึ้น ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 (สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2569) ได้ชี้ว่า จากเดิมที่การรับรู้ข้อมูลใช้เวลาอย่างน้อยหนึ่งวัน ปัจจุบันสามารถรับทราบและดำเนินการได้ภายในวันเดียว ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากด้านการสื่อสารแล้ว การบริหารข้อมูลก็เป็นอีกด้านหนึ่งที่สะท้อนพัฒนาการสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 (สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2569) และ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19 (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2569) กล่าวถึงการจัดทำฐานข้อมูลพระภิกษุสามเณรในรูปแบบออนไลน์ การบันทึกข้อมูลประวัติ การแต่งตั้งโยกย้าย และข้อมูลด้านทะเบียนต่าง ๆ ในระบบอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลให้การวางแผนและการตัดสินใจมีหลักฐานอ้างอิงที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ การมีฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบันช่วยลดความคลาดเคลื่อน และเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 14 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 4 กุมภาพันธ์ 2569) นอกจากนี้ ได้มีการนำเสนอวิสัยทัศน์ในอนาคตเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาช่วยวิเคราะห์ข้อมูลพระสงฆ์ในแต่ละวัด เพื่อสนับสนุนการบริหารเชิงนวัตกรรม ซึ่งสะท้อนแนวคิดการพัฒนาองค์กรคณะสงฆ์ไปสู่ความทันสมัย (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2 กุมภาพันธ์ 2569)

แม้เทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มความรวดเร็วและความคล่องตัว แต่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 (สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2569) ชี้ให้เห็นว่าการลงพื้นที่พบปะพูดคุยกับพระภิกษุสามเณรและเจ้าอาวาสโดยตรงยังมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้เข้าใจบริบทเชิงลึก เห็นสภาพปัญหาจริง และสร้างความไว้วางใจในระดับบุคคล มิติด้านความสัมพันธ์เช่นนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการใช้อำนาจหน้าที่เชิงปกครองที่เทคโนโลยีไม่สามารถทดแทนได้ทั้งหมด จึงกล่าวได้ว่าการบริหารงานในยุคปัจจุบันมีลักษณะ “ผสมผสาน” ระหว่างความทันสมัยกับวิถีปฏิบัติแบบดั้งเดิม

ในด้านการควบคุมและส่งเสริม พระสังฆาธิการมิได้ทำหน้าที่เพียงการกำกับสั่งการ หากแต่รวมถึงการให้ความรู้ การปลูกฝังจริยธรรม และการสร้างแรงจูงใจ เนื่องจากสื่อดิจิทัลเป็นดาบสองคม กล่าวคือ หากใช้เพื่อเผยแพร่วรรณธรรมคำสอน ประชาสัมพันธ์กิจกรรม และชี้แจงแนวปฏิบัติ ก็ย่อมเกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน แต่หากใช้โดยขาดความระมัดระวัง อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะในกรณีพระภิกษุรุ่นใหม่ที่มีบทบาทในสื่อสังคม

ออนไลน์(สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10, 2 กุมภาพันธ์ 2569) ดังนั้น จึงได้นำเสนอให้กำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการใช้สื่อดิจิทัล เพื่อรักษาสมณสาธิตและของความเป็นสงฆ์ตามกรอบพระธรรมวินัย (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

ขณะเดียวกัน การกำกับดูแลต้องยึดพระธรรมวินัยเป็นแกนกลาง มีการจัดประชุมอบรมให้โอวาท และชี้แจงมติหรือประกาศของคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง ระบบการควบคุมจึงมิได้จำกัดอยู่กับการลงโทษ แต่รวมถึงการสร้าง ความเข้าใจและการปลูกฝังจิตสำนึก มาตรการเช่นนี้สะท้อนแนวคิดการบริหารแบบสมดุลที่ผสมผสาน แรงจูงใจกับการกำกับทางวินัย การควบคุมและส่งเสริมจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้พระภิกษุสามเณรตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อพระธรรมวินัยและสังคม (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12, 5 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

ในประเด็นการระงับอธิกรณ์ แสดงให้เห็นการใช้เทคโนโลยีในหลายระดับ ตั้งแต่การรับแจ้งเหตุผ่านช่องทางออนไลน์ การบันทึกหลักฐานดิจิทัล การประชุมหารือผ่านวิดีโอคอล ไปจนถึงการชี้แจงข้อเท็จจริงต่อสาธารณะในกรณีที่มีข่าวคลาดเคลื่อนในสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ มีการกล่าวถึงการจัดเก็บข้อมูลคดีและเรื่องราวเรียนในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและลดภาระเอกสาร อีกทั้ง การใช้แพลตฟอร์มเข้ามาช่วยประชุมออนไลน์ในการพิจารณาเรื่องอธิกรณ์ เพื่อให้กระบวนการเป็นไปอย่างรวดเร็ว (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 4 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569) อย่างไรก็ตาม ยืนยันว่าการสอบสวนเชิงลึกยังจำเป็นต้องอาศัย การพบปะสนทนาโดยตรง เพื่อให้การพิจารณาเป็นธรรมและรอบด้าน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2569)

การใช้อำนาจหน้าที่ในด้านการระงับอธิกรณ์จึงเป็นการผสมผสานระหว่างกระบวนการดั้งเดิมที่เน้นความรอบคอบกับเครื่องมือดิจิทัลที่ช่วยสนับสนุนด้านความรวดเร็วและการเก็บข้อมูล เมื่อพิจารณาด้านการควบคุมบังคับบัญชาในภาพรวม ได้สะท้อนว่าการสั่งการในยุคดิจิทัลมีความคล่องตัวสูงขึ้น ผู้บังคับบัญชาสามารถแจ้งคำสั่ง มอบหมายงาน และติดตามผลผ่านไลน์ อีเมล หรือวิดีโอคอลได้ทันที ลดความล่าช้าแบบเดิมอย่างชัดเจน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

อย่างไรก็ดี การประชุมออนไลน์ยังข้อจำกัดด้านสัญญาณอินเทอร์เน็ตในบางพื้นที่วัดอยู่พื้นที่อับสัญญาณ และการประชุมออนไลน์อาจลดโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างลึกซึ้ง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9, 4 กุมภาพันธ์ 2569) ดังนั้น การบังคับบัญชาจึงต้องรักษาดุลยภาพระหว่างความรวดเร็วกับความชัดเจน และระหว่างเทคโนโลยีกับความสัมพันธ์เชิงบุคคล

ในด้านการตรวจการและการประชุม เน้นว่าการลงพื้นที่จริงยังคงมีความสำคัญ เพื่อให้เห็นสภาพปัญหาและบริบทโดยตรง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569) ทั้งนี้ การใช้แพลตฟอร์มประชุมทางไกลในการติดตามงานและชี้แจงนโยบายอย่างต่อเนื่อง การประชุมออนไลน์ ช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย แต่การพบปะโดยตรงยังคงมีคุณค่าในด้านความละเอียดและความเข้าใจเชิงลึก (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

ดังนั้น อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสั่งการเชิงบริหาร หากแต่ครอบคลุมการสื่อสาร การควบคุม การส่งเสริม การระงับอธิกรณ์ การพัฒนาองค์กร และการประสานงานกับภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม โดยทั้งหมดดำเนินไปภายใต้กรอบพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลไม่ได้ทำให้อำนาจหน้าที่เกิดการเปลี่ยนแปลง หากแต่ทำให้วิธีการดำเนินการมีความคล่องตัว โปร่งใส และตอบสนองต่อสถานการณ์ได้ดียิ่งขึ้น เทคโนโลยีจึงทำหน้าที่เป็น “เครื่องมือ” สนับสนุน มิใช่ “แกนหลัก” ของกระบวนการปกครอง

ฉะนั้น อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการในยุคปัจจุบันเป็นกระบวนการบริหารที่ผสมผสานระหว่างความทันสมัยกับความมั่นคงในหลักธรรมวินัย มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย แต่ยังคงรักษาโครงสร้างลำดับขั้นและจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานสำคัญ อันสะท้อนถึงภาวะผู้นำที่ยึดหยุ่น รอบคอบ และมีวิสัยทัศน์ต่ออนาคตของคณะสงฆ์ไทยในสังคมดิจิทัลอย่างยั่งยืน

สรุป สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ตามอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ สามารถสรุปได้ 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก ด้านโครงสร้างอำนาจจะเห็นว่าพระสังฆาธิการทำหน้าที่ประสานระหว่างระดับนโยบายกับระดับปฏิบัติ กล่าวคือ รับนโยบาย มติ และข้อบังคับจากส่วนกลางมาถ่ายทอดสู่ระดับพื้นที่ พร้อมทั้งติดตาม กำกับ และประเมินผลการดำเนินงาน กระบวนการดังกล่าวสะท้อนอำนาจหน้าที่ในฐานะ “กลไกเชื่อมโยง” ที่ทำให้ระบบการปกครองคณะสงฆ์ดำรงความเป็นเอกภาพ แม้อยู่ในพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน

ประการที่สอง การบริหารจัดการสมัยใหม่ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้มิได้เป็นเพียงการเพิ่มความสะดวก แต่เป็นการยกระดับมาตรฐานความโปร่งใส ความรวดเร็ว และความตรวจสอบได้ของกระบวนการปกครอง อำนาจหน้าที่จึงมิได้ลดลงหากแต่แปรเปลี่ยนรูปแบบจาก “การควบคุมแบบรวมศูนย์” ไปสู่ “การบริหารแบบเครือข่าย” ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารสองทางมากขึ้น ลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูล และเพิ่มความรับผิดชอบร่วมกันในองค์กรคณะสงฆ์

ประการที่สาม แม้จะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์สะท้อนอย่างชัดเจนว่า แก่นแท้ของอำนาจหน้าที่พระสังฆาธิการยังคงตั้งอยู่บนหลักพระธรรมวินัย ความถูกต้องชอบธรรม และจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา เทคโนโลยีเป็นเพียง “ปัจจัยสนับสนุน” มิใช่

“ปัจจัยกำหนด” กระบวนการตัดสินใจขั้นสุดท้ายยังต้องอาศัยการพิจารณาอย่างรอบคอบ ความเป็นธรรม และการรับฟังข้อมูลจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะในกรณีการระงับอธิการบดีที่ต้องคำนึงถึงทั้งข้อเท็จจริงและผลกระทบต่อศรัทธาของสาธารณชน

ประการที่สี่ การบริหารในยุคดิจิทัลทำให้พระสังฆาธิการต้องพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ทั้งด้านการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี การจัดการข้อมูล และการประสานเครือข่าย อำนาจหน้าที่จึงเชื่อมโยงกับความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง มิใช่เพียงการยึดถืออำนาจตามตำแหน่ง หากขาดความพร้อมทางทักษะย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการบริหารโดยรวม

ดังนั้น เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการในบริบทของจังหวัดสงขลาเป็นภาพสะท้อนของการเปลี่ยนผ่านสู่ “การปกครองเชิงบูรณาการ” ที่ผสมผสานระบบลำดับชั้นแบบดั้งเดิมกับเครื่องมือดิจิทัลสมัยใหม่ โดยยังรักษาแก่นของพระธรรมวินัยเป็นหลักยึด การเปลี่ยนแปลงมิได้ทำให้โครงสร้างคณะสงฆ์สูญเสียเอกลักษณ์ หากแต่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สามารถดำเนินการกิจได้อย่างสอดคล้องกับสภาพสังคมร่วมสมัย

4.2 ผลการศึกษาวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัย อธิบายข้อมูลไปตามกรอบแนวคิดเพื่อสร้างข้อสรุปจากข้อมูลของการศึกษาตามทัศนะของผู้ให้ข้อมูล แบ่งออกเป็น 5 หัวข้อดังนี้

1. โอกาสในการพัฒนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล
2. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล
3. การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล
4. ความท้าทายของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล
5. แนวทางการพัฒนาพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ในยุคดิจิทัล

ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

4.2.1 โอกาสในการพัฒนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

คณะสงฆ์จังหวัดสงขลาได้มีการพัฒนาเชิงโครงสร้างของพระสังฆาธิการอย่างเป็นระบบ โดยเสนอแนวทางการจัดทำฐานข้อมูลพระภิกษุในระดับจังหวัดให้เป็นระบบดิจิทัล พร้อมข้อมูลประวัติที่มีความชัดเจนและครบถ้วน เช่น จำนวนพระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาส เจ้าคุณ อายุ พรรษา วัดที่จำพรรษา พระอุปฌาย์มีกี่รูป อายุเท่าไร และข้อมูลความเกี่ยวข้องด้านการบวช แนวคิดดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการบันทึกข้อมูลเพื่อจัดเก็บฐานข้อมูล แต่เป็นการเปลี่ยนผ่านจากระบบรายงานแบบเอกสาร ไปสู่ระบบฐานข้อมูลออนไลน์ที่สามารถตรวจสอบได้ทันทีจากส่วนกลาง ลดขั้นตอน ลดความ

ซ้ำซ้อน และเพิ่มความถูกต้องแม่นยำในการบริหารงาน โดยคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาได้ศึกษาต้นแบบการจัดฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบของคณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดนครศรีธรรมราชในการพัฒนาระบบดิจิทัลฐานข้อมูลบุคคลของพระสังฆาธิการภายในจังหวัด ซึ่งเมื่อสามารถดำเนินการฐานข้อมูลได้เป็นระบบและสมบูรณ์ สามารถตรวจสอบสถานภาพของพระภิกษุได้แบบเรียลไทม์ เป็นการสะท้อนโอกาสในการยกระดับโครงสร้างบริหารเชิงข้อมูลบุคคล (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

ขณะเดียวกัน บริบทพื้นที่จังหวัดสงขลา ซึ่งมีทั้งเขตเมืองและพื้นที่อำเภออื่น ๆ ทั่วไกล เทคโนโลยีดิจิทัลจึงเป็นโอกาสสำคัญในการลดช่องว่างของระยะทางของพระสังฆาธิการ ทำให้เจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และวัดในแต่ละอำเภอสามารถรับทราบข้อมูลข่าวสารพร้อมกันผ่านระบบการประชุมออนไลน์ กลุ่มไลน์ หรือแพลตฟอร์มช่องทางสื่อสารต่าง ๆ ที่คณะสงฆ์ส่งข่าวๆ นอกจากนี้ โอกาสในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการถ่ายทอดสดกิจกรรม การแสดงธรรม และการประชาสัมพันธ์งานของวัดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ช่วยให้ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวกรวดเร็ว (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

ดังนั้น เทคโนโลยีเป็นช่องทางสำคัญในการเผยแผ่พระธรรมคำสอน เช่น การถ่ายทอดสดธรรมะ การให้ความรู้ด้านศีลธรรมแก่เยาวชน ซึ่งเทคโนโลยีช่วยให้การสื่อสารธรรมะไม่จำกัดอยู่ในพื้นที่วัดหรือช่วงเวลาหนึ่งช่วงเวลาใด แต่ขยายไปสู่การรับฟังย้อนหลัง การแบ่งปันซ้ำ และการสร้างเครือข่ายผู้สนใจธรรมะในการขยายวงกว้างเพิ่มขึ้น (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 16 กุมภาพันธ์ 2569) อย่างไรก็ตาม กิติ “ทุนมนุษย์” ที่พร้อมรองรับการพัฒนาของคณะสงฆ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งพระสังฆาธิการส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์รุ่นเก่าที่ยังขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี ทำให้ไม่คุ้นชินของการใช้เครื่องมือสื่อสาร จึงจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมรุ่นใหม่คอยช่วยเหลือ เมื่อมีการประชุมหรือสั่งการผ่านระบบดิจิทัล เพื่อลดความผิดพลาดลง ดังนั้น การใช้ช่องทางระบบแพลตฟอร์ม (Platform) ทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วลดช่องว่างของการเดินทางไกล เป็นการสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว แสดงถึงความพร้อมของบุคลากรในการก้าวสู่ยุคดิจิทัล (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2569) (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

ส่วนด้านการศึกษา คณะสงฆ์สามารถใช้สื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ การไลฟ์สด ในการบรรยายธรรม และจัดทำสื่อการเรียนรู้หรือคอร์สศึกษาพระธรรมวินัย ซึ่งหากขยายความ หมายถึงการสร้างระบบการศึกษาทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบออนไลน์ที่ต่อเนื่องและเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา ไม่เพียงเฉพาะพระภิกษุสามเณร แต่รวมถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไป (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2 กุมภาพันธ์ 2569) เมื่อมองในมุมของพระนักศึกษาที่เข้าศึกษาระดับอุดมศึกษา เทคโนโลยีช่วยให้สืบค้นข้อมูลทางวิชาการได้รวดเร็วและลึกซึ้ง อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของผลลัพธ์ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล หากมีความตั้งใจและใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้อง ก็จะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อพระพุทธศาสนา (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569)

ดังนั้น เมื่อมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้จึงเป็นการเน้นประเด็นความสะดวก รวดเร็ว และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน ในการประชุมที่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วใน สถานที่ใดก็ได้เมื่อมีเรื่องเร่งด่วนสำคัญขอมติในการตัดสินใจ หรือการสั่งการที่รวดเร็วในการแจ้งข้อมูล ข่าวสาร รวมถึงสามารถจัดเก็บข้อมูลสำคัญในฐานดิจิทัลในระบบคลาวด์ (Cloud Computing) ลด การใช้ทรัพยากรกระดาษ ซึ่งการติดต่อสื่อสารผ่านระบบดิจิทัลจึงเป็นเครื่องที่ช่วยลดภาระด้านเวลา และค่าใช้จ่าย ทำให้การดำเนินงานมีความทันเหตุการณ์ โปร่งใส และตรวจสอบได้ (สัมภาษณ์ผู้ให้ ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

อย่างไรก็ดี คณะสงฆ์ทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ต้องมีความเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ หากคณะสงฆ์มีความตื่นตัวและเตรียมความพร้อม ต่อเทคโนโลยีจะทำให้คณะสงฆ์มีความทันสมัย ผสานไปกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะเมื่อเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว โอกาสในการประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดก็จะเพิ่มขึ้นตามลำดับ จึงควรเตรียมความพร้อมทั้งด้าน ความรู้และทัศนคติ รวมถึงพัฒนานาสร้างทีมบุคลากรไว้สำหรับรองรับที่เป็นส่วนกลางของคณะสงฆ์และ ขยายความรู้สู่การพัฒนาไประดับเจ้าอาวาสและตัวบุคคลรุ่นใหม่ที่อยู่วัดเพื่อช่วยสนับสนุนการทำงาน ของเจ้าอาวาส เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีได้เข้ามาพัฒนาวัดทำให้คณะสงฆ์มีการขับเคลื่อนสอดคล้องกัน ทั้งระบบ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 10 กุมภาพันธ์ 2569)

ขณะเดียวกัน การประยุกต์ใช้ในระดับปฏิบัติ เช่น การใช้โซเชียลมีเดีย Facebook YouTube TikTok ในการเผยแผ่ธรรมะยุคใหม่ ต้องมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ดิจิทัลภายในวัด หรือ อย่างน้อยในระดับอำเภอ เพื่อให้การใช้ระบบบริหารข้อมูลมีการพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพใน การปกครอง ดังนั้น เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นโอกาสที่สามารถเข้ามาปรับใช้ได้ในทุกระดับ ทุกมิติของ ศาสนาและคณะสงฆ์ ตั้งแต่ระดับโครงสร้างข้อมูล การบริหารจัดการภายใน การพัฒนาบุคลากร การศึกษา ไปจนถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมวงกว้าง หากคณะสงฆ์สามารถเตรียมความ พร้อมทั้งด้านระบบ ความรู้ และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัย และมีการ พัฒนาอย่างต่อเนื่องย่อมเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงและความร่วมสมัยของคณะสงฆ์ ในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 4 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 20, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

กล่าวโดยสรุป คณะสงฆ์จังหวัดสงขลาได้ดำเนินการพัฒนาเชิงโครงสร้างสู่ระบบดิจิทัล อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การจัดทำฐานข้อมูลพระภิกษุในระดับจังหวัดที่มีความ ครบถ้วน ถูกต้อง และสามารถตรวจสอบได้แบบเรียลไทม์ อันเป็นการเปลี่ยนผ่านจากระบบรายงาน เอกสารแบบเดิมไปสู่ระบบฐานข้อมูลออนไลน์ที่ช่วยลดขั้นตอน ลดความซ้ำซ้อน และเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหารจัดการบุคลากรของคณะสงฆ์

ในมิติพื้นที่ เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการลดข้อจำกัดทางการเดินทางไกลของพระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากอำเภอเมืองของจังหวัดสงขลาซึ่งเป็นศูนย์รวมการทำงานของจังหวัด โดยช่วยให้การสื่อสาร การประชุม และการสั่งการระหว่างเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และวัดในแต่ละอำเภอเป็นไปอย่างรวดเร็วและพร้อมเพรียงกันผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ขณะเดียวกัน ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านการถ่ายทอดสด การประชาสัมพันธ์กิจกรรม และการสร้างเครือข่ายผู้สนใจธรรมะในวงกว้างเพิ่มขึ้น

ด้านทรัพยากรบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ยังเป็นรุ่นเก่า แต่ก็มีพระรุ่นใหม่ที่มีความพร้อมด้านเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสนับสนุนพัฒนาคณะสงฆ์ในการผลักดันให้มีการเรียนรู้ศึกษาปรับตัวในการใช้เทคโนโลยีให้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การปรับตัวของคณะสงฆ์เป็นการเข้าสู่ระบบดิจิทัลที่ดำเนินไปในทิศทางที่ดี แม้จะยังมีข้อจำกัดกรณีพระรุ่นเก่า ความเป็นพระสงฆ์สูงอายุที่ส่วนใหญ่ล้วนเป็นเจ้าอาวาสที่พรรษาและอายุมากที่อยู่ปกครองวัด ทำให้แนวโน้มโดยรวมต้องมีการเร่งพัฒนาศักยภาพพุทธนุชนูปถัมภ์ที่เอื้อต่อการเปลี่ยนผ่านดังกล่าวคือพระสงฆ์รุ่นใหม่ที่จะคอยเป็นฟันเฟืองขับเคลื่อนคณะสงฆ์แทนรุ่นเก่า นอกจากนี้ เทคโนโลยียังเข้ามาสนับสนุนงานด้านการศึกษาและการค้นคว้าทางวิชาการ รวมถึงการจัดทำสื่อการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างต่อเนื่อง และในเชิงการบริหารจัดการ เทคโนโลยีสามารถเข้ามาช่วยเพิ่มความรวดเร็ว โปร่งใส และตรวจสอบได้ ทั้งด้านการประชุม การสั่งการ การจัดเก็บฐานข้อมูลหลักของคณะ และการประสานงาน เป็นการลดภาระด้านเวลาและค่าใช้จ่าย พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีการประยุกต์ใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้เพิ่มมากขึ้น และควรมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ดิจิทัลภายในวัดหรือระดับอำเภอ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการปกครองและการเผยแผ่ข้อมูลธรรมหรือกิจกรรมของวัด อย่างไรก็ตาม หลักสำคัญต่อการพัฒนาคือการต้องไม่หยุดพัฒนาแต่ต้องมีการขับเคลื่อนปรับเปลี่ยนพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปตามโลกและสถานการณ์ที่เปลี่ยนหมุนไปอย่างรวดเร็ว ควบคู่กับการต้องยึดมั่นในพระธรรมวินัยเพื่อไม่เกิดภาพลักษณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นศรัทธาต่อพระสงฆ์ และการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ทักษะ เพื่อพัฒนาการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมแบบดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ เป็นสร้างเสริมความมั่นคงให้คณะสงฆ์ยั่งยืนอยู่ได้อย่างยั่งยืน

4.2.2 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

ปัจจุบันได้เกิด “กลุ่มเป้าหมายใหม่” ควบคู่ไปกับ “กลุ่มเป้าหมายเดิม” กลุ่มเดิมคือคนรุ่นเก่า ซึ่งยังคงมาวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม และเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาด้วยตนเอง ไม่ได้ติดตามไลฟ์สด TikTok หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เหมือนกลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งมีโทรศัพท์มือถือและใช้งานสื่อออนไลน์เป็นประจำ สามารถเข้าถึงเพจวัดหรือช่องทางออนไลน์ได้โดยสะดวก เมื่อวัดมีการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน กิจกรรม หรือข่าวสารต่าง ๆ ผ่านสื่อเหล่านั้น จึงทำให้เกิดกลุ่มเป้าหมายใหม่ที่ไม่

จำเป็นต้องเดินทางมาวัดแต่ก็สามารถเรียนรู้และติดตามกิจกรรมได้ นอกจากนี้ การจัดทำฐานข้อมูลของวัดและกิจกรรมที่เผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้ประชาชนทั่วโลกมองเห็นความเคลื่อนไหวของวัดได้ ไม่จำกัดเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ใครก็ตามสามารถเข้ามาติดตาม รับชมย้อนหลัง และศึกษาเนื้อหาได้ทั้งหมด จึงถือเป็นการเปิดพื้นที่การเผยแพร่จากระดับท้องถิ่นสู่ระดับสากล (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569) ถือได้ว่าสื่อดิจิทัลช่วยขยายกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ผ่านเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ โลก และแพลตฟอร์ม ทำให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าถึงคำสอนได้ทุกที่ทุกเวลา ทั้งอีกช่วยเข้าถึงผู้ที่อยู่ต่างพื้นที่หรือในต่างประเทศ ลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ สามารถปรับรูปแบบเนื้อหาให้เข้าใจง่าย น่าสนใจ และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละวัย ส่งผลให้การเผยแพร่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

ดังนั้นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะปกครอง เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล หากร่วมกันส่งเสริมให้วัดและพระสงฆ์ใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และหลักธรรมที่เข้าใจเข้าถึงง่าย จะช่วยเข้าถึงเยาวชน กลุ่มคนรุ่นใหม่ และประชาชนในพื้นที่ห่างไกล ทั้งยังสามารถประชาสัมพันธ์งานสาธารณประโยชน์ของวัดเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพิ่มขึ้น การใช้เทคโนโลยีจึงไม่ได้เป็นเพียงการเผยแพร่ธรรมะเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดกับสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนโดยรอบรับรู้ข่าวสารได้รวดเร็วและจะกระจายไปสู่กว้างตามเครือข่ายของแต่ละคนผ่านการกดแชร์ตามช่องทางต่าง ๆ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 16 กุมภาพันธ์ 2569) อย่างไรก็ตาม การใช้ไลฟ์สดในพื้นที่ของพระสงฆ์ในจังหวัดอาจยังไม่แพร่หลายมาก โดยเฉพาะหากวัดที่มีอยู่มีเพียงแต่เจ้าอาวาสที่ไม่ได้มีทักษะหรือความสามารถในการใช้เทคโนโลยี หรือไม่ได้สนใจการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่ไลฟ์สดล้วนเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่มีช่องทางออนไลน์เป็นของตนเอง หรือแม้แต่สร้างเพจวัดขึ้นมาเพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสาร และไลฟ์สดแม้ว่าจะจะเป็นกลุ่มก้อนที่จำกัด แต่ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการใช้ช่องทางฐานกลุ่มญาติธรรมของตนเองเป็นกระบอกเสียงในการเผยแพร่ธรรมประชาสัมพันธ์วัดของตน เช่น ที่ที่พัทลุงสงฆ์ภูผาภูคาภิราม บ้านพรุหาดใหญ่ที่มีการไลฟ์สดกิจกรรมทำให้ผู้ที่ไม่ได้มาร่วมงานสามารถรับชมได้ แม้ผลลัพธ์ยังไม่ขยายตัวมากนัก แต่มีแนวโน้มเติบโตขึ้นในอนาคต และสามารถขยายการรับรู้ให้กว้างเพิ่มขึ้นเป็นที่รู้จักของกลุ่มคนที่มีความสนใจธรรมะและสนใจสนับสนุนกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นการแสดงถึงพัฒนาการที่ค่อยเป็นค่อยไปและมีทิศทางที่ดีขึ้น (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 6 กุมภาพันธ์ 2569) ดังนั้น ปัจจุบันไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าระบบออนไลน์ช่วยให้การเผยแพร่เข้าถึงเยาวชน คนวัยทำงาน และผู้สูงอายุผ่านการถ่ายทอดสด บทเทศน์สอนธรรมคณิสันๆ หรืออินโฟกราฟิก พร้อมทั้งการไลฟ์สดสามารถตอบคำถามธรรมะและร่วมจัดกิจกรรมออนไลน์ เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับ

ผู้ติดตาม ซึ่งเป็นลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง แตกต่างจากการเทศน์แบบดั้งเดิมที่เป็นการสื่อสารทางเดียว คือ ผู้ฟังเน้นการทำจิตใจให้สงบ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569)

เมื่อเทคโนโลยีส่งผลให้ธรรมะสามารถเข้าถึงกลุ่มคนทุกเพศทุกวัยได้ โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่สามารถติดตามฟังธรรมะได้สะดวกผ่าน Facebook line และYouTube ขณะที่ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 4 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 10 กุมภาพันธ์ 2569) และนอกจากนี้การจัดรายการธรรมะผ่านช่องทางไลฟ์สดทุกๆ สัปดาห์ ถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการสื่อสารมวลชนที่ช่วยขยายกลุ่มเป้าหมายได้อย่างต่อเนื่อง ของกลุ่มพระสงฆ์ที่มีทักษะความสามารถในการสื่อสารธรรมในรูปแบบของตนเอง แม้พระบางรูปอาจมีการพัฒนาเรียนรู้ยังไม่ได้ใช้สื่อดิจิทัลเต็มรูปแบบก็ตาม แต่ถือว่าได้ทำหน้าที่เปิดรับการสื่อสารแบบการวิ่งเข้าหาผู้ฟังแทนที่จะนั่งรอชาวบ้านเข้าหาวัด เป็นการปรับบทบาทและเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 4 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 5 กุมภาพันธ์ 2569) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสื่อออนไลน์สามารถเข้าถึงกลุ่มคนต่างๆ และขยายฐานผู้รับรู้ได้กว้างขึ้น แต่มีกลุ่มคนที่ยังติดอยู่ในกรอบเดิมที่ยังมองถึงความไม่เหมาะสมในการกระทำความผิดต่าง ดังนั้น การแสดงธรรมผ่านการถ่ายทอดสดผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ช่วงเวลา และสถานการณ์ให้ดี เนื่องจากการถ่ายทอดสดเราไม่สามารถควบคุมสิ่งที่ไม่อาจคาดคิดได้เพราะเมื่อมีคนฟังไลฟ์สดจำนวนมาก อาจจะมีทั้งกลุ่มที่ชอบและไม่ชอบการไลฟ์สดในลักษณะที่เรากระทำ ทำให้ต้องพิจารณาถึงสมณสาธูปของความเป็นสมณเพียรระวังในขณะเผยแผ่ธรรมทางสื่อดิจิทัล (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 16 กุมภาพันธ์ 2569)

อย่างไรก็ตาม การสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ แม้ว่าจะพึงระวังสังวรความเป็นสมณ แต่สื่อที่นำมาใช้เป็นการตอบโจทยกลุ่มคนช่วงวัยได้อย่างหลายเป็นการสร้างธรรมะให้เป็นรูปแบบที่เข้าใจ และสามารถเข้าถึงธรรมะได้อย่างรวดเร็ว ถือว่ากระบวนการรับรู้ที่ไม่ต้องผ่านขั้นตอนซับซ้อนไม่มีพิธีรีตรองในการต้องเริ่มการสวดมนต์ รับศีล อาราธนาธรรม เป็นการลดพิธีการแต่ยังคงสาระของธรรมะเข้าถึงกลุ่มคนได้รวดเร็วขึ้น (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12, 5 กุมภาพันธ์ 2569) เป็นการเข้าถึงธรรมะที่ไม่จำกัดสถานที่และเวลา และตอบโจทยผู้ที่ไม่สะดวกเดินทางมาวัดก็สามารถรับฟังธรรมะได้จากที่บ้าน ที่ทำงาน หรือแม้อยู่ต่างประเทศ การเผยแผ่จึงครอบคลุมตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับนานาชาติ และช่วยเสริมสร้างคุณธรรมในสังคมวงกว้าง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569) ถึงอย่างไรก็ดี การสื่อสารเผยแผ่ธรรมพระสงฆ์ทำหน้าที่การนำเสนอธรรมะต้องสามารถวิเคราะห์กลุ่มอายุและลักษณะของผู้รับสาร เพื่อเป็นเลือกใช้แพลตฟอร์มที่เหมาะสม เช่น เด็กและเยาวชนควรใช้สื่อที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ ส่วนผู้ใหญ่ใช้เนื้อหาที่ลึกซึ้งกว่า ทำให้เทคโนโลยีจึงช่วยให้การเผยแผ่ตรงกลุ่มและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นยกตัวอย่าง การบรรยายให้ครู ตำรวจ หรือบุคลากรทางการแพทย์ หากมีการบันทึกและเผยแพร่ทางออนไลน์ ก็สามารถขยายผลไปยังผู้ชมจำนวนมากว่าผู้เข้าฟังในสถานที่จริง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569) ดังนั้น หากมีการ

ช่วยพัฒนาองค์ความรู้ทักษะการเผยแพร่ธรรมในลักษณะออนไลน์ ยิ่งทำให้พระสงฆ์มีองค์ความรู้สามารถพัฒนาสื่อต่าง ๆ นั้นให้เข้าถึงกลุ่มคนได้ง่ายขึ้น เป็นการปรับเนื้อหาให้สั้น กระชับ เข้าใจง่าย เหมาะสมกับวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ จนสามารถเป็นกระแสฮิตชั่วข้ามคืนได้ หากธรรมะหรือการสื่อสารนั้นเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ยิ่งในยุคที่พระสงฆ์สามารถนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถช่วยวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย สร้างคอนเทนต์เนื้อหาธรรมะที่ตรงใจกลุ่มคนที่เราต้องการสื่อสาร เป็นผู้ช่วยที่สร้างขึ้นได้อย่างรวดเร็วเพื่อให้ธรรมะเป็นเทรนด์ฮิตเข้าถึงใจตรงกลุ่มเป้าหมาย ทำให้การเผยแพร่ธรรมะไม่มีความน่าเบื่อ เข้าถึงได้ง่าย ไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ และนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ได้จริง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มกลุ่ม Gen C (Generation Connected/Content) ที่มีพฤติกรรมที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียผ่านแพลตฟอร์ม (platform) ต่าง ๆ ตลอดเวลา (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

กล่าวโดยสรุป จากข้อมูลที่ศึกษา พบว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลมีพัฒนาการเชิงโครงสร้างที่สำคัญ กล่าวคือ ได้เกิด “กลุ่มเป้าหมายใหม่” ควบคู่กับ “กลุ่มเป้าหมายเดิม” อย่างชัดเจน กลุ่มเป้าหมายเดิมยังคงเข้าวัดและร่วมกิจกรรมทางศาสนาในรูปแบบเผชิญหน้า ขณะที่กลุ่มเป้าหมายใหม่ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่และกลุ่ม Gen C ซึ่งมีพฤติกรรมเชื่อมต่อสื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงเนื้อหาธรรมะผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลโดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาวัด ส่งผลให้การเผยแพร่ขยายตัวจากบริบทท้องถิ่นสู่ระดับประเทศและนานาชาติอย่างไร้ข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่

สื่อดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ เพจบุ๊ก ยูทูบ โลก และการถ่ายทอดสด มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร ทั้งในลักษณะการเผยแพร่เนื้อหา สามารถมีการสื่อสารสองทางผ่านการโต้ตอบแบบเรียลไทม์ (Real-time) และการปรับรูปแบบเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มอายุหรือวิชาชีพ โดยเฉพาะ นอกจากนี้ การบันทึกและเผยแพร่กิจกรรมทางศาสนาผ่านระบบออนไลน์ยังช่วยขยายฐานผู้รับสารให้เพิ่มจำนวนผู้เข้าร่วมที่มีอยู่ในระบบออนไลน์และในสถานที่จริง อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการเผยแพร่มิใช่ข้อจำกัดด้านทักษะเทคโนโลยีของพระสงฆ์ ความแตกต่างด้านวัย และทัศนคติที่กังวลต่อความเหมาะสมของการถ่ายทอดสดในเชิงสมณสาธิต จึงจำเป็นต้องกำหนดแนวทางการใช้สื่ออย่างเหมาะสม สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และบริบททางสังคม

ดังนั้น การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลจึงเป็นกระบวนการปรับบทบาทจากการนั่งประชาชนเดินเข้าวัด สู่การสื่อสารเชิงรุกผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งช่วยขยายฐานผู้รับสาร สร้างปฏิสัมพันธ์กับสังคมในวงกว้าง และเพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ทั้งนี้ ความสำเร็จของกระบวนการดังกล่าวขึ้นอยู่กับการพัฒนาทักษะดิจิทัลของพระสงฆ์ ควบคู่กับการรักษาหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

4.2.3 การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

เมื่อโลกมีการสื่อสารที่หลากหลาย เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด การปรับตัวของวัดจึงต้องปรับวิธีคิดให้ทันกับโลกยุคใหม่ ไม่สามารถย่ำอยู่กับที่เดิมโดยปราศจากการพัฒนา “... การกระทำในรูปแบบเดิม ๆ ทำให้วัดเป็นสถานที่ที่เลือกเดินเข้ามาเป็นที่สุดท้ายมาจัดการศพ...” ประโยคคำพูดที่สะท้อนมุมมองที่วัดต้องมีการปรับบทบาทเพื่อให้ทุกวัยหันกลับมาเข้าวัดได้ในทุกช่วงอายุ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 , 14 กุมภาพันธ์ 2569)

ดังนั้น เมื่อผู้คนที่เลือกที่จะเข้าวัดเป็นอันดับสุดท้าย และผู้ที่เข้าวัดล้วนแต่มีจำนวนลดลง เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มเดิมที่ค่อยจากลาไปที่ละคนแต่ไม่มีคนใหม่เข้ามาเพิ่มเติม (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569) ส่งผลให้วัดต้องมีการเรียนรู้หาจุดเด่น จุดด้อยของตนเองหาความได้เปรียบดึงดูดใจของวัดดูเพื่อดึงกลุ่มคนให้เข้ามาวัดได้เพิ่มขึ้น เช่น การพัฒนาให้วัดเป็นการท่องเที่ยว เน้นจับกลุ่มคนที่ชอบเที่ยวไลน์สไตร์ลชอบเที่ยวแช่สถานที่สวย ๆ เน้นกลุ่มคนที่ชอบปฏิบัติธรรมจัดวัดให้เป็นสถานที่ร่มรื่นน่าเข้ามาฝึกจิตใจเหมาะจะมาพักผ่อนสงบจิตสงบใจ เป็นต้น (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 4 กุมภาพันธ์ 2569)

การพิจารณาถึงบทบาทปรับวิธีคิด ปรับรูปแบบสร้างจุดเด่นเน้นกลุ่มเป้าหมายแต่ไม่สูญเสียหลักธรรมเป็นโจทย์สำคัญต่อการพัฒนาวัดในยุคปัจจุบัน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569) เช่นเดียวกับกรณี วัดโคกเปี้ยว เกาะยอ สงขลา ที่มีภูมิทัศน์ติดกับชายทะเล เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่ดูแลสามเณรและพระภิกษุกว่า 100 รูป มีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากเพื่อเลี้ยงสามเณร รวมถึงรายจ่ายที่มองเห็น การที่วัดปรับเปลี่ยนสร้างจุดเด่น คือ สร้างพญานาคติดกับชายทะเล เมื่อยามเย็นพระอาทิตย์ตกดินยังสร้างบรรยากาศความสวยงาม เป็นแลนด์มาร์คของเกาะยอแห่งใหม่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาที่วัดเพิ่มขึ้น เป็นจุดแวะถ่ายรูปเมื่อมาเที่ยวเกาะยอ เมื่อนักท่องเที่ยวมีการถ่ายรูป ตัดต่อวิดีโอสวย ๆ และบางครั้งเป็นเหล่าอินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) ที่มีผู้ติดตามอยู่เป็นจำนวนมาก ยังเป็นการเปิดค่าการมองเห็นให้ไปสู่วงกว้างขึ้น เป็นการนำพาผู้คนเข้ามาสัมผัสวัดโคกเปี้ยว ยิ่งเข้ามาสัมผัสเห็นว่าวัดมีการดูแลสามเณรอยู่เป็นจำนวน นักท่องเที่ยวต่าง ๆ ก็ยิ่งทำบุญจากที่รายรับไม่พอกับรายจ่ายที่วัดต้องแบกรับภาระ ทำให้วัดมีรายได้และจากนักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมสนับสนุนวัดเพิ่มขึ้นจากเดิมเช่นกัน เป็นการดึงดูดศรัทธาสร้างอุปายให้คนเข้าวัดเพิ่มขึ้นในทุก ๆ กลุ่มวัยผ่านกาท่องเที่ยว (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 02, 14 กุมภาพันธ์ 2569) นอกจากนี้ ด้านศาสนสมบัติของวัดเห็นว่าวัดควรใช้เครื่องมือดิจิทัลเผยแพร่จุดเด่น เช่น พระพุทธรูปสำคัญ เจดีย์ วัดอุโบสถ หรือศิลปกรรมที่ทรงคุณค่า หากมีการถ่ายภาพ จัดทำคำบรรยายอธิบายประวัติศาสตร์ความเป็นมา เผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์จะช่วยให้ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่รับรู้คุณค่าและเกิดความสนใจเข้ามาเยี่ยมชมวัดเพิ่มขึ้น การประชาสัมพันธ์ลักษณะนี้ไม่เพียงส่งเสริมศรัทธา แต่ยังช่วย

อนุรักษและเผยแพร่มรดกทางศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 4 กุมภาพันธ์ 2569)

ขณะเดียวกัน การพัฒนางานด้านเอกสารและบัญชีวัดต้องปรับเข้าสู่ระบบระเบียบมากขึ้น มีการจัดส่งรายงานประจำปีตามกำหนด และพัฒนาฐานข้อมูล (database) อย่างเป็นระบบ การนำเทคโนโลยีควรช่วยด้านบัญชี การควบคุม และการพัฒนาบุคลากร (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2 กุมภาพันธ์ 2569) ทั้งนี้ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาได้ส่งเสริมถวายคำแนะนำ เพื่อให้วัดมีความโปร่งใสในด้านการเงินในการทำบัญชีวัดต้องเป็นระบบสามารถตรวจสอบได้ ทั้งนี้ระบบบริจาควัดต้องไปผูกบัญชี E-Donation (ระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์) ของกรมสรรพากรเป็นระบบบันทึกข้อมูลการบริจาคเงินให้สถานศึกษา ศาสนสถาน โรงพยาบาล และองค์กรสาธารณกุศลแบบอัตโนมัติ เพื่อใช้ลดหย่อนภาษีโดยไม่ต้องเก็บใบเสร็จใบอนุโมทนา ทำให้เงินบริจาคต้องโอนเข้าบัญชีวัดทำให้มีเงินหมุนเวียนผ่านระบบบัญชีอย่างชัดเจน สร้างความโปร่งใสในการบริหารเงินรับบริจาคภายในวัด (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 5 กุมภาพันธ์ 2569) อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการติดกล้องวงจรปิดสามารถช่วยดูแลรักษาความปลอดภัยและสร้างความสะดวกในตรวจตราวัดตามจุดต่างๆ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13, 6 กุมภาพันธ์ 2569) ทั้งนี้เจ้าคณะจังหวัดได้มีนโยบายที่วัดต้องจัดการฐานข้อมูลของวัดให้เป็นระบบ ปรับเปลี่ยนเน้นการจัดเก็บเป็นข้อมูลดิจิทัล การสแกนเอกสารสำคัญเก็บทะเบียนวัดเอกสารสำคัญเกี่ยววัด ทะเบียน ศาสนสมบัติวัด ในระบบคลาวด์ เช่น Google Drive และจัดทำทะเบียนประวัติพระภิกษุอย่างเป็นระบบ เพื่อลดความสูญหายของเอกสารและเพิ่มความสะดวกในการค้นหา ลดความผิดพลาด และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของวัดผ่านระบบดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงได้ฟรี (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

อย่างไรก็ตาม การจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะพระสงฆ์ เพื่อให้มีทักษะด้านเทคโนโลยีสามารถบริหารจัดการข้อมูล การเงิน และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ภายในวัดก็เป็นสิ่งสำคัญที่สำนักงานพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญเพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุน เพื่อสร้างวัดให้เป็นวัดที่โปร่งใสโดยเฉพาะทางการเงินที่วัดหลายที่มีปัญหาในการจัดทำระบบบัญชีและการจัดทำฐานข้อมูลด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อจำกัดของงบประมาณในการที่จะช่วยจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงวัดบางวัดที่เจ้าอาวาสก็มีอายุมาก และพระสงฆ์ภายในวัดก็มีอายุมากไม่มีพระหนุ่ม ทำให้บางวัดเลือกที่จะปฏิเสธไม่ได้ให้คณาจารย์หรือเห็นความสำคัญต่อการจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบเนื่องจากมองว่ามีความยุ่งยากไม่ยากเรียนรู้ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18, 5 กุมภาพันธ์ 2569) (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 4 กุมภาพันธ์ 2569)

กล่าวโดยสรุป วัดในยุคดิจิทัลไม่สามารถที่จะมีบทบาทในลักษณะแบบเดิมได้อีก หากยังคงยึดติดกับรูปแบบเดิมโดยไม่มีการปรับตัว วัดอาจกลายเป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมในวาระ

สุดท้ายของชีวิต และต้องเผชิญกับภาวะจำนวนผู้เข้าวัดลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่เข้าวัดทยอยจากไป แต่ไม่มีคนรุ่นใหม่เข้ามาแทนที่ ขณะที่ วัดจำเป็นต้องปรับวิธีคิดและกำหนดจุดเด่นของตนเองอย่างชัดเจน โดยพิจารณาศักยภาพ ทรัพยากรและบริบทพื้นที่ เพื่อนำมาพัฒนาวัดให้เป็นแรงดึงดูดให้คนทุกช่วงวัยเข้าวัด อีกทั้ง การใช้เครื่องมือดิจิทัลประชาสัมพันธ์บอกเล่าเรื่องราวศาสนสมบัติของวัดช่วยขยายการรับรู้คุณค่าทางศาสนาและเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาและวัฒนธรรมสู่สาธารณะในวงกว้าง อันเป็นทั้งการส่งเสริมศรัทธาและการอนุรักษ์มรดกทางศาสนา

ในด้านการบริหารจัดการ วัดจำเป็นต้องพัฒนาระบบเอกสาร บัญชี และฐานข้อมูลให้เป็นระบบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ การเชื่อมต่อกับระบบบริจาคกับ E-Donation ของกรมสรรพากร การจัดเก็บเอกสารในรูปแบบดิจิทัลและการพัฒนาฐานข้อมูลพระภิกษุและศาสนสมบัติ ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการบริหาร ทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐ และคณะสงฆ์ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดังกล่าวยังเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณ ความต่อเนื่องในการฝึกอบรมพัฒนาทักษะและความพร้อมของบุคลากร โดยเฉพาะวัดที่มีพระสงฆ์สูงวัยและขาดกำลังพระสงฆ์คนรุ่นใหม่เข้าไปช่วยพัฒนาหรือเป็นกำลังช่วยเหลือเจ้าอาวาส ทำให้การปรับเข้าสู่ระบบดิจิทัลเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง ฉะนั้น การพัฒนาวัดในยุคดิจิทัลต้องดำเนินการควบคู่กันทั้งด้านบทบาทเชิงสังคม การสร้างจุดเด่นดึงดูดผู้คน การใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ และการยกระดับระบบบริหารจัดการให้โปร่งใสและเป็นระบบ ภายใต้เงื่อนไขสำคัญคือการรักษาหลักธรรมวินัยไม่ให้ถูกลดทอนจากกระบวนการปรับตัวดังกล่าว

4.2.4 ความท้าทายของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

สื่อดิจิทัลเป็น “ดาบสองคม” ด้านหนึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง แต่อีกด้านหนึ่งหากใช้ไม่เหมาะสม ผิดกาลเทศะ หรือขัดต่อพระธรรมวินัย อาจก่อให้เกิดผลกระทบรุนแรง โดยเฉพาะเมื่อภาพหรือคลิปถูกเผยแพร่ในโลกออนไลน์แล้วจะกระจายอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อภาพลักษณ์และศรัทธาของพุทธศาสนิกชนโดยรวม (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569) ประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 (สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2569) และ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 (สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2569) ได้แสดงทัศนะว่าการโพสต์ข้อความผ่านสื่อออนไลน์ หากขาดความรอบคอบ อาจย้อนกลับมาสร้างความเสียหายต่อพระภิกษุรูปนั้นและต่อคณะสงฆ์โดยรวมได้ เนื่องจากโลกออนไลน์เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ และส่งต่อข้อมูลอย่างรวดเร็ว จึงเป็นความท้าทายที่ต้องอาศัยสติ ความระมัดระวัง และความรับผิดชอบอย่างสูง

ขณะเดียวกัน ปัจจัยด้านความรู้และทักษะดิจิทัลของพระสงฆ์ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญเนื่องจากพระสงฆ์บางส่วนยังขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่มีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ ประกอบกับงบประมาณที่มีจำกัด และความแตกต่างด้านวัยที่ ทำให้วัดไม่สามารถพัฒนาใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาด้านการสื่อสารหรือการจัดการข้อมูลในระบบดิจิทัลต่างๆ ที่ไม่สามารถเรียนรู้ให้เท่ากันได้ ด้วยวัยของพระสงฆ์ที่มีอายุมากอาจประสบต่อความยากลำบากในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ ขณะที่เทคโนโลยีกลับพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้บางครั้งคณะสงฆ์ตามไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้การบริหาร การสื่อสาร และการเผยแพร่ธรรมะผ่านช่องทางออนไลน์ยังไม่ทั่วถึง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2 กุมภาพันธ์ 2569; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 20, 6 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, 4 กุมภาพันธ์ 2569

นอกจากข้อจำกัดด้านทักษะแล้ว ความเสี่ยงด้านศีลธรรมและพระธรรมวินัย การเข้าถึงสื่อที่หลากหลายและไร้การควบคุม อาจนำไปสู่พฤติกรรมหรือเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดพลาดหรือข่าวปลอม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความการรับรู้และเข้าใจของประชาชน ทั้งนี้ ยังมีความท้าทายจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ตัวพระภิกษุผู้ใช้สื่อ หากขาดความรอบคอบในการเข้าใจหลักธรรมอย่างแจ่มชัด อาจทำให้หลักการสอนที่สื่อสารผ่านทางออนไลน์เกิดการบิดเบือนคำสอนหรือการแสดงออกเกินขอบเขตตามความเป็นจริงของหลักธรรมนั้นๆ รวมถึงปัจจัยภายนอก ได้แก่ กระแสสังคม กลุ่มบุคคล หรือองค์กรต่าง ๆ ที่อาจใช้โลกออนไลน์เป็นพื้นที่ในการโจมตีหรือบิดเบือนข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยากในยุคที่ข้อมูลแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 16 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569) อย่างไรก็ตาม ความตื่นตัว บทบาทของพระสงฆ์ในการมีผลต่อการปรับตัวในยุคดิจิทัล หากผู้มีความเข้าใจและให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี ยิ่งส่งผลให้มีการส่งเสริมให้นัระบบดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ของคณะสงฆ์ได้ แต่หากขาดความรู้หรือไม่ตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับตัวต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อาจทำให้การพัฒนาของคณะสงฆ์เป็นไปอย่างล่าช้า (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

อีกประเด็นหนึ่งที่ปรากฏชัด คือ วิกฤตศรัทธาที่เกิดขึ้นในสังคมยุคดิจิทัล แม้กรณีปัญหาของพระสงฆ์จะเป็นส่วนน้อย แต่เมื่อถูกเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ก็สามารถขยายผลกระทบในวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากประชาชนจำนวนหนึ่งมีความศรัทธาในตัวบุคคลมากกว่าศรัทธาในหลักธรรม เมื่อบุคคลเกิดปัญหาศรัทธาจึงเกิดความสั่นคลอนอย่างรุนแรง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569) นอกจากนี้ การที่พระสงฆ์บางกลุ่มเน้นพิธีกรรมหรือเน้นการสร้างภาพสอนธรรมแบบฉาบฉวยขาดความรู้ที่ลึกซึ้งทั้งธรรมทั้งวินัย แต่กระทำให้เพื่อสร้างตัวตนในโลกออนไลน์ให้เป็นที่รู้จักของสังคมผ่านช่องทาง Social Media อาจทำให้ประชาชนเข้าใจคลาดเคลื่อนจากแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ยิ่งในโลกออนไลน์ที่ข้อมูลมีอยู่จำนวนมากมหาศาล และเฟคนิวส์ (Fake News) หรือข่าว

ปลอม ข้อมูลที่ไม่เป็นจริง บิดเบือน หรือลงให้เชื่อ แพร่กระจายเพื่อสร้างความสับสน ความขัดแย้ง หรือผลประโยชน์แอบแฝง มักพบใน Social Media รูปแบบการพาดหัวข่าวเร้าอารมณ์ ตัดต่อภาพ ข้อมูล หรือแอบอ้างแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ ผลกระทบคือทำให้เกิดเข้าใจผิด ตื่นตระหนก และสูญเสีย ทรัพย์สินจากผู้ไม่หวังดี แม้แต่การทำบายภาพลักษณ์ก็ง่ายเช่นกันในยุคสังคมสื่อที่สามารถสร้างภาพ ขึ้นมาทำลายได้ และเมื่อปล่อยออกสู่สาธารณะแล้วในครั้งแรกแม้จะแก้ไขออกมาแถลงข่าวว่า ภาพ ปลอม ข่าวปลอม แต่สิ่งนั้นได้ลดทอนความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้ลดลงได้จากสิ่งที่เสพและพบ เห็นอยู่เนื่อง ๆ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 4 กุมภาพันธ์ 2569)

นอกจากนี้ การเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบดั้งเดิมก็เผชิญความท้าทายจากกระแสสังคมที่ เน้นความรวดเร็วและความตื่นเต้น แม้กระทั่งประเด็นเทคโนโลยีใหม่ อย่างปัญญาประดิษฐ์ (AI) ก็ จดจำเรื่องราวข่าวสารในทิศทางลบที่มีอยู่ในโลกออนไลน์มาวิเคราะห์ถึงภาพลักษณ์และการเสื่อม ศรัทธาต่อข่าวฉาว ภาพลักษณ์ที่ถูกเผยแพร่ออกไปทั้งข้อมูลที่มีการนำเสนอเกินจริง ภาพที่ถูกปล่อย หรือสร้างขึ้นเพื่อล่อเลียนต่างๆ เพื่อหวังยอดแสดงความคิดเห็น ยอดวิวเพื่อเปิดค่าการมองเห็น ซึ่งมี ทั้งข่าวปลอมข่าวจริงปะปนไปในโลกออนไลน์เป็นเสมือน Digital Footprint (ดิจิทัลฟุตพริ้นท์) หรือ รอยเท้าดิจิทัล คือร่องรอยข้อมูลทั้งหมดที่ทิ้งไว้จากการใช้งานอินเทอร์เน็ต ซึ่งถูกบันทึกและติดตาม ย้อนหลังได้ ดังนั้น แม้แต่การปล่อยข้อมูล หรือนำเสนอสิ่งต่างๆ เมื่อปล่อยไปสู่โลกของออนไลน์ หาก ขาดการพิจารณาอย่างรอบคอบ ขาดความรู้ที่แม่นยำ อาจก่อให้เกิดความสับสนหรือความเข้าใจผิดใน สังคมได้ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569) ดังนั้น การรับมือกับความท้าทายเหล่านี้จึงต้องอาศัยทั้งการพัฒนาทักษะดิจิทัล การอบรมด้านการรู้เท่าทันสื่อ การยึดมั่นในพระธรรมวินัย และการสื่อสารธรรมอย่างรอบคอบ เพื่อ รักษาศรัทธาและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมยุคใหม่อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป พระสังฆาธิการจังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัลต้องเผชิญความท้าทายอย่าง รอบด้านจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมทางสังคม สื่อดิจิทัลแม้เป็นช่องทาง สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการสื่อสารที่รวดเร็ว เข้าถึงประชาชนได้กว้างขวาง แต่หากใช้ อย่างขาดความรอบคอบหรือขัดต่อพระธรรมวินัย ย่อมส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์และ ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนโดยรวมได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อข้อมูล ภาพ หรือคลิปถูกเผยแพร่ใน โลกออนไลน์ซึ่งยากต่อการควบคุมและลบเลือน

ในด้านศักยภาพ ยังพบข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัลของพระสงฆ์บางส่วน ทั้งจากความ แตกต่างด้านวัย การเข้าถึงอุปกรณ์ เทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ต รวมถึงข้อจำกัด ด้านงบประมาณ ส่งผลให้การบริหารจัดการข้อมูล การสื่อสารองค์กร และการเผยแผ่ธรรมะผ่านระบบ ออนไลน์ยังไม่ทั่วถึงและไม่เป็นระบบเพียงพอ ขณะเดียวกัน ความเสี่ยงจากข่าวปลอม การบิดเบือน ข้อมูล การสร้างกระแสในสื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนการมุ่งสร้างภาพลักษณ์มากกว่าการสอนธรรม

อย่างถูกต้อง อาจทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมวินัยที่แท้จริง และนำไปสู่วิกฤตศรัทธาได้

ดังนั้น บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำจึงมีความสำคัญยิ่ง ทั้งในการกำหนดแนวทางการใช้สื่ออย่างเหมาะสม ส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัล การรู้เท่าทันสื่อ และการยึดมั่นในพระธรรมวินัยเป็นหลัก การปรับตัวอย่างมีสติ รอบคอบ และมีวิสัยทัศน์ จะเป็นกลไกสำคัญในการรักษาความเชื่อมั่นของสังคม และทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลเป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน

4.2.5 แนวทางการพัฒนาพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

การพัฒนาคณะสงฆ์ในปัจจุบันไม่อาจแยกขาดจากเทคโนโลยีดิจิทัลได้ เพราะทุกโครงการล้วนอาศัยระบบดิจิทัลในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะการดำเนินงานตามโครงการทั้ง 16 โครงการตามแผนนโยบาย ซึ่งต่างต้องพึ่งพาระบบฐานข้อมูล โครงสร้างสารสนเทศ และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้การบริหารงานเป็นระบบ รวดเร็ว และตรวจสอบได้ แนวคิดดังกล่าวได้ถูกนำมาปรับใช้ในรูปแบบ “สงขลาโมเดล” ซึ่งเป็นต้นแบบการพัฒนาศักยภาพคณะสงฆ์โดยใช้ดิจิทัลเป็นกลไกหลักในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และมุ่งผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

ดังนั้น ความสำคัญของการใช้ระบบสารสนเทศในการบริหารงาน เช่น การจัดเก็บข้อมูลวัด พระภิกษุสามเณร และทะเบียนต่าง ๆ ในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้ข้อมูลถูกต้อง รวดเร็ว และลดความผิดพลาด รวมถึงการพัฒนาช่องทางสื่อสารออนไลน์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนมากขึ้น นอกจากการพัฒนาเชิงระบบแล้ว ต้องเน้นการพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการและบุคลากรให้มีความรู้ด้านเทคโนโลยี และใช้สื่ออย่างมีจริยธรรม รับผิดชอบ ชำนาญการเท็จ และรักษาภาพลักษณ์ที่เหมาะสมของสมณเพศตามพระธรรมวินัย (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 14 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 16 กุมภาพันธ์ 2569) ซึ่งการพัฒนาศักยภาพควรเริ่มจากการอบรมอย่างเป็นระบบ โดยส่วนกลางควรกำหนดหลักสูตร แนวทางที่มีความชัดเจน และให้แต่ละพื้นที่คัดเลือกบุคลากรเข้ารับการอบรม เพื่อเพิ่มทักษะการใช้สื่อดิจิทัลแก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะพระรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพในการเรียนรู้และสามารถเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานคณะสงฆ์ในอนาคต รวมถึงสามารถกลับมาถ่ายทอดพัฒนาต่อยอดทักษะภายในวัดและเขตปกครองที่รับผิดชอบ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14, กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 20, 6 กุมภาพันธ์ 2569) แนวคิดดังกล่าวช่วยให้การพัฒนาไม่ไปอย่างกระจัดกระจาย หรือเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยไร้ทิศทางกำกับจากคณะสงฆ์ ส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริง

โดยที่การอบรมไม่ควรมุ่งเฉพาะทักษะเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ควรครอบคลุมความรู้ด้านกฎหมายดิจิทัลด้วย เพื่อให้พระสงฆ์เข้าใจขอบเขตสิ่งที่ไม่ควรและไม่ควรทำในสื่อออนไลน์ ป้องกันการกระทำที่อาจเข้าข่ายผิดกฎหมายหรือขัดกับสมณสาธูตามพระธรรมวินัย หากจังหวัดสามารถจัดอบรมได้อย่างเป็นระบบ มีผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ หรือแม้แต่จัดอบรมในรูปแบบออนไลน์ เป็นการช่วยสร้างบุคลากรที่มีความเข้าใจด้านดิจิทัลอย่างแท้จริง แม้จะไม่ใช่ง่ายแต่เป็นสิ่งจำเป็นในระยะยาว (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8, 6 กุมภาพันธ์ 2569) อีกทั้งควรขยายการใช้เทคโนโลยีจากระดับจังหวัดลงสู่ระดับอำเภอ ตำบล จนไปสู่ระดับวัด โดยเฉพาะการประชุมออนไลน์ การจัดเก็บข้อมูล และการสื่อสารภายในองค์กรสงฆ์ เพื่อให้การบริหารจัดการมีความรวดเร็วและทั่วถึงมากขึ้น ซึ่งสะท้อนว่าการพัฒนาไม่ควรหยุดอยู่ในระดับนโยบาย แต่ต้องกระจายสู่ระดับการปฏิบัติจริง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10, 2 กุมภาพันธ์ 2569) อีกทั้ง แนวคิดของการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาช่วยปรับปรุงโครงสร้างงานหรือระบบต่าง ๆ เป็นการนำเทคโนโลยีขั้นสูง เข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการข้อมูลหรือการวางแผนงาน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11, 2 กุมภาพันธ์ 2569) อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างวัดที่เป็นสำนักเรียนซึ่งมีสามเณรและพระรุ่นใหม่ กับวัดชนบทที่มีผู้บวชสูงอายุจำนวนมากวัยรุ่น จึงจำเป็นต้องออกแบบแนวทางการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทแต่ละพื้นที่ ไม่ใช่เป็นรูปแบบเดียวกันทั้งหมด (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12, 5 กุมภาพันธ์ 2569) และการพัฒนาทักษะดิจิทัลต้องยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นแนวทางในการปฏิบัติ มิใช่มุ่งพัฒนาจนละเลยแก่นธรรมและวินัยที่เป็นเครื่องกำกับกรอบพฤติกรรมของพระสงฆ์ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 15, 1 กุมภาพันธ์ 2569)

ในส่วนนโยบายคณะสงฆ์ควรกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการพัฒนาบุคลากรทุกระดับ ไม่จำกัดเฉพาะพระสังฆาธิการ ควรมียุทธศาสตร์ปกป้องพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล ทั้งด้านการสื่อสาร การรับมือข้อมูลที่บิดเบือน และการป้องกันการโจมตีผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อรักษาศรัทธาภาพลักษณ์ในระยะยาว (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569) ถึงอย่างไรก็ตามที่สำคัญ คือการพัฒนาที่ “ตัวบุคคล” แม้ว่าเครื่องมือเทคโนโลยีจะพร้อมเพียงใด แต่หากบุคลากรขาดความศรัทธาหรือความตั้งใจ ก็ยากที่จะเกิดผลอย่างแท้จริง จึงได้มีการนำเสนอให้คัดเลือกบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน และให้มีการจัดอบรมอย่างต่อเนื่อง มอบหมายงานตามความสามารถ โดยที่ผู้บริหารต้องยึดหลักธรรม เช่น การหลีกเลี่ยงอคติ 4 ใช้หลักสัมมาทิฐิในการบริหาร พร้อมทั้งจัดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และที่สำคัญควรมีการจัดอบรมด้านการใช้สื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัย ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมที่เป็นการสนับสนุนพุทธธรรม และคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นการพัฒนาจิตใจอย่างแท้จริง เพื่อให้การพัฒนาของคณะสงฆ์ไม่หลุดจากกรอบแห่งศีลธรรม และเพื่อเสริมความเข้มแข็งของหมู่คณะ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19, 4 กุมภาพันธ์ 2569)

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาภาพรวมของทุกความคิดเห็น จะเห็นว่าแนวทางการพัฒนา คณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลควรมีลักษณะการบูรณาการ คือ พัฒนาระบบฐานข้อมูล โครงสร้างเทคโนโลยี ควบคู่กับการอบรมพัฒนาบุคลากรทุกระดับ ทั้งด้านทักษะดิจิทัล จริยธรรม และสร้างความเข้าใจใน กฎหมาย การใช้สื่อ พร้อมทั้งต้องยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นแกนกลางและไม่บิดเบือนพระธรรมคำ สอน ทั้งนี้ การพัฒนาจึงมิใช่เพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้แต่เป็นการยกระดับ “คน ระบบ และ หลักธรรม” ให้สอดคล้องกันอย่างสมดุล เพื่อให้คณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการและเผยแผ่ พระพุทธศาสนาได้อย่างมั่นคง ทนสมัย และยั่งยืนในสังคมยุคดิจิทัล

4.3 ผลการศึกษาเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิ การ จังหวัดสงขลา

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผู้ให้สัมภาษณ์สะท้อนภาพการปรับแนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จากลักษณะ “เชิงรับ” สู่การบริหาร “เชิงรุกอย่างเป็นระบบ” ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ.2535 และแนวทางกำกับของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นกลไก หลักในการรักษาความเป็นระเบียบของคณะสงฆ์ไทย เป็นนำเสนอมุ่งสร้างโครงสร้างการบริหารที่ ชัดเจน มีเป้าหมายและทิศทางเดียวกันทั้งจังหวัด

ขณะที่คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา ได้นำเสนอแนวคิด การขับเคลื่อนในลักษณะ “สงขลา โมเดล” จึงต้องมีแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวต่อเนื่อง มิใช่เพียงแผนบนเอกสาร ประเด็น สำคัญเริ่มจากการขับเคลื่อนโครงการที่เป็นรูปธรรมและดำเนินไปพร้อมกันทุกระดับ เพื่อสร้างความ ตื่นตัวแก่ผู้นำคณะสงฆ์ เพราะหากผู้นำเข้มแข็ง ระบบทั้งองค์กรย่อมเคลื่อนไปได้อย่างมีพลัง ควบคู่กับ การพัฒนาเจ้าอาวาสและพระสังฆาธิการให้มีความรู้ทั้งด้านการบริหาร การเผยแผ่ และทักษะสื่อ ดิจิทัล โดยควรกำหนดเป้าหมายเชิงพื้นที่ที่ชัดเจน เช่น การมีพระวิปัสสนาจารย์ นักเทศน์ หรือ ผู้ทรงคุณวุฒิประจำแต่ละอำเภอ เพื่อยกระดับมาตรฐานทางวิชาการอย่างทั่วถึง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, 14 กุมภาพันธ์ 2569)

แม้เทคโนโลยีจะมีบทบาทมากขึ้น แต่การปรับใช้ต้องคำนึงถึงความพร้อมของผู้รับสาร จึงจำเป็นต้องสื่อสารอย่างค่อยเป็นค่อยไป สร้างความเข้าใจ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทั้ง พระสงฆ์และญาติโยมปรับตัวไปพร้อมกัน (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 16 กุมภาพันธ์ 2569) นอกจากนี้ การพัฒนาด้านดิจิทัลควรดำเนินควบคู่กับจริยธรรมการใช้สื่อ เน้นการใช้เทคโนโลยีอย่าง เหมาะสม ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และรักษาสถาปนา รูป ควรกำหนดแผนการอบรมที่ชัดเจน มีปฏิทิน แน่นนอน สามารถเข้าร่วมได้ทั้งแบบออนไซต์และออนไลน์ เพื่อให้การพัฒนาเป็นระบบและเข้าถึงได้จริง (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 20, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

ในด้านการกำกับดูแล ควรมีหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน สื่อที่เผยแพร่ต้องมีความน่าเชื่อถือ ไม่เปิดเผยข้อมูลสำคัญโดยไม่จำเป็น และมีมาตรการควบคุมการใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ควรจัดทำฐานข้อมูลพระสงฆ์ พัฒนาแนวปฏิบัติการใช้สื่อออนไลน์ และวางยุทธศาสตร์ปกป้องพระพุทธศาสนาในโลกดิจิทัล โดยยึดหลักว่า “ใช้เทคโนโลยีอย่างทันสมัย แต่ยืนอยู่บนพระธรรมวินัย” (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569) อีกทั้ง ควรมีหลักสูตรการจัดอบรมในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างถูกต้องไม่ให้ผิดพระธรรมวินัย และช่วยรักษาภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ และสามารถใช้อสื่อได้อย่างชาญฉลาดเพื่อเป็นพื้นที่ของการเผยแพร่ธรรมะการประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งการพัฒนาทักษะของพระสงฆ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อสร้างรากฐานที่เป็นทุนมนุษย์ให้กับคณะสงฆ์และเป็นประโยชน์ได้ในระยะยาว (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, 10 กุมภาพันธ์ 2569) ทั้งนี้ ความสำคัญอีกประการคือ ภาวะผู้นำ ซึ่งผู้นำคณะสงฆ์ต้องมีวิสัยทัศน์ กล้าตัดสินใจบนพื้นฐานพระธรรมวินัย ไม่อ่อนตามแรงกดดันภายนอก พร้อมทั้งสร้างระบบคัดกรอง ตรวจสอบ และบริหารจัดการที่รอบคอบ เพื่อรักษาความเข้มแข็งขององค์กร (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 14 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2569)

ขณะเดียวกัน การเตือนภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ในโลกดิจิทัล ทั้งการใช้อสื่อผิด ไม่เหมาะสม การล่อลวงด้วยผลประโยชน์ทางโลกให้พระสงฆ์ตกเหยื่ออันเป็นกลไกของสื่อที่นำเสนอภาพข่าวเกินตามความเป็นจริงเพื่อเป็นการขายความ แต่สร้างความเข้าใจเสนอการรับรู้ข่าวสารในทางเสียหายในวงกว้างการสร้างการนำเสนอที่บิดเบือนจากความเป็นจริง หรือมีการโจมตีจากกลุ่มผู้ไม่หวังดีต่อคณะสงฆ์และศาสนาพุทธ ซึ่งอาจนำไปสู่การเสื่อมถอยของศรัทธาของประชาชนในวงกว้างเป็นบ่อนทำลายความศรัทธาให้ลดน้อยลงส่งผลให้ศรัทธามีความอ่อนแอ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการนำเสนอข่าวสารในโลกของยุคดิจิทัลมีทั้งผลดีและผลเสียโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเสียหายจากเฟคนิวส์ (Fake News) หรือข่าวปลอม ซึ่งเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง บิดเบือน หรือสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมด เพื่อสร้างความสับสน ความเข้าใจผิด หรือสร้างผลกระทบต่อสังคม มหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรหลัก ต้องริหาข้อมูลและสร้างความเข้าใจให้ถูกต้องอย่าปล่อยให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง ดังนั้น จึงควรกำหนดมาตรการรองรับและแผนรับมืออย่างรอบด้าน เพื่อป้องกันและแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างทันที่ (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 17, 3 กุมภาพันธ์ 2569 ; สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16, 6 กุมภาพันธ์ 2569)

อย่างไรก็ดี ในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลมีแนวทางเสนอทั้งหมดมุ่งไปสู่การสร้าง “ระบบบริหารจัดการคณะสงฆ์เชิงบูรณาการ” ที่ประกอบด้วย

- 1) มีเป้าหมายชัดเจนและแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว
- 2) การพัฒนาศักยภาพดิจิทัลควบคู่จริยธรรม
- 3) กลไกกำกับดูแลและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

4) ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งบนพื้นฐานพระธรรมวินัย

5) มาตรการรับมือภัยคุกคามยุคใหม่

ดังนั้น สาระสำคัญของการนำเสนอแนวทางจึงไม่ใช่เป็นเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ แต่คือการยกระดับมาตรฐานการบริหารที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีการสื่อสาร และการปกป้องพระพุทธศาสนา ในโลกของยุคดิจิทัล โดยต้องยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้คณะสงฆ์สามารถดำรงบทบาทผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมได้อย่างมั่นคง สง่างาม และยั่งยืนท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ยุคดิจิทัล

กล่าวโดยสรุป การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา จำเป็นต้องปรับแนวคิดจากการดำเนินงานแบบตั้งรับไปสู่การบริหารเชิงรุกที่มีระบบ แผนงาน และเป้าหมายชัดเจน ภายใต้กรอบกฎหมายคณะสงฆ์และหลักพระธรรมวินัย การขับเคลื่อนต้องมีแผนระยะสั้น กลาง และยาว ดำเนินโครงการอย่างเป็นรูปธรรมพร้อมกันทั้งจังหวัด เพื่อเสริมความเข้มแข็งของผู้นำและยกระดับศักยภาพพระสงฆ์ด้านการบริหาร การเผยแผ่ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมทั้งนี้ ต้องกำหนดมาตรการกำกับดูแลการใช้สื่ออย่างมีจริยธรรม จัดทำฐานข้อมูลและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน รวมทั้งวางระบบป้องกันและรับมือภัยคุกคามทางดิจิทัล เช่น ข่าวปลอมและการบิดเบือนข้อมูล

ดังนั้น หัวใจสำคัญของการบริหารคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล คือ การมีระบบบริหารที่เป็นเอกภาพ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างทันสมัยควบคู่กับการยึดมั่นในพระธรรมวินัย เพื่อรักษาศรัทธาและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในระยะยาว

4.4 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย พบว่า

การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมไทยภายใต้บริบทยุคดิจิทัล ได้ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารองค์กรศาสนาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะคณะสงฆ์ซึ่งมีโครงสร้างการบริหารแบบลำดับชั้น ภายใต้กรอบกฎหมายและพระธรรมวินัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ จากข้อมูลทั้งภาระกิจคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (4) ด้านการเผยแผ่ (5) ด้านการสาธารณูปการ และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จนนำไปสู่ข้อค้นพบที่สามารถพัฒนาเป็น “รูปแบบการบริหารคณะสงฆ์เชิงดิจิทัลแบบสมดุล” (Digital Sangha Governance Model: DSG Model)

รูปแบบดังกล่าว อธิบายได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร แต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้าง (Structural Transition) ที่ส่งผลต่อกระบวนการทัศน์การตัดสินใจ โครงสร้างอำนาจ ความสัมพันธ์ภายใน

องค์กร และกรอบจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมี “พระธรรมวินัย” เป็นแกนกลางกำกับ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยที่องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยสามารถจำแนกข้อค้นพบออกเป็น 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การบริหารบนฐานข้อมูล (Data-based Governance)

ประการที่หนึ่ง กล่าวคือ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากการบริหารแบบอาศัยประสบการณ์ส่วนบุคคล และระบบเอกสารที่เป็นรูปแบบกระดาษ ไปสู่การบริหารบนฐานข้อมูลดิจิทัล (Data-driven or Evidence-based Governance) กล่าวคือ เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทในการรวบรวม จัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลด้านการปกครอง ศาสนศึกษา การเผยแผ่ และสาธารณสงเคราะห์ ทำให้กระบวนการตัดสินใจมีความเป็นระบบ ตรวจสอบได้ และลดความคลาดเคลื่อนจากการตีความเชิงบุคคล

ดังนั้น การเคลื่อนตัวจาก “การบริหารที่มีบุคคลเป็นศูนย์กลาง” ไปสู่ “การบริหารที่มีข้อมูลเป็นฐานรองรับ” ซึ่งก่อให้เกิดความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Accountability) และความสามารถในการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบดังกล่าวจำเป็นต้องคำนึงถึงมาตรฐานข้อมูล ความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cybersecurity) และการกำหนดโครงสร้างฐานข้อมูลส่วนกลางที่เชื่อมโยงวัดและหน่วยงานปกครองคณะสงฆ์ในระดับจังหวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนและการกระจายตัวของข้อมูล

2. การบริหารแบบผสมผสาน (Hybrid Administration)

ประการที่สอง กล่าวคือ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นการบริหารแบบผสมผสานระหว่างระบบออนไลน์และออฟไลน์ (Hybrid Governance) จากข้อมูลงานวิจัย พบว่า การสื่อสาร การรายงาน และการประชาสัมพันธ์สามารถดำเนินการผ่านสื่อดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การใช้ Online เพื่อการสื่อสาร แต่ในขณะที่กิจกรรมด้านพิธีกรรม การสร้างศรัทธา และการปฏิสัมพันธ์เชิงจิตวิญญาณยังคงต้องอาศัยการพบปะโดยตรง คือ การใช้ On-site เพื่อสร้างศรัทธา

ดังนั้น การบริหารคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลที่มีประสิทธิผล มิใช่การแทนที่ระบบเดิมด้วยเทคโนโลยี หากแต่เป็น “การบูรณาการอย่างเหมาะสม” (Appropriate Integration) เพื่อรักษาสมดุลระหว่างความทันสมัยกับอัตลักษณ์ทางศาสนา โดยที่ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนแนวคิด “Dual Modality Governance” กล่าวคือ ระบบออนไลน์เพิ่มความรวดเร็ว (Speed) และขยายการเข้าถึง (Accessibility) ขณะที่ระบบออฟไลน์รักษาความลึกซึ้งทางจิตวิญญาณ (Spiritual Depth) และความศักดิ์สิทธิ์ทางพิธีกรรม

3. ช่องว่างทางทักษะดิจิทัล (Digital Competency Gap)

ประการที่สาม กล่าวคือ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีการเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับความแตกต่างด้านทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของพระสังฆาธิการ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการบริหาร การรับรู้ข้อมูล และการปรับตัวต่อระบบงานดิจิทัล

ข้อค้นพบชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพการบริหารมิได้ขึ้นอยู่กับตำแหน่งหรืออำนาจตามโครงสร้างเพียงอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับ “ความรู้ความสามารถด้านดิจิทัล” (Digital Literacy and Competency) ด้วย ทำให้เกิดโครงสร้างอำนาจเชิงทักษะ (Skill-based Authority Structure) ซึ่งแตกต่างจากระบบลำดับชั้นดั้งเดิม

ดังนั้น ความจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล (Digital Leadership) สำหรับพระสังฆาธิการ โดยเน้นการเสริมสร้างทัศนคติ ความเข้าใจด้านเทคโนโลยี และทักษะการใช้สื่ออย่างเหมาะสม ภายใต้กรอบพระธรรมวินัย

4. จริยธรรมพระวินัยในโลกดิจิทัล (Cyber Vinaya Ethics)

ประการที่สี่ กล่าวคือ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้สะท้อนความสำคัญของจริยธรรมการใช้สื่อดิจิทัลในบริบทของคณะสงฆ์ เนื่องจากสื่อออนไลน์สามารถเผยแพร่ข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และมีความเสี่ยงต่อการบิดเบือนหรือสร้างความเข้าใจผิด ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความศรัทธาของสาธุชนได้

ดังนั้น การพัฒนารอบ “จริยธรรมดิจิทัลเชิงพระธรรมวินัย” ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักพระธรรมวินัย (ศีล) และหลักจรรยาบรรณสื่อดิจิทัลเข้าด้วยกัน เพื่อกำกับพฤติกรรมของพระสังฆาธิการในโลกออนไลน์ ซึ่งต้องเน้นการสร้าง “สำนึกเชิงจริยธรรมทางไซเบอร์” (Cyber Ethical Awareness) ควบคู่กับการกำหนดแนวปฏิบัติหรือคู่มือมาตรฐานการใช้สื่อออนไลน์สำหรับพระสงฆ์ เพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อภาพลักษณ์องค์กรโดยรวม

5. องค์กรศาสนาที่ตอบสนองคล่องตัว (Agile Sangha Governance)

ประการที่ห้า กล่าวคือ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงบทบาทของคณะสงฆ์สู่การเป็นองค์กรที่มีความคล่องตัว (Agility) สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินหรือความต้องการของสังคมได้อย่างรวดเร็ว โดยอาศัยเครือข่ายสื่อดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญ ซึ่งเทคโนโลยีช่วยให้การรับรู้ข่าวสาร การระดมทรัพยากร และการประสานงานระหว่างวัดในพื้นที่ต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้คณะสงฆ์สามารถปฏิบัติภารกิจสาธารณสงเคราะห์ได้อย่างทัน่วงที

อย่างไรก็ตาม ความคล่องตัวดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กรอบการตรวจสอบข้อมูลและการพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อป้องกันการตัดสินใจที่เร่งรีบโดยขาดหลักฐานรองรับ ดังนั้น ความหมายของ Agile Sangha Governance จึงมิใช่เพียงความรวดเร็วแต่คือ “ความยืดหยุ่นที่มีระบบกำกับ”

สรุป องค์ความรู้ทั้งห้าประการที่ค้นพบ อธิบายได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลมิได้เป็นเพียงการปรับใช้เทคโนโลยี แต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อรูปแบบการตัดสินใจ โครงสร้างอำนาจ ความสัมพันธ์เชิงองค์กร และจริยธรรมการปฏิบัติงาน โดยที่รูปแบบดังกล่าวเป็นการนำเสนอให้เห็นว่าหัวใจสำคัญของการบริหารยุคดิจิทัลอยู่ที่ “ความสมดุล” ระหว่างข้อมูล เทคโนโลยี บุคลากร จริยธรรม และความคล่องตัว ภายใต้กรอบพระธรรมวินัย กล่าวคือ คณะสงฆ์กำลังก้าวเข้าสู่ยุคของ “การบริหารเชิงดิจิทัลที่มีพระธรรมวินัยเป็นแกนกลาง” ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารที่ผสมผสานความทันสมัยกับอัตลักษณ์ทางศาสนาอย่างกลมกลืน และสามารถพัฒนาเป็นต้นแบบในการยกระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับจังหวัดและระดับประเทศต่อไป

ภาพที่ 2.5 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

(สร้างโดย Gemini AI, 2026)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา โดยการสัมภาษณ์จำแนกตามบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสงขลา จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

5.1.1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

จากการศึกษา พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดสงขลาอยู่ในลักษณะของ “การเปลี่ยนผ่านแบบคู่ขนาน” กล่าวคือ ยังคงรักษาโครงสร้างการปกครองแบบดั้งเดิมตามลำดับชั้นอำนาจของคณะสงฆ์ แต่ได้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการบริหารงาน ตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ คือ

1. ด้านการปกครอง

ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการปกครอง พบว่า โครงสร้างการปกครองยังคงดำเนินการตามระบบลำดับชั้นการบังคับบัญชาของคณะสงฆ์อย่างชัดเจน ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส โดยยึดกรอบพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์เป็นหลักในการกำกับดูแล การกำหนดนโยบาย การสั่งการ และการติดตามผลการดำเนินงานยังคงเป็นไปในลักษณะรวมศูนย์ (Centralized Structure) ซึ่งสะท้อนความต่อเนื่องของระบบการบริหารแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นระเบียบแบบแผนและเอกภาพในการปกครอง

อย่างไรก็ตาม ภายใต้โครงสร้างเดิมดังกล่าว ได้ปรากฏการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในระบบการบริหารด้านการปกครองอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในมิติของการสื่อสาร การแจ้งนโยบาย การประสานงาน และการติดตามงาน ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น กลุ่มสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ และระบบประชุมทางไกล การใช้เครื่องมือดังกล่าวทำให้การสื่อสารข้อมูลระหว่างระดับการปกครองสามารถดำเนินการไปได้อย่างรวดเร็ว ลดระยะเวลาในการส่งหนังสือราชการ และเอื้อให้การประชุมหารือในประเด็นเร่งด่วนสามารถจัดขึ้นได้โดยไม่ต้องเดินทางมาพบกันโดยตรง

ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการบริหารที่ดำเนินอยู่ในลักษณะ “ระบบคู่ขนาน” กล่าวคือ ระบบเอกสารราชการแบบดั้งเดิมยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะหลักฐานทางราชการตามระเบียบแต่ขณะเดียวกัน ระบบดิจิทัลได้เข้ามาเป็นเครื่องมือสนับสนุนกระบวนการสื่อสารและประสานงานให้เกิดความคล่องตัวมากขึ้น การแจ้งข้อมูลข่าวสารถูกดำเนินการด้วยการดำเนินการผ่านช่องทางออนไลน์ก่อน และตามด้วยเอกสารทางการในภายหลัง สภาพเช่นนี้มีใช้การแทนที่ระบบเดิม หากแต่เป็นการบูรณาการเครื่องมือสมัยใหม่เข้ากับโครงสร้างการบริหารที่มีอยู่

ดังนั้น พบว่า การดำเนินงานด้านการปกครองยังคงสอดคล้องกับหน้าที่การบริหารหลัก ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) อย่างเป็นลำดับ โดยบทบาทของเจ้าคณะในแต่ละระดับยังคงชัดเจนในการกำหนดทิศทางและติดตามผลการปฏิบัติงาน การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีได้เปลี่ยนแปลงหน้าที่การบริหาร หากแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการปฏิบัติ โดยเฉพาะในด้านการรายงาน และการประสานงาน

อย่างไรก็ตาม พบว่า ระดับความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีของแต่ละวัดหรือแต่ละระดับการปกครองยังมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะในกรณีที่เจ้าอาวาสหรือพระภิกษุอยู่จำพรรษาประจำวัดซึ่งมีอายุมาก และไม่มีผู้ช่วยด้านเทคโนโลยี ทำให้การเข้าถึงข้อมูลหรือการตอบสนองต่อนโยบายผ่านช่องทางดิจิทัลอาจล่าช้าหรือมีข้อจำกัด สภาพดังกล่าวสะท้อน “ช่องว่างทางดิจิทัลภายในโครงสร้างคณะสงฆ์” ซึ่งส่งผลต่อความสม่ำเสมอในการรับรู้และปฏิบัติตามนโยบาย

เมื่อพิจารณาในมิติของการบริหารเชิงระบบจะเห็นได้ว่า แม้จะมีการใช้ดิจิทัลเพื่อสื่อสารและประชุม แต่ยังไม่ปรากฏการจัดทำระบบข้อมูลกลางทางการปกครองที่เชื่อมโยงทุกระดับอย่างเป็นเอกภาพ การดำเนินงานยังพึ่งพาความสามารถส่วนบุคคลและความพร้อมของแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญ สภาพดังกล่าวสะท้อนว่าการเปลี่ยนผ่านสู่การบริหารดิจิทัลยังอยู่ในระดับการปรับตัวเชิงกระบวนการ ไม่ได้พัฒนาไปสู่การปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้าง

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญ คือ มิติด้านทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยี การใช้สื่อดิจิทัลในบริบทการปกครองคณะสงฆ์ถูกมองในฐานะ “เครื่องมือ” ที่ช่วยให้การทำงานสะดวกขึ้น มิใช่เป้าหมายของการ

บริหารในตัวเอง การเปลี่ยนผ่านจึงดำเนินไปอย่างระมัดระวัง เพื่อรักษาความเหมาะสมตามพระวินัย และวัฒนธรรมองค์กรสงฆ์ ซึ่งให้ความสำคัญกับความสามัคคี ความเป็นระเบียบ และความเป็นทางการ

ลักษณะของการประชุมผ่านระบบออนไลน์ยังสะท้อนถึงการเพิ่มพื้นที่การมีส่วนร่วมของพระภิกษุในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ห่างไกลหรือมีข้อจำกัดด้านการเดินทาง สามารถเข้าร่วมประชุมและรับทราบนโยบายได้สะดวกยิ่งขึ้น การใช้ระบบออนไลน์จึงมีผลในการลดค่าใช้จ่ายด้านการเดินทางและเวลา ทั้งยังเอื้อให้การติดตามงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การพบปะกันแบบเผชิญหน้ายังคงมีคุณค่าในเชิงความสัมพันธ์และการถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งสะท้อนว่าการบริหารในยุคดิจิทัลมิได้แทนที่รูปแบบดั้งเดิมทั้งหมด

2. ด้านการศึกษา

ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษา พบว่า มีการดำเนินการอยู่ภายใต้โครงสร้างระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมที่แบ่งออกเป็น 3 แผนก ได้แก่ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา โดยมีสำนักศาสนศึกษาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนการสอนและการสอบอย่างเป็นทางการ โครงสร้างดังกล่าวสะท้อนถึงความต่อเนื่องของระบบการบริหารแบบดั้งเดิมที่มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนตามลำดับชั้นการกำกับดูแลของคณะสงฆ์ แม้โครงสร้างหลักยังคงเดิม แต่กระบวนการดำเนินงานภายในได้ปรากฏการปรับตัวเข้าสู่บริบทดิจิทัลอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในมิติของการจัดการเรียนการสอน การขยายโอกาสทางการศึกษา และการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมิใช่การเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารศาสนศึกษา หากแต่เป็นการปรับ “วิธีการดำเนินงาน” ให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง

ด้านกระบวนการเรียนการสอน พบว่า มีการนำระบบออนไลน์เข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนบางระดับหรือบางกรณี โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ผู้เรียนไม่สามารถเดินทางมายังสำนักศาสนศึกษาได้สะดวก อันเนื่องจากข้อจำกัดด้านระยะทาง การกิจประจำวัด หรือปัจจัยด้านค่าใช้จ่าย การเรียนในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมมากขึ้น มากกว่าการแทนที่รูปแบบการเรียนแบบเดิมทั้งหมด อีกทั้ง ยังปรากฏการใช้สื่อดิจิทัลประกอบการสอน เช่น การใช้โปรเจกเตอร์ สไลด์ภาพ วิดีโอประกอบเนื้อหา และการจัดทำเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทบทวนได้ภายหลัง การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนว่าการบริหารศาสนศึกษาให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ โดยตระหนักถึงรูปแบบการรับรู้ข้อมูลของผู้เรียนในยุคดิจิทัลที่คุ้นเคยกับสื่อภาพและข้อมูลออนไลน์มากขึ้น

อีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ การวางแผนขยายการศึกษาบาลีในรูปแบบออนไลน์ เพื่อตอบสนองนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมในระดับอำเภอ การดำเนินการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามลดข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลา โดยเฉพาะสำหรับพระภิกษุที่มี

ภารกิจด้านการบริหารวัดควบคู่กัน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในมิตินี้จึงมีความหมายในเชิงการเปิดโอกาสและเพิ่มความยืดหยุ่นให้ระบบการศึกษา โดยยังคงสาระและมาตรฐานของการศึกษาพระปริยัติธรรมไว้อย่างครบถ้วน

ดังนั้น การดำเนินงานด้านศาสนศึกษาในยุคดิจิทัลสะท้อนบทบาทของการวางแผน (Planning) ในการกำหนดทิศทางพัฒนาการศึกษา การจัดองค์การ (Organizing) ในการกำหนดบทบาทของสำนักศาสนศึกษา และการอำนวยการ (Directing) ในการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในกระบวนการเรียนรู้ ขณะเดียวกัน แม้จะมีการใช้สื่อดิจิทัลอย่างแพร่หลายมากขึ้น แต่ในมิติของการควบคุมและประเมินผลในรูปแบบดิจิทัลแบบบูรณาการ ยังไม่ปรากฏความชัดเจนในเชิงระบบระดับจังหวัด

ในมิติของผู้เรียน การเข้าถึงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบดิจิทัลทำให้การศึกษา มีความต่อเนื่องมากขึ้น ผู้เรียนสามารถสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม และทบทวนบทเรียนได้ด้วยตนเอง การปรับตัวดังกล่าวส่งผลต่อคุณภาพของกระบวนการเรียนรู้ แม้จะอยู่ภายใต้โครงสร้างการศึกษาที่ไม่เปลี่ยนแปลงก็ตาม อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละสำนักศาสนศึกษาทั้งในด้านอุปกรณ์ โครงสร้างพื้นฐาน และทักษะของผู้สอนและผู้เรียน ความแตกต่างนี้สะท้อนว่าการพัฒนา ด้านศาสนศึกษาในยุคดิจิทัลยังอยู่ในลักษณะกึ่งบูรณาการ (Partial Integration) มิใช่ระบบดิจิทัลเต็มรูปแบบ การใช้เทคโนโลยีจึงมีระดับความเข้มข้นแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ได้ดำเนินการภายใต้บทบาทตามภารกิจดั้งเดิมของวัดในการสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปแบบการให้ทุนการศึกษา การสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาและจริยธรรมในสถานศึกษา รวมถึงการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมและการเรียนรู้ควบคู่กับวิถีชีวิตของชุมชน โครงสร้างการดำเนินงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ ยังคงเป็นไปตามระบบการบริหารคณะสงฆ์แบบลำดับขั้น โดยเจ้าคณะในแต่ละระดับทำหน้าที่กำกับดูแลและสนับสนุนการดำเนินงานของวัดในพื้นที่ การตัดสินใจและการกำหนดแนวทางยังคงสอดคล้องกับกรอบระเบียบและบทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์ตามระบบเดิม สภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องของโครงสร้างการบริหาร และการยึดหลักหน้าที่ภารกิจคณะสงฆ์เป็นแกนกลาง

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของสังคมดิจิทัล พบว่า การดำเนินงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ได้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในด้านการประชาสัมพันธ์กิจกรรม การสื่อสารข้อมูลข่าวสาร และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผ่านสื่อออนไลน์และระบบสื่อสาร

อิเล็กทรอนิกส์ การใช้ช่องทางดังกล่าวช่วยให้การสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว เข้าถึงผู้เกี่ยวข้องได้สะดวก และสามารถเผยแพร่ข้อมูลกิจกรรมสู่สาธารณะได้กว้างขวางมากขึ้น

ลักษณะดังกล่าวสะท้อนว่า การใช้เทคโนโลยีในด้านการศึกษาสงเคราะห์มีบทบาทในฐานะ “เครื่องมือสนับสนุนการสื่อสาร” มากกว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารอย่างเป็นระบบ การดำเนินงานเชิงสารสนเทศได้รับการพัฒนาให้ทันสมัยขึ้น แต่โครงสร้างการบริหาร กระบวนการตัดสินใจ และกลไกจัดสรรทรัพยากร ยังคงดำเนินไปตามแบบแผนดั้งเดิม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ยังคงดำรงอยู่ภายใต้กระบวนการบริหารตามหน้าที่หลัก ได้แก่ การวางแผน การประสานงาน และการติดตามผล แต่มีการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับระบบบริหารยังอยู่ในระดับปฏิบัติการ (Operational Level) กล่าวคือ ใช้เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม มากกว่าการพัฒนาเป็นระบบฐานข้อมูลหรือระบบจัดการเชิงยุทธศาสตร์

การประชาสัมพันธ์กิจกรรมการศึกษาสงเคราะห์ผ่านช่องทางดิจิทัล ทำให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงานมากขึ้น และเอื้อให้เกิดการรับรู้ของสาธารณชนในวงกว้าง ส่งผลให้ภารกิจด้านนี้สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังไม่ปรากฏการจัดทำระบบข้อมูลผู้รับการสนับสนุนหรือฐานข้อมูลการศึกษาสงเคราะห์ในลักษณะดิจิทัลที่เชื่อมโยงทุกพื้นที่อย่างเป็นเอกภาพ

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญ คือ ความแตกต่างด้านความพร้อมของแต่ละวัดหรือแต่ละพื้นที่ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล บางแห่งสามารถใช้สื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์และประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่บางแห่งยังดำเนินงานในรูปแบบดั้งเดิมเป็นหลัก สภาพดังกล่าวสะท้อนว่าการเปลี่ยนผ่านสู่บริบทดิจิทัลด้านการศึกษาสงเคราะห์ยังไม่ถึงระดับการบูรณาการทั้งระบบ หากแต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพและบริบทเฉพาะพื้นที่

4. ด้านการเผยแพร่

ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านการเผยแพร่ พบว่า ได้ดำเนินการเป็นไปตามบทบาทหน้าที่หลักของคณะสงฆ์ในการสืบทอด เผยแผ่ และธำรงรักษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ การดำเนินงานยังคงมีรูปแบบพื้นฐานตามแนวทางดั้งเดิม ได้แก่ การแสดงธรรมในวัด การจัดกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญ การบรรยายธรรมในสถานศึกษา และการออกเผยแพร่สู่ชุมชน โดยมีลำดับการกำกับดูแลตามโครงสร้างคณะสงฆ์อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของสังคมดิจิทัล พบว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้มีการปรับตัวอย่างชัดเจนในมิติของช่องทางการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้สื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลในการถ่ายทอดคำสอน การเผยแพร่กิจกรรมทางศาสนา และการสื่อสารกับ

พุทธศาสนิกชน การถ่ายทอดสดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา การบรรยายธรรมผ่านสื่อออนไลน์ และการเผยแพร่เนื้อหาธรรมะในรูปแบบวิดีโอหรือข้อความดิจิทัล เป็นรูปแบบที่ปรากฏควบคู่กับการเผยแพร่แบบดั้งเดิม ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เทคโนโลยีดิจิทัลถูกนำมาใช้ในฐานะ “เครื่องมือขยายขอบเขตการเผยแพร่” มากกว่าการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาหรือหลักการของการเผยแพร่ กล่าวคือ หลักธรรมคำสอนยังคงเดิม แต่ช่องทางการเข้าถึงผู้ฟังได้รับการปรับให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของสังคมยุคใหม่ที่มีการใช้สื่อออนไลน์อย่างแพร่หลาย

ในเชิงโครงสร้างการบริหาร พบว่า การเผยแพร่ยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลตามลำดับชั้นของคณะสงฆ์ การกำหนดแนวทางหรือสนับสนุนกิจกรรมการเผยแพร่ในระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ ยังคงเป็นไปตามระบบเดิม การใช้สื่อดิจิทัลมิได้เปลี่ยนรูปแบบการบังคับบัญชา หากแต่เพิ่มมิติใหม่ในกระบวนการปฏิบัติภารกิจ การเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ทำให้การเข้าถึงประชาชนมีความกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม ณ สถานที่จริง การถ่ายทอดสดกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญหรือการบรรยายธรรมเอื้อให้พุทธศาสนิกชนสามารถมีส่วนร่วมผ่านสื่อดิจิทัลได้ สภาพดังกล่าวสะท้อนถึงการเพิ่มความยืดหยุ่นของการเผยแพร่ และการขยายขอบเขตจากพื้นที่เฉพาะสู่พื้นที่สาธารณะในโลกออนไลน์

ดังนั้น การดำเนินงานด้านการเผยแพร่ยังคงประกอบด้วยองค์ประกอบของการวางแผน การอำนวยการ และการประสานงานอย่างเป็นระบบ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในส่วนของการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ แต่ยังไม่ปรากฏการจัดตั้งระบบบริหารการเผยแพร่อิงดิจิทัลอย่างเป็นทางการที่บูรณาการทุกวัดในระดับจังหวัด อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญ คือ ความตระหนักถึงความเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัยในการใช้สื่อออนไลน์ การเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัลยังคงอยู่ภายใต้กรอบของความสำรวม ความถูกต้องของเนื้อหา และการรักษาภาพลักษณ์ของสมณเพศ การใช้เทคโนโลยีจึงดำเนินไปอย่างระมัดระวัง มิได้มุ่งเน้นความทันสมัยโดยละเลยหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนา

ในมิติของระดับการพัฒนา พบว่า การใช้สื่อดิจิทัลในด้านการเผยแพร่ยังมีลักษณะหลากหลายตามบริบทของแต่ละพื้นที่ บางแห่งมีการใช้สื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ขณะที่บางแห่งยังดำเนินการในรูปแบบดั้งเดิมเป็นหลัก สภาพดังกล่าวสะท้อนถึงความแตกต่างด้านความพร้อมและศักยภาพของแต่ละวัดในการนำเทคโนโลยีมาใช้ ซึ่งการเปลี่ยนผ่านด้านการเผยแพร่นี้จึงมีรูปแบบอยู่ในลักษณะของ “การเพิ่มช่องทาง” มากกว่าการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง กล่าวคือ สื่อออนไลน์ทำหน้าที่เสริมจากกิจกรรมเผยแพร่แบบดั้งเดิม มิได้แทนที่การแสดงธรรมในวัดหรือกิจกรรมภาคสนาม แต่ช่วยขยายผลและเพิ่มการเข้าถึงผู้รับสาร

5. ด้านสาธารณูปการ

ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลา ด้านสาธารณูปการ พบว่า มีการดำเนินการภายใต้กรอบภารกิจดั้งเดิมของวัดในการดูแล บำรุงรักษา พัฒนา และจัดการทรัพย์สิน สิ่งปลูกสร้าง และสภาพแวดล้อมภายในวัดให้มีความเหมาะสมต่อการประกอบศาสนกิจและการใช้ประโยชน์ของชุมชน โดยมีระบบการกำกับดูแลตามลำดับขั้นของคณะสงฆ์อย่างชัดเจน ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะจังหวัดลงสู่ระดับวัด โครงสร้างดังกล่าวสะท้อนถึงความมั่นคงของรูปแบบการบริหารแบบดั้งเดิมที่ยึดหลักระเบียบและขั้นตอนตามกฎหมาย คณะสงฆ์เป็นสำคัญ

ด้านสาธารณูปการมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากภารกิจด้านอื่น เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สิน อาคารสถานที่ โครงสร้างพื้นฐาน และการดำเนินโครงการก่อสร้างหรือบูรณะต่าง ๆ การดำเนินงานจึงต้องอาศัยทั้งการวางแผน การควบคุมงบประมาณ การตรวจสอบความถูกต้อง และการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก สภาพการบริหารในยุคดิจิทัลจึงสะท้อนให้เห็นถึงการคงไว้ซึ่งกระบวนการบริหารตามขั้นตอนอย่างเคร่งครัด ขณะเดียวกันได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนในบางมิติ ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในด้านสาธารณูปการปรากฏชัดในมิติของการสื่อสารและการประสานงาน เช่น การใช้ช่องทางออนไลน์เพื่อแจ้งข้อมูลโครงการ การรายงานความก้าวหน้า การส่งเอกสารหรือภาพถ่ายประกอบการดำเนินงาน รวมถึง การประชุมหารือในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างหรือการซ่อมแซมสิ่งปลูกสร้าง เทคโนโลยีในกรณีนี้ช่วยเพิ่มความรวดเร็วและลดข้อจำกัดด้านเวลาและระยะทาง ทำให้การติดตามงานมีความต่อเนื่องมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการใช้สื่อดิจิทัลในกระบวนการสื่อสารและติดตามงาน แต่โครงสร้างการบริหารสาธารณูปการยังคงดำเนินตามขั้นตอนดั้งเดิม ทั้งในด้านการขออนุญาต การอนุมัติ การตรวจสอบ และการรายงานผลต่อผู้บังคับบัญชา เอกสารราชการและขั้นตอนตามระเบียบยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะหลักฐานทางกฎหมาย สภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะ “การทำงานแบบคู่นาน” ระหว่างระบบดั้งเดิมกับการสนับสนุนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

ดังนั้น ด้านสาธารณูปการยังคงดำเนินงานตามหน้าที่บริหารหลักอย่างชัดเจน ได้แก่ การวางแผน (Planning) ในการกำหนดโครงการก่อสร้างหรือบูรณะ การจัดองค์การ (Organizing) ในการกำหนดผู้รับผิดชอบและคณะกรรมการดูแล การอำนวยการ (Directing) ในการกำกับการดำเนินงาน และการควบคุม (Controlling) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความคืบหน้า เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสนับสนุนในขั้นตอนการรายงานและการประสานงาน แต่ยังไม่ปรากฏการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการควบคุมในเชิงระบบดิจิทัลเต็มรูปแบบ

อีกประการหนึ่งผลการศึกษาสะท้อนว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยสร้างความโปร่งใสในระดับหนึ่ง โดยการเผยแพร่ข้อมูลโครงการหรือกิจกรรมก่อสร้างผ่านช่องทางออนไลน์ทำให้

พุทธศาสนิกชนสามารถรับรู้ความเคลื่อนไหวและมีส่วนร่วมมากขึ้น การรายงานความคืบหน้าพร้อมภาพประกอบช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นของผู้สนับสนุนและชุมชน อย่างไรก็ตาม การจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบฐานข้อมูลดิจิทัลที่บูรณาการทั้งจังหวัดยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจน

ในมิติของความพร้อม พบว่า การใช้เทคโนโลยีในด้านสาธารณูปการมีความแตกต่างตามศักยภาพของแต่ละวัด บางแห่งสามารถใช้สื่อออนไลน์อย่างเป็นระบบในการติดตามงานและสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้อง ขณะที่บางแห่งยังอาศัยวิธีการดั้งเดิมเป็นหลัก ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนถึงระดับการพัฒนาเชิงดิจิทัลที่ยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งจังหวัด ดังนั้น ด้านสาธารณูปการสะท้อนรูปแบบการบูรณาการดิจิทัลในฐานะเครื่องมือสนับสนุนมากกว่าการปรับโครงสร้างองค์กร การบริหารยังอาศัยระบบลำดับขั้นและขั้นตอนตามระเบียบเป็นแกนกลาง เทคโนโลยีจึงทำหน้าที่ช่วยให้การประสานงานมีประสิทธิภาพขึ้น ลดความล่าช้า และเอื้อให้การติดตามงานมีความต่อเนื่องมากขึ้น

6. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า มีการดำเนินการภายใต้บทบาทดั้งเดิมของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชนที่มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ และสงเคราะห์ประชาชนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือผู้ประสบภัย การมอบสิ่งของจำเป็น การสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ หรือการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมในการแก้ไขปัญหาชุมชน โครงสร้างการกำกับดูแลยังคงเป็นไปตามลำดับขั้นการปกครองของคณะสงฆ์ โดยมีเจ้าคณะในแต่ละระดับทำหน้าที่กำกับ สนับสนุน และประสานงานกับวัดในพื้นที่

ในบริบทของสังคมดิจิทัล พบว่า การดำเนินงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ได้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในลักษณะสนับสนุนกระบวนการสื่อสารและการประสานงานเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สื่อออนไลน์เพื่อแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมช่วยเหลือ การประชาสัมพันธ์การรับบริจาค หรือการรายงานผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ การใช้ช่องทางดิจิทัลดังกล่าวช่วยให้การติดต่อสื่อสารกับประชาชนและผู้สนับสนุนเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางมากขึ้น

ลักษณะสำคัญของการใช้เทคโนโลยีในด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ คือ การเพิ่มความคล่องตัวในการประสานงาน เมื่อเกิดเหตุการณ์เร่งด่วนหรือความจำเป็นเฉพาะหน้า การสื่อสารผ่านระบบออนไลน์สามารถกระจายข้อมูลไปยังเครือข่ายวัดหรือผู้เกี่ยวข้องได้ทันที ลดข้อจำกัดด้านเวลาและระยะทาง ทำให้การระดมความช่วยเหลือเป็นไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น สภาพดังกล่าวสะท้อนถึงการใช้อย่างมีประสิทธิภาพในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติงานเชิงปฏิบัติการ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ แต่โครงสร้างการบริหารและการตัดสินใจด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ยังคงดำเนินไปตามระบบดั้งเดิม ขั้นตอนการพิจารณา การมอบหมายงาน และการกำกับดูแลยังอยู่ภายใต้กรอบการบังคับบัญชาตามลำดับขั้น การดำเนินงานจึงมีลักษณะของ “การเสริมด้วย

ดิจิทัล” มากกว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารทั้งระบบ ดังนั้น การดำเนินงานด้านสารสนเทศฯ ยังคงประกอบด้วยองค์ประกอบของการวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ และการควบคุมอย่างชัดเจน เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในขั้นตอนการรายงาน การประชาสัมพันธ์ และการประสานงานเป็นหลัก ขณะที่การตัดสินใจเชิงนโยบายและการกำกับดูแลยังคงอยู่ภายใต้โครงสร้างดั้งเดิม

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญ คือ การใช้สื่อออนไลน์ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของชุมชน การเผยแพร่ภาพกิจกรรม รายงานความช่วยเหลือ หรือข้อมูลการสนับสนุนผ่านช่องทางดิจิทัลทำให้ประชาชนรับรู้บทบาทของวัดในงานสารสนเทศฯ อย่างชัดเจน ส่งผลต่อความเชื่อมั่นและการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งนี้ ความแตกต่างด้านความพร้อมของแต่ละวัดในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลยังคงปรากฏในภารกิจด้านนี้ บางพื้นที่สามารถใช้สื่อออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพในการประสานงานและเผยแพร่ข้อมูล ขณะที่บางพื้นที่ยังดำเนินการด้วยวิธีการแบบดั้งเดิมเป็นหลัก ความไม่สม่ำเสมอดังกล่าวสะท้อนว่าการพัฒนาด้านดิจิทัลในงานสารสนเทศฯ ยังอยู่ในระดับที่แตกต่างกันตามบริบทพื้นที่

ดังนั้น ด้านสารสนเทศฯ มีลักษณะการบูรณาการเทคโนโลยีในเชิงกระบวนการ คล้ายคลึงกับภารกิจด้านอื่น กล่าวคือ โครงสร้างองค์กรยังคงเดิม ขณะที่เทคโนโลยีถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการสื่อสารและประสานงาน การพัฒนาอยู่ในระดับการปรับตัวเชิงปฏิบัติการ มากกว่าการจัดระบบดิจิทัลเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งนี้ พบว่า การใช้สื่อดิจิทัลเป็นการช่วยสร้างภาพลักษณ์ของวัดในฐานะองค์กรที่ทันสมัยและพร้อมตอบสนองต่อปัญหาสังคมในยุคปัจจุบัน การเผยแพร่กิจกรรมสารสนเทศฯ ผ่านสื่อออนไลน์ทำให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง และช่วยเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน อย่างไรก็ตาม ความทันสมัยดังกล่าวยังดำเนินไปภายใต้กรอบคุณค่าทางศาสนาและความสำรวมตามบริบทของคณะสงฆ์

5.1.2. ผลการวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

จากผลการวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ด้านการปกครอง

โครงสร้างการปกครองแบบรวมศูนย์ภายใต้การสนับสนุนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

กล่าวคือ โครงสร้างการบริหารการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัลยังคงตั้งอยู่บนระบบลำดับชั้นที่มีความชัดเจน มั่นคง และยึดหลักการกำกับดูแลจากระดับบนสู่ระดับล่างตามแบบแผนดั้งเดิม กลไกการตัดสินใจ การกำหนดแนวทางปฏิบัติ และการควบคุมกำกับยังดำเนินไป

ตามสายบังคับบัญชาที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการ แม้ว่าสภาพแวดล้อมภายนอกจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลก็ตาม

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการกระบวนการบริหาร เช่น การประชุมออนไลน์ การสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล หรือการติดตามผลการดำเนินงานในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ มิได้ทำให้เกิดการกระจายอำนาจหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตัดสินใจเชิงโครงสร้าง เทคโนโลยีจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนภายใต้กรอบอำนาจเดิม มากกว่าจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบการบริหารใหม่ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อำนาจยังคงผูกโยงกับสถานะ บทบาท และตำแหน่งตามระบบคณะสงฆ์ มิได้เปลี่ยนไปตามความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ลักษณะดังกล่าวสะท้อนถึงธรรมชาติขององค์กรศาสนาที่ทำให้ความสำคัญกับความต่อเนื่อง ความเป็นระเบียบ และความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย การคงไว้ซึ่งโครงสร้างการรวมศูนย์จึงไม่เพียงเป็นรูปแบบการบริหาร แต่ยังเป็นกลไกในการรักษาเอกภาพ ความเป็นเอกลักษณะ และความมั่นคงขององค์กร การเปลี่ยนผ่านในยุคดิจิทัลจึงเกิดขึ้นในมิติของการเพิ่มความคล่องตัวและประสิทธิภาพในกระบวนการทำงานของระบบการบริหารการปกครองมากกว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบ

2. ด้านศาสนศึกษา

การปรับกระบวนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในบริบทดิจิทัล

กล่าวคือ ด้านการศาสนศึกษาสะท้อนภาพของการเปลี่ยนแปลงในระดับ “วิธีการจัดการเรียนรู้” มากกว่าระดับ “โครงสร้างการจัดการศึกษา” คือ มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน การเรียนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการสื่อสารระหว่างครูและผู้เรียน แต่เชิงโครงสร้างระบบหลักสูตร การสอบ มาตรฐานการประเมินผล และโครงสร้างการกำกับดูแลยังคงยึดตามกรอบพระปริยัติธรรมแบบดั้งเดิม เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารด้านศาสนศึกษาในยุคดิจิทัลของจังหวัดสงขลา มิได้มุ่งไปสู่การปฏิรูปเชิงระบบ แต่เป็นการปรับตัวเชิงปฏิบัติการภายใต้กรอบควบคุมเดิม เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็น “กลไกส่งผ่านเนื้อหา” ไม่ใช่ “กลไกกำหนดโครงสร้าง” กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ดิจิทัลช่วยขยายวิธีการเข้าถึงความรู้ แต่ไม่เข้าไปเปลี่ยนแปลงสาระและมาตรฐานขององค์ความรู้

อีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ ความแตกต่างด้านศักยภาพและความพร้อมของแต่ละสำนักศาสนศึกษา การนำดิจิทัลมาใช้มีระดับความเข้มข้นไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของผู้บริหารหรือพระอาจารย์ ความพร้อมของอุปกรณ์ และสภาพบริบทพื้นที่ ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนลักษณะการพัฒนาแบบ “กระจายตัวตามศักยภาพพื้นที่” มากกว่าการขับเคลื่อนด้วยระบบกลางระดับจังหวัด ทำให้ในเชิงพัฒนาการ (Developmental Perspective) ด้านศาสนศึกษาจึงอยู่ในระยะของการ “เปลี่ยนผ่านเชิงกระบวนการ” (Process-Level Transition) มิใช่การเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้าง (Structural Transformation) โครงสร้างการ

กำกับยังคงเป็นระบบเดิม ขณะที่กระบวนการส่งผ่านองค์ความรู้มีความยืดหยุ่นและเข้าถึงได้มากขึ้น ทั้งนี้ การเลือกปรับเฉพาะในระดับกระบวนการสะท้อนความพยายามรักษาความต่อเนื่องของมาตรฐานการศึกษาทางพระพุทธศาสนา ไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนของเนื้อหาสาระ

กล่าวคือ เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา มีบทบาทในฐานะ “เครื่องมือสนับสนุน” (supporting tool) เนื่องจาก เทคโนโลยีดิจิทัลถูกนำมาใช้ เพื่อเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว และความคล่องตัวในการดำเนินงาน

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การสนับสนุนภารกิจการศึกษาสงเคราะห์ผ่านกลไกการสื่อสารดิจิทัล

กล่าวคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลทำหน้าที่ขยายขอบเขตการรับรู้ของกิจกรรมสนับสนุนการศึกษาในชุมชน การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ทำให้การประสานความร่วมมือสะดวก รวดเร็วมากขึ้น อย่างไรก็ตาม โครงสร้างการบริหารทุนการจัดสรรทรัพยากร และกระบวนการกำกับยังคงแบบเดิม ส่งผลให้รูปแบบที่เกิดขึ้น

จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ การเพิ่มการมองเห็นเชิงสาธารณะ (Visibility Enhancement) มากกว่าการปรับเปลี่ยนระบบบริหารภายใน คือ เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มความโปร่งใสและการเข้าถึง แต่ยังไม่พัฒนาเป็นระบบจัดการข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ ทำให้ลักษณะดังกล่าวสะท้อนว่า ภารกิจการศึกษาสงเคราะห์ยังคงยึดหลักชุมชนสัมพันธ์และการสนับสนุนเชิงการกุศลตามแบบแผนเดิม โดยใช้ดิจิทัลเป็นเครื่องมือเสริม ไม่ใช่กลไกกำหนดโครงสร้าง

4. ด้านการเผยแผ่

การขยายขอบเขตการเผยแผ่ธรรมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลโดยคงสาระเดิม

กล่าวคือ ด้านการเผยแผ่สะท้อนความเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ (Spatial Expansion) อย่างเด่นชัด โลกออนไลน์กลายเป็นพื้นที่ใหม่ของการถ่ายทอดธรรมะ ทำให้การเข้าถึงคำสอนขยายจากพื้นที่วัดสู่พื้นที่ไร้พรมแดน อย่างไรก็ตาม เนื้อหา รูปแบบคำสอน และโครงสร้างกำกับการเผยแผ่ยังยึดหลักเดิม เทคโนโลยีจึงทำหน้าที่เป็น “ช่องทาง” ไม่ใช่ “สาระ” การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในระดับแพลตฟอร์ม (Platform) มากกว่าระดับ หลักคำสอน (Doctrine) หรือ โครงสร้างองค์กร (Organizational Structure)

สิ่งนี้สะท้อนลักษณะการปรับตัวขององค์กรศาสนาที่เลือกใช้ดิจิทัลในฐานะสื่อกลาง โดยยังคงรักษาหลักการและคุณค่าทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลาง การเปลี่ยนผ่านจึงเป็นการขยายพื้นที่การสื่อสารโดยไม่เปลี่ยนแก่นสาร

5. ด้านสาธารณูปการ

การเพิ่มประสิทธิภาพเชิงปฏิบัติการด้านสาธารณูปการด้วยเครื่องมือดิจิทัล

กล่าวคือ การวิเคราะห์ด้านสาธารณูปการพบว่า เทคโนโลยีช่วยให้การรายงานผล การติดตามโครงการ และการประสานงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ระบบอนุมัติ งบประมาณ และการตรวจสอบยังคงตามขั้นตอนแบบเดิม

ดังนั้นด้านสาธารณูปการจึงมีลักษณะเป็นการสนับสนุนดิจิทัลที่เน้นประสิทธิภาพ “Efficiency-Oriented Digital Support” กล่าวคือ ดิจิทัลถูกใช้เพื่อเพิ่มความรวดเร็วและความโปร่งใสในระดับปฏิบัติการ แต่ยังไม่พัฒนาเป็นระบบควบคุมเชิงดิจิทัลที่เชื่อมโยงข้อมูลทั้งจังหวัด ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงจึงอยู่ในลักษณะ การปรับปรุงที่เพิ่มขึ้น (incremental improvement) มิใช่ การปฏิรูปโครงสร้าง (structural reform)

6. ด้านสารสนเทศ

การเสริมพลังเครือข่ายการสารสนเทศสงเคราะห์ผ่านการสื่อสารดิจิทัล

กล่าวคือ ด้านสารสนเทศสงเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลเน้นไปในเชิงการระดมเครือข่ายและการสร้างการมีส่วนร่วม เทคโนโลยีทำให้การประชาสัมพันธ์กิจกรรมและการเชื่อมโยงผู้สนับสนุนกิจกรรมของคณะสงฆ์เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตาม ระบบการบริหารข้อมูลผู้รับความช่วยเหลือหรือฐานข้อมูลกลางยังไม่ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ด้านสารสนเทศสงเคราะห์จึงเป็น การขยายผลผ่านเครือข่าย “Network Amplification” คือ การใช้ดิจิทัลขยายการสร้างเครือข่ายโดยไม่ปรับโครงสร้างการบริหารเชิงระบบ ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงจึงเน้นการเพิ่มพลังการสื่อสารมากกว่าการสร้างระบบฐานข้อมูลบริหารจัดการ

5.1.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลา

1. แนวทางด้านการปกครอง คือ การพัฒนาระบบสื่อสารและฐานข้อมูลกลางภายใต้โครงสร้างเดิม กล่าวคือ

ควรจัดทำระบบสื่อสารดิจิทัลที่มีมาตรฐานเดียวกันในระดับจังหวัด เพื่อสนับสนุนการประสานงาน การติดตามงาน และการรายงานผลให้มีความเป็นระบบมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสายบังคับบัญชาเดิม แต่เสริมสร้างเครื่องมือที่ช่วยให้การกำกับดูแลมีความรวดเร็ว โปร่งใส และตรวจสอบได้

ควรพัฒนาฐานข้อมูลกลางสำหรับข้อมูลพื้นฐานของวัด พระสังฆาธิการ และกิจกรรมสำคัญในระดับจังหวัด เพื่อให้การบริหารมีข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ (Data-Informed Governance) โดยยังคงยึดหลักระเบียบและพระวินัยเป็นกรอบกำกับ

2. แนวทางด้านศาสนศึกษา คือ การส่งเสริมการบูรณาการดิจิทัลในกระบวนการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ

ควรสนับสนุนการจัดทำสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่เป็นมาตรฐานร่วมกัน เช่น คลังสื่อการสอนออนไลน์ระดับจังหวัด หรือระบบสนับสนุนการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแบบออนไลน์ที่มีการกำกับคุณภาพ

ควรจัดอบรมพัฒนาทักษะดิจิทัลแก่พระสงฆ์ผู้เป็นอาจารย์สอนและผู้บริหารสำนักศาสนศึกษา เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเป็นไปอย่างเหมาะสมกับสมณเพศ และยังคงมาตรฐานการศึกษาทางพระพุทธศาสนา และเพิ่มความยืดหยุ่นในกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้

3. แนวทางด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ การพัฒนากลไกการบริหารข้อมูลเชิงระบบ กล่าวคือ

ควรจัดทำระบบฐานข้อมูลดิจิทัลสำหรับการบริหารทุนหรือกิจกรรมสนับสนุนทางการศึกษา เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร และการใช้ดิจิทัลควรยกระดับจากการประชาสัมพันธ์ไปสู่การจัดการข้อมูลเชิงวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถประเมินผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรม และวางแผนได้อย่างแม่นยำมากขึ้น

4. แนวทางด้านการเผยแพร่ คือ พัฒนาศักยภาพการสื่อสารอย่างเหมาะสมกับหลักพระธรรมวินัย กล่าวคือ ควรสนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นช่องทางเผยแพร่อย่างสร้างสรรค์ โดยจัดอบรมด้านการสื่อสารดิจิทัลสำหรับพระสงฆ์เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงประชาชนโดยไม่ลดทอนสาระของพระธรรมวินัย

ควรกำหนดแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อรักษาภาพลักษณ์ขององค์กรสงฆ์ และสร้างมาตรฐานจริยธรรมทางดิจิทัล (Digital Ethics in Sangha Administration)

5. แนวทางด้านสาธารณูปการ คือ เพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพด้วยเทคโนโลยี กล่าวคือ

ควรพัฒนาระบบติดตามโครงการและรายงานความคืบหน้าแบบดิจิทัล เพื่อให้การบริหารทรัพยากรมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

การใช้เทคโนโลยีควรสนับสนุนกระบวนการควบคุมและกำกับ โดยไม่กระทบขั้นตอนตามระเบียบแบบแผนเดิม

6. แนวทางด้านสาธารณสงเคราะห์ คือ เสริมสร้างเครือข่ายและการบริหารข้อมูลเชิงบูรณาการ กล่าวคือ

ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลกิจกรรมช่วยเหลือและผู้รับความช่วยเหลือในระดับจังหวัด เพื่อให้การจัดการสาธารณสงเคราะห์มีความต่อเนื่องและลดความซ้ำซ้อน

ควรส่งเสริมการใช้ดิจิทัลเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายภาคประชาชน หน่วยงานรัฐ และองค์กรศาสนาอื่น ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระดมทรัพยากรและการตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

1.1 ด้านการปกครอง พบว่า การบริหารในยุคดิจิทัลของจังหวัดสงขลา มีลักษณะสำคัญ ดังนี้ คือ (1) คงไว้ซึ่งโครงสร้างลำดับชั้นเดิม (2) เพิ่มเครื่องมือดิจิทัลเพื่อเสริมประสิทธิภาพการสื่อสาร (3) ดำเนินการในลักษณะคู่ขนานระหว่างระบบดั้งเดิมกับระบบออนไลน์ และ (4) ยังอยู่ในระยะของการปรับตัวมากกว่าการปฏิรูปโครงสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระณัฐวุฒิ อภิบุญโญ (พันทะลี) และคณะ (2564)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสังฆาธิการ ในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลวิจัยพบว่า 1. พระสังฆาธิการมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการวิเคราะห์สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมีค่าเฉลี่ย มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ ด้านการจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2. ผลเปรียบเทียบการส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสังฆาธิการในการ ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกาฬสินธุ์จำแนกตามสังกัดคณะสงฆ์ พุทธสาส์น ระดับการศึกษาทางธรรมและ ตำแหน่งทางคณะสงฆ์โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นระดับการศึกษา ทางโลกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3.ข้อเสนอแนะการส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ ควรจัดสรรงบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรมีการวางแผนจัดอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชัชวาลย์ แก้วกระจาย และบุญเลิศ โอธูส (2568)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการฟื้นฟูเยาวชน ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ผลศึกษาพบว่า การสื่อสารนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิตของมนุษย์ รวมถึงเยาวชนในสังคมปัจจุบัน โดยเมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล รูปแบบการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารออนไลน์จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่พระสงฆ์สามารถนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และถ่ายทอดหลักธรรมแก่เยาวชน เพื่อฟื้นฟูจิตใจ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมและส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมอย่างเหมาะสม การเผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นภารกิจสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา โดยต้องมุ่งให้ความรู้ ความเข้าใจ และ

แนวปฏิบัติที่ถูกต้องแก่เยาวชน ภายใต้กรอบคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้ สามารถดำเนินการผ่านช่องทางสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ ทวิตเตอร์ และเว็บไซต์ โดยใช้รูปแบบสื่อมัลติมีเดีย อาทิ ภาพนิ่ง วิดีโอ การถ่ายทอดสด และการตอบปัญหาธรรมะ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมให้เยาวชนละเว้นความชั่วหันมาประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม ดังนั้น การใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ส่งสารที่มีคุณสมบัติตามหลักพุทธธรรม มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านการสื่อสารที่เหมาะสม เพื่อให้การเผยแผ่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและมีส่วนสำคัญในการพัฒนาและฟื้นฟูเยาวชนในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

1.2 ด้านการศาสนศึกษา พบว่า มีลักษณะของการพัฒนาในเชิงกระบวนการมากกว่าหลายด้าน เนื่องจากการกิจเกี่ยวข้องโดยตรงกับการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้โดยไม่กระทบต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองโดยตรง การเปลี่ยนผ่านจึงเกิดขึ้นในลักษณะของการเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน มากกว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารทั้งระบบ ทั้งนี้การปรับตัวดังกล่าวยังคงดำเนินไปภายใต้กรอบความเหมาะสมของวัฒนธรรมสงฆ์และหลักพระธรรมวินัย การใช้เทคโนโลยีจึงต้องอยู่ภายใต้ความสำรวมและระเบียบแบบแผน ไม่มุ่งเน้นความทันสมัยเกินกรอบคุณค่าทางศาสนา สภาพนี้สะท้อนให้เห็นถึงการรักษาดุลยภาพระหว่าง “ความทันสมัย” กับ “ความถูกต้องตามหลักพระศาสนา” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาเฉลิมพล อชิโต (2568)** ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไป มีจุดแข็งด้านภาวะผู้นำ ความสามัคคี และความเชี่ยวชาญในพระธรรมวินัยและกฎหมายสงฆ์ ขณะที่จุดอ่อนคือพื้นที่ปกครองมีขนาดใหญ่และพระสังฆาธิการบางรูปขาดทักษะด้านเทคโนโลยี ส่วนโอกาสคือได้รับการสนับสนุนจากเจ้าคณะปกครองและมีสถานศึกษาหนุนเสริม แต่มีอุปสรรคจากขบวนการบางกลุ่มที่เข้ามาแทรกแซงการบริหารวัด 2) กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนตามกฎหมาย การลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง การตรวจสอบเพื่อเพิ่มความรัดกุม และการแก้ไขปรับปรุงงาน และ 3) กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็ง มี 6 กลยุทธ์ ได้แก่ การจัดตั้งสำนักบริหารกลาง, การจัดตั้งสถาบันพระสังฆาธิการฯ (พระสังฆาธิการวิวัฒน์), การพัฒนาบุคลากรสนองงานคณะสงฆ์, การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ, การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน และการเสริมสร้างความสามัคคีเพื่อความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาอภิชาติ ขยเมธี (2568)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์ หนกลาง ผลวิจัยพบว่า 1. ศักยภาพคุณลักษณะทั่วไปของภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลางพบว่า คุณลักษณะทั่วไปของภาวะผู้นำของ

พระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง 7 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (3.77) สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการปกครอง (4.50) รองลงมา คือ ด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก (4.35) รองลงมา คือ ด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับมาก (4.19) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก (4.16) รองลงมา คือ ด้านสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก (4.15) รองลงมา คือ ด้านศาสนศึกษา อยู่ในระดับมาก (4.02) และด้านศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (3.89) ตามลำดับ

2. ศึกษากระบวนการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง พบว่า ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการ 4) การนำไปใช้ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ 3. นำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลางพบว่า ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาให้การรับรองว่ามีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้พัฒนาได้จริง เป็นไปตามโมเดล PKS คือ พระสังฆาธิการ ต้องมีภาวะผู้นำ คือ 1) มีบุคลิกภาพ เป็นบุคลิกภาพที่พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง ควรประพฤติเป็นประจักษ์มาเสมอให้เป็นกิจวัตร และให้เกิดขึ้นภายในตนเอง 2) มีความรู้ ด้านกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มติ และประกาศมหาเถรสมาคม ด้านปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 3) มีทักษะ ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคนิค และวิธีการแสดงธรรมเทศนา การศึกษาพุทธธรรมด้วยการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ สำหรับสอนประชาชน

1.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า มีลักษณะของ “การรักษาบทบาทดั้งเดิมควบคู่กับการใช้เครื่องมือใหม่” กล่าวคือ ภารกิจหลักยังคงเป็นการสนับสนุนการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมในชุมชน แต่รูปแบบการสื่อสารและการเผยแพร่ข้อมูลได้รับการปรับให้ทันสมัยขึ้นตามสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งด้านการศึกษาสงเคราะห์สะท้อนรูปแบบการเปลี่ยนผ่านที่มีลักษณะสอดคล้องกับภาพรวมการบริหารคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล กล่าวคือ โครงสร้างเดิมยังคงมั่นคง ขณะที่เทคโนโลยีถูกบูรณาการเข้าไปในระดับกระบวนการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การพัฒนายังไม่ถึงขั้นการปรับเปลี่ยนเชิงระบบหรือการจัดตั้งโครงสร้างดิจิทัลเฉพาะด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระศรีวิจิราทิ (ฉัตรชัย มูลสาร) (2567)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล: โอกาสและความท้าทาย ผลศึกษาพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลเผชิญกับทั้งโอกาสและความท้าทายที่มีผลต่อการดำเนินงานและบทบาทของคณะสงฆ์ในสังคมไทย เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ต โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ได้เปิดโอกาสให้คณะสงฆ์สามารถเผยแผ่คำสอนพระพุทธศาสนาไปยังผู้คนในวงกว้างและในรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้น โดยการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ทำให้พระสงฆ์สามารถ

สื่อสารกับศาสนิกชนและตอบสนองต่อความต้องการทางจิตวิญญาณของประชาชนได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีดิจิทัลก็ยังมีความท้าทายในด้านการบริหารจัดการ การรักษาความเป็นส่วนตัว ภัยร้ายภายในคณะสงฆ์ และการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล การใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงต้องคำนึงถึงจริยธรรมและการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีในทางที่ไม่เหมาะสม บทความนี้มีเจตนารมณ์ทางวิชาการเพื่อสะท้อนมุมมองทั้งที่เป็นโอกาสและความท้าทายในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล รวมทั้งการเสนอแนะแนวทางในการปรับตัวของคณะสงฆ์เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการปกครองและเผยแผ่คำสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาต่อไปและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เสาวรณีย์ ตีลวัน (2564)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุส่วนใหญ่ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นในด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรีทดสอบโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล เมื่อจำแนกตามอายุ จำนวนพรรษา และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และระดับ .001 เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลกพบว่าแตกต่างกันในทุกด้าน ส่วนการจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรมพบว่า ไม่แตกต่างกัน

1.4 ด้านการเผยแผ่ พบว่า มีความชัดเจนในเชิงการใช้เทคโนโลยีมากกว่าบางภารกิจ เนื่องจากธรรมชาติของภารกิจเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสื่อสารและการถ่ายทอดเนื้อหา การประยุกต์ใช้ดิจิทัลจึงสามารถดำเนินการได้โดยไม่กระทบต่อโครงสร้างการปกครองโดยตรง อย่างไรก็ตาม การพัฒนายังอยู่ในระดับของการบูรณาการเชิงกระบวนการ มากกว่าการจัดระบบเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งการใช้สื่อออนไลน์ช่วยให้สามารถจัดเก็บเนื้อหาในรูปแบบดิจิทัล ทำให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงเนื้อหาธรรมะย้อนหลังได้ สภาพดังกล่าวมีผลต่อความต่อเนื่องของการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา และเอื้อให้การเผยแผ่มีลักษณะไม่จำกัดเวลาและสถานที่ อย่างไรก็ตาม ยังมิได้ปรากฏการจัดการฐานข้อมูลเผยแผ่ในระดับจังหวัดอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสมุห์ปิยะพงษ์ วงศ์ตาผา (2563)** ได้ทำศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนครพนม พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระ

สังฆาธิการที่มีสถานภาพตำแหน่ง นิการ พรรษา และวุฒิเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในรายด้าน โดยระดับเจ้าอาวาสเห็นความสำคัญด้านสาธารณสงเคราะห์ ศาสนศึกษา และสาธารณูปการมากกว่าระดับเจ้าคณะ ขณะที่ฝ่ายมหานิกายเห็นความสำคัญด้านศาสนศึกษามากกว่าธรรมยุติกนิกาย สำหรับกลุ่มที่มีพรรษาและวุฒิเปรียญธรรมต่างกันมีความเห็นต่างกันในด้านสาธารณสงเคราะห์ ส่วนวุฒินิกธรรมที่ต่างกันไม่มีความเห็นแตกต่างกันในทุกด้าน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางยกระดับประสิทธิภาพการบริหารใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูชินวรบัณฑิต (เอก ชินวโร) (2568) ได้ทำศึกษาเรื่อง มาตรการการใช้เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียโดยพระสงฆ์ หมายความว่าด้วยการจัดการพระสงฆ์ที่ละเมิดธรรมวินัยในโลกยุคดิจิทัล ผลศึกษาพบว่า ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน พระสงฆ์ต้องปรับตัวเพื่อใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะและให้คำปรึกษาทางจิตใจแก่พุทธศาสนิกชน การใช้งานแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook), ยูทูบ (YouTube) และ ดีท็อก (TikTok) ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงประชาชนกลุ่มกว้าง รวมถึงเชื่อมโยงชุมชนพุทธทั้งในประเทศและต่างประเทศ อย่างไรก็ตามการใช้เทคโนโลยี โดยพระสงฆ์ยังมีความเสี่ยง เช่น การละเมิดธรรมวินัย พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และการถูกโจมตีทางไซเบอร์ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของพระสงฆ์ในสายตาสังคม บทความนี้วิเคราะห์มาตรการที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในการใช้เทคโนโลยี ในบริบทดิจิทัล โดยเน้นการออกกระเบียบควบคุมการใช้งานการอบรมเกี่ยวกับธรรมวินัยในโลกออนไลน์ การตรวจสอบพฤติกรรมและการลงโทษในกรณีที่ฝ่าฝืน มหาเถรสมาคมมี บทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางปฏิบัติ ขณะที่กฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มีส่วนช่วยเสริมสร้างการกำกับดูแล นอกจากนี้ การสนับสนุนจากรัฐและประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน มาตรการดังกล่าวมุ่งรักษาความบริสุทธิ์แห่งธรรมวินัย พร้อมทั้งสร้างความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาในสังคมดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

1.5 ด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา พบว่า มีลักษณะเป็นการรักษาโครงสร้างและขั้นตอนตามระบบการบริหารแบบดั้งเดิม ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้สนับสนุนการสื่อสาร การรายงาน และการติดตามงาน การเปลี่ยนผ่านยังอยู่ในระดับการพัฒนาเชิงกระบวนการ มิได้ถึงขั้นการจัดตั้งระบบบริหารดิจิทัลแบบบูรณาการทั้งจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดกฤษฐานนท์ อภิชาโน (จิตสว่าง) (2565) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุควิถีใหม่ของพระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไป มีจุดแข็งด้านบุคลากรที่มีความรู้และทักษะเทคโนโลยี แต่มีจุดอ่อนด้านระบบฐานข้อมูล กองทุนทุนสนับสนุน และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในกลุ่มนักเผยแผ่ ขณะที่โอกาสคือ สื่อสารสนเทศช่วยให้

เข้าถึงเยาวชนได้กว้างขวางขึ้น ทว่ายังพบพบาทอุปสรรคจากการขาดการสนับสนุนและการประสานงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) กระบวนการเผยแพร่ ประกอบด้วย การวางแผนเชิงทรัพยากร การลงมือปฏิบัติร่วมกับภาคีเครือข่ายเป็นทีม การตรวจสอบโดยเน้นการส่งเสริมและฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงาน และการปรับปรุงแก้ไขด้วยการประสานงานและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 3) รูปแบบการเผยแพร่ยุควิถีใหม่ ขับเคลื่อนผ่าน 4 องค์ประกอบ คือ *ผู้ส่งสาร* ต้องเข้าใจกลุ่มเป้าหมายและทัศนคติในธรรม สาร ต้องชัดเจน ทันสมัย และง่ายต่อการทำความเข้าใจ *ช่องทาง* ต้องประยุกต์ใช้สถานการณ์รอบตัวและสื่อดิจิทัล (E-Books) และ *ผู้รับสาร* ต้องได้รับการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับความสนใจและทักษะการรับสารและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระวรราชกิติเรณู** (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา ดำเนินงานตามโครงสร้างการบริหารกิจการสงฆ์มีการนำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาปรับใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพทั้ง 6 ด้าน โดยวิเคราะห์ตามตัวแบบการจัดการ (Management Model) ได้ดังนี้ 1) ด้านโครงสร้าง ใช้โครงสร้างตามลำดับชั้นการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมมีการประชุมกำหนดนโยบายและแจ้งให้คณะสงฆ์ทุกระดับทราบและปฏิบัติ 2) ด้านบุคลากร มีการจัดอำนาจหน้าที่ตามกิจของสงฆ์รวมทั้งมีการสนับสนุนการศึกษาอบรมพระปริยัติธรรมตามนโยบายคณะสงฆ์ที่มหาเถรสมาคมและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด 3) ด้านงบประมาณ มีการใช้จ่ายงบประมาณตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง รวมทั้งมีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมและมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและนักเรียนผู้ด้อยโอกาสร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ 4) ด้านสถานที่ มีการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทั้งด้านศาสนาและการทำกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน 5) ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด นำอุปกรณ์ไปใช้ในการช่วยเหลือชุมชนเมื่อกรณีเร่งด่วน และการก่อสร้างสาธารณะประโยชน์ภายในชุมชน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า 1) ด้านโครงสร้าง องค์การยังเน้นโครงสร้างเดิม จึงควรปรับให้ทันสมัยและเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมมากขึ้น 2) ด้านบุคลากร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์ความรู้ทางโลกและเทคโนโลยีดิจิทัล ควรเพิ่มโอกาสให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ แก่คณะสงฆ์ 3) ด้านงบประมาณ มีอยู่อย่างจำกัด ไม่ทั่วถึง และขาดความต่อเนื่อง ควรสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐให้เพียงพอกับกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านสถานที่ มีกิจกรรมต้องใช้พื้นที่ของวัดมาก จึงควรมีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด 5) ด้านวัสดุอุปกรณ์มีอยู่จำกัด ควรเน้นการนำไปปรับใช้ในงานให้คุ้มค่าและเกิดอรรถประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะเครื่องมือสื่อสารดิจิทัล ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาภาพรวม คณะสงฆ์ ควรนำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูป

กิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดพะเยา (พ.ศ.2561 – 2564) มาปรับใช้ในพื้นที่ให้จริงจังและเข้มงวดมากขึ้น และส่งเสริมให้มีการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านในเชิงลึก

1.6 ด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา พบว่า มีลักษณะเป็นการดำรงบทบาทตามภารกิจดั้งเดิมควบคู่กับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้นับสนุนการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ และการประสานงาน การเปลี่ยนผ่านยังอยู่ในระดับกระบวนการ มิได้ถึงขั้นปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารหรือจัดตั้งระบบดิจิทัลแบบบูรณาการทั้งจังหวัด สภาพดังกล่าวสะท้อนภาพรวมการพัฒนาในระยะเปลี่ยนผ่านของคณะสงฆ์ ที่คงไว้ซึ่งโครงสร้างดั้งเดิม และค่อย ๆ บูรณาการเครื่องมือดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติภารกิจทั้งหกด้านอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัลซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาบรรจง สุธีโร (ภุณานิพัฒน์) และคณะ (2568)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีดิจิทัล : โอกาสและความท้าทายในการเผยแผ่ธรรมะ ยุคใหม่ ผลศึกษาพบว่า ความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสื่อกลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมยุคปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นไปที่วิธีการสื่อสารธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ แอปพลิเคชัน และแพลตฟอร์มดิจิทัลต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาไปสู่ผู้คนจำนวนมากทุกที่ทุกเวลา ไม่เพียงแต่เป็นการเปิดช่องทางใหม่ในการเข้าถึงธรรมะเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้รักธรรมะสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างความสัมพันธ์ในโลกเสมือนจริงได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงนี้นำมาซึ่งความท้าทายบางประการเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากข้อมูลธรรมะที่ไม่ถูกต้อง การแพร่กระจายของข่าวปลอมและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถืออื่นๆ รวมถึงการลดการติดต่อโดยตรงระหว่างพระสงฆ์และชาวพุทธ ซึ่งอาจขัดขวางความลึกซึ้งในการเรียนรู้ธรรมะและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา บทความนี้นำเสนอกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทำให้พระพุทธศาสนายังคงดำรงอยู่ต่อไปในยุคดิจิทัลและยังคงมีบทบาทเป็นพลังทางจิตวิญญาณและศูนย์กลางทางศีลธรรมของสังคมไทย บทความนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด พร้อมทั้งกรณีศึกษาที่น่าสนใจและคำแนะนำเชิงปฏิบัติสำหรับการนำไปใช้ทันที ซึ่งประกอบด้วยการฝึกอบรมพัฒนาความสามารถด้านดิจิทัลสำหรับพระภิกษุและผู้เผยแผ่ธรรมะ การกำหนดมาตรฐานในการเผยแผ่ธรรมะ การทบทวนเนื้อหาในสื่อออนไลน์ การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี การส่งเสริมบทบาทของชุมชนและองค์กรทางศาสนาผ่านการมีส่วนร่วมผ่านช่องทางดิจิทัล การวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมนวัตกรรมธรรมะในรูปแบบใหม่ๆ ที่จะทำให้พระพุทธศาสนามีความหมายและเข้าถึงได้ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปลัดอัมพร อาภาโร (นุชประเสริฐ) และคณะ (2568)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์และความศรัทธาในยุคดิจิทัล การวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยาและพุทธศาสนาศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความ

ศรัทธาของประชาชนในปัจจุบันได้เปลี่ยนจากการยึดติดกับพิธีกรรมแบบดั้งเดิมไปสู่ความศรัทธาเชิงปัจเจกและความศรัทธาเชิงวิพากษ์มากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้เกิดการตั้งคำถามและตรวจสอบพฤติกรรมของพระสงฆ์ได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้พระสงฆ์ยังได้ปรับตัวด้วยการเป็น “ผู้สร้างเนื้อหา (Content Creator)” บนแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ธรรมะ และมีบทบาทเป็นนักกิจกรรมทางสังคม ในการช่วยเหลือชุมชนยามวิกฤต ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวช่วยสร้างความศรัทธาที่ยั่งยืนผ่านการกระทำที่เป็นรูปธรรม แต่ขณะเดียวกันก็เผชิญกับความท้าทายจากลัทธิบริโภคนิยมที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ งานวิจัยนี้เสนอว่าการปฏิรูปคณะสงฆ์ให้มีความโปร่งใส และการเสริมสร้างความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ให้ทันสมัยจะเป็นแนวทางสำคัญในการ อารังไว้ซึ่งศรัทธาและบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในอนาคต

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลา

2.1 ด้านการปกครอง กล่าวคือ โครงสร้างการบริหารการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัลยังคงตั้งอยู่บนระบบลำดับชั้นที่มีความชัดเจน มั่นคง และยึดหลักการกำกับดูแลจากระดับบนสู่ระดับล่างตามแบบแผนดั้งเดิม กลไกการตัดสินใจ การกำหนดแนวทางปฏิบัติ และการควบคุมกำกับยังคงดำเนินไปตามสายบังคับบัญชาที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการ แม้ว่าสภาพแวดล้อมภายนอกจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระใบฎีกาสมคิด นาสีโล (สุชนิล) และคณะ (2568)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภัยยุคใหม่ของพระสงฆ์กับความท้าทายและแนวทางการปฏิบัติในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ยุคข้อมูลข่าวสารที่ผ่านระบบดิจิทัลที่เรียกว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้เผยแผ่พระธรรมคำสอน จำเป็นต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีภัยยุคใหม่ที่พระสงฆ์ต้องเผชิญในยุคดิจิทัล ในส่วนที่ได้รับผลกระทบจากตัวพระสงฆ์ ซึ่งผู้กระทำการเองหรือว่าให้ผู้อื่นกระทำการให้ก็ตาม ตลอดถึงนำเสนอแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ ภัยยุคใหม่ที่พระสงฆ์ต้องเผชิญ ได้แก่ การใช้สื่อ สังคมออนไลน์อย่างไม่เหมาะสม การถูกล่อลวงด้วยผลประโยชน์ทางโลก การเสื่อมถอยของ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา การขาดความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และการถูกคุกคามจาก กลุ่มบุคคลที่ไม่หวังดี ดังนั้นภัยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อบทบาทและภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในสังคมไทยและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระชลญาณมุนี (2565)** ได้ศึกษาเรื่อง การปรับตัวของพระสงฆ์รุ่นใหม่ในยุคของสังคมออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า สื่อออนไลน์และระบบอินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตโควิด-19 ที่ส่งผลให้เกิดการปรับตัวผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น การประชุมผ่าน Zoom การเรียนการ

สอนผ่าน Google Meet และการเผยแพร่ธรรมะผ่าน YouTube, Facebook และการถ่ายทอดสด (Live) ทั้งนี้ พระสงฆ์รุ่นใหม่จำเป็นต้องปรับรูปแบบการนำเสนอพุทธธรรมด้วยภาษาสมัยใหม่ เข้าใจง่าย และรักษาความเหมาะสมเพื่อสร้างศรัทธา อย่างไรก็ตาม สื่อออนไลน์เปรียบเสมือนดาบสองคมที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างไร้พรมแดน หากใช้ผิดวัตถุประสงค์จะก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธา ดังนั้น พระสงฆ์จึงต้องศึกษาเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม ไม่ให้กระทบต่อหลักพระธรรมวินัย เพื่อเป็นเครื่องมือเชิงรุกในการปฏิบัติศาสนกิจทั้ง 6 ด้าน และเป็นทั้งทางจิตวิญญาณแก่สังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านศาสนศึกษา กล่าวคือ ด้านการศาสนศึกษาสะท้อนภาพของการเปลี่ยนแปลงในระดับ “วิธีการจัดการเรียนรู้” มากกว่าระดับ “โครงสร้างการจัดการศึกษา” คือ มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน การเรียนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการสื่อสารระหว่างครูและนักเรียน แต่เชิงโครงสร้างระบบหลักสูตร การสอบมาตรฐานการประเมินผล และโครงสร้างการกำกับดูแลยังคงยึดตามกรอบพระปริยัติธรรมแบบดั้งเดิม เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารด้านศาสนศึกษาในยุคดิจิทัลของจังหวัดสงขลา มิได้มุ่งไปสู่การปฏิรูปเชิงระบบ แต่เป็นการปรับตัวเชิงปฏิบัติการภายใต้กรอบควบคุมเดิม เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็น “กลไกส่งผ่านเนื้อหา” ไม่ใช่ “กลไกกำหนดโครงสร้าง” กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ดิจิทัลช่วยขยายวิธีการเข้าถึงความรู้ แต่ไม่เข้าไปเปลี่ยนแปลงสาระและมาตรฐานขององค์ความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระศุภกร ภูมิปัญญา และคณะ (2568) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัล ผลศึกษาพบว่า การบริหารจัดการองค์กรในบริบทของยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางสังคมทุกด้าน ผู้เขียนมุ่งเน้น การใช้แนวคิดจากพุทธปณิธานในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ ของนักบริหาร ได้แก่ ความมีวิสัยทัศน์ (จักขุมา) ความเชี่ยวชาญในงานเฉพาะด้าน (วิรูโห) และความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (นิสสยสัมปັນโน) เพื่อพัฒนาศักยภาพของ ผู้นำองค์กรให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีจริยธรรม การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัลมิได้เป็นเพียงการบูรณาการ เทคโนโลยีเข้ากับการบริหารงานเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการวางรากฐานการจัดการที่ตั้งอยู่บนหลักคุณธรรม ความจริง และความเป็นธรรม ซึ่งเป็นคุณค่าหลักในพระพุทธศาสนา การดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนหลักธรรมดังกล่าวจะนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรและการพัฒนาสังคมในภาพรวม บทความยังสะท้อนถึงความจำเป็นที่องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงสถาบันคณะสงฆ์ ต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกดิจิทัล โดยการใช้เทคโนโลยีควบคู่ไปกับการรักษาอัตลักษณ์ ความเป็นมนุษย์ และจริยธรรมใน สังคม ดังนั้น แนวคิดการบริหารจัดการเชิงพุทธจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถเสริมสร้าง ภาวะผู้นำและการจัดการที่มีคุณภาพในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านอย่างมีดุลยภาพและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆ

รักษัพิทยา ญาณธโร (ปิยวรากุล) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคดิจิทัล ระบุว่า การเผยแผ่เนื้อหาต้องยึดหลักพุทธกาล 7 ประการที่เน้นความเข้าใจจากรูปธรรมสู่นามธรรม โดยพระสงฆ์ต้องพัฒนาทักษะ ICT เพื่อทำหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่ และปกป้องศาสนาตามหลักมหาปริณิพพานสูตร ทั้งนี้ เทคโนโลยีส่งผลกระทบ 2 ด้าน คือ ด้านบวกช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาและการเผยแผ่เชิงรุกสู่คนรุ่นใหม่ ส่วนด้านลบคือความเสี่ยงต่อพระธรรมวินัยและศรัทธาหากใช้งานไม่เหมาะสม สำหรับแนวทางที่เหมาะสมคือการใช้สื่อมัลติมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์ (อาทิ Facebook, YouTube, Line) นำเสนอวิดีโอสั้นหรือการถ่ายทอดสดด้วยภาษาสมสมัย ควบคู่กับการเปิดช่องทางปฏิสัมพันธ์ถาม-ตอบเพื่อขยายโอกาสการเข้าถึงธรรมะแก่สังคมวงกว้าง

2.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ กล่าวคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลทำหน้าที่ขยายขอบเขตการรับรู้ของกิจกรรมสนับสนุนการศึกษาในชุมชน การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ทำให้การประสานความร่วมมือสะดวกรวดเร็วมากขึ้น อย่างไรก็ตาม โครงสร้างการบริหารทุนการจัดสรรทรัพยากร และกระบวนการกำกับยังคงแบบเดิม ส่งผลให้รูปแบบที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระณัฐวุฒิ อภิปุลโย (พันทะลี) และคณะ** (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสงฆ์ในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการวิเคราะห์สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมีค่าเฉลี่ย มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ ด้านการจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2. ผลเปรียบเทียบการส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสงฆ์ในการ ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกาฬสินธุ์จำแนกตามสังกัดคณะสงฆ์ พรรษา ระดับการศึกษาทางธรรมและ ตำแหน่งทางคณะสงฆ์โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นระดับการศึกษา ทางโลกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3.ข้อเสนอแนะการส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสงฆ์ในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ ควรจัดระบบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรมีการวางแผนจัดอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชัชวาลย์ แก้วกระจาย และบุญเลิศ โอธูส** (2568) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการฟื้นฟูเยาวชน ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ผลศึกษาพบว่า การสื่อสารนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิตของมนุษย์ รวมถึงเยาวชนในสังคมปัจจุบัน โดยเมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล รูปแบบการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารออนไลน์จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่พระสงฆ์สามารถนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและถ่ายทอดหลักธรรมแก่

เยาวชน เพื่อฟื้นฟูจิตใจ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมและส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมอย่างเหมาะสม การเผยแพร่พุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นภารกิจสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา โดยต้องมุ่งให้ความรู้ ความเข้าใจ และแนวปฏิบัติที่ถูกต้องแก่เยาวชน ภายใต้กรอบคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้สามารถดำเนินการผ่านช่องทางสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ ทวิตเตอร์ และเว็บไซต์ โดยใช้รูปแบบสื่อมัลติมีเดีย อาทิ ภาพนิ่ง วิดีโอ การถ่ายทอดสด และการตอบปัญหาธรรมะ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมให้เยาวชนละเว้นความชั่วหันมาประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม ดังนั้น การใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ส่งสารที่มีคุณสมบัติตามหลักพุทธธรรม มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านการสื่อสารที่เหมาะสม เพื่อให้การเผยแพร่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและมีส่วนสำคัญในการพัฒนาและฟื้นฟูเยาวชนในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

2.4. ด้านการเผยแพร่ กล่าวคือ ด้านการเผยแพร่สะท้อนความเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ (Spatial Expansion) อย่างเด่นชัด โลกออนไลน์กลายเป็นพื้นที่ใหม่ของการถ่ายทอดธรรมะ ทำให้การเข้าถึงคำสอนขยายจากพื้นที่วัดสู่พื้นที่ไร้พรมแดน อย่างไรก็ตาม เนื้อหา รูปแบบคำสอน และโครงสร้างกำกับการเผยแพร่ง่ายยึดหลักเดิม เทคโนโลยีจึงทำหน้าที่เป็น “ช่องทาง” ไม่ใช่ “สาระ” การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในระดับ แพลตฟอร์ม (Platform) มากกว่าระดับ หลักคำสอน (Doctrine) หรือ โครงสร้างองค์กร (Organizational Structure) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาเฉลิมพล อธิโต** (2568) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไป มีจุดแข็งด้านภาวะผู้นำ ความสามัคคีและความเชี่ยวชาญในพระธรรมวินัยและกฎหมายสงฆ์ ขณะที่จุดอ่อนคือพื้นที่ปกครองมีขนาดใหญ่และพระสังฆาธิการบางรูปขาดทักษะด้านเทคโนโลยี ส่วนโอกาสคือได้รับการสนับสนุนจากเจ้าคณะปกครองและมีสถานศึกษาหนุนเสริม แต่มีอุปสรรคจากฆราวาสบางกลุ่มที่เข้ามาแทรกแซงการบริหารวัด 2) กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนตามกฎหมาย การลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง การตรวจสอบเพื่อเพิ่มความรัดกุม และการแก้ไขปรับปรุงงาน และ 3) กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็ง มี 6 กลยุทธ์ ได้แก่ การจัดตั้งสำนักบริหารกลาง, การจัดตั้งสถาบันพระสังฆาธิการฯ (พระสังฆาธิการวิวัฒน์), การพัฒนาบุคลากรสนองงานคณะสงฆ์, การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ, การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน และการเสริมสร้างความสามัคคีเพื่อความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาอภิชาติ ขยเมธี** (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง ผลวิจัยพบว่า 1. ศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลางพบว่า คุณลักษณะทั่วไปของภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ

ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง 7 ด้าน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (3.77) สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการปกครอง (4.50) รองลงมา คือ ด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก (4.35) รองลงมา คือ ด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับมาก (4.19) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก (4.16) รองลงมา คือ ด้านสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก (4.15) รองลงมา คือ ด้านศาสนศึกษา อยู่ในระดับมาก (4.02) และด้านศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (3.89) ตามลำดับ

2. ศึกษากระบวนการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลางพบว่า ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการ 4) การนำไปใช้ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ 3. นำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลางพบว่า ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาให้การรับรองว่ามีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้พัฒนาได้จริง เป็นไปตามโมเดล PKS คือ พระสังฆาธิการ ต้องมีภาวะผู้นำ คือ 1) มีบุคลิกภาพ เป็นบุคลิกภาพที่พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง ควรประพฤติเป็นประจักษ์มาเสมอให้เป็นกิจวัตร และให้เกิดขึ้นภายในตนเอง 2) มีความรู้ ด้านกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มติ และประกาศมหาเถรสมาคม ด้านปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 3) มีทักษะ ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคนิค และวิธีการแสดงธรรมเทศนา การศึกษาพุทธธรรมด้วยการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ สำหรับสอนประชาชน

2.5 ด้านสาธารณูปการ กล่าวคือ การวิเคราะห์ด้านสาธารณูปการพบว่า เทคโนโลยีช่วยให้การรายงานผล การติดตามโครงการ และการประสานงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ระบบอนุมัติงบประมาณ และการตรวจสอบยังคงตามขั้นตอนแบบเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระศรีวิสุทธิวาที (ฉัตรชัย มูลสาร) (2567)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล: โอกาสและความท้าทาย ผลศึกษาพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลเผชิญกับทั้งโอกาสและความท้าทายที่มีผลต่อการดำเนินงานและบทบาทของคณะสงฆ์ในสังคมไทย เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ต โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ได้เปิดโอกาสให้คณะสงฆ์สามารถเผยแผ่คำสอนพระพุทธศาสนาไปยังผู้คนในวงกว้างและในรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้น โดยการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ทำให้พระสงฆ์สามารถสื่อสารกับศาสนิกชนและตอบสนองต่อความต้องการทางจิตวิญญาณของประชาชนได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีดิจิทัลก็ยังคงมีความท้าทายในด้านการบริหารจัดการ การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในคณะสงฆ์ และการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล การใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงต้องคำนึงถึงจริยธรรมและการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีในทางที่ไม่

เหมาะสม บทความนี้มีเจตนารมณ์ทางวิชาการเพื่อสะท้อนมุมมองทั้งที่เป็นโอกาสและความท้าทายในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล รวมทั้งการเสนอแนะแนวทางในการปรับตัวของคณะสงฆ์เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการปกครองและเผยแผ่คำสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาต่อไปและมีความสอดคล้องกับ งานวิจัยของ **เสาวฤทธิ์ ดีล้วน (2564)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุส่วนใหญ่ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นในด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรีทดสอบโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล เมื่อจำแนกตามอายุ จำนวนพรรษา และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และระดับ .001 เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลกพบว่าแตกต่างกันในทุกด้าน ส่วนการจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรมพบว่าไม่แตกต่างกัน

2.6 ด้านสาธารณสงเคราะห์ กล่าวคือ ด้านสาธารณสงเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลเน้นไปในเชิงการระดมเครือข่ายและการสร้างการมีส่วนร่วม เทคโนโลยีทำให้การประชาสัมพันธ์กิจกรรมและการเชื่อมโยงผู้สนับสนุนกิจกรรมของคณะสงฆ์เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตามระบบการบริหารข้อมูล ผู้รับความช่วยเหลือหรือฐานข้อมูลกลางยังไม่ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นด้านสาธารณสงเคราะห์จึงเป็น การขยายผลผ่านเครือข่าย “Network Amplification” คือ การใช้ดิจิทัลขยายการสร้างเครือข่ายโดยไม่ปรับโครงสร้างการบริหารเชิงระบบ ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงจึงเน้นการเพิ่มพลังการสื่อสารมากกว่าการสร้างระบบฐานข้อมูลบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสมุห์ปิยะพงษ์ วงศ์ตาผา (2563)** ได้ทำศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนครพนม พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการที่มีสถานภาพตำแหน่ง นิกาย พรรษา และวุฒิเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในรายด้าน โดยระดับเจ้าอาวาสเห็นความสำคัญด้านสาธารณสงเคราะห์ ศาสนศึกษา และสาธารณูปการมากกว่าระดับเจ้าคณะ ขณะที่ฝ่ายมหานิกายเห็นความสำคัญด้านศาสนศึกษามากกว่าธรรมยุติกนิกาย สำหรับกลุ่มที่มีพรรษาและวุฒิเปรียญธรรมต่างกันมีความเห็นแตกต่างกันในด้านสาธารณสงเคราะห์ ส่วนวุฒินักธรรมที่ต่างกันไม่มีความเห็นแตกต่างกันในทุกด้าน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทาง

ยกระดับประสิทธิภาพการบริหารใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการเผยแพร่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูชินวรบัณฑิต (เอก ชินวิโส)** (2568) ได้ทำการศึกษาเรื่อง มาตรการการใช้เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียโดยพระสงฆ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดการพระสงฆ์ที่ละเมิดธรรมวินัยในโลกยุคดิจิทัล ผลศึกษาพบว่า ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน พระสงฆ์ต้องปรับตัวเพื่อใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะและให้คำปรึกษาทางจิตใจแก่พุทธศาสนิกชน การใช้งานแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook), ยูทูบ (YouTube) และ ตี๊กต็อก (TikTok) ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงประชาชนกลุ่มกว้าง รวมถึงเชื่อมโยงชุมชนพุทธทั้งในประเทศและต่างประเทศ อย่างไรก็ตามการใช้เทคโนโลยี โดยพระสงฆ์ยังมีความเสี่ยง เช่น การละเมิดธรรมวินัย พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และการถูกโจมตีทางไซเบอร์ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของพระสงฆ์ในสายตาสังคม บทความนี้วิเคราะห์มาตรการที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในการใช้เทคโนโลยี ในบริบทดิจิทัล โดยเน้นการออกระเบียบควบคุมการใช้งานการอบรมเกี่ยวกับธรรมวินัยในโลกออนไลน์ การตรวจสอบพฤติกรรมและการลงโทษในกรณีที่ฝ่าฝืน มหาเถรสมาคมมี บทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางปฏิบัติ ขณะที่กฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มีส่วนช่วยเสริมสร้างการกำกับดูแล นอกจากนี้ การสนับสนุนจากรัฐและประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน มาตรการดังกล่าวมุ่งรักษาความบริสุทธิ์แห่งธรรมวินัย พร้อมทั้งสร้างความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาในสังคมดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา

3.1 แนวทางด้านการปกครอง คือ การพัฒนาระบบสื่อสารและฐานข้อมูลกลางภายใต้โครงสร้างเดิม กล่าวคือ ควรจัดทําระบบสื่อสารดิจิทัลที่มีมาตรฐานเดียวกันในระดับจังหวัด เพื่อสนับสนุนการประสานงาน การติดตามงาน และการรายงานผลให้มีความเป็นระบบมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสายบังคับบัญชาเดิม แต่เสริมสร้างเครื่องมือที่ช่วยให้การกำกับดูแลมีความรวดเร็ว โปร่งใส และตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปลัดกฤษฏาณนธ์ อภิชาโน** (จิตสว่าง) (2565) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุควิถีใหม่ของพระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปมีจุดแข็งด้านบุคลากรที่มีความรู้และทักษะเทคโนโลยี แต่มีจุดอ่อนด้านระบบฐานข้อมูล กองทุนทุนสนับสนุน และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในกลุ่มนักเผยแผ่ ขณะที่โอกาสคือ สื่อสารสนเทศช่วยให้เข้าถึงเยาวชนได้กว้างขวางขึ้น ทว่ายังพบบทบาทอุปสรรคจากการขาดการสนับสนุนและการประสานงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) กระบวนการเผยแผ่ ประกอบด้วยการวางแผนเชิงทรัพยากร การลงมือปฏิบัติร่วมกับภาคีเครือข่ายเป็นทีม การตรวจสอบโดยเน้นการส่งเสริมและฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงาน และการปรับปรุงแก้ไขด้วย

การประสานงานและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 3) รูปแบบการเผยแผ่ยุควิถีใหม่ ขับเคลื่อนผ่าน 4 องค์ประกอบ คือ *ผู้ส่งสาร* ต้องเข้าใจกลุ่มเป้าหมายและแตกฉานในธรรม สาร ต้องชัดเจน ทันสมัย และง่ายต่อการทำความเข้าใจ *ช่องทาง* ต้องประยุกต์ใช้สถานการณ์รอบตัวและสื่อดิจิทัล (E-Books) และ *ผู้รับสาร* ต้องได้รับการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับความสนใจและทักษะการรับสารและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระวราศักดิ์ เรือนสอน** (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาดำเนินงานตามโครงสร้างการบริหารกิจการสงฆ์มีการนำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ มาปรับใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพทั้ง 6 ด้าน โดยวิเคราะห์ตามตัวแบบการจัดการ (Management Model) ได้ดังนี้ 1) ด้านโครงสร้าง ใช้โครงสร้างตามลำดับขั้นการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมมีการประชุมกำหนดนโยบายและแจ้งให้คณะสงฆ์ทุกระดับทราบและปฏิบัติ 2) ด้านบุคลากร มีการจัดอำนาจหน้าที่ตามกิจของสงฆ์รวมทั้งมีการสนับสนุนการศึกษาอบรมพระปริยัติธรรมตามนโยบายคณะสงฆ์ที่มหาเถรสมาคมและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด 3) ด้านงบประมาณ มีการใช้จ่ายงบประมาณตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง รวมทั้งมีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมและมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและนักเรียนผู้ด้อยโอกาสร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ 4) ด้านสถานที่ มีการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทั้งด้านศาสนาและการทำงานกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน 5) ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด นำอุปกรณ์ไปใช้ในการช่วยเหลือชุมชนเมื่อกรณีเร่งด่วน และการก่อสร้างสาธารณะประโยชน์ภายในชุมชน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ฯ พบว่า 1) ด้านโครงสร้างองค์การ ยังเน้นโครงสร้างเดิม จึงควรปรับให้ทันสมัยและเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมมากขึ้น 2) ด้านบุคลากร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์ความรู้ทางโลกและเทคโนโลยีดิจิทัล ควรเพิ่มโอกาสให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ แก่คณะสงฆ์ 3) ด้านงบประมาณ มีอยู่อย่างจำกัด ไม่ทั่วถึง และขาดความต่อเนื่อง ควรสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐให้เพียงพอต่อกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านสถานที่ที่มีกิจกรรมต้องใช้พื้นที่ของวัดมาก จึงควรมีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด 5) ด้านวัสดุอุปกรณ์มีอยู่จำกัด ควรเน้นการนำไปปรับใช้ในงานให้คุ้มค่าและเกิดอรรถประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะเครื่องมือสื่อสารดิจิทัล ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาภาพรวม คณะสงฆ์ฯ ควรนำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดพะเยา (พ.ศ. 2561 – 2564) มาปรับใช้ในพื้นที่ให้จริงจังและเข้มงวดมากขึ้น และส่งเสริมให้มีการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านในเชิงลึก

3.2 แนวทางด้านศาสนศึกษา คือ การส่งเสริมการบูรณาการดิจิทัลในกระบวนการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ควรสนับสนุนการจัดทำสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่เป็นมาตรฐานร่วมกัน เช่น คลัง สื่อการสอนออนไลน์ระดับจังหวัด หรือระบบสนับสนุนการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแบบออนไลน์ที่มีการ กำกับคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาบรรจง สุธีโร (ภานาภิพัฒน์) และคณะ (2568)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีดิจิทัล : โอกาสและความท้าทายในการเผยแผ่ ธรรมะ ยุคใหม่ ผลศึกษาพบว่า ความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสื่อกลางใน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมยุคปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นไปที่วิธีการสื่อสารธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ แอปพลิเคชัน และแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าถึงคำสอนของ พระพุทธศาสนาไปสู่ผู้คนจำนวนมากทุกที่ทุกเวลา ไม่เพียงแต่เป็นการเปิดช่องทางใหม่ในการเข้าถึง ธรรมะเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้รักธรรมะสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างความสัมพันธ์ ในโลกเสมือนจริงได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงนี้นำมาซึ่งความท้าทายบางประการเกี่ยวกับ ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากข้อมูลธรรมะที่ไม่ถูกต้อง การแพร่กระจายของข่าวปลอมและแหล่งข้อมูล ที่ไม่น่าเชื่อถืออื่นๆ รวมถึงการลดการติดต่อโดยตรงระหว่างพระสงฆ์และชาวพุทธ ซึ่งอาจขัดขวาง ความลึกซึ้งในการเรียนรู้ธรรมะและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา บทความนี้นำเสนอกรอบ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทำให้พระพุทธศาสนายังคงดำรงอยู่ต่อไปในยุคดิจิทัลและยังคงมี บทบาทเป็นพลังทางจิตวิญญาณและศูนย์กลางทางศีลธรรมของสังคมไทย บทความนี้จะกล่าวถึง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด พร้อมทั้งกรณีศึกษาที่น่าสนใจและคำแนะนำเชิงปฏิบัติสำหรับ การนำไปใช้ทันที ซึ่งประกอบด้วยการฝึกอบรมพัฒนาความสามารถด้านดิจิทัลสำหรับพระภิกษุและผู้ เผยแผ่ธรรมะ การกำหนดมาตรฐานในการเผยแผ่ธรรมะ การทบทวนเนื้อหาในสื่อออนไลน์ การนำ หลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี การส่งเสริมบทบาทของชุมชนและองค์กร ทางศาสนาผ่านการมีส่วนร่วมผ่านช่องทางดิจิทัล การวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมนวัตกรรมธรรมะใน รูปแบบใหม่ๆ ที่จะทำให้พระพุทธศาสนามีความหมายและเข้าถึงได้ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นี้และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระครูปลัดอัมพร อาภาโร (นุชประเสริฐ) และคณะ (2568)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์และความศรัทธาในยุคดิจิทัล การวิเคราะห์เชิงสังคม วิทยาและพุทธศาสนศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความศรัทธาของประชาชนในปัจจุบันได้เปลี่ยนจาก การยึดติดกับพิธีกรรมแบบดั้งเดิมไปสู่ความศรัทธาเชิงปัจเจกและความศรัทธาเชิงวิพากษ์มากขึ้น ซึ่ง เป็นผลมาจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้เกิดการตั้งคำถามและตรวจสอบ พฤติกรรมของพระสงฆ์ได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้พระสงฆ์ยังได้ปรับตัวด้วยการเป็น “ผู้สร้าง เนื้อหา (Content Creator)” บนแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเผยแผ่ธรรมะ และมีบทบาทเป็นนักกิจกรรม ทางสังคม ในการช่วยเหลือชุมชนยามวิกฤต ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวช่วยสร้างความศรัทธาที่ยั่งยืนผ่าน การกระทำที่เป็นรูปธรรม แต่ขณะเดียวกันก็เผชิญกับความท้าทายจากลัทธิบริโภคนิยมที่ส่งผลกระทบ

ต่อภาพลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ งานวิจัยนี้เสนอว่าการปฏิรูปคณะสงฆ์ให้มีความโปร่งใส และการเสริมสร้างความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ให้ทันสมัย จะเป็นแนวทางสำคัญในการ ดำรงไว้ซึ่งศรัทธา และบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในอนาคต

3.3 แนวทางด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ การพัฒนากลไกการบริหารข้อมูลเชิงระบบ กล่าวคือ ควรจัดทำระบบฐานข้อมูลดิจิทัลสำหรับการบริหารทุนหรือกิจกรรมสนับสนุนทางการศึกษา เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร และการใช้ดิจิทัลควรยกระดับจากการประชาสัมพันธ์ไปสู่การจัดการข้อมูลเชิงวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถประเมินผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรม และวางแผนได้อย่างแม่นยำมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระใบฎีกาสมคิด นาสีโล (สุชนิล) และคณะ (2568)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภัยยุคใหม่ของพระสงฆ์กับความท้าทายและแนวทางการปฏิบัติ ในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ยุคข้อมูลข่าวสารที่ผ่านระบบดิจิทัลที่เรียกว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้เผยแผ่ พระธรรมคำสอน จำเป็นต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากเปลี่ยนแปลงของสังคม และเทคโนโลยีภัยยุคใหม่ที่พระสงฆ์ต้องเผชิญในยุคดิจิทัล ในส่วนที่ได้รับผลกระทบจากตัวพระสงฆ์ ซึ่งผู้กระทำการเองหรือทำให้ผู้อื่นกระทำการให้ก็ตามตลอดถึงนำเสนอแนวทางการปฏิบัติที่ เหมาะสม เพื่อรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ ภัยยุคใหม่ที่พระสงฆ์ต้องเผชิญ ได้แก่ การใช้สื่อ สังคมออนไลน์ อย่างไม่เหมาะสม การถูกล่อลวงด้วยผลประโยชน์ทางโลก การเสื่อมถอยของ ศรัทธาใน พระพุทธศาสนา การขาดความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และการถูกคุกคามจาก กลุ่มบุคคลที่ไม่หวังดี ดังนั้นภัยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อบทบาทและภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในสังคมไทยและมีความ สอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระชลญาณมุนี (2565)** ได้ศึกษาเรื่อง การปรับตัวของพระสงฆ์รุ่นใหม่ใน ยุคของสังคมออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า สื่อออนไลน์และระบบอินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการดำเนินงานของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตโควิด-19 ที่ส่งผลให้เกิดการปรับตัวผ่าน แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น การประชุมผ่าน Zoom การเรียนการสอนผ่าน Google Meet และการเผยแผ่ธรรมะผ่าน YouTube, Facebook และการถ่ายทอดสด (Live) ทั้งนี้ พระสงฆ์รุ่นใหม่จำเป็นต้อง ปรับรูปแบบการนำเสนอพุทธธรรมด้วยภาษาสมัยใหม่ เข้าใจง่าย และรักษาความเหมาะสมเพื่อสร้าง ศรัทธา อย่างไรก็ตาม สื่อออนไลน์เปรียบเสมือนดาบสองคมที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างไร้พรมแดน หากใช้ผิดวัตถุประสงค์จะก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธา ดังนั้น พระสงฆ์จึงต้องศึกษาเรียนรู้การใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม ไม่ให้กระทบต่อหลักพระธรรมวินัย เพื่อเป็นเครื่องมือเชิงรุกใน การปฏิบัติศาสนกิจทั้ง 6 ด้าน และเป็นที่พักทางจิตวิญญาณแก่สังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 แนวทางด้านการเผยแผ่ คือ พัฒนาศักยภาพการสื่อสารอย่างเหมาะสมกับหลักพระ ธรรมวินัย กล่าวคือ ควรสนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นช่องทางเผยแผ่อย่างสร้างสรรค์ โดยจัด อบรมด้านการสื่อสารดิจิทัลสำหรับพระสังฆาธิการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงประชาชนโดยไม่

ลตทอนสาระของพระธรรมวินัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระศุภกร ภูมิปัญญา และคณะ (2568)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัล ผลศึกษาพบว่า การบริหารจัดการองค์กรในบริบทของยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต และกิจกรรมทางสังคมทุกด้าน ผู้เขียนมุ่งเน้น การใช้แนวคิดจากทฤษฎีปาปนิสูตรในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ ของนักบริหาร ได้แก่ ความมีวิสัยทัศน์ (จักขุมา) ความเชี่ยวชาญในงานเฉพาะด้าน (วิรูโระ) และความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (นิสสยสัมปันโน) เพื่อพัฒนาศักยภาพของ ผู้นำองค์กรให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีจริยธรรม การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัลได้เป็นเพียงการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการบริหารงานเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการวางรากฐานการจัดการที่ตั้งอยู่ บนหลักคุณธรรม ความจริง และความเป็นธรรม ซึ่งเป็นคุณค่าหลักในพระพุทธศาสนา การดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนหลักธรรมดังกล่าวจะนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรและการ พัฒนาสังคมในภาพรวม บทความยังสะท้อนถึงความจำเป็นที่องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงสถาบันคณะสงฆ์ ต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกดิจิทัล โดยการใช้เทคโนโลยีควบคู่ไปกับการรักษาอัตลักษณ์ ความเป็นมนุษย์ และจริยธรรมใน สังคม ดังนั้น แนวคิดการบริหารจัดการเชิงพุทธจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถเสริมสร้าง ภาวะผู้นำและการจัดการที่มีคุณภาพในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านอย่างมีดุลยภาพและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร (ปิยวารกุล) (2561)** ได้ศึกษาเรื่อง เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคดิจิทัล ระบุว่า การเผยแผ่เนื้อหาต้องยึดหลักพุทธกาล 7 ประการที่เน้นความเข้าใจากรุธรรมสู่นามธรรม โดยพระสงฆ์ต้องพัฒนาทักษะ ICT เพื่อทำหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่ และปกป้องศาสนาตามหลักมหาปริณิพพานสูตร ทั้งนี้ เทคโนโลยีส่งผลกระทบ 2 ด้าน คือ ด้านบวกช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาและการเผยแผ่เชิงรุกสู่คนรุ่นใหม่ ส่วนด้านลบคือความเสี่ยงต่อพระธรรมวินัยและศรัทธาหากใช้งานไม่เหมาะสม สำหรับแนวทางที่เหมาะสมคือการใช้สื่อมีลติมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์ (อาทิ Facebook, YouTube, Line) นำเสนอวิดีโอสั้นหรือการถ่ายทอดสดด้วยภาษาสมสมัย ควบคู่กับการเปิดช่องทางปฏิสัมพันธ์ถาม-ตอบเพื่อขยายโอกาสการเข้าถึงธรรมะแก่สังคมวงกว้าง

3.5 แนวทางด้านสาธารณูปการ คือ เพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพด้วยเทคโนโลยี กล่าวคือ ควรพัฒนาระบบติดตามโครงการและรายงานความคืบหน้าแบบดิจิทัล เพื่อให้การบริหารทรัพยากรมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระณัฐวุฒิ อภิปัญญา (พันทะลี) และคณะ (2564)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสังฆาธิการ ในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลวิจัยพบว่า 1. พระสังฆาธิการมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการวิเคราะห์สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมีค่าเฉลี่ย มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการ

ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ ด้านการจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2. ผลเปรียบเทียบการส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสังฆาธิการในการ ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกาฬสินธุ์จำแนกตามสังกัดคณะสงฆ์ พุทธสาสนา ระดับการศึกษาทางธรรมและ ตำแหน่งทางคณะสงฆ์โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นระดับการศึกษา ทางโลกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

3.ข้อเสนอแนะการส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ ควรจัดสรรงบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรมีการวางแผนจัดอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชัชวาลย์ แก้วกระจาย และบุญเลิศ โอฐส** (2568) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการฟื้นฟูเยาวชน ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ผลศึกษาพบว่า การสื่อสารนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิตของมนุษย์ รวมถึงเยาวชนในสังคมปัจจุบัน โดยเมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล รูปแบบการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารออนไลน์จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่พระสงฆ์สามารถนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และถ่ายทอดหลักธรรมแก่เยาวชน เพื่อฟื้นฟูจิตใจ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมและส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมอย่างเหมาะสม การเผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นภารกิจสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา โดยต้องมุ่งให้ความรู้ ความเข้าใจ และแนวปฏิบัติที่ถูกต้องแก่เยาวชน ภายใต้กรอบคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้สามารถดำเนินการผ่านช่องทางสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ ทวิตเตอร์ และเว็บไซต์ โดยใช้รูปแบบสื่อมัลติมีเดีย อาทิ ภาพนิ่ง วิดีโอ การถ่ายทอดสด และการตอบปัญหาธรรมะ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมให้เยาวชนละเว้นความชั่วหันมาประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม ดังนั้น การใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ส่งสารที่มีคุณสมบัติตามหลักพุทธธรรม มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านการสื่อสารที่เหมาะสม เพื่อให้การเผยแผ่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและมีส่วนสำคัญในการพัฒนาและฟื้นฟูเยาวชนในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

3.6 แนวทางด้านสาธารณสงเคราะห์ คือ เสริมสร้างเครือข่ายและการบริหารข้อมูลเชิงบูรณาการ กล่าวคือ ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลกิจกรรมช่วยเหลือและผู้รับความช่วยเหลือในระดับจังหวัด เพื่อให้การจัดการสาธารณสงเคราะห์มีความต่อเนื่องและลดความซ้ำซ้อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาเฉลิมพล อชิโต** (2568) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไป มีจุดแข็งด้านภาวะผู้นำ ความสามัคคี และความเชี่ยวชาญในพระธรรมวินัยและกฎหมายสงฆ์ ขณะที่

จุดอ่อนคือพื้นที่ปกครองมีขนาดใหญ่และพระสังฆาธิการบางรูปขาดทักษะด้านเทคโนโลยี ส่วนโอกาสคือได้รับการสนับสนุนจากเจ้าคณะปกครองและมีสถานศึกษาหนุนเสริม แต่มีอุปสรรคจากฆราวาสบางกลุ่มที่เข้ามาแทรกแซงการบริหารวัด 2) กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนตามกฎระเบียบ การลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง การตรวจสอบเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจ และการแก้ไขปรับปรุงงาน และ 3) กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็ง มี 6 กลยุทธ์ ได้แก่ การจัดตั้งสำนักบริหารกลาง, การจัดตั้งสถาบันพระสังฆาธิการฯ (พระสังฆาธิการวิวัฒน์), การพัฒนาบุคลากรสนองงานคณะสงฆ์, การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ, การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน และการเสริมสร้างความสามัคคีเพื่อความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาอภิชาติ ขยเมธี (2568)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง ผลวิจัยพบว่า 1. ศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลางพบว่า คุณลักษณะทั่วไปของภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง 7 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (3.77) สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการปกครอง (4.50) รองลงมา คือ ด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก (4.35) รองลงมา คือ ด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับมาก (4.19) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก (4.16) รองลงมา คือ ด้านสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก (4.15) รองลงมา คือ ด้านศาสนศึกษา อยู่ในระดับมาก (4.02) และด้านศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (3.89) ตามลำดับ 2. ศึกษากระบวนการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลางพบว่า ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการ 4) การนำไปใช้ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ 3. นำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลางพบว่า ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาให้การรับรองว่ามีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้พัฒนาได้จริง เป็นไปตามโมเดล PKS คือ พระสังฆาธิการ ต้องมีภาวะผู้นำ คือ 1) มีบุคลิกภาพ เป็นบุคลิกภาพที่พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง ควรประพฤติเป็นประจักษ์มาเสมอให้เป็นกิจวัตร และให้เกิดขึ้นภายในตนเอง 2) มีความรู้ ด้านกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มติ และประกาศมหาเถรสมาคม ด้านปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 3) มีทักษะ ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคนิค และวิธีการแสดงธรรมเทศนา การศึกษาพุทธธรรมด้วยการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ สำหรับสอนประชาชน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา ซึ่งพบว่า การปรับตัวสู่ยุคดิจิทัลดำเนินไปในลักษณะการบูรณาการเชิงกระบวนการภายใต้โครงสร้างการบริหารแบบดั้งเดิม ยังไม่ปรากฏการพัฒนาเชิงโครงสร้างหรือเชิงยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ จึงสามารถเสนอข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านการปกครอง

ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางระดับจังหวัด เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหาร ให้มีข้อมูลเชิงประจักษ์รองรับ โดยยังคงโครงสร้างสายบังคับบัญชาเดิม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพโดยไม่กระทบเสถียรภาพขององค์กร และควรกำหนดแนวทางหรือคู่มือการบริหารในยุคดิจิทัลสำหรับพระสังฆาธิการ เพื่อให้เกิดมาตรฐานการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของสมณเพศ

2. ด้านศาสนศึกษา

ควรส่งเสริมการพัฒนาคลังสื่อการสอนดิจิทัลระดับจังหวัด เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและมาตรฐานเดียวกัน ควรจัดอบรมทักษะด้านเทคโนโลยีให้แก่พระอาจารย์ผู้สอน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัย และควรพัฒนาแนวทางบูรณาการดิจิทัลเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้โดยไม่กระทบมาตรฐานหลักสูตร

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ควรพัฒนาระบบบริหารข้อมูลทุนหรือกิจกรรมสนับสนุนทางการศึกษาในรูปแบบดิจิทัล เพื่อเพิ่มความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดความซ้ำซ้อน และควรส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการพัฒนาระบบข้อมูลร่วมกัน

4. ด้านการเผยแผ่

ควรจัดทำแนวปฏิบัติ (Guideline) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระสังฆาธิการ เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์และความเหมาะสมทางพระวินัย และควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะการสื่อสารดิจิทัลเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแผ่ธรรมะในสังคมยุคใหม่ โดยยังคงสาระ ของคำสอนเดิม

5. ด้านสาธารณูปการ

ควรพัฒนาระบบติดตามโครงการและรายงานผลแบบออนไลน์ เพื่อลดระยะเวลาการดำเนินงานและเพิ่มความโปร่งใส และควรกำหนดมาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลโครงการในรูปแบบดิจิทัล

6. ด้านสาธารณสงเคราะห์

ควรจัดทำระบบฐานข้อมูลกิจกรรมช่วยเหลือและผู้รับความช่วยเหลือในระดับจังหวัด เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และควรพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อเพิ่มศักยภาพในการระดมทรัพยากรในสถานการณ์เร่งด่วน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลเปรียบเทียบกับระหว่างจังหวัด เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างด้านโครงสร้างและระดับการพัฒนาในยุคดิจิทัล
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาในยุคดิจิทัล (Digital Maturity) ของคณะสงฆ์
3. ควรศึกษาผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่อประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระยะยาว
4. ควรทำการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) เกี่ยวกับประสิทธิภาพของการบริหารของคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล

บรรณานุกรม

1. หนังสือ

- กรมการศาสนา. (2528). *การสาธารณสุขสงเคราะห์*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมการศาสนา. (2539). *คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งมหาเถรสมาคม*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- กุลลิก, ลูเธอร์. (2542). *หลักรัฐประศาสนศาสตร์และ POSDCORB*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการบริหารคณะธรรมยุต. (2547). *ประวัติคณะธรรมยุต*. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. (2549). *สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ*. สำนักพิมพ์อักษรบัณฑิต.
- จันทรานี สงวนนาม. (2551). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). บุ๊คพอยท์.
- ธงทอง จันทรางศุ. (2560). *ธรรมาภิบาลกับการบริหารราชการไทย*. สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ธณกรส พูนสิทธิ์. (2541). *การจัดองค์การและการบริหาร*. สหธรรมิก.
- ธีระ รุญเจริญ. (2560). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ข้าวฟ่าง.
- บุญศรี พานะจิตต์. (2545). *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด*. พริกหวาน กราฟฟิก.
- ปณณทัต กาญจนะวสิต. (2561). *โลกยุค 4.0 World4.0*. สำนักงานเลขาธิการกองทัพบก.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2550). *การพัฒนาพระสังฆาธิการ ภาค 2 ภาคปฏิบัติ*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี). (2546). *ธรรมปริทัศน์*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2546). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมบัณฑิต. (2567). *การบริหารจัดการวัดในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านสังคมดิจิทัล* [เอกสารบรรยายพิเศษ]. สภาพระธรรมภิบาลแห่งคณะสงฆ์ไทย.
- พระพิพิธธรรมสุนทร. (2543). *พุทธวิถีการบริหาร*. สำนักงานสหธรรมิก.
- พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). (2548). *การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระศรีศาสนวงศ์. (2551). *อธิบายกฎหมายมหาเถรสมาคม*. ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2540). *การปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี. (2550). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). (2539). *พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). *บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์*. (ม.ป.พ.).
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2541). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2566). *คู่มือพระสังฆาธิการ ฉบับปรับปรุงล่าสุด พ.ศ. 2567*. สำนักงานอธิการบดี.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2545). *การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น: สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่นและไทย*. สำนักพิมพ์โพธิ์เพช.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2555). *แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). ทิพย์วิสุทธิ.
- ศรายุทธ พัฒนาศิริ. (2565). *การบริหารจัดการวัดในประเทศไทยในยุค Digital Disruption* (2). กรุงเทพมหานคร.
- ศิริ ถิอาสนา. (2557). *เทคนิคการจัดการคุณภาพแนวใหม่: แนวคิด หลักการสู่การบริหารจัดการคุณภาพ การศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สมคิด บางโม. (2545). *องค์กรและการจัดการ*. สำนักพิมพ์วิทย์พัฒน์.
- สมเด็จพระมหาธีรราชวิทยาลัย (ช่วง วรบุญโญ). (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และ การพระศาสนา*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- สมเด็จพระมหาธีรราชวิทยาลัย (ช่วง วรบุญโญ). (2550). *พุทธวิธีในการบริหาร*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2559ก). *คู่มือพระสังฆาธิการ*. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2559ข). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535*. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561*. (ม.ป.พ.).
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2566, 25 พฤศจิกายน). *แถลงการณ์คณะสงฆ์. แถลงการณ์คณะสงฆ์, 111(11)*. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุกัญญา แซ่มะฮ้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถพล ศรีสมบัติ. (2561). *พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมของพระสงฆ์*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

2) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/งานวิจัย

- ชุตติพงศ์ คงกาจธัญญ์ (สิริวิชัย). (2564). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ณัฐภาพร จินดาสวัสดิ์. (2558). *การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา: มหาเถรสมาคม [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณิชา วัชรชยะกุล. (2558). *การปรับตัวของนิตยสาร A DAY ในยุคดิจิทัล [วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระครูปลัดกฤษณานนท์ อภิชาโน (จิตสว่าง). (2565). *รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุควิถีใหม่ของ พระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดเฉลิมพร อภิโร (แป้นกลม). (2565). *รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุควิถีใหม่ของ พระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณโร (ปิยวรากุล). (2561). *ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคดิจิทัล [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาตราวุฒิ หงษ์คำ. (2560). *การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 11 [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. (2548). *บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระมหาเฉลิมพล อชิโต (โชคโกศาสมบัติ). (2568). *กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระมหาสมบัติ วรวิโส. (2554). *บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอภิชาติ ชยเมธี. (2568). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์หนกลาง [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระยุพธนา รมณิธโม. (2547). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิบุโล). (2555). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสุพรรณบุรี [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

พระวรศักดิ์ เรือนสอน. (2564). การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

[วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยพะเยา.

ไพโรจน์ บุญธรรม. (2557). รูปแบบโครงสร้างองค์การและบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดสมุทรสาคร [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

มนตรี แก้วไพฑูรย์. (2564). บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง
จังหวัดชลบุรี [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.

เสาวฤทธิ์ ดีล้วน. (2564). บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะ
สงฆ์อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์].ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

3) บทความในวารสาร

ชัชวาลย์ แก้วกระจาย และบุญเลิศ โอฐส. (2568). การสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อ
การฟื้นฟูเยาวชน ของพระสงฆ์ในสังคมไทย. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 10(3), 376-
390.

ปราโมทย์ เทพมณี และคณะ. (2568). แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยภาษาอังกฤษผ่าน
เทคโนโลยีดิจิทัลในศตวรรษที่ 21. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*,
4(1). 89-162

พระใบฎีกาศราวุธ หงษ์คำ. (2560). การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการใน
เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11. *วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*,
6(1), 97-117

พระสมุห์ปิยะพงษ์ วงศ์ตาผา. (2563). ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนครพนม.
วารสาร การบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 6(2), 36-49.

พระณัฐภูมิ อภิบุญโญ (พันทะลี) และคณะ. (2564) การส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
ของพระ สังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*,
21(3), 38-47

พระณัฐภูมิ อภิบุญโญ (พันทะลี), พระมหาวิรุฬ วิโรจน์ (นิลเพ็ชร), พระครูสังฆรักษ์ทวี อภัย และ
ชนาธิป ศรีโท. (2564). การส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพระสังฆาธิการใน
การปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 21(3), 38-47.

พระครูวิชิตคุณพิพัฒน์ (เอนก คุณวุฑฺโฒ). (2565). การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการใน
จังหวัดกำแพงเพชร. *The Journal of Research and Academics*, 5(6), 1-14.

พระชลญาณมุนี (2565). การปรับตัวของพระสงฆ์รุ่นใหม่ในยุคของสังคมออนไลน์. *วารสารวิทยาลัย
สงฆ์นครลำปาง*, 11(1), 195-212.

พระศรีวิจิรวาท (ฉัตรชัย มูลสาร). 2567. การปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล: โอกาสและความท้าทาย.
วารสาร มจร ยศสุนทรปริทรรศน์, 1(3), 59-76.

- พระสมพร นามอินทร์, และ พระเกรียงศักดิ์ กตธมโม. (2567). การบริหารจัดการคณะสงฆ์ไทยในยุค VUCA WORLD. *วารสารสันตยาภรณ์ วัดหนองนกกด*, 2(1), 70-84.
- พระศุภกร ภูมิปัญญา และคณะ. (2568). การบริหารจัดการเชิงพุทธในยุคดิจิทัล. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 8(2), 272- 282
- พระครูปฐมธีรวัฒน์ ปัญญาเทียนทอง และคณะ. (2568). รูปแบบการพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสังฆาธิการ เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14. *วารสารเสียงธรรมจากมหายาน*, 11(5), 1-14.
- พระมหานัฐพล อิศสรธมโม (สตีวงศ์), พระมหาอดิศักดิ์ ปิยสีโล (ดีล้วน), และอรรถชัย สุตบนิด. (2568). การบริหารศาสนสมบัติของวัดในยุคศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 7(3), 670- 683.
- พระครูปลัดอัมพร อาภาธโร (นุชประเสริฐ). และคณะ. (2568). บทบาทของพระสงฆ์และความศรัทธาในยุคดิจิทัลการวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยาและพุทธศาสนาศึกษา. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม*, 3(5), 807-818.
- พระครูชินวรบัณฑิต (เอก ชินวิโส). (2568). มาตรการการใช้เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียโดยพระสงฆ์: กฎหมายว่าด้วย การจัดการพระสงฆ์ที่ละเมิดธรรมวินัยในโลกยุคดิจิทัล. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 8(1), 189-300.
- พระมหาบรรจง สุธีโร (ภูนาภิพัฒน์) และคณะ. (2568). พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีดิจิทัล : โอกาสและความท้าทายในการเผยแผ่ธรรมะยุคใหม่. *วารสารนิสิตวัง*, 27(2), 144-155.
- พระใบฎีกาสมคิด นาถสีโล (สุนิล). และคณะ. (2568). ภัยยุคใหม่ของพระสงฆ์กับความท้าทายและแนวทางการปฏิบัติในยุคดิจิทัล. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 8(2), 863-877.
- มนัสนันท์ ดั่งพิทักษ์, ธัญพัทธ์ไคร์วานิช. (2565). *ชีวิตดิจิทัลในประเทศไทย*. วารสารกลยุทธ์และความสามารถทางการแข่งขันองค์กร, 1(3), 1-16
- รุ่งรัตน์ พลชัย. (2563). ภาวะผู้นำกับการบริหารในยุคดิจิทัล. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(3), 53-62.
- เสาวลักษณ์ พันธบุตร (2560). อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการนวัตกรรมการสื่อสารสังคม*, 5(2), 161-167.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons? *Public Administration*, 69(1), 3–19.
- Hepp, A., Hjarvard, S., & Lundby, K. (2015). Mediatization and the changing authority of religion. *Media, Culture & Society*, 37(2), 314–331.
- Lssaradhammo, P., et al. (2025). Management of temple religious property in the 21st century. *Ratanabuth Journal*, 7(3), 670–684.
- Payawro, P. P., & Sapphet, B. (2021). The management on Buddhism dissemination in digital era. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 6(4), 423–433.

4) เอกสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

กรมการศาสนา, กองแผนงาน. (2559). กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ. สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki>. เข้าถึงเมื่อ 17 มกราคม 2569.

กองเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักแม่กองธรรมสนามหลวง (2569). การบริหารจัดการวัดในยุคดิจิทัลเพื่อความโปร่งใสและศรัทธาที่มั่นคง สืบค้นจาก <https://it.gongtham.net/2026/01/25/digital-temple-management-transparency-thailand/> เข้าถึงเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2569

พระครูโสภณปริยัติสุธี. (2555). พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการสาธารณสงเคราะห์. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/475386>, เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2569.

สมเด็จพระมหาธีรราชมงคลอาจารย์ (ช่วง วรปัญญา). (2559). สมเด็จพระมหาธีรราชมงคลอาจารย์กับงานด้านศาสนศึกษา. สืบค้นจาก <https://dmc.tv/a21137>, เข้าถึงเมื่อ 12 มกราคม 2569

สุภัทร์ สุขเกษม และคณะ. (2566). การปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล: โอกาสและความท้าทาย. ศึกษาสืบค้นจาก <https://ojs.mbu.ac.th/index.php/MBUY/article/download/2698/1745/> เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2569.

Google. (2026). *Gemini* [Large language model]. <https://gemini.google.com/>

Napkin Labs. (2025). *Napkin AI* [Artificial intelligence text-to-visual tool]. <https://www.napkin.ai/>

5) เอกสารวิชาการจากต่างประเทศ

Henri Fayol. (1930). *Industrial and General Administration*. New York: Mc- Grew Hill.

GU lick L. and Urwick J. (1973). *Papers on the Science of Administration*. New York: Institute of Public Administration.

Castells, M. (2010). *The rise of the network society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.

Heeks, R. (2006). *Implementing and managing eGovernment*. Sage.

Scott, W. R. (2008). *Institutions and organizations* (3rd ed.). Sage.

Campbell, H. A. (2013). *Digital religion: Understanding religious practice in new media worlds*. Routledge.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.

Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding governance*. Open University Press.

6) การสัมภาษณ์

ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์. (2569, 3 กุมภาพันธ์). อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ เลขที่ 54/5 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านหาร อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

นางสาวสุภาพร เกตสุริยงค์. (2569, 4 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา สำนักงานสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา ถนนราชดำเนิน ตำบลบ่อয়ง อำเภอเมืองสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

นางสาวนุชนา ไชยพันธ์. (2569, 6 กุมภาพันธ์). นักวิชาการชำนาญการ สำนักงานสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสงขลา ถนนราชดำเนิน ตำบลบ่อয়ง อำเภอเมืองสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

นายณัฐวัฒน์ ธาณิรัตน์ภิบาล. (2569, 5 กุมภาพันธ์). นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ เลขที่ 219 หมู่ที่ 7 ตำบลแพรกหา อำเภควนขนุน จังหวัดพัทลุง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

พระครูวิจิตรศีลาจาร. (2569, 14 กุมภาพันธ์). เจ้าคณะจังหวัดสงขลา-สตูล (ธ) วัดห้วยพุด ตำบลลำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

พระครูโกศลอรธกิจ. (2569, 14 กุมภาพันธ์). รองเจ้าคณะจังหวัดสงขลา (ธ) วัดโคกเปี้ยว ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

พระครูสิริญาณวิมล. (2569, 16 กุมภาพันธ์). เจ้าคณะอำเภोजะนะ (ธ) วัดน้ำขาวนอก ตำบลน้ำขาว อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

พระครูสุภัทธรธรรมากร. (2569, 3 กุมภาพันธ์). เจ้าคณะอำเภหาดใหญ่ (ธ) วัดพระบาท ตำบลบ้านพรุ อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

พระครูวุฒิธรรม. (2569, 2 กุมภาพันธ์). เจ้าคณะอำเภเมืองสงขลา (ธ) วัดสามกอง ตำบลเกาะแต้ว อำเภเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

พระครูพิสุทธิธรรมโชติ. (2569, 2 กุมภาพันธ์). เจ้าคณะอำเภอสทิงพระ-นาหม่อม (ธ) วัดประดิษฐ์สโมสร. ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

พระครูสุธรรมวรประสาธน์. (2569, 10 กุมภาพันธ์). เจ้าคณะตำบลเทพา (ธ) วัดลำพดจินดาราม ตำบลคลองทราย อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

- พระครูประภัศสรสัสโสภณ. (2569, 6 กุมภาพันธ์). เจ้าคณะตำบลสะเดา (ธ) วัดอมฤตวราราม ตำบลสะเดา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัด สงขลา”. สัมภาษณ์.
- พระครูกิตติสารธรรมวัฒน์. (2569, 4 กุมภาพันธ์). เจ้าคณะตำบลระโนด (ธ) วัดบ้านขาว ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัด สงขลา”. สัมภาษณ์.
- พระครูสุศีลคุณาจารย์. (2569, 2 กุมภาพันธ์). เจ้าคณะตำบลน้ำขาว วัดเชิงคีรี ตำบลป่าชิง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัด สงขลา”. สัมภาษณ์.
- พระปลัดเอกรินทร์ สุเมธ. (2569, 2 กุมภาพันธ์). เจ้าคณะตำบลบ่อทราย วัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการจังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.
- พระครูสุธรรมประภัสร์. (2569, 5 กุมภาพันธ์). เจ้าอาวาสวัดโรจนาราม ตำบลบ้าน อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.
- พระครูศรีรัตนภิรมย์. (2569, 6 กุมภาพันธ์). เจ้าอาวาสวัดศาลาล่วงล่าง ตำบลท่าบอน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.
- พระครูอิสรธรรมวิมล. (2569, 6 กุมภาพันธ์). เจ้าอาวาสวัดรัตนภูมิธรรมवास ตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.
- พระครูธีรปัญญาคุณ. (2569, 6 กุมภาพันธ์). เจ้าอาวาสวัดบางหอด ตำบลแดนสงวน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.
- พระครูบรรชัณวัฒน์,ดร. (2569, 6 กุมภาพันธ์). อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคตรราช เลขที่ 33 หมู่ที่ 5 ถนนวังปลิง ตำบลพังงา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”. สัมภาษณ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รูปที่ 1 พระครูสังฆรักษ์ ยศวีร์ ปมุตโต, ดร.

วุฒิการศึกษา ร.ด. (การเมืองการปกครอง)
ร.ม. (การปกครอง)
ร.บ. (รัฐประศาสนศาสตร์)
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รูปที่ 2 พระครูสุทธิเมธาวังษ์, ดร.

วุฒิการศึกษา ศน.บ. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พธ.ม. (การพัฒนาสังคม)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ร.ด. (รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คนที่ 3 พระครูปลัด ธนภัทร อภิชาโน, ผศ.ดร.

วุฒิการศึกษา ศน.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พธ.บ. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ตำแหน่งปัจจุบัน รักษาการแทนรองอธิการบดี วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คนที่ 4 ผศ.ดร.เกษภา ผาทอง

วุฒิการศึกษา ร.ด. (รัฐศาสตร์)
พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)
น.บ. (นิติศาสตร์)
พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ)
ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์)
ตำแหน่งปัจจุบัน ประธานหลักสูตรระดับบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คนที่ 5 ผศ.ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

วุฒิการศึกษา

ปร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)

ศศ.ม. (รัฐศาสตร์)

ร.บ. (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ)

ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์)

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อา ๗๙๐๘.๔/๖๐๐๐๕

วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI)

เรียน พระครูสังฆรักษ์ ยศวีร์ ปมุตโต, ดร.

ด้วย พระราชบัญญัติ สมนุญโย (ณ วรโรจน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารจัดการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI) เพื่อเก็บข้อมูลการเขียน
วิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการ
ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI) แก่นักศึกษาเพื่อการเก็บข้อมูลงานเขียนวิทยานิพนธ์ต่อไป ซึ่งกำหนดวัน
และเวลาในการดำเนินการนั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อด้วยตนเองในภายหลังอีกครั้ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ดวว๐/๑๖

นางสาวอัมรินทร์ ๐๕๕๕

๑๙ มค ๒๕๖๘.

มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๐๕

วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI)

เรียน พระครูสุทธิเมธาวังสน, ดร.

ด้วย พระราชบัญญัติ ธรรมนูญ (ณ วรโรจน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารจัดการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI) เพื่อเก็บข้อมูลการเขียน
วิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการ
ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI) แก่นักศึกษาเพื่อการเก็บข้อมูลงานเขียนวิทยานิพนธ์ต่อไป ซึ่งกำหนดวัน
และเวลาในการดำเนินการนั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อด้วยตนเองในภายหลังอีกครั้ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาสุรเมธ ชินพิทักษ์, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ตรวจลงชื่อ

พระครูสุทธิเมธาวังสน

๑๙ ม.ค. ๒๕๖๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังฆมณฑล (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๐๕

วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุมัติแต่งตั้งเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI)

เรียน พระครูปลัด ธนภัทร อภิชาโน, ผศ.ดร.

ด้วย พระราชบัญญัติ สมนุญโย (ณ วรโรณ) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังฆมณฑล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา (The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI) เพื่อเก็บข้อมูลการเขียนวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะสังฆมณฑล จึงเรียนมาเพื่อขออนุมัติแต่งตั้งท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI) นักศึกษาเพื่อการเก็บข้อมูลงานเขียนวิทยานิพนธ์ต่อไป ซึ่งกำหนดวันและเวลาในการดำเนินการนั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อด้วยตนเองในภายหลังอีกครั้ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติ

ด้วยความยินดี

Sum

พระครูปลัด ธนภัทร อภิชาโน, ผศ.ดร.

๑๕ ม.ค. ๖๙

(พระมหาสุรเกียรติ์ ชินพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังฆมณฑล

มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/๖๐๐๐๕

วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI)

เจริญพร ผศ.ดร.เกษฎา ผาทอง

ด้วย พระราชบัญญัติ สมณัญญ (ณ วรโรจน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา (The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI) เพื่อเก็บข้อมูลการเขียนวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI) แก่นักศึกษาเพื่อการเก็บข้อมูลงานเขียนวิทยานิพนธ์ต่อไป ซึ่งกำหนดวันและเวลาในการดำเนินการนั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อด้วยตนเองในภายหลังอีกครั้ง

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

๓/๑๐/๒๕

ดิฉันแนบไฟล์

๐๐๗.๗.๑๐๗๗ ๗๗๗๗

(พระมหาสุรไกร ชื่นพิทักษ์, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๕๖

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๐๕

วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI)

เจริญพร ผศ.ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

ด้วย พระราชบัญญัติ สุนนฺโย (ณ วรฺโร) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา (The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI) เพื่อเก็บข้อมูลการเขียนวิทยานิพนธ์

ในกรณี คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (CVI) แก่นักศึกษาเพื่อการเก็บข้อมูลงานเขียนวิทยานิพนธ์ต่อไป ซึ่งกำหนดวันและเวลาในการดำเนินการนั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อด้วยตนเองในภายหลังอีกครั้ง

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาสุรไกร ชินพทธีริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัย

ตอรับ

- ยินดี เป็นผู้เชี่ยวชาญ

- ประเมิน เรียบร้อยแล้ว

ผศ.ดร. กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

๒๐ ม.ก - ๒๕

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนสาย-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๓๑๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูวิจิตรศีลาจาร เจ้าคณะจังหวัดสงขลา-สตูล (ธ)

ด้วย พระราชธรรมมุนี สุมณญโญ (ณ วรโรณ) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)"
มีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขออนุญาตเผยแพร่ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

อ.ดร.วิจิตร
พระครูวิจิตรศีลาจาร
(พระครูวิจิตรศีลาจาร)

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพหิสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๓๓๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมมุนี สุมณญโญ (ณ วรโรณ)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๓๔๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนสาย-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๕๐๘.๔/ว๐๐๓๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูโกศลธรรมาภิจ รองเจ้าคณะจังหวัดสงขลา-สตูล (ธ)

ด้วย พระราชบัญญัติ อนุมัติ (ณ วรโรจน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

วิภาดาภิเษก
พระครูโกศลธรรมาภิจ

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๓๓๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชบัญญัติ อนุมัติ (ณ วรโรจน์)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนสายนครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูสิริญาณวิมล เจ้าคณะอำเภอจะนะ (ธ)

ด้วย พระราชธรรมมุนี สุมนบุญ (ณ วรโรณ) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๓๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ปิณฑิโกศลวิมล
(พระครูสิริญาณวิมล)
เจ้าคณะอำเภอจะนะ (ธ)

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมมุนี สุมนบุญ (ณ วรโรณ)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูสุภัทรธรรมการ เจ้าคณะอำเภอหาดใหญ่ (ธ)

ด้วย พระรัฐธรรมนุญ สมณญโญ (ณ วรโรณ) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารจัดการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ดิฉันได้ทำวิจัยเกี่ยวกับ
พระครูสุภัทรธรรมการ

(พระมหาสุรกร ชินพหุสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๓๕๖

ผู้ประสานงาน พระรัฐธรรมนุญ สมณญโญ (ณ วรโรณ)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/๖๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูวุฒิวรรณม เจ้าคณะอำเภอเมืองสงขลา (ธ)

ด้วย พระราชบัญญัติ ธรรมนูญ (ณ วรณ) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

อัมภาม

นร:ตุรฺวฺลฺจฺมฺน

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๓๓๕๖

ผู้ประสานงาน พระครูวุฒิวรรณม ธรรมนูญ (ณ วรณ)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๘๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๓๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูพิสุทธิธรรมโชติ เจ้าคณะอำเภอสังขละบุรี-นาหม่อม (ธ)

ด้วย พระราชธรรมมุนี สุมนบุญ (ณ วรโร) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขออนุญาตเผยแพร่ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

๕๖๖/๕๖๖/๕๖๖/๕๖๖
๕๖๖/๕๖๖/๕๖๖/๕๖๖
๕๖๖/๕๖๖/๕๖๖/๕๖๖

(พระมหาสุรโก, อินทวิชิต, สด.)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๓๓๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมมุนี สุมนบุญ (ณ วรโร)

โทร. ๐๙-๘๐๕๘-๑๙๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๕๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระครูสุธรรมพรประสาธน์ เจ้าคณะตำบลเทพา (ธ)

ด้วย พระราชธรรมมุนี สุนทรญาณ (ณ วรโรณ) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๓๐๑๒๐๐๓๓ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารจัดการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา (The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)” มีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ในโอกาสที่

พระครูสุธรรมพรประสาธน์

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรโกศล ชื่นพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมมุนี สุนทรญาณ (ณ วรโรณ)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๓๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูประภัสสรสิลโสภณ เจ้าคณะตำบลสะเดา (ธ)

ด้วย พระรัฐธรรมนุญ สมนุญโญ (ณ วรรณ) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรกร ชื่นพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อ.ดร.ไพฑูริย์ อารักษ์
(พระครูประภัสสรสิลโสภณ)
อ.ท.พ. ๒๕๖๕

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๓๓๕๖

ผู้ประสานงาน พระรัฐธรรมนุญ สมนุญโญ (ณ วรรณ)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลา-นครชัยศรี
ต.ศาลาया อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๔๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระครูกิตติสารธรรมวิวัฒน์ เจ้าคณะตำบลระโนด (ธ)

ด้วย พระราชบัญญัติ สมณัญญ (ณ วรโรจน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๓๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์จะสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ในนาม
พระครูกิตติสารธรรมวิวัฒน์
เจ้าคณะตำบลระโนด (ธ)

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุภากร จันทวิสุทธิ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมานุญ สมณัญญ (ณ วรโรจน์)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนสายนครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๓๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูสุตฺตญาณจาร เจ้าคณะตำบลน้ำขาว (ธ)

ด้วย พระราชบัญญัติ ธรรมนูญ (ณ วรโร) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพิทักษ์ศิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชบัญญัติ ธรรมนูญ (ณ วรโร)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

๒๔๘ อ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

ขอแสดงความนับถือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๔๗๘

ผู้จัดทำ: 662-2101 วิทยาลัยอาชีวศึกษา
คุณ.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลาขานครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูสุธรรมประภัสร์ เจ้าอาวาสวัดโฆจนาธรรม

ด้วย พระราชธรรมมุนี สุนนฺทญฺโญ (ณ วรโรณ) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๓๐๑๒๐๐๓๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์จะเข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรกร ชินพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมมุนี สุนนฺทญฺโญ (ณ วรโรณ)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

๐๕/๐๖/๖๙
พระครูสุธรรมประภัสร์
๕ กพ ๖๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๕๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๓๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๕/ว๐๐๓๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูศรีรัตนภิรมย์ เจ้าอาวาสวัดศาลาล่วงล่าง

ด้วย พระราชธรรมมุนี สุมณญโญ (ณ วรโรจน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๓๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๓๓๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมมุนี สุมณญโญ (ณ วรโรจน์)

โทร. ๐๙-๘๐๕๘-๑๙๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนสายนครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/๑๐๐๓๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูธีรธรรมมิล เจ้าอาวาสวัดภูมิจิตรมาวาส

ด้วย พระราชธรรมมุนี สมนุนโย (ณ วรโรจน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรโกศล ชินพหุสสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมมุนี สมนุนโย (ณ วรโรจน์)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๕๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูธีรปัญญาคุณ เจ้าอาวาสวัดบางหอด

ด้วย พระธีรธรรมานุญ สมนุญโญ (ณ วรโรจน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้าให้ดวงม ร่มมณี
พระครูธีรปัญญาคุณ
1 ก.พ 69

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖

ผู้ประสานงาน พระธีรธรรมานุญ สมนุญโญ (ณ วรโรจน์)

โทร. ๐๙-๘๐๕๘-๑๔๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๓๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/๖๐๐๓๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระครูบวรชัยวัฒน์,ดร. อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศกราช

ด้วย พระราชบัญญัติ สุนนุญ (ณ วรโรจน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ณัฏฐ์ ใจดี

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชื่นพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๓๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมานุ สุนนุญ (ณ วรโรจน์)

โทร.๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

ด้วย พระราชบัญญัติ สมณัญญ (ณ วรโรณ) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรามาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๑๓๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมมุนี สมณัญญ (ณ วรโรณ)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

ฉันได้ตอบแล้ว
ดร. กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

3/02/69.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๕๐๘.๕/๖๐๐๓๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางสาวสุภาพร เกตุสุริยงค์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา

ด้วย พระจริยธรรมมุนี สมนุนฺโญ (ณ วรโรณ) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมมาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

ณ อ.โพธิ์ม่วง

๒๗

(นางสาวสุภาพร เกตุสุริยงค์)

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๓๓๕๖

ผู้ประสานงาน พระจริยธรรมมุนี สมนุนฺโญ (ณ วรโรณ)

โทร. ๐๙-๘๐๕๘-๑๙๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถนนสายนครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายณัฐวัฒน์ ธาณรัตน์ภิบาล นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ

ด้วย พระราชธรรมมุนี สุมนุญโญ (ณ วรโร) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรามาเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมมุนี สุมนุญโญ (ณ วรโร)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

(นายณัฐวัฒน์ ธาณรัตน์ภิบาล)

นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘.๔/ว๐๐๑๓

๒๘ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางสาวนุชนาฏ ไชยพันธ์ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ

ด้วย พระราชธรรมมุนี สุมนบุญ (ณ วรโรจน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๑๓๑๐๑๒๐๐๓
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา
(The Management of Monastic Affairs in the Digital Era of the Bishop of Songkhla Province)”
มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพราหมเพื่อ
ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา
ให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพราหมเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

จึงอ้อ ให้ทราบ

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖

ผู้ประสานงาน พระราชธรรมมุนี สุมนบุญ (ณ วรโรจน์)

โทร. ๐๙-๘๐๔๘-๑๙๗๘

ชุดแบบสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้จัดขึ้นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลของพระสังฆาธิการ จังหวัดสงขลา”

2. แบบสอบถามฉบับนี้มี 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับภารกิจและอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยดี และขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริง โดยมีการบันทึกเสียงสัมภาษณ์พร้อมเก็บภาพถ่าย ซึ่งข้อมูลที่ได้จะแปลผลเฉพาะในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด แต่จักเป็นประโยชน์เชิงวิชาการด้านการศึกษาเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และจะดำเนินการให้สอดคล้องภายใต้เงื่อนไขจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทุกประการ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณท่านที่ให้ความอนุเคราะห์มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญ/ขอบคุณ

พระรัฐธรรมนุญ สมนุญโญ

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล..... พรรษา..... อายุ..... ปี

ที่อยู่บ้าน/วัด เลขที่..... หมู่ที่..... ซอย..... ถนน.....

ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....

จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทร.....

Line ID.....

สถานที่ให้สัมภาษณ์..... วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

เวลาที่ให้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับด้านการปกครอง

1. ท่านมีแนวทางในการบริหารและปกครองคณะสงฆ์ในพื้นที่รับผิดชอบอย่างไร

.....

.....

2. เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทช่วยในการปกครองคณะสงฆ์อย่างไรบ้าง

.....

.....

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับด้านการศาสนาศึกษา

1. ท่านเห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยพัฒนาศาสนาศึกษาได้มากน้อยเพียงใด

.....

.....

2. มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้นับสนุนการเรียนการสอนด้านศาสนาศึกษาหรือไม่

อย่างไร

.....

.....

2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับด้านการศึกษาสงเคราะห์

1. การใช้สื่อดิจิทัลช่วยสนับสนุนงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ในรูปแบบใด

2. วัดหรือคณะสงฆ์ในความดูแลของท่านมีบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์อย่างไร

2.4 ข้อมูลเกี่ยวกับด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1. ท่านมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลอย่างไร

2. ท่านมองว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อดิจิทัลมีข้อดีและข้อจำกัดอย่างไร

2.5 ข้อมูลเกี่ยวกับด้านการสาธารณูปการ

1. เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพงานสาธารณูปการด้านใดบ้าง

2. มีปัญหาในการนำเทคโนโลยีมาใช้กับงานสาธารณูปการหรือไม่

2.6 ข้อมูลเกี่ยวกับด้านการสาธารณสงเคราะห์

1. ท่านเห็นความเปลี่ยนแปลงของงานสาธารณสงเคราะห์ในยุคดิจิทัลอย่างไร

2. การใช้สื่อดิจิทัลช่วยในการช่วยเหลือประชาชนในด้านใดบ้าง

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการกิจและอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

3.1 การดำเนินการปกครองคณะสงฆ์

ท่านมีวิธีการบริหารงานปกครองให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัลอย่างไร

3.2 การควบคุมและส่งเสริม

ท่านใช้แนวทางใดในการควบคุมดูแลและส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

3.3 การระงับอธิกรณ์

การระงับอธิกรณ์ในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้หรือไม่

3.4 การปรับปรุงแนวทางปฏิบัติ

ท่านมีการปรับปรุงแนวทางการบริหารงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลอย่างไร

3.5 การควบคุมบังคับบัญชา

การสื่อสารและสั่งการในยุคดิจิทัลส่งผลต่อการบังคับบัญชาอย่างไร

3.6 การตรวจการและประชุม

มีการใช้ระบบออนไลน์หรือสื่อดิจิทัลในการตรวจการและประชุมหรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล

4.1 โอกาสในการพัฒนาคณะสงฆ์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

ท่านเห็นโอกาสในการพัฒนาคณะสงฆ์จากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างไร

.....

.....

4.2 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

สื่อดิจิทัลช่วยขยายกลุ่มเป้าหมายในการเผยแผ่ธรรมะอย่างไร

.....

.....

4.3 การบริหารจัดการวัดในยุคดิจิทัล

วัดควรปรับตัวด้านการบริหารจัดการอย่างไรให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล

.....

.....

4.4 ความท้าทายของคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล

ความท้าทายสำคัญของคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลคืออะไร

.....

.....

4.5 แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล

ท่านมีข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการพัฒนาคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

ขอเจริญพร/ขอบคุณ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลทุกท่าน

พระรัฐธรรมนุญ สมนุญโญ

นักศึกษาศรีวิภาวดีโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ
รายชื่อบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
1	พระครูวิจิตรศีลาจาร	เจ้าคณะจังหวัดสงขลา-สตูล (ธ)
2	พระครูโกศลอรรถกิจ	รองเจ้าคณะจังหวัดสงขลา-สตูล (ธ)
3	พระครูสิริญาณวิมล	เจ้าคณะอำเภอจะนะ (ธ)
4	พระครูสุภัทรธรรมมาร	เจ้าคณะอำเภอหาดใหญ่ (ธ)
5	พระครูภูมिवรธรรม	เจ้าคณะอำเภอเมืองสงขลา (ธ)
6	พระครูพิสุทธธรรมโชติ	เจ้าคณะอำเภอสทิงพระ-นาหม่อม (ธ)
7	พระครูสุธรรมวรประสาธน์	เจ้าคณะตำบลเทพา (ธ)
8	พระครูประภัสสรสรีลโสภณ	เจ้าคณะตำบลสะเดา (ธ)
9	พระครูกิตติสารธรรมวัฒน์	เจ้าคณะตำบลระโนด (ธ)
10	พระครูสุศีลคุณาจาร	เจ้าคณะตำบลน้ำขาว (ธ)
11	พระปลัดเอกรินทร์ สุขเมโธ	รักษาการเจ้าคณะตำบลบ่ออย่าง (ธ)
12	พระครูสุธรรมประภัสร์	เจ้าอาวาสวัดโรจนาราม
13	พระครูศรีรัตนภิรมย์	เจ้าอาวาสวัดศาลาหลวงล่าง
14	พระครูอิสริธรรมวิมล	เจ้าอาวาสวัดรัษฎุมิธรรมาวาส
15	พระครูธีรปัญญาคุณ	เจ้าอาวาสวัดบางหรอด
16	พระครูบวรชัยวัฒน์,ดร.	อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศกราช
17	ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์	อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศกราช
18	นางสาวสุภาพร เกตสุริยงค์	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสงขลา
19	นายณัฐวัฒน์ ธาณรัตน์ภิบาล	นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ
20	นางสาวนุชนาฏ ไชยพันธ์	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ

ภาคผนวก ฉ
ภาพการสัมภาษณ์

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	พระรัฐธรรมนุญ สมนุนโณ (ณ วรรณ)
วัน เดือน ปี เกิด	30 เมษายน 2542
สถานที่เกิด	-
ประวัติการศึกษา	: ป.ตรี รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย : กำลังศึกษา ป.โท รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	หมู่ที่ 1 ตำบลน้ำขาว อำเภोजะนง จังหวัดสงขลา
ผลงานตีพิมพ์	-
รางวัลที่ได้รับ	-

